

MINNEN

av

f disponenten vid Dalkarlsbergs gruvor

GUSTAF BRATT

**född den 23 april 1826
död den 27 febr 1906**

11/2 1904

MINNEN

Sedan jag af obekant anledning gått miste om ett göromål, som jag haft i många år och hvilket beredt mig icke allenast mycket nöje utan äfven nytta i ekonomiskt hänseende, nämligen att öfversätta följetonger för Göteborgs Handels Tidning— måste jag se mig om efter någon annan sysselsättning att fördrifva tiden med; ty fastän jag här på Djursholm fått rätt mycket öfva mig i den konsten, har jag dock ej vunnit någon färdighet däruti, emedan den så litet öfverensstämmer med mina förra vanor, och som jag ej kunnat hitta på något bättre och lämpligare än att uppteckna mina minnen från en lång, visserligen obemärkt och obetydlig, men ändå rätt omväxlande lefnadsbana. Jag har gjort det en gång förut, men då mitt opus var färdigt och afsludadt, kastade jag det på elden. Få se, huru långt jag, vid snart fyllda 77 år, hinner med denna nya upplaga, och om den får samma öde.

Yngst af 5 syskon föddes jag den 23 april / samma dag som Shakespeare och S.A Hedin / 1826 och erhöi i dopet namnet Gustaf / min morbror, f.d. major C.P Beckman, en gammal sjuver och stor beundrare av Napoleon I, lyckades på något sätt fuska dit Napoleon Eugen, men jag har aldrig erkänt de namnen, fastän de står i kyrkboken och i alla officiella handlingar /. Föräldrarna voro prostén, Teol. doktorn Gustaf Bratt och Gustafva Backman. Vid födelsen lär det ha varit så litet bevändt med mig, att jag fick nöddop för att ej dö som hedning. Har således fått två dop, hvilket borde haft en kraftigare inverkan på min framtida religiösa sinnesförfattning än jag kan finna att den haft.

Om min fars utseende har jag icke den allra ringaste aning, fastän jag väl borde kunna minnas honom, då jag var 4½ år när han dog, och då jag har i liflig hågkomst ett äfventyr, däri han var var ” medspelare ”. Han, morbror B. och Assessor Odhelius från Sköfde, som var hans läkare, togo sig nämligen en stilla ” träkarl ”, och jag hade krånglat mig upp på ryggstödet af en liten barnstol för att ha en öfversikt af spelbordet. Det spelades med ” mulle ” och bäst det var skrek O. till ” mulle ” med sin grofva stämma, på samma gång som han slog näfven i bordet så att korten hoppade och jag damp i golfvet, därvid jag bet af halfva tungan, så att jag ännu har ett stort ärr. Det blef nu annat att göra än att spela kort och jag hörde gubben B. brumma och svära öfver den förb. Napoleon / han kallade mig aldrig annat /, som hindrade dem att spela slut på träkarlen.

Samma lilla barnstol var med i ett annat äfventyr vid ungefär samma tid. Jag hade nämligen med densamma begifvit mig ut i en berså, som låg på en kulle där en ofantlig lönn stod omgifven af en syrenhäck. Bäst jag satt där och filosoferade, började åskan gå väldeliga - som den kan gå på Västergötlands slätter - och som jag fann det kusligt, knallade jag utför den lilla backen. Knappt hade jag nedkommit på släta marken, då blixten med en förfärlig knall slog ner i lönnen, i hvilken den gjorde en djup fåra, samt kastade stolen till mina fötter, fullständigt sönderdelad, men hvarje del hel för sig, så att stolen åter kunde sammansättas. Af denna min underbara räddning gjordes naturligtvis ett stort nummer, och det spåddes, att det skulle bli något märkvärdigt af ” detta barnet ”. Här ser man tydligt, huru litet dylika spådomar uppfyllas.

För öfvrigt minns jag föga eller intet af barndomstiden i Broddetorp, och den var ej heller lång, ty efter nådårens slut flyttade min mor till Rådane, en rätt stor, mager egendom, som min far några år före sin död inköpt till enkesäte åt min mor, antagligen mäst på skuld, eljest hade nog inte de ekonomiska bekymren varit så stora, som jag med tiden kom underfund med att de voro.

Där gick jag nu och vallade mest för mig själf; barnsliga lekar har jag aldrig haft fallenhet för, lika litet som mina tre och fyra år äldre systrar, utan jag gick där som ett onyttigt påhäng, som ständigt var i vägen och plågade de andra med ett evinnerligt: ”Hvad skall jag göra ?” Min stackars mor hade fullt upp att göra med sin ekonomi och sitt stora hushåll med drängar och pigor etc, fastän hon nog däruti i början verksamt biträdtes af syster Johanna, som nu var några och tjugo år. Hon var också den enda som särdeles tog sig af mig, och jag skall aldrig förgäta den ömhet och kärlek, hvarmed hon, såväl nu som framledes, vårdade sig om ” sin lille god’ jän ” som hon brukade kalla mig. Men sedan hon efter ett par år återflyttade till Broddetorp som prästfru, blef det ännu ödsligare och tommare på gamla Rådane. Något sällskapslif förekom nästan aldrig, och om någon händelsevis kom på besök, var jag nog ej presentabel, och ingen hade tid att sysselsätta sig med mig, utan jag skjutsades undan. Dels därutaf och dels af naturlig fallenhet, tänker jag, blef jag onaturligt blyg och tafatt - egenskaper, som plågat mig i hela mitt lif. Jag får dock därvid göra den anmärkningen, att vid de tillfällen, då jag så att säga varit högsta hönset, som t ex såsom disponent, som ordförande vid stämmor, som öfverstebefälhafvare för skarpskyttarne och i allmänhet då jag varit i uniform, har den känslan aldrig besvärat mig, men så snart jag befunnit mig i en underordnad ställning har försagdheten åter inställt sig. Mina försök att motarbeta den har kanske ibland slagit öfver i oförskämdhet och trots, hvarom mera möjligen längre fram.

Det var under denna min första barndomstid jag först gjorde bekantskap - om det så kan kallas - med en af ortens märkvärdigaste män, den stora jägaren och bikungen Green. Händelsen var, att en bisvärm kommit in på vinden och slagit sig ner på en af bjälkarna, så att ingen vågade sig dit. Green underrättades, att om han ville ha en bisvärm, så

fanns den där. Han kom, förande med en säck, gick upp på vinden utan någon som helst betäckning, sopade ner svärmen med sina stora näfvar i säcken, kastade denna i kärnan och for gladligen därifrån med sitt välfångna byte. Några år senare, då vi voro på vårt vanliga sommarbesök i Habo, hos nära släktingar, prosten och prostinnan Tengberg, var Green äfven där för att se om deras bin. Bäst vi en dag voro församlade i matsalen, kom Green in med en upp- och nedvänd bikupa i famnen utan lock eller rättare botten, och bina flögo obehindrat ut och in. Vi barn flydde naturligtvis åt alla håll, men G. satte lugnt ner kupan i en vrå under yttrande; ”Va´inte rädsla, barn, di ä inte farlia”, samt tillade: ”om nu barna vill se hur visen värper, så kom hit”, hvarpå han rörde om i kupan med sin stora labb, tog fram visen och satte den i ett glas mot fönsterrutan, där vi sågo huru den värpte. Historien låter ju otrolig, men jag kan intyga att den är sann. Hans makt öfver de små djuren var öfvernaturlig. Sin största ryktbarhet hade han dock förvärfvat som jägare. Han uppgaf själv, att han dödat öfver 2 000 rävar och 200 vargar, hvilka sistnämnda rofdjur då voro mycket talrika på slättlandet. Han var äfven känd som uppfödare af en väldig hundras dels till eget bruk, men förnämligast till afsalu, och en anekdot i det afseendet gjorde sin rond i landet. G. hade nämligen en dag bland andra infunnit sig vid en skjutsstation, där landshöfdingen på genomresa skulle hålla, och blef presenterad. Landshöfdingen, som hört omtalas hans egenheter, frågade då: ”Har Green många kor?”. - ”Ä, di ä en fire uschlingar”. - ”Nå”, fortsatte landshöfdingen, ”hur många hundar har Green?”- ”Di ä fäll en fyrti, femti stycken, gud välsigne dem”. Sista gången jag såg G. var vid Hushållningssällskapet sammankomst i Skara, till hvilken vi gymnasister voro inbjudna - eller befallda - för att afhöra ett föredrag af grefve Rudenschöld om ”Ståndscirkulation”. Men där afhandlades också andra, mer ekonomiska ämnen, bland andra om vargens utrotande. Där höllos många och långa tal, men allas blickar riktades med spänd väntan längst upp på den för tillfället uppförda amfiteatern, där G. tronade i all sin storhet. G. var nämligen en ovanligt stor och grof karl med ett väldigt hufved, där hvarje hårstrå var borta utom en liten hvit krans i nacken. Då diskussionen ändtligen tycktes vara slut, reste G. under andlös tystnad sin kämpagestalt och begärde ordet samt yttrade: ”Ja I talen om vargar å dä, men ja ska säja Er, att di ä slugare än I allihop”, hvarpå han satte sig under en dundrande applåd, hvilken föranledde G. att tillägga med ett bredt leende: ”Ja, dä ä allt som ja säjer, go´herrar!”

Många historier voro ute i bygden om ”gubben Greens” egenheter. Bland annat berättades det, att han hemma nästan alltid gick klädd i vargskinnspäls - en kostym som han hade sina särskilda orsaker att älska - och då någon frågade, om det ej ändå var bra varmt om sommaren, fick han till svar: ”Nej, för då vänder jag ut fodret”. Och i denna lätta sommarkostym lär han verkligen ha förekommit i kyrkan. Han tycktes vara alldeles otillgänglig för kyla eller värme. . Så sades det, att han en gång berättat, att han haft koleran på vintern: ”Men den kurerade jag själf med en särskild apotekarkur”. ”Hvari bestod den?”

”Jo, jag klädde å mej splitter naken och sprang i skogen, tess ja blé varm.” ”Det hjälpte,” tillade han med ett belåtet leende. Slutligen blef G. utnämnd till kungl. öfverjägmästre med grön uniform och trekantig hatt, hvilken oändligt smickrade det stora barnet, så att förmåddes tåga de 4 å 5 milen till Mariestad för att tacka landshödingen. Mot slutet af färden tyckte han dock, att det blef för varmt om fötterna, hvarför han tog af sig stöflarna - strumpor nyttjade han aldrig - och de förvånade mariestadsborna fingo se en jättelik jägare, som barfota marscherade fram på gatorna med stöflarna i handen och trekantig hatt på hufvudet.

Jag sade här ofvan, att det var ödsligt och tomt på Rådane, men när jag tänker närmare på saken, får jag nog göra ett och annat undantag. Först och främst var det gubben och gumman Backmans ett par gånger årligen återkommande gästning på en vecka eller så omkring, hvilka beredde oss stor glädje, min mor och mig i synnerhet. Jag var nämligevis stor favorit hos honom, mest för namnets skull tänker jag, hvilket han med stor förnöjelse berömde sig af att ha gifvit mig. ”Napoleon” fick stoppa hans pipa, fick stå och se på, när han lade patience och följa med, om han någon gång undantagsvis gjorde en tur utanför dörren. Så att han var mycket vänlig mot mig, och det var gumman, född Creutz, också, men af henne minns jag ej stort mer, än att hon stod och värmdde sig framför brasan och vred sig, så att hon riktigt fick med af den ”goe värmen” både fram och bak. Hon var visst tämligen lat af sig, för jag såg henne aldrig använda sina fina, mjuka händer till något sorts arbete eller annat än att vända blad bladen i en roman. Min mor var mycket fästad vid sin bror och omhuldade honom på bästa sätt under hans vistelse hos oss. Följaktligen var maten bättre, åtminstone om middagarne, och jag tror knappast, att han åt något mer mål, utom en kopp kaffe med skorpor till om morgnarna. Vår kost var för öfrigt, dels af ekonomi och dels af princip, mycket enkel och tarflig: välling på morgonen och gröt och mjölk eller ölost till kvällen; smör på bordet bestods blott om söndagarne, då jag vill minnas, att en kopp kaffe tillkom.

Men framför allt glädde vi barn oss åt de ej sällsynta och tämligen långvariga besöken af ”lilla kusin”. - Då hon syntes i porten i sin urblekta kamlottekappa och med sitt knyte under armen / dess storlek angaf huru långt besöket var tillämnadt /, blef det jubel och lif i barnkammaren. Hennes rätta namn var fru Anna Scherman, men det hade nog ingen utom min mor reda på; för oss barn var hon endast ”lilla kusin”. Hon var visst pyssling med min mor, och som hon hade mycket respekt för henne, ansåg hon sig ej kunna säga du, utan det blef kusin, hvilken sedan utsträcktes till oss barn med tillägg af ”lilla”, och därmed önskade hon äfven tilltalas af alla i familjen / utom min mor, som alltid kallade henne Anna/. Ja, sedan Lundblad blifvit gift med Johanna och på sin stockholmska kallade henne fru Sjärman, blef

hon verkligt ledsen och undrade för Johanna, ”om prostens kunde vara ond på henne”, och jag minnes hennes förtjusning och djupa nigning, då han sedan en gång kallade henne kusin.

Hon var utan tvifvel ett af de största original jag någonsin påträffat, och antagligen ej fullt normal, men det förstodo vi oss ej på, utan voro nöjda med att hon roade oss. I hennes rymliga ”ridikyl” gömdes först och främst en kortlek, med hvilken hon spådde våra tillkommande öden med den mest djupsinniga min och öfvertygelse. Så funnos där åtskilliga sagor och visor, ”tryckta i år” hos Lundström i Jönköping. Dem måste hon lära sig utantill, ty det var under arbete, vanligen vid spinnrocken, de föredrogos; ty ”kusin Gusafva kunde misstycka, ser lille kusin, om jag sitter med händerna i kors”. Och visst höll ”kusin Gustafva” litet efter henne, det var ju alldeles nödvändigt, och det var hufvudsakligen när hon ”lade ut korten”, som hon hade sin egentliga fritid. Det var med verklig känsla och öfvertygelse hon berättade hon berättade sina sagor om ”den sköna Melusina”, ”Riddar Blåskägg” och hvad de allt hette; men ännu mer roade oss hennes visor, dem hon föredrog med den gällaste diskant och ett småtrefligt näsljud, förorsakadt af en stor messings-näsklämma, som alltid vid sådana tillfällen måste sitta på ifall hon behöfde titta i konceptet. Fanns ingen melodi angifven, totade hon till en sådan själf, och icke utan en viss talang, det påstår jag. Dessa ”vis- och sagoaftnar” i klädkammaren införde ju ett poetiskt element i vårt eljest prosaiska lif och voro bestämdt nyttiga för vår själsutveckling; det insåg nog vår mor, på samma gång hon fann, att de öfrigas arbeten därigenom fingo en raskare fart. Ty där i klädkammaren var hela den kvinnliga personalen församlad om vinterkvällarne, och där förrättades vid ett par sömniga talgdankar allt det arbete, som förr i världen var nödvändigt i ett stort hushåll, innan alla dessa fabriker hunnit uttränga hemslojden.

Där kardades och spanns af ull och lin, där stickades och syddes och väfdes och stöptes ljus, och bland allt detta gick min mor som en ledande och öfvervakande ande; hon var hemmastadd i allt, som hörde till fruntimmersarbete, och kunde själf göra allting väl, alldeles som ett visst annat fruntimmer, med hvilken jag nu har den lyckan att sammanlefva.

Så till vida var ”lilla kusins” värksamhet värd allt beröm, men hon hade åtskilliga andra konster för sig, som ej voro lika berömvärda, såsom att skrämma oss och agera spöke, hvaruti hon lyckades alltför väl, så att vi på den tiden voro tämligen mörkrädda, och det var först långt därefter, som jag kunde öfvervinna den känslan.

Medan jag är inne på kapitlet om Rådane, må jag så gärna för sammanhangets skull fortsätta det ett stycke och omtala en för oss alla utomordentlig viktig tilldragelse, som där ägde rum. Min mor började nämligen finna bördan för tung och föll på den olyckliga idén - att gifta om sig. Det var en härads-skrivare Peterson, som ägde och bebodde en liten egendom, Lossinga ½ mil från Rådane. Från ”doktorinnan Bratt” blef hon nu med ens ”fru Peterson”. Det var en stor, grof karl med ett rätt vackert hufvud, men klumpig i alla sina fasoner och groft okunnig. Vid allt detta fäste sig min mor naturligtvis inte alls, utan blott vid att han skulle öfvertaga skötseln af egendomen och ekonomien, så att hon odelat fick ägna sig åt barnens uppfostran och återupprättandet af sina medtagna krafter. Han medförde en son, som var 4 år äldre än jag - Kalle P. - men lika långt kommen i bokliga kunskaper och med tarfliga förståndsgåvor. Dessutom hade han två skrifvare, som bidrogo till litet omväxling i vårt hvardagslif. Allt gick bra till en tid, men snart började litet hvar märka, att han ”drog” till Lossinga / som han enligt öfverenskommelse hade kvar som sin enskilda egendom / allt vad han kunde från Rådane, tog utsäde från det sistnämnda stället till det förra o. s. v. Han var nämligen en af de värsta girigbukar och smulgråtar man gärna kunde tänka sig; mycket religiös till det yttre, gick hvarje söndag i kyrkan, suckade och grät, men om hvardagarna syndade han huru mycket som helst. Som ett bevis på hans otroliga gnidighet vill jag blott nämna, att han en gång vid min afresa till skolan gaf mig 5 styfver att roa mig på, och då såg han ändå riktigt rörd ut öfver sin gifmildhet. Vi yngre barn kommo på det hela rätt bra sams med honom, fast vi kunde ej hysa någon aktning för honom, men min 13 år äldre bror Carl kunde aldrig förmås att kalla honom ”pappa”, utan sade alltid ”härads-skrifvaren”.

Detta sakernas tillstånd kunde ej gärna länge fortvara; min mor började bli sjuklig af sorg, grämelse och ånger öfver sitt förhastade steg och tog saken värre, än den förtjänade. I parantes vill jag här för rättvisans skull omnämna, att gubben P. sparade hvarken kostnad eller besvär för att skaffa henne lindring och hjälp. Han visade henne verklig ömhet, så i det fallet förtjänade han ej något tadel; felet var, att hans girighet i andra afseenden var för stor, och att han ej förstod bättre.

Slutligen, efter många och långa underhandlingar och uppgörelser, skildes de ”till säng och säte” och gubben P. flyttade åter till sitt Lossinga. Efter min mors död besökte jag honom och Kalle där många gånger och blef alltid väl emottagen. Och så var det slut på den historien.

Det var visst året innan min mor dog, som hennes läkare tillrådde henne att söka någon extra förströelse, t ex genom en resa, och en sådan beramades med Göteborg till mål. Han förstod sig ej på på hennes sjukdom och skulle något taga sig till. Vi barn fingo följa med, hvilket naturligtvis för oss utgjorde en utomordentlig tilldragelse. Till resällskap hade vi dessutom en gammal vän till min mor, fröken Henrika Silfversvärd, en munter och kry gumma, som långa tider gästade hos oss, då hon gärna ville spela kort; jag minns ännu så knipslugt hon brukade ”fuska” i ”mariage” och ”Svartepeter” med flera, därvid hon dock nästan alltid greps på bar gärning, till vår stora förtjusning.

Färden gick först med egna hästar till ångbåtsstationen, där ångaren Thunberg låg och väntade på oss; medan jag gick där och väntade på kajen, sammanträffade jag helt oförmodadt med en Skarakamrat, Carsten v. Otter /äldre bror till de blifvande amiralerna/ och förmåddes af honom att medfölja till hans hem i det närbelägna Finnersta, utan att tänka på, hvilken oro mitt försvinnande skulle förorsaka. De hade letat efter mig öfverallt och till och med draggat efter mig i

kanalen. Vid min återkomst på aftonen fick jag naturligtvis mycket bannor. Från kanalresan minns jag ingenting mer än att gumman Henrika var sjösjuk hela vägen, förmodligen af oset från maskinen i synnerhet.

Vid ankomsten till Göteborg fingo vi rum hos bagaren Molin, där väggarna voro alldeles fullhängda med oljetaflor av sonen, den sedan så ryktbara bildhuggaren.

Här råkade jag åter ut för ett äfventyr, som dock ej var farlig för mig eller de mina. Händelsen var, ayy Göta Coldinuorden firade sin högtidsdag med en utfärd per ångbåt. En stor mäniskoskara var församlad på kajen för att åse affärden. Straxt efter det ångbåten lagt ut, kom en vacker fågelhund framrusande och störtade sig utan betänkande i vattnet för att upphinna båten, där hans husse förmodligen var. Herrns betjänt, som insåg, att hunden ovillkorligen skulle gå förlorad, hoppade i första och bästa båt för att rädda honom, hvilket ock lyckades, men vid återkomsten möttes han av båtens egare, och efter en kort ordväxling voro de i lufven på hvarandra. Åskådarne togo parti för den ene eller den andre, och inom kort var ett allmänt slagsmål i gång, hvilket slutade med seger för betjäntens parti, och hade ej den illa slagne båtägaren lyckats rädda sig in genom en port och därifrån ut genom en bakport på en sidogata, kan ingen ana, huru det gått, ty mobbens raseri var ytterligt uppjagat. Sedan vet jag intet mera om den saken, men erinrar mig, att jag tyckte det vara ofantligt lifvadt att få vara åsyna vittne till ett ordentligt slagsmål. Min mor blef ingalunda bättre, snarare sämre, af resan.

Innan jag nu går tillbaka i tiden och börjar berätta om min skoltid skall jag först göra en liten afstickare ännu längre tillbaka och omnämna hvad jag fick läsa och läste, så snart jag kunde läsa någorlunda rent, hvilket visst var ganska tidigt /jag talar nu inte om katekesen, hvilken jag antager var nr. 1/. Den första bok jag minns var en tjock, inbunden, mycket begagnad lunta, som på hvarje sida bar spår efter "lille kusins" smutsbemängda fingrar och kanske äfven af smutsiga barnhänder. Den hette eller kallades af oss "Junicopiana", emedan största delen af innehållet var "tryckt i år" hos Lundström i Jönköping, och det bestod af sagor, berättelser och visor, bland hvilka senare i synnerhet "Sinclairs visa" med de många verserna och sitt uppskakande innehåll slog an på oss och sjöngs unisont under "lille kusins" anförande. Men då min fars ej obetydliga bibliotek sålts, undantogs af min förståndiga mor åtskilliga böcker, som hon ansåg kunde vara nyttiga för den uppväxande ungdomen att läsa, och hvilkas innehåll efterhand slukades med begärlighet af mig i synnerhet. Där funnos bland andra Irsers stora naturalhistoria med kolorerade planscher jämte många resebeskrifningar, såsom af Le Vaillant i Syd Afrika, Mungo Park m. fl., och dessa senare väckte hos mig en okuflig lust att få se andra trakter af jorden och främmande länder. Sedan, under min skoltid, plågade jag ofta min mor med böner att få bli sjöman och var så enträgen, att det gaf anledning till en ordentlig familjekonklav, där slutligen morbror Carl Petter afgjorde frågan med ett bestämt: "Napoleon skall taga studenten och sedan får han göra huru han vill". Och därvid blef det.

För skolstudiernas riktiga bedrivande fick jag en informator, en lång, otreflig herre, som, förmodligen för respektens skull aldrig visade mig en vänlig min, luggade mig vid minsta förseelse och lofvade "klå" mig efter noter, o. s. v. samt sannolikt lade grunden till min icke vänliga sinnesstämning mot lärare i allmänhet. Denne olämplige informator blef snart afskedad och jag fick en annan, en riktig hedersknyffel med de märkvärdiga namnen: Herbert Jonas Sanfrid Odhner, men som nog inte var med, när krutet uppfanns. Med mig hade han icke stort besvär, men så mycket mer med sina egna läxor på gymnasium; om något så störde han mig, ty han läste dem högt från morgon till kväll, och jag minns särskilt huru han anfäktade sig mrd Palmlblads nyare historia, hvilken jag slutligen kundre bättre än han. Nu gick jag tiden i förväg igen.

Efter ett gripande afsked från min goda mor och mina snälla systrar och med många innerliga förmaningar att vara en snäll och flitig gosse anträdde jag nu min första färd ut i lifvet /det måste varit på hösten 1835/ under den vänlige Sanfrids egid samt gjorde omsider mitt intåg i staden Skara och hamnade i ett litet rum hos fru Tengberg, där vi ock skulle få vårt lifsuppehälle. Där stannade jag i många år. Att det kändes tämligen kusligt att vid så unga år bli utkastad i helt nya förhållanden, så himmelsvitt skilda från det lugna lifvet på Rådane, behöfver jag ej säga, och jag stod i början mången hård dust med min blyghet och tafatthet. Men det dröjde nog ej länge, innan jag satt mig in uti dem.

Om denna min första skoltid är ej mycket att säga: allt gick sin gilla gång med ferierna som angenäma afbrott, då jag slapp sitta i gumman Tengbergs ruskiga rum och läsa läxor. På somrarna var min bror Carl vanligen också hemma från Uppsala, någon gång åtföljd af en studentkamrat, och då jagades det, slogs "trill" /visst vestgötska/, svarfvades m. m., så att det var ett muntert lif. Men så mycket tråkigare var det att återvända till det "lilla, krokiga och fula" Skara och gumman Tengbergs unkna kammare.

Med läxläsandet gick det nog bra, jag "hoppade" ett par gånger och kunde gjort det en gång till, om ej lättjan varit för stor. Ja, det var ordet. Alltsom jag fann det tämligen lätt att "slå" i mig läxorna började jag slarfva med dem och läste hellre något annat, framför allt romaner. De följde mig i skolan och läste i smyg under lektionerna. Men hvarifrån fick jag dem? Jo, där fanns ett eller två lånbibliotek, och det ena af dem begagnade jag flitigt, så långt mina små pekuniära tillgångar det medgafvo. Då jag icke hade pengar kunde jag gå dit för att njuta af ägarens personlighet. Ibland fick det dock vara långt emellan besöken, ty det hände lätt, att jag eller rättare vi, ty vi voro vanligen två, blefvo utkörda. Det var rent omöjligt låta bli att spela honom något spratt.

Det var en f. d. major, som hittat på denna lofliga födkrok för att skaffa sig och sin enda dotter ett det tarfligaste uppehälle. Att deras fattigdom var fruktansvärd, syntes på allting, men gubben försökte så vidt möjligt var "sauvera

apparencerna” och blef därigenom obeskrifligt löjlig. Att han sett mycket bra ut var ej svårt att se, och därom kunde han själf berätta:”Sir herrn, när jag tågade in i Leipzig i teten för min bataljon, sir herrn, var det, ta mig fan, ingen som såg på något annat än den vackre major Carl Hjort, sir herrn”. Jag önskar jag kunde teckna hans porträtt, men då jag nu gör ett försök, är jag nästan säker om ett misslyckat: glesa, grå lockar, rosiga kinder - vi hade lurat ut, att han emellanåt köpte för 6 styfer mönja på apoteket - kokett uppvridda, små mustscher, fäniga ögon, rak militärisk hållning, gången ”dansande och glad” när han någon gång - hälst i skymningen - kom ut på gatan med en gammal hatt på ena örat, en kamelottekappa öfver axlarne samt blott högra armen iträdd, i handen en liten rottingstump med hvilken han graciöst viftande åt bekanta, och bekanta voro i hufvudsakligen skolgossar. Vi voro ej särdeles trakterade af ett sådant möte; ty om en lärare åsåg det kunde han lätt förstå, hvad en sådan bekantskap betydde.

Sin enda dotter vakade han öfver med svartsjuk misstänksamhet, icke ens en skolgosse fick närma sig henne för att tilltala henne, utan att gubbenkastade sig emellan och schasade ut henne ur rummet: hvem kunde veta, hvilken satans don juan kunde bo i den lilla kroppen? Och vacker var hon värkligen om ej mina pojkögon sågo fel. Undrar just, huru det slutligen gick för henne.

Huru de kunde lifnära sig på sitt geschäft är fast obegripligt, mängden skulle naturligtvis göra det, men afgifterna måtte ha varit mycket små för att t. ex. jag skulle stå ut med dem, så små veckopänningar som jag hade. Men nu kan jag emellertid ej erinra mig hvarken det ena eller andra, att affären dock ej gick illa, sluter jag däraf, att han hade råd inköpa en och annan nyutkommen bok.

Där fanns också ett skolbibliotek, där man kunde få låna, dock helst sitta och läsa värdefulla böcker, af hvilka de historiska roade mig mäst, men jag gick ej gärna dit, emedan bibliotekarien ej var min vän, så att det blef just ej mycket med den saken.

Sanningenligt kan jag ej säga, att jag i allmänhet trufdes bra i skolan, på det hela var det nog en tråkig tid, fastän många och angenäma undantag gåfvos. Men det var så mycket, som uppväckte missnöje och misstämning. vid en sådan inrättning borde väl lekar i det fria vara en viktig sak och på alla sätt befordras. Men oss föreföll det vara tvärt om: öfverallt /utom på den trånga skolgården/ voro vi eller något annat i vägen. Visst voro våra lekar vanligen litet bullersamma och häftiga, men man kan väl ej heller begära, att en hop pojkar skola leka tyst och stillsamt. Lekte vi röfvere eller tag fast tjuften kring kyrkan, där det för öfvrigt alltid såg skräpigt ut under de ständigt pågående reparationerna eller ombyggnaderna, ansågs det opassande och vanhelgande, ”petade vi i kungshåla” i domprostehagen gjorde vi illa åt gräset för magister Methesius, som arrenderade bostället, hade vi något för oss i den s. k. botaniska trädgården /som i parentes sagt led af ytterlig vanvård under samme Mathesii hand/, var det nästan lika illa, slogo vi ”trill” på landsvägen skrämde vi bönder och hästar o. s. v. Jag vill inte precis säga, att dessa klagomål voro obefogade, men med litet god vilja hade det nog inte varit omöjligt att för det goda ändamålets skull undanröja alla hinder. Bad och simma gafs intet tillfälle till, om man ej ville gå en half mil till Munketorp, där en bred och strid å /en gren af Lidån/ flöt fram. Och dit gingo vi gärna för en annan orsak: där funnos nämligen alltid om sommaren delikata filbunkar för det billiga priset af 6 styfver - myntenheten i Vestergötland på den tiden. Där råkade jag ut för ett äfventyr, som var nära att göra slut på mitt unga lif. Vi hade nämligen klädt af oss för att bada, då Herman Bjursten, som var en mästare i simkonsten, föreslog mig att hänga på hans rygg under öfverfärden. Jag hade ej bättre förstånd än att jag var med därom. Allt gick till en början bra, men när vi hunnit ungefär halfvägs, tröttnade B., började ”trampa vatten” och det bar baklänges med oss båda två. Där låg jag nu och plumsade. B. var för utmattad att kunna hjälpa mig, men en annan kamrat, Falk, gjorde sitt bästa att skuffa mig mot stranden utan att dock ha mycken framgång. Slutligen förstod vännen Ljungström, som reda börjat kläda på sig, att det var allvar, kastade i största hast åter af sig kläderna och sig själf i vattnet samt lyckades slutligen få mig på det torra. Efter några ruskningar kom jag åter till lif och blef snart lika kry igen. Hvad jag tänkte då jag låg där och trodde jag skulle drunkna, hade jag länge sedan glömt, då jag under min Vermlandstid oförmodadt fick den frågan af en bekant: ”hvad tänkte du på när du höll på att drunkna utanför Skara”? Och på mitt svar, att jag ej erinrade mig det, fortsatte han: ”Jo, du undrade hvad gumman Tengberg skulle säga, när hon fick höra, att ”Lille Gustaf” drunknat”. Så hade en vestgöte berättat för honom. Det är nog inte omöjligt att historien är sann, för jag hade en grufvig respekt för henne, i början åtminstone.

Med skridskogång var det ungefär lika illa ställt. Det fanns visserligen en pöl invid staden - Kämpedam - och den kunde nog vara bra för nybörjare, men blef snart utsliten och omöjlig att gå på. För öfrigt var större delen igenvuxen med kalmusört - nu lär det vara igenfylld. Men ett stycke bort, 1/4 mil från staden eller så omkring funnos vidsträckta s.k ”mador”, hvilka vissa vintrar erbjödo den härligaste skridskois. Det aflägsna läget gjorde dock att vi mera sällan kunde njuta däraf, men då gynnsamt tillfälle erbjöd sig var ock nästan hela skolan där församlad och där lektes ”stakot” m.m väldeliga.

För öfrigt kan jag ej erinra mig några nöjen i fria luften, om jag ej därtill skall räkna, att vi, snart sagdt dagligen, uppförde ordentliga bataljer på skolgården under kvartslofvet på f.m. Från en sådan erinrar jag mig en liten lustig episod. Vi voro ungefär jämnstarka å ömse sidor med det undantag, att bland våra motståndare fanns en riktig jätte vid namn Ihrmark /han dog som kassör vid Hasselfors bruk/, och denne hade gång efter annan mäjat ner våa pygméled. Vi lade råd och beslöto oss för en ny taktik. När jätten nästa gång kom framstormande, kastade sig fyra af oss med

dödsförakt i hans väg, höggo två och två i hvardera benetoch drog omkull honom, hvarpå de öfriga af vårt parti kommo till hjälp. Händelsen gjorde, att hans mor, en manhaftig komministerfru, passerade skolgården, och när hon fick se Calles nederlag, ilade hon skyndsamt till hans bistånd. Under ropet: "Tag i håret, Calle lille", grep hon tag i mig, som ännu höll fast i Calles ena ben, och slängde mig långt bort. Bataljen afstannade och upplöstes i allmän munterhet, medan gumman, segerstolt, aflägsnade sig med sin Calle, och jag mins särskilt, att gamle Zanders, vår sånglärare, stod i en af ingångarne och skrattade, så att tårarne runno utför hans skrynkliga kinder.

Våra nöjen måste således hålla sig inomhus, och jag vill ej säga, att romanläsning och kortspel voro hufvudsak, utan där öfvades ännu mer schack och brädspel, i hvilka båda jag var tämligen försigkommen, och som voro bra att ha att tillgå de långa vimterkvällarne, utom den lilla tid, som upptogs av läsläsning.

Såsom en slutföljd af hvad jag nu sagt anser jag emellertid framgå, att Skara var en i högsta måtto olämplig plats för en elementarskola. Ett hufvudvillkor för en sådan borde vara att ligga vid ett ej för litet vatten och ej på en kal, torr slätt, där såväl lärare som lärjungar löpa fara att mögla.

Till omväxling hittade en af kamraterna, den sedan som författare af dåliga romaner och såsom tidningsredaktör kände Maximilian Axelsson på att stifta en orden. Det hade nyhetens behag på samma gång det hemlighetsfulla slog an på våra ungdomliga sinnen. Jag tror ej, att jag genast invigdes i hemligheten, men efter en tid bestod sällskapet af Axelsson som stormästare, Josef Kullgren, skattmästare, Herman Bjurstam, Frans Gallander, Alexis Zanders och mig. Vi skulle, gubevars, vara litterära. Stadgar antogs, och vi förbundo oss med en dyr ed, att ej yppa ordens hemlighet. Den bestod uti, att vi skulle idka litterära studier och möjligen författarskap, men framför allt att söka realisera en uppfinning, som jag ej ens mins, hvaruti den bestod och huru en sådan idé kunnat komma in i A-s ej värst ljusa skalle. Sammankomsterna höllos i en vindskammare i Kullgren fars hus, och té bestods gratis af den sistnämnde; någon annan dryck kan jag ej minnas någonsin förekom. Men uppfinningen och författarskapet kommo ömkligen till korta. Endast Axelsson författade och uppläste några små herdekväden, vi andra voro ofruktsamma, vi tyckte det var roligare att prata och glamma äfven om förmågan räckt till. Ordenstecknet var ett litet blått band i knapphållet, hvilket gaf rektor Ahlander anledning att på sitt vanliga kvicka sätt fråga, om det betydde brännvinsfärgen. Jag har glömt omtala, att vår orden för den där mystiska mekaniska uppfinningens skull af Axelsson fått namnet Mikael Samuel Owen eller Ofistiska sällskapet.

Emellertid kom ryktet därom ut, förstörades som vanligt och spred oro i öfverhetens läger.

Enskilda förhör utan resultat hörde tillordningen för dagen, och vi väntade hvilken stund som helst ett högtidligt rektorsförhör. Till och med stadens invånare blefvo uppskrämda och det hviskades i all tysthet, att vi voro ingenting mer och mindre än ett hemligt röfvarband, och jag kan nu icke minnas, hvilka galenskaper den ytterligt spända och bedragna nyfikenheten och enfalden producerade. Särskilt erinrar jag mig lifligt, huru vår dåvarande hyresvärd, den ytterligt okunnige, men bondsluge bagaren Örn tidt och ofta lät oss förstå, att han nog kände sakens rätta sammanhang och vådliga beskaffenhet - han var en för gammal räf att låta lura sig, sade han - men att han vore för mycket vår vän för att vilja sätta oss i knipa - allt detta beledsagadt af förstående vinkar och sluga blinkningar. Slutligen funno vi saken för allvarsam /och fingo dessutom aldrig vara i fred för dumma frågor, insinuationer och spionierier/, så vi beslöto att för sällskapets bästa bryta vår ed samt gåfvo Kullgren i uppdrag att gå till Rektor och afge en sanningsenlig berättelse. Den tämligen enfaldige Ahlander, som då innehade denna befattning, hade till en början svårt att tro på en så enkel förklaring, men lät slutligen öfvertyga sig. Om jag ej missminner mig, blefvo vi förbjudna att fortsätta denna farliga lek. Faktum är att sällskapet upplöstes.

1841 var för mig ett märkesår både i sorg och glädje; min mor dog den 4 maj, morbror Backman hade dött året förut, och nu först förstod jag hvad hon varit för mig och huru hennes ömma kärlek sökt leda mig på rätta vägar. Jag var nu så godt som ensam; syster Johanna hade sina egna husliga omsorger och plikter, bror Carl långt borta och hade dessutom just aldrig någon lust att befatta sig med andras angelägenheter, och de båda andra systrarna hade sin uppfostran att fullborda. Sorgen lindrades dock, eller kanske rättare distraherades, af en tragikomisk episod, som omedelbart efter begrafningen i Broddetorp, bredvid min far tog vid. Händelsen var, att en gammal släkting, Kristin Hvarfner, vid min mors död befann sig i huset - hon turade mellan oss, sin syster, prostinnan Tengborg och Johanna, med hvilken hon skulle vara s.k. god vän, fastän de voro olika som natt och dag - och fann tillfället lämpligt att gripa in. Men först måste jag jag beskriva henne litet närmare: mycket litterärt bildad var hon tillika af den där alltför visa sorten, som nu förekommer så talrik på vissa möten, där samhällets angelägenheter afhandlades, och ville lägga sig itu allting. Mig hade hon gjort den äran att ägna en särskild uppmärksamhet, hvarje min minsta handling, ord eller min kommenterades, och jag vill visst inte neka till, att hon ofta kunde ha fog för sina anmärkningar, men följden var, att hon uppväckte min afsky, och jag gjorde och sade mycket, som jag annars ej skulle ha gjort, med afsikt att reta henne. Därtill var hon grymt ful, hur hon kunde tugga maten var mig oförklarligt ty undre käken stod ett godt stycke fram om den öfre. Jag tviflar ej på, att hon menade väl, men sättet var ytterst obehagligt. Nåväl, då nu husets härskarinna var borta, intog hon oombedd och på eget bevåg hennes plats. Hon styrde och ställde och regerade till vår obeskrifliga förvåning, som om ingenting varit naturligare, bestämde hvad vi skulle äta, huru systrarna skulle kläda sig. Från köket till vinden för hon som ett "torrt skinn" - och det var hon för resten alltid - och där rafistulerade hon och inventerade.

Bland annat fick hon där tag uti en kista, innehållande en mängd gamla latinska disputationer från min fars tid, hvilka genast dömdes att brännas. Just då brasan var i full gång, kom bror Carl hem från jakten och hans min var obeskrifligt komisk att åse, då han fann, hvad som var på färde. ”De där hade jag lofvat gubben Marklin, som samlar sådana”, sa han med tillkämpat lugn. ”Kära du, hvarför sade du inte det förut?” genmälde hon. ”Inte kan jag ana, hvilka dumheter ni ämna ha för er”, svarade han. Vi skrattade åt henne bakom hennes rygg, men ingen kom sig för att säga något, utan ofoget pågick en tid, huru länge vet jag ej, ty jag måste åter till Skara. Slutligen gav Johanna vika för systrarnas böner och föreställningar samt tog henne, hur hon än spjärnade emot, med sig till Broddetorp. För att avsluta hennes sorgliga lefnadslopp återstår blott att berätta, det hon öfvervåldigad af sjukdom till kropp och själ, en vacker natt hängde sig i spjällsnöret.

Samma år/ eller kanske det var året förut/ gick jag för första gången till skrift, och om jag skall hänföra den händelsen till den sorgliga eller glada kategorien vet jag sannerligen vet jag sannerligen inte, är mäst böjd för den förra. Jag gjorde alla försök att bli rörd, men det ville ej lyckas. Felet låg kanske till en stor del hos vår lärare, den sedan som frisinnad riksdagsman bemärkte Otterström, hvilken tog saken som ett vanligt katekesförhör utan förklaringar eller utläggningar. Misstänker att han själf ej var mycket ”stark i trona”. Under denna tid dog O:s hustru och 8 af oss läsbarn utsågos att bära henne till grafven. Det var en lång väg från det där han bodde i ena ändan af staden /detsamma där vi höllo vår ordenskapitel/ till kyrkogården utanför andra ändan. Aldrig skall skulle jag kunna glömma den färden, huru under stickande solsken kyrkans spruckna storklocka / för högtidlighetens skull ensam/ dånade och skrällde öfver våra hufvuden, och ljudvägorna susade och slogo om öronen på oss, tills vi voro alldeles bedöfvade och gingo som i em dvala med den enda tanken att hålla säkert tag i bärtågen. När vi äntligen kommo fram, var det också förbi, med mig åtminstone.

Att jag samma år flyttade från skolan upp i gymnasium, var naturligtvis en lika anmärkningsvärd som lifvande tilldragelse. Därom mer längre fram.

Nästan lika mycket njöt jag utaf att äntligen komma fri från gumman Tengberg utan att göra min mor emot. Nästan från första stund fattade gumman motvilja mot mig, och jag betalade med samma mynt. Måltidstimmarne voro en verklig plåga för mig, hon satt och presiderade vid öfra ändan med Jonas Salander på ena sidan och Gunnar Wennerberg på den andra, och midt emot på nerändan satt jag, arme stackare, ett ständigt mål för hennes blickar. Hon kunde således ej undgå att se, att jag hade svårt få ner hennes mat, utan satt och petade i den. En dag kunde hon ej längre styra sig utan utbrast: ”Det måtte vara fasligt god mat du får hemma, lille Gustaf, eftersom du sitter och petar så i den där”. Jag, som alltid haft den olyckan att i sådana fall handla och tala utan eftertanke, af en blott och bar impuls, den jag sedan bittert ånkrat, råkade, nästan utan att jag visste det, svara: ”Ja nog är den bättre än denna”. /Härvid må jag i förbigående endast anmärka, att min önskan att motarbeta denna ovana nog gifvit anledning till min stumhet i dylika fall, hvilken på det hela ej är stort bättre/. Sedan jag någon tid därefter vid mina ansträngningar att återhämta en boll, som jag råkat kasta upp på kakelugnen, fått hela kransen och ett stycke till öfver mig och ner på golvet, var det alldeles slut på vänskapen. Efter den betan trodde hon mig om allt ondt, som skedde i närheten, och tillståndet blef odrägligt, men jag uthärdade ändå därmed, så länge min mor lefvde. Måhända var jag ej utan skuld, utan erkänner villigt, att jag hade många upptåg för mig ; dessutom måtte jag vid dessa tillfällen haft en ovanligt försmädlig min / som jag ej rådde för eller visste om /.

Så t ex hände det, medan jag kommit upp på gymnasium, att prosten /lektorn/ Källgren stannade midt i en explikation af Novum testamentum graecum, sträckte sitt lilla tjocka pekfinger mot mig och sade med sin vanliga, honungslena röst; ”Hör du, Bratt, du, jag kan inte med din fysionomi, kära du !” Det var minsann inte underligt, att man drog på mun, när man satt midt emot den lille, däste blodkorfven med sin toppiga peruk och af sprit blossande ”fysionomi”. Innan jag nu på allvar lämnar ”nerskolan”, borde jag väl hålla en liten vidräkning med lärarne därstädes; men de voro visst mycket vanliga människor, och jag har alldeles förlorat minnet af dem - utom två. Den ene var läraren i geografi, mag. Nils Levin Ahlberg, en stormäktig herre med något af Napoleon i sitt sätt och utan en stymmelse till vänlig min mot oss, småkryp. Med honom råkade jag i åtskilliga konflikter, både då och sedan, men af hvilka det ej kunde vara något nöje att nu ånyo uppfriska minnet. Då skola och gymnasium sedan sammanslogos, blef han rektor för Elementarläroverket. Den andre var Jonas Salander, den gamle, hederliga själen, som gick där som ett stort barn, generation efter generation, som alla höllo af och alla vore elaka mot. Något oerhördare ”stim” än under hans lektioner kan man svårligen tänka sig, och hans emellanåt utslungade: ”Tösst, eller jag slår ihjäl er!” hade ingen värkan. En gång kommo vi dock öfverens om, att det var synd om honom och att vi därför skulle vara alldeles stilla under lektionen. Jonas var så van vid oväsandet, att han ej trifdes utan detsamma, så att, när han gjort ett par oroliga slag fram och tillbaka, han slutligen utbrast: ”Men hvad ä’de’åt er?” Och därmed var gärdet uppgifvet. Någon gång kunde han dock bli riktigt ond, och då lufvades han förskräckligt. Det var den ende, som lät mig känna därpå rätt duktigt, och sedan körde han ut mig. Af okynne och för att sätta Jonas i förlägenhet / som jag väl visste skulle inkalla mig efter en stund / gick jag hem barhufvad. Då han sedan gläntade på dörren och ej fann mig där, mumlade han: ”Hvart tog han vägen?” - ”Han gick hem” svarades det. - ”Hm, hm,” muttrade Jonas, ”utan mössa? Ta’na mä dej, du Calle, när du går hem”. Och något vidare obehag hade jag ej däruf. Hvile du i frid, du stora barn!

Jag var således på gymnasium, de senare årens mål för mina sträfvanden, lade mig till med käpp, galoscher och hög spännhalsduk, med ett ord gjorde mig löjlig, jag som alla de andra, kanske litet mer, för att jag var den minste. Lyckligtvis var min syn alldeles för god, annars hade jag nog lagt glasögonen till allt det andra. All penalism var numera borta, så att vi endast tågade in och intogo våra platser - det var hela ceremonien.

Hvilken mängd nya ämnen vi skulle få taga i tu med! Teologi, filosofi, litteraturhistoria naturvetenskaper! Men ack, teologien lästes första på latin, filosofien var en bedröflig psykologi af Enberg /en av de aderton/, litteraturhistorien bestod af ett bihang till Fryxells svenska språklära, upptagande de förnämsta författarnas födelse- och dödsår, och i naturvetenskaparna föredrogs botaniken på ett sätt, som förkväfde all entusiasm. Emellertid grepo vi värken an med allvar och föresatte oss att läsa ordentligt, Frans Gallander och jag. Vi hade nämligen flyttat tillsammans och följdes sedan åt hela tiden. Men när har jag väl någonsin kunnat fullfölja en föresats? Alltid har något kommit i vägen. Viljan har varit god, men köttet svagt. Till en början gick allt bra, men efter hand började vi slrfva, när vi funno huru kort tid vi behöfde för läxorna. Många andra orsaker bidrogo ock därtill: Herman Bjursten var en daglig gäst hos oss, och vi läste tillsammans med honom latin /däri han var öfverdängare/ och grekiska, hvilka två ämnen vi aldrig fuskade med, ej håller med historia, som roade oss båda; men som Bj. hade litet mer inombords än kamraterna i allmänhet, inblandade sig så lätt andra ämnen, som voro intressantare än läxorna. Ej heller saknade vi sällskap af andra, som gärna togo sig ett parti schack eller bräde. Latin läste vi ordentligt, för att vi däruti hade en utmärkt lärare, Justus Collén, och likaså grekiskan, som onekligen är ett intressant språk, blott man kommer öfver Zenophons Anabasis och till fader Homerus. Äfven den hade en god lärare i Nils Salander, sedan gubben Kellgren aftroppat. I filosofien undervisade till en början Gullbrand, som var torr och tråkig, äfvensom i "litteraturhistoria", där han sökte vara så mycket angenämare genom att berätta anekdoter om författarne. Hela "undervisningen" bestod för öfrigt däruti, tycktes det. Särskilt minns jag en historia, som han ett par gånger i terminen körde med om Stjernhjelms. Det kom ut ett rykte om St., berättade han, att denne hade en "spiritus familiaris", som ingaf honom hans goda idéer. Slutligen kunde de ej längre återhålla sin nyfikenhet, utan frågade rent ut, om så var förhållandet. Ja visst, sade St., jag skall gärna visa er den. Och så tog han en lus ur håret, fortsatte G., lade den under ett förstoringsglas. Här är den. Och så började han /G/ skratta, så vi trodde han var tokig. Han gick till fönstret och skrattade så att hans stora kropp hoppade, och vi voro ej sena att instämma utan skreko och tjöto och väsnades, så att han slutligen måste till hälften vända sig om för att tysta oss. Men det var förgäfvets han försökte se allvarsam ut, utan det kom en ny paroxysm värre än den förra. Inte tyckte vi det var så obeskrifligt skrattretande, men då vi sågo på honom blef äfven vårt skratt naturligt. På detta sätt fortfor det en god stund, innan han kunde torka tårarna ur ansiktet och börja se litet allvarsam ut. Olyckligtvis fick G. ett fett pastorat, så att vi gingo miste om hans undervisning i litteraturhistoria, ty hans efterträdare Beckman, den blifvande biskopen, åsidosatte den alldeles och ägnade sig endast åt psykologien. Äfven hans tid blef kort, ty då lektoratet i teologi - hans egentliga ämne - kort därefter blef ledigt efter den till domprost befördade Theorin, sökte och fick han det. Däri var han en utmärkt lärare och tvingade oss, nolentes volentes, att läsa den ordentligt. Jag minns ännu lifligt hans blida, litet knipsluga leende, då han för oss uttolkade dogmernas spetsfundigheter, och jag erinrar mig också lifligt vår förvåning, då vi i kyrkohistorien fingo läsa om de fanatiska striderna om härklyfverier samt bland annat om den helige andes tillvaro, hvilken på ett kyrkomöte i Constantinopel fick en rösts pluralitet. "Det var ju f-n till tur för honom", lär professor Ribbing ha yttrat därom. I filosofien efterträddes B. af lille beskedlige Johannes Björkegren, som inte gjorde en katt för när och mot hvilken vi voro rätt hyggliga, för att han var gift med Bjurstens syster. Äfven hans ämne läste vi ordentligt, emedan det var tämligen lätt att däruti få ett par betyg i studentexamen.

Historien var mitt favoritämne, och däruti behöfde jag ingen pådrifvare, men jag vill ej förneka, att Ahlander var en ganska duglig lärare, så enfaldig han på det hela annars var. Han trodde oss vara dummare än vi voro, och utbrede sig gärna i förklaringar öfver de enklaste saker, hviket gaf anledning till små löjligen uppträden. Då t. ex. det en gång förekom, att han "kom till korta", upphof en spefågel sin röst och frågade helt oskyldigt: "korta var ligger det?" Ahlander blef öfverrumplad och började mumla: "Korta! Kors så dum du är! Komma till korta, komma till korta, nog vet du väl hvad det betyder?" Fänigare var hans svar, då samme spefågel frågade, om det inte kunde vara farligt, som det stod i Ekelunds historia, att Svante Sture icke blinkade för ett slag af stridsyxan. "Kors, I kan le begripa, att di vände te hammarn!" Sådana förklaringar ökade ej respekten. Emellertid blef han rektor, och skötte sitt ämbete med nit men föga förstånd. Jag hade en half fundering på att läsa mig till laudatur i studentexamen, men då jag fick höra, att därtill bland annat /utom Beckers Världshistoria/ fordrades att känna alla /svenska?/drottningars födelse- och dödsdagar, blef jag rasande och lät saken förfalla, hvilket var mycket dumt gjordt.

Eftersom jag - nästan oafsiktligt - kommit att orda om läroämnena och lärarna, må jag så godt fortsätta till slutet. I lefvande språk undervisade adjunkten Modin, som tillika var domkyrkoadjunkt. Lär i Uppsala ha varit en riktig vildbasare och dansmästare, men var nu omvänd och tycktes ha föresatt sig att förbättra oss, syndiga varelser, för hvilket ändamål han spionerade på oss vid alla upptänkliga tillfällen. I stället för att förbättra oss var han nära att fördärfva oss, åtminstone mig, som med mitt ettriga, uppstudsiga lynne ej var svår att få i harnesk. Jag vet inte många, som jag funnit obehagligare. Hans ämne /franska och tyska/ läste jag emellertid flitigt och ordentligt, dels af fallenhet och dels för att ej skulle få hugg på mig den vägen.

Jag har nu genomgått de ämnen, i hvilka jag skötte mig någorlunda ordentligt. Nu kommer syndaregistret.

Matematik trodde jag mig ha en viss fallenhet för, men genom lektor Versälls tråkiga och träaktiga sätt att sköta undervisningen förlorade jag all lust därför och blef bland de sämsta. Att han själf ej var särdeles durkdrifven i sitt ämne sluter jag dels af en underhållig proportionlära, som han utgaf, och dels af ett uppträde, då han hade sin proflektion. Hans företrädare, titulärprofessor Kullberg, företog sig nämligen att ”opponera extra”, och sedan han på svarta taflan på et förskräckligt sätt kalfatrat V:s theser, utan att denne kunde försvara sig, slog han kritan i taflan och utropade: Volso interitum matheses / jag sörjer öfver matematikens undergång/, medan svettdropparne rent af runno från V:s ansikte.

Hebreiskan vill jag knappt tala om där hann jag aldrig längre än till första versen i psaltaren, och läraren /N. Salander/ bara skrattade åt mig.

Slutligen hade vi botaniken under ”celeberimus” magister Mathesius, som det stod i Wahlenbergs flora. Ja, nog var han ryktbar. Om man träffade personer, som 15 å 20 år förut åtnjutit hans undervisning, kunde de berätta precis samma historier, som släkte efter släkte upplefvat, och vi nu snart fingo njuta af. Johannes Sundblad, samtida med mig i skolan, har förtfylligt skildrat honom i sina ”Minnen från skoltiden”, och jag skall ej upprepa alla de där förekommande anekdoterna, endast anföra några få, som jag själf upplefvat, och som äro karaktäristiska för hans metod och för lärjungarnas sätt att bemöta honom.

Han tronade alltid i öfre katedern, den bestod nämligen af tvänne, en öfre och en nedre, och kring denna klängde och hängde större delen af ”afdelningen”, som han alltid kallade oss. När han fått en ny afdelning om hand, var alltid första frågan: ”Hvad heter den flora vi begagna?” Korus ”Wallenbergs”. ”Nej, det heter den inte, Vahlenbergs, Vahlenberg, kom ihåg då”. Sedan kastade han sig tvärt in i ”medias res” och började: ” Om jag gröper ur ett träd, lefver det då?” Korus: ”Nej”. ”Jo då gör då, då se vi många exempel på: Nå, om jag gröper ur en hund, lefver han då?” Korus: ”Ja”. ” Nä, då gör han inte, då borde afdelningen förstå.” Det dröjde ej länge inna han fick anledning säga: ” Jag har just med mig ett bref från professor Fries om den saken, kanske det roar afdelningen att höra det?” Korus:”Jaaa!” Hvarpå han framtog och uppvecklade ett gammalt, slitet och gulnadt bref, ty det hade tjänstgjort hvarenda termin, alltsedan han började, och läste med hög röst: ”Heders Broder!” Hvarpå han gjorde ett uppehåll i väntan på att bli interPELLERAD, hvilket ej heller uteblef. ”Kors är magistern bror med professor Fries?” ”Ja, då ble ja på naturforskaremötet i Kristiania 1827”. Hvad brevet sedan innehöll, togo vi ej mycken reda på. Stimmets och stojet gick öfver alla gränser, men han sade sällan något därom, fastän ögonen alltjämt spjåde under lugg för att ha i minne till nästa gång.

Att spika fast hans galoscher förekom ej på min tid, dock lär det ha förekommit ej långt förut; men vi hade ett annat okynne för oss, som inte var stort bättre. Han var nämligen en stark snusare och brukade ställa dosan på en hylla i katedern. Att vi snusade den tom, var väl inte så farligt, men att några passade på att fylla henne med jord, var värre. Om en stund tog M. sig en duktig pris och lät sig ingenting bekomma, utan sade helt lugnt: ”Nej, hva va då för slag? Då var ju rena jola. Tvi, då vill ja inte ha. Åh, vell du vara snäll, du Bjursten, och slå ut då i kakelugnen?” Det var hans sätt att låta förstå, hvem han misstänkte för gärningen.

En gång var jag vittne till att en jordbemängd rot träffade hans stora skinande näsa. Methesius tog endast upp sin blårutiga snusnäsduk, torkade bort det värsta och utbrast: ”hvem var det?”, hvarpå naturligtvis ej kom något svar, men hans spanande ögon upptäckte nog den skyldige.

I min afdelning funnos blott två lärjungar, som ägnade sig åt botanik och därför iakttago ett anständigt uppförande, de öfriga bara förde väsen och ”stimmade”. Och nu kan det vara nog taladt om detta stora original till lärare.

Efter uppflyttningen på gymnasium fingo vi naturligtvis skrifuva krior, men under första året vågade jag ej ens göra ett försök att på egen hand åstadkomma en sådan, emedan jag trodde mig vara absolut oduglig därtill, hvarför jag vidtalade en god vän att hjälpa mig, d v s att srifva dem åt mig. Då jag uppkommit i ”bockflyttningen” /andra afdelningen, den första kallades keddfflyttningen/, strejkade han dock under förebärande af brist på tid, så att jag tvingades att själf gripa värdet an, och då inträffade en händelse, som rent af satte myror i hufvudet på mig. Då nämligen adjunkten, magister Lindskog / som då vikarierade i filosofi/ skulle återlämna våra skripta, yttrade han: ” Af de nu inkomna kriorna är utan gensägelse Bratts bäst”. Det rent af svartnade för ögonen på mig af förbluffelse, och jag väcktes först ur min domning af att Bjursten rusade fram och ryckte manuskriptet ur min hand. Si, han hade förstås alltid varit nur 1 förut i den vägen. Sedan han genomläst det, återlämnade han det utan ett ord. Det var en ”Jämförelse mellan Sten Sture d.ä. och Gustaf Wasa”, och förtjänsten låg däruti /kunde jag efteråt förstå/ att den var enkel och anspråkslös utan alla broderier eller grannlåter. Ännu yr i hufvudet af denna första framgång började jag få åtskilliga funderingar och undrade, om det kunde vara min kallelse att bli författare. Men att så icke var, fann jag snart. Då jag skulle ge mig ut på djupsinnigheter och vidlyftigheter, blef det tämligen tarfligt och dessutom saknade jag totalt fantasi, utom att jag var ordfattig, som ännu i dag. Jag övergaf därför alla höga tankar och hjälpte mig sedan nödtorftligen fram, jag som de andra.

Jag har visst förut omtalat, att Frans Gallander och jag flyttade tillsammans. Gudarna allena veta, hvad som förde oss ihop. Inte var det precis vänskap, jag har egentligen aldrig haft någon värklig, manlig vän och hyser starka tvifvel om att sådana förkomma annat än i romaner, nämligen sådana, åt hvilka man kan förtro sina innersta tankar, därför äro vi alltför egoistiska, litet hvar, och det fanns dessutom en eller två bland kamraterna, till hvilka jag kände mig mer dragen. Det var ej heller jag, som proponerade det. Men vi hade gemensamma intressen, läste tillsammans och hade, så att säga en viss respekt för hvarandra, så att vi helst undveko alla tvistigheter, och därför var sämjan god.

Först hyrde vi ett rum för en termin hos en gammal fru Warfvén, hos hviken vi under samma tid spisade, men vi märkte snart, att ”kasrnen”, som den gemenligen kallades, var ett tillhåll för alla mindre goda element, samt att dessa äfven

sökte sig till våra rum, med ett ord, att vi kommit väl långt ner på ”sambhällsstegen”. Dessutom - ju större - kaxar vi blev vi blefvo, desto större blefvo våra anspråk - och så tubbades vi att taga en dublett och ackordera in hos bagare Örn, där vi alltid kunde påräkna färskt bröd och lofvades plättar med sylt två gånger i veckan. Denne Örn var en underlig kurre: knappt 40-årig hade han gift sig med en 60-årig, en ful käring med dåligt rykte men godt om mynt. Med dem inköpte han en stor tomt med många gamla ruckel, hvilka han omstufvade till rätt hyggliga bostäder och uthyrde dem till skolungdom. Första gången vi voro där, bjöd han på saft och vatten samt proponerade brorskål med oss, pojkar. Den brorskålen hade vi mycken smälek för, i synnerhet af Ahlander, som litet emellanåt frågade, huru ”bror Örn mådde”. Kort före vår inflyttning i dubletten inträffade en händelse, som väckte ett oerhördt uppseende i det fredliga Skara. En morgon inkom nämligen postkärnan utan körare, ty denne låg död i kärnan med sönderskjutet hufvud, men posten var var orörd. Spaningar utfördes naturligtvis utefter vägen, och vid pass en kvarts mil bort hittades bakom en gärdsgård en bit af en förladdning, på hvilken stod: ”Broder Uggla”! Meranämnda dublett beboddes då af en ung man med detta namn, som man ej visste hvad han hade i Skara att göra, och det var ju helt naturligt, att misstankarna riktades mot honom. Förhör anställdes med honom, och en mängd vittnen hördes, bland dem ”bror Örn”, men hvarken han eller någon af de andra hade något af vikt att förkunna, och de hördes ej på ed !/, hvarför kan jag ännu ej fatta. Mannen kom således undan / eller undanskaffades af släktingar, sades det /, oaktat alla voro öfvertygade om hans brottslighet. Lär sedan ha kommit till Amerika. Då vi blifvit närmare bekanta med Örn, kunde denne ej tiga med saken, utan berättade, att han på samma morgon smugit sig in i Ugglas rum, medan denne låg och sof / ty Örn visste, att han kommit hem på morgonen /, och visiterat garderoben, där U. förvarade sina kläder. Där såg han, att hans byxor voro våta af färsk dy, och att U:s bössa var tom. ”Nå, hvarför sade du inte det inför rätten?”, sporde vi. ”Det hade jag ingen skyldighet till, då jag ej var edsvuren”, svarade Örn. ”Inte ville jag strandsätta en vän”. Våra föreställningar tjänade till ingenting, ty hans moral var högst bristfällig, ej heller kunde vi göra något därvid så långt efteråt.

Våra förväntningar måtte emellertid ej ha blifvit uppfyllda, eller hvad orsaken annars kunde vara, utan vi öfvergafvo ”bror Örn” efter ett år och flyttade till en mycket treflig dublett i Fru Biljers flygel, där de hyggliga bröderna Hessle och Gustaf Lundblad förut bodde. Dem - nämligen Birger H. och den sistnämnde - träffade jag 45 år därefter vid en resa i arfsangelägenheter i Jönköping, där de voro välbeställda, den förre hofrättsråd och den senare hofrättssekreterare, och det var med stort nöje jag återknöt bekantskapen, och fann dem vara lika präktiga karlar, som de varit präktiga pojkar. Under mellanterminerna vistades jag - med undantag af en eller två somrar på Rådane, som då ännu var vårt - först i Broddetorp hos svåger Lundblad och syster Johanna och sedan i Wånga, dit L. fått transport och ökade därigenom den tacksamhetsskuld, i hvilken jag stod till dem. De båda ogifta systrarna voro äfven där inackorderade. Den enda nytta jag där gjorde bestod uti att, ridande, hämta posten 3/4 mil bort och någon gång agera kusk, emedan L. fått stort förtroende för min skicklighet i den vägen, sedan jag en gång kommit lyckligt från ett äfventyr med skenande hästar, då jag skjutsade alla tre systrarna till Varnhems kloster. Men jag får uppriktigt erkänna, att hans omdöme om folks duglighet ej var mycket värddt, så ytterligt opraktisk som han var.

Jag bör kanske ej med tystnad förbigå en märkvärdig händelse, som under denna tid, eller kanske det var under mitt sista år i ”nerskolan” timade, nämligen ett uppror i den goda staden Skara under marknaden. Huru det började, är obekant, men några af juvelerna i Lindskogs pensionat troddes allmänt vara de skyldiga. Allt nog, det vart allmänt slagsmål öfverallt på gatorna. Gymnasister och skolgossar, gesäller och lärgossar, som eljest voro dödsfiender, förenade sig och anföllo gemensamt de marknadsbesökande bönderna, hvilka nesligen jagades ut ur staden med blodiga märken litet här och där, och det dröjde flera timmar, innan de vågade sig in igen för att söka rätt på sina åkdon. Ordningmakten kunde ingenting göra, om den ens vågade försöket, och tumultet och villervallan var så stor, att en af lärarne, mag. Cednin, blef kastad i en dypöl, benämnd Marumsdammen, där han var nära att kväfas i gyttjan. Lyckligtvis var jag borta på marknadslof, annars hade jag nog varit med, kan jag tro. Saken blef aldrig utredd utan fick förfalla.

Innan jag nu på allvar lämnar gymnasietiden, skall jag söka draga mig till minnes, hvilka som befunno sig i samma flyttning som jag och samtidigt - år 1844 - togo abiturieexamen. De voro i den ordning, de sutto, eller åtminstone något så när.

| | |
|-------------------------|---------------------------------|
| H.V Vestberg | död som kyrkoherde i Venersborg |
| Calle Norén | kommunister |
| C.F Danelius | militärläkare |
| Herman Bjursten | lektor, författare, död |
| Fridolj /Fille/ Bergman | rektor i Venersborg |
| Fr. Gallander | kronofogde, död |
| P.E. Gullstrand | läkare, död |
| Fredrik Billström | häradsskrifvare |
| Gustaf Berggren | provinsialläkare, död |
| Otto Zanders | veterinär, död |
| Alexis Zanders | gymnastikdirektör, död |
| G. Bratt | skam för mig som satt så lågt! |
| Sweigbergk | präst, död, blev visst tokig |
| Löwenskiöld | obekant, död |

ögon. Af sönerna var den äldste, Reinhold, en sådan där riktig rolighetsminister, som var eftersökt i alla sällskap, ovanligt kvick och full af galna upptåg, men på det hela en stor slarf, fastän jag tror, att han skötte sig bra som faderns vikarie. Om Frans behöfver jag ej vidare orda; den yngste, Robert, var stillsammare och studerade till ingenjör. Honom träffade jag sedan på äldre dagar litet emellanåt, då han var anställd vid Helleforsvärken. Äldsta dottern, Karolina, var faderns afbild och skulle ha varit en fullkomlig skönhet, om ej ögonen varit för skarpa, hvarjämte hon skrämde många med sitt alltför fria tal om andra. Den andra i ordningen, Thilda, var blond med stora, blå, något smäktande ögon efter sin mor och ett stillsamt något drömmande sätt. Vi voro ungefär jämnåriga, och jag fann snart, att jag var bestämd till hennes kavaljer för sommaren, nämligen af Reinhold. Ty det var hufvudsakligen han som styrde och ställde i huset, föräldrarna vor för betagna i honom och för flata mot barnen i allmänhet för att lägga något hinder i vägen för hans infall. Vid de utfärder som ofta förekommo, ställde han alltid så, att jag fick kuska för henne i en gammal schäs. Men vi voro ett tystlåtet sällskap; ty vi voro lika blyga och tafatta båda två, så det ville ej bli någon af. Reinholds högsta nöje var att göra andra förlägna, och en gång, då han påträffade oss ensamma i salen, utropade han på sitt vanliga, oförskämda sätt: ”Nå ska du inte pussa Thilda, Gustaf?. Jag var nog enfaldig att ej begagna mig af det lockande tillbudet, hvilket jag, uppriktigt sagt, ej tror hade tillbakavisats, utan vi blefvo blott röda som tuppar och drogo oss från hvarandra. Jag tyckte dock rätt mycket om henne, men om detta skulle vara min första flamma, så var den både sval och svag. Hon dog visst tämligen snart i lungdot. De båda yngsta systrarna gingo ännu i korta klädningar och lofvade att bli sina äldre systrars afbilder.

Nog hade jag min Euklides liggande framme hela sommaren, och Frans någon annan bok; men så snart vi satte oss till att börja på allvar, kom Reinhold med ett nytt påhitt, som vi ej kunde stå emot, och inte gjorde vi några stora försök heller: vi voro stora slarfvar allihop. För min del skyller jag dessutom mycket på min lättja och lojhet jämte en viss fallenhet att rätta mig efter andra och att låta sakerna gå på sin hals, med andra ord: stort lättsinne i den bemärkelsen. Alltnog, det blef ingen läsning af på hela sommaren, och därtill bidrog ej litet, att vi voro tämligen säkra på att gå igenom ändå i studentexamen med de kunskaper vi hade. Gubben G gaf oss nog en gliring emellanåt, men den var så litet allvarlig som möjligt. Han såg, att vi hade roligt, och det hade han ej hjärta att missunna oss.

Bland de många upptåg Reinhold hade för sig, var ett som vi hade svårt att finna oss uti, nämligen att stiga upp nästan med solen och duscha. Hvarenda morgon, om vädret var vackert - och något annat förekom knappast på hela tiden - infann han sig på ”lärarrummet”, och om vi ej genast hoppade ur sängarne, återkom han med en stor brandspruta, fylld med vatten, eller en lång chambriär, och det gafs ingen pardon, utan det var att kasta en kappa eller filt på sig och kila i väg. Straxt utanför det rätt stora trädgården låg nämligen en äng och där på en höjd en källa med ymnig tillgång, hvilken leddes i en liten ränna, hvarifrån en stark stråle nedstörtade från rätt anseelig höjd. Vattnet var blott 60 varmt, så inte gingo vi under frivilligt. Obeskrifligt uppfriksande var det emellertid. Vi hoppades att den tidiga timmen skulle hindra någon från att se oss, men af åtskilliga pikar kunde vi förstå, att flickorna varit uppe och tjuftittat på oss och våra luftiga kostymer.

Bland dem, som oftast besökte detta glada och gästvänliga ställe, var en viss löjtnant Soop, en lång, ståtlig herre, som bodde ett stycke därifrån på en liten egendom. Med sin krokiga näsa och långa, nedhängande mustascher kunde han nästan sett bra ut, om ej de stora glåmiga ögonen angifvit, huru ovanligt bornerad han i själfva verket var. Vilde gärna agera sällskapsmänniska och medhade för det ändamålet alltid en tjock gåtbok i ytterrocksfickan, hvilken han skyndade sig att framtaga för att sätta åhörarnas fyndighet på prof, men som i stället allt starkare framhäfde hans otroliga enfald och gaf anledning till mycket gyckel med honom själf. Vi voro bjudna till honom samt besågo och beundrade åtskilliga gamla historiska familjeminnen, som gått i arf inom slakten, i synnerhet ett par verkliga Karl XII:s stöflar. Något åbakigare har jag aldrig tänkt mig. (Det är visst för att skryta med, att jag sett dem, som jag kommit att sysselsätta mig med honom). Han var ständigt stadd i friarärenden och slog sina slag för skön Karolina, men hon dref så obarmhärtigt med honom, att han aldrig kom sig för att framföra sitt ärende. Hans ömma låga slocknade dock snart, då han fick göra bekantskap med en verklig skönhet, namnet har jag glömt, som var gäst i prästgården. Den skälmen Reinhold var hans rådgifvare och narrade honom till alla upptänkliga dumheter, såsom att ställa till en fäst för henne, där vi också fingo vara med. Då hon slutligen helt oförmodadt afreste, lät han af R. locka sig att fara efter till hennes hem i Motala, därifrån han snart, helt snopen, återkom med en ordentlig korg och mycken förbittring i hjärtat mot sin falske rådgifvare.

”All glädje är kort!” Så föreföll mig ock denna angenäma vistelse på det glada Stohlan, af hvars invånare jag sedan aldrig återsåg någon mer än de båda yngsta bröderna. Det gällde nu att rusta sig för resan till Uppsala. Den anträdde ock i slutet af September, lagom för att öfvervara Oskar I:s kröning. Vi voro flera kamrater i sällskap och de andra fingo ett eländigt rum vid Hötorget för första natten, men jag uppsökte svåger Lundblad, som var riksdagsman och jämte Johanna hade en liten våning vid Regeringsgatan, där äfven jag fick en säng.

Kröningen åsågo vi, kamrater, från fönstren i dåvarande ”Malmens källare” vid Myntgatan, där vi för 1 riksdaler per stycke fingo stå bakom uppasserskorna och åse, huru Hans Majestät tågade fram i all sin glans under en tronhimmel, som uppbars af generaler och amiraler. Det var alltihop.

På aftonen hade jag återigen ett äfventyr, som var högst obehagligt och kunde fått ett bedröfligt, men fick ett lyckligt slut. På kvällen utbröt nämligen eld i Marinos fabrik längst upp på Norr. Kungen var där med många höga herrar och vi naturligtvis äfvenledes. Ingen tänkte på att gå därifrån eller huru sent det var.. Då jag slutligen kunde slita mig från det

granna skådespelet och kom till Lundblads port, var den stängd, hvilket jag i min okunnighet om Stockholmförhållanden ej kommit att tänka på. Där stod jag nu, hvad var att göra? Väl en timme hade jag stått där och "spankulerat" fram och tillbaka på gatan, då en obekant herre tilltalade mig och frågade, huru det var fatt, samt sedan jag anförtrött honom mina bekymmer, godhetsfullt erbjöd mig att få ligga på en soffa i hans rum. Han var visst

provisor, den heders-knyffeln. Anbudet antogs naturligtvis med tacksamhet. Huru skamflat jag var, då jag på morgonen kom till Lundblads, kan jag ej beskrifva, i synnerhet som han misstänkte något helt annat och ej ville sätta tro till min berättelse. Först då jag frågade, om han någonsin hört mig ljuga, gaf han med sig och resonnerade i all vänlighet om äfventyret.

I slutet af September landsteg jag således i Uppsala med en underlig, nästan högtidlig känsla och efter att ha på ångbåt passerat Mälarens mångbesjungna öar och stränder. Jag kan ej neka till, att jag kände mig bedragen, men jag har aldrig kunnat entusiasmeras af naturskönheter, hvilket är ett stort fel i min tröga natur, och särskilt minns jag, då jag första gången såg Trollhättefallen, huru jag stod som en stock bredvid några fransmän och såg dem falla på knä och höja händerna mot himlen i vansinnig förtjusning. Ja, gudbevars, det var både storartadt och vackert, det erkände jag jag nog, men det var också allt.

Huru jag tillbrakte denna första tid i lärdomsstad, kan jag nu ej erinra mig - förmodligen läste jag något men så mycket lifligare minne har jag av examen, den 29 okt. 1844, och dess följder. Den aflopp på det hela ganska bra, det enda, som förargade mig var, att jag fick mitt betyg i latin nedsatt från ab till ba, därför att jag ej uppgifvit mig ha läst mer än 2 böcker i Livius /utom Cicero, caesar, Virgilius och Horatius/, och fastän jag felfritt öfversatte i både 3:dje och 4:de boken, och ehuru jag (efter Collén) försvenskade några rader i Horatius, så att Zédritz for upp och svor långa rader öfver den h-s Callén, som kunde öfversätta så öfverdådligt. Men han kunde ej frångå principen, sade han, om ett längre pensum. De öfriga betygen fick jag behålla. Bland examinatorena var äfven sedemera stasrådet Carlson, som var nära att somna i examen. I matematik lyckades jag undgå att bli underkänd, ehuru jag ej uppgifvit mer kurs längre än 2 böcker i Euklids, för att jag ledigt krånglade mig genom en proposition i 3:dje boken, som examinatorsn på försök lät mig "ta".

När jag efter lyckligt genomgången examen med 9 betyg kom ut ur "kuggis", väntade mig utanför en skara sex-hungriga landsmän, hvilka hissade mig; och tii tack för denna angenäma hedersbevisning fanns ingen annan råd, än att bjuda dem på punsch och sexa. Nu kom följden, och den bestod uti, att vi, utkomna på gatan, litet onyktra efter den myckna förtäringen, råkade ihop med några hederliga "brackor", hvilka vi förfördelade, och blefvo stämda till consistorium minus. Då bondångern kom dagen efter gjorde vi alla möjliga försök att göra upp saken i godo, bådo om ursäkt och så vidare, men allt var förgäfves. I consistorium, där den lille skarptungade Fahlerantz presiderade, undergingo vi flera ytterst obehagliga förhör, som väl räckte en månad, men som nekade till allt / på inrådan af en jurist, som vi rådfrågade/ och inga vittnen funnos, blef målet afskrifvet, oaktat Fahlerantz förklarade sig öfvertygad om vår brottslighet.

Just en skön början på det "glada studentlivet" !

Om den återstående tiden af mitt Uppsalalif kan jag fatta mig ganska kort. Först och främst gällde det nu att bestämma lefnadsbana, präst eller lärare ville jag inte bli, inte heller länsman; då återstod knappast mer än jurist, hvilket jag dock insåg, att jag ej passade till. Emellertid tog jag några kollegier i statsrätt för Svartengren, densamme som sedemera inrättade en uppfostrings- och inpiskningsanstalt utanför staden för unga vildhjärnor, som skulle ta "studenten". Där förekommo inga goda ord och lämpor, utan bara smörj; men märkvärdigt nog lyckades metoden med de flästa. Jag bevistade äfven åtskilliga föreläsningar, mäst för mitt nöje, och särskilt har jag i minnet Geijers tre berömda föreläsningar om Sveriges adel, som sedan ådrogo honom en så bitter fejd med Fryxell. Vid en af dem var äfven Kung Oscar närvarande, och G. grät halfva tiden af rörelse öfver den stora äran. Där gick en af mina illusioner: inte hade jag föreställt mig den store, af mig så beundrade Geijer som den lille, gråe gubbe, som satt där i katedern och stundom mumlade, stundom häftigt framstötte sina genialiska satser.

För öfrigt besökte jag åtskilliga offentliga lokaler, såsom framförallt biblioteket, där jag helst trufdes, och där "lille" Schröder var bibliotekarie. "Ingalunda", sade han, då jag ville vända bladet i en dyrbar bok, "ska vända dem själf åt herrn, kände herrns fär" / hans stående uttryck/. Och det gjorde han värkligen, den beskedlige karlen, medan jag stod och läste länge och väl. Men för resten rumlade jag, ja, det är beklagligtvis sant, och jag ämnar ej dölja mina fel och svagheter. Jag hade råkat i mindre nyttigt men muntert sällskap och var lätt att locka till hvad som helst.

År 1845 deltog jag i den storartade majkarnevalen på Polcksbacken, som var öfvermåttan lyckad och glad. Själaf var jag maskerad som Mathesius och så lik honom, att äfven professorer mötte mig med utropet: Åh se Mathesius! På natten snöade det så duktigt, så det påstods, att några studenter blefvo insnöade i sandgropen utanför Eklundshof.

Sista tiden af mitt Uppsalalif var både intressant och angenäm. Det var nämligen denna sommar, som det första stora studenttåget skulle afgå till Köpenhamn. Där höllos sammankomster och höllos tal för saken, men det bästa var, att kören, som skulle delta i tåget under Meijerbeers ledning, höll sångöfningar vissa dagar i veckan, då hvem som helst fick vara närvarande. Det var den vackraste sång jag någonsin hört, den store pariserkören knappast undantagen, dock hade den senare ett bättre program, ty dess förnämsta stycke, Wennerbergs "Hör oss, Svea", hade bland andra då tillkommit. Storartad konsert flera dagar i veckan.

Det var också lifvadt att ha gjort bekantskap med, eller åtminstone hört och kommit nära många af den då uppväxande ungdomen, som sedan blefvo berömda män: skalder, författare, biskopar, landshöfdingar, statsråd, excellenser, som sedan gjorde väsen af sig i vårt lilla land.

Men någon läsning ville det ej bli af.

Omsider slet jag mig lös och for hem, d v s till Broddetorp, där jag som vanligt blifv väl mottagen, och där jag äfven som vanligt tog Johanna till rådgifverska. Henne anförtrodde jag mina bekymmer, sade att jag ej hade någon den ringaste lust för någon af de lärda vägarne, och att jag var stocklat, när det gällde läsning, att jag var lättledd till hvad som helst, äfven det som var mindre gott, allt beroende på hvilket sällskap jag råkade ut för, med ett ord, att jag tog världen för lätt och saknade fast karaktär. Det vore därför bäst, att jag återgick till min första kärlek och blefve sjöman. Dock ville jag till mitt beröm påstå, att den rättskänsla, som inplantats hos mig af min goda mor, ännu var lika lefvande, såsom jag ock nu på gamla dagar vill berömma mig af, att den alltid varit.

Syster Johanna lyssnade i början med häpet deltagande, men öfvergick småningom på min sida, och var slutligen fullkomligt öfvertygad, att jag hade rätt. Hon rådgjorde med sin man, och efter åtskilliga funderingar om huru det skulle låta sig göra, beslöts det, att han skulle rådfråga en af sina riksdagsbekanta, den sedan så ryktbare amiral Virgin /världsomseglaren/.

Denne svarade med ett långt, vänligt bref och förklarade, att jag var för gammal att ägna mig åt kofferditjänsten samt att enda möjliga utvägen vore enligt hans åsikt att bli sjökadett för att bli sjöofficer. Detta var ju nästan löjligt att vid mina år återigen bli pojke och börja på nytt. Å andra sidan insåg jag mer än väl, att det band, som därigenom pålades mig, skulle vara öfver-

måttan nyttigt, och att jag väl kunde behöfva disciplinens tvång för att rycka upp mig och bli en ny människa, och det beslöts, att denna plan skulle sättas i verket.

Första villkoret var att jag måste förkofra mig i matematik och för det ändamålet slog jag mig ner i Skara för en tid för att studera denna vetenskap under löjtnant Fr. Wrangel / sedan öfverste och gift med Karin Ehrenstam/, som då var lärare i en militärskola därstädes. Det be-

höfdes ej många lektioner för att jag mot förmodan skulle finna detta vara ett af mina lättaste ämnen. Där ser man, hvilken vikt det ligger uppå att ha dugliga lärare. På Carlberg blef detta sedan mitt förnämsta ämne - bland humaniora förstås.

Det andra ämnet, som hindrade mig att komma i en högre klass, var s k fysisk geografi, men det var ohjälpligt, ty ingen människa utom Carlberg, där det var uppfunnet af en gammal stofil, professor Ågren, kände till det, och någon lärobok däruti fanns ej, utan det bestod endast uti att på upplinjerade plan rita upp hela världens konturer med noggrant angifvande af latitud och longitud.

Kadettiden.

Jag reste således upp till Stockholm, undergick återigen examen, därvid jag befanns mogen för 3:dje klass i all "humaniora" utom ett ämne, nämligen fysiska geografin, där jag var fullkomligt okunnig och fick därför stanna i den 2:dra, och när professor Bråkenhjelm fick höra det, nedsatte han också mitt betyg i matematik, som han eljest ämnat sätta till åtminstone 3:dje klass, emedan det vore synd "att jag med mina anlag ej skulle få lära mig det ämnet grundligt för honom från början", som det gamla originalet sade mig. Dessutom borde jag ha gjort en sjöexpedition, innan jag fick komma upp i 4:de klassen. Det betydde egentligen ej mycket, emedan det var fri flyttning och man fick taga sina examina undan för undan, alltsom man blef färdig i hvarje ämne. Om jag läste ordentligt så att jag komme upp i 3:dje före sommaren, finge jag vara med på årets sjöexpedition; och det var min föresats att göra. Märkvärdigt, hvad det går bra att läsa, när man är tvungen!

Emellertid gjorde olyckan, att jag sjuknade i pleuresi och låg och låg flera veckor nära döden sades det, så att den planen gick om intet, utan jag fick stanna hemma. Intet ondt, som ej har något godt med sig; jag fick därigenom lära mig litet landexercis, hvilket alltid kunde vara nyttigt och kom väl till pass, då jag längre fram blef öfverbefälhavare för Nora Skarpskyttekår.

Men jag jag skenar för fort med min berättelse, märker jag. För att gå i ordning med frågorna borde jag väl omtala, huru det kändes för en student att bli tvärt inkastad i denna röra af tvåhundra skojande, skrattande pojkar, af hvilka de flästa voro yngre än jag. Att bli iförd en gammal, halffrasig uniform / i väntan på den, som skraddaren tog mått till/, att af kompani-

chefen bli införd och placerad vid "rukbordet", där alla nykomlingar till en början fingo plats, att där omringas af en skara äldre gaphalsar, som gjorde sitt bästa att förbrylla en med dumma glåpord och en rå s k drift, hvaruti de genom öfning voro mycket förfarna. Ja det var rätt och slätt otäckt, ehuru stryk ej förekom, ty den gröfre penalismen var officiellt afskaffad. Men jag hade dyrt svurit mig själf att tåla hvad som helst och ej låta mig nedslås, utan tänka som en viss potentat om böndagarna: det går väl öfver. En lycka var, att jag såg yngre ut och var liten till växten, så att åldern snart glömdes.

Det blef också inom kort bättre, då jag snart fullständigt kom upp i 3:dje klassen, där man ansågs höra till de äldre och ej längre till "rukorna". Jag kunde äfven vara många till hjälp med mina större kunskaper. I det afseendet hände mig något, som jag först ansåg vara ytterst fatalt, men som jag sedan ej hade något ondt af. En gammal öfverliggare och latmask och grofhuggare, Petter Liedberg, kom nämligen och satte sig bredvid mig samt yttrade: "Hör du, min käre Bratt, du vet kanske, att jag inte varit flitig, men nu skall jag bli det och du skall hjälpa mig. Vi skall läsa tillsammans." "Det går jag inte in på", svarade jag, "jag har bråttom och vill inte bli hindrad." "Men jag lofvar", sade han, "att ej hindra dig, om jag blott får sitta bredvid dig och fråga dig en och annan gång samt tentera på samma gång som du". Nå, det lofvade jag slutligen, och jag får erkänna, att jag aldrig sett en sådan förmåga och energi utvecklad af en gammal lathund. Så snart jag anmälde mig till tentamen var Petter Liedberg med. Inte voro hans kunskaper stora, men lärarne visste, att han läst tillsammans med mig, som ansågs öfverlägsen, och förresten hjälpte honom hans oförsämdhet, som öfvergick alla gränser.

I det afseendet minns jag bland annat, att vi tenterade i franska, däruti L. "slagit i sig" en hel sida i läseboken. Den kunde han läsa upp entantill som vatten, men något mer kunde han ej håller. Läraren var kaptenen vid Lifbeväringsementet Rouget la S:t Hermine, en infödd fransman, som hade en otrolig respekt för gamla kadetter, i synnerhet om de voro gofva och starka som L. Sedan R. absolverat mig, vände han sig till L. och tillsade honom att slå upp och läsa en viss sida. Petter L. slog naturligtvis upp sin sida och började oförskräckt att läsa den på sin skånska franska. "Nej, min bästa herr Liedberg", afbröt honom R., "det var den och den sidan jag nämnde". "Ja", svarade L., "det är den jag läser". "Nej, min bästa Herr L.," invände R. nästan skälfvande på målet, "det är det inte". "Jo", återtog L. med höjd röst, "ta mig f-n är det inte det". "Nå, så läs då på i guds namn", svarade R., blek i synen. Och L. läste sin sida till slut och slog sedan igen boken med ett triumferande hånleende. "Ja, jag får väl då släppa igenom Herr L.," sade R. resigneradt.

En annan gång hade vi examen för Bildt /den blifvande excellensen/ på rikssalen i något matematiskt ämne, och Petter L. stod vid svarta taflan med sitt problem, medan B. sysselsatte sig med de andra vid ett stort bord. Bäst det var, sade han till en af dem: "Ja det är bra, herrn får gå", hans vanliga uttryck för: Herrn är godkänd, därvid han vände ryggen åt L. Denne bugade och gick. När B. om en stund vände sig om och saknade L. frågade han: "Hvar är Liedberg?" "Han bockade sig och gick", sade någon. "Gå ut efter honom". Då L. efter en stund med sin aldra syffisantaste uppsyn infann sig, utbrast Bildt: "Hvart f-n tog herrn vägen?", hvartill L. svarade: "Löjtnanten sade, det är bra, herrn får gå, och då gick jag naturligtvis." "Ja, så gå då för f-n i våld"! Det var den enda gången jag hörde B. låta nåd gå före rätt, men saken saken var, att han var nära att brista i skratt, så ytterligt komisk var situationen.

I allmänhet var kadetternas förmåga att lura lärarne och "fuska" sig fram uppdrifven till en otrolig höjd. Detta gällde förnämligast om kriaskrifning, historia och geometriska problem, och i det afseendet får jag bekänna mig skyldig till öfverträdelse af de stränga rättsbegrepp jag förrut proklamerat. Till min ursäkt får jag anföra, att dessa vid Carlberg blefvo något förvillade. Det ansågs t. ex. tillåtligt att fuska samt att stjäla matsäckar /som en och annan kunde få sig tillsända hemifrån för att upphjälpa den ganska torftiga kosten/, blyertspännor, pennkvifvar och näsdukar. Med tiden insöp man och tillägnade sig denna mindre goda upp-

fattning. Hvad kriaskrifvandet angår, fanns det många, som ej kunde och knappast någonsin skulle kunnat lära sig att sätta ihop en felfri svensk mening. Deras utbildning var i allmänhet högst ytlig samt blott beräknad på att kunna taga examen. Då jag ej kunde finna något förnuft uti, att de för denna brist skulle stängas på sin bana, hvilket ovillkorligen blifvit en följd, om full rättvisa skulle skipats, hjälpte jag ej så få - först af tvång och sedan af medlidande. Likaså med geometriska problem, i hvilkas lösning jag var mäktig slängd, och som dessutom roade mig rätt mycket. Mina lösningar blefvo emellertid snart igenkända, så att jag måste afstå därifrån. Särskilt minns jag jag en gång, att Bråkenhjelms yttrade, när han genomsett en okunnig stackares problem: "Hälsa Bratt och säg, att det var förb. bra gjort!"

För att äfven komma ifrån kriaskrifvandet hittade jag bland annat på att skriva en kria åt en tämligen bornerad friherre, så att ingen kunde misstänka honom att vara författare till densamma. Ämnet var Våren, och jag hade nyss läst Spindlers Juden, i hvilket en dedikation förekommer till våren i fosforistisk stil. Med den i minnet sammansatte jag ett ode till våren, som i bombastiska uttryck öfvergick all rimlighet. När lektor Nystedt genomläst det, ropade han på de andra lärarne och uppläste det. "Det var mig en dj-la fosforist", utropade Bråkenhjelms, och Nystedt frågade delinkventen, om han själf författat det. "Nää", svarade denne efter någon tvekan, medan svetten rann af honom. Mig lofvade han att slå ihjäl vid första lägliga tillfälle, men som vi voro goda vänner för resten, blef det ej af. I sättet att fortskaffa dessa skipta och problem utvecklades en otrolig uppfinnarrikiedom.

I historien fuskades på följande sätt: läraren däruti, lektor Thyselius /Tusse/, kunde ej examinera utan att ha boken uppslagen framför sig, i hvilken han strök under med nageln de årtal han ville ha till svar. Af denna vana begagnade sig kadetterna på det sätt, att de öfvade sig uti konsten att läsa i en upp- och nedvänd bok. För att distrahera Tusse nedslogs i bordet en knappål eller en nubb, hvilken han ej kunde låta bli, utan så snart han gjort en fråga och strukit under svaret, började han peta på den med fingret eller rita cirklar omkring den med en blyertspenna, hvilken han för det ändamålet letade rätt på i sin västficka. Skulle han oförmodadt se upp, var det bara att titta honom stinnt i ögonen, då han blef förlägen och slog ner ögonen igen. Naturligtvis placerades de skralaste så vidt möjligt midt framför honom, och de flästa af dem gingo på det sättet igenom sin examen utan att kunna det minsta.

Min synnerlige vän, Masse Lind af Hageby, hade uppfunnit en annan metod att lura honom: genom åtskilliga ihärdiga manövrer hade han lyckats att inbilla Tusse, att han var ovanligt dum och enfaldig, hvilket ingalunda var fallet. Då han

i lektionerna fick en fråga, kunde han bland annat svara bakvänt med flit, fastän han visste rätta svaret, så att T. bara ruskade på hufvudet åt honom af medömkan. När han slutligen skulle ta sin examen, svarade han som vanligt orätt på de flästa frågorna, och när T. i förtviflan till slut frågade: "När började 7-åriga kriget?" och Masse bara såg dum ut, samt T. skrek: "1756", och "när slutade det?" började Masse räkna på fingrarna, därvid T. alldeles förtviflad utbrast: "Kors i Jisse namn! Stackars Lind af Hageby, som skall vara så förskräckligt dum! Men det rör herrn inte för, och inte vill jag stänga herrns framtid, så herrn skall slippa igenom ändå". Att se T:s medlidsamma min och ruskning på hufvudet därvid var en syn för gudar, och ej mindre Masses bedröfvade uppsyn.

Att bli af med Tusse i en lektion var ej det minsta svårt: man vidtalade blott en kamrat, som hade råttor på lager i sitt skåp - både hvita och grå små möss - att oförmärkt släppa upp ett sådant djur på det bord, där T. satt, hvarvid han blef likblek och störtade upp under utrop: "I Jisse namn, hvad är det?" samt sprang på dörren. Sedan kunde man vara säker på, att man ej vidare såg till honom på den dagen.

Öfriga lärare i nedre afdelningen, som ej voro lätta att lura, och med hvilka ej heller några särdeles försök gjordes i den vägen - utom af Petter Liedberg, förstås, och några andra - voro i de många matematiska ämnena först och främst den originellt professor Bråkenhjelms, som dock ej var svår att komma till rätta med, om han var i det humöret och man lämpade sig efter hans vanor och egenheter. I det afseendet erinrar jag mig en tentamen, som en af kamraterna och jag hade i fysik för honom. B. vände sig först till den andre med en fråga, hvarvid denne vårdslöst uppritade en sned och vind figur, så att B. blef ond och gaf honom en annan fråga, men så svår, att han ej kunde besvara den, hvarpå han utan pardonblef utkörd. Varnad af hans exempel uppdrog jag min figur så noggrannt och korrekt, att B. ropade: "Bra! Bra!" Och sedan behöfde jag ej bevisa min sats, för det gjorde B. själf, interfolierande med ett och annat: "Ä' de så?" Och jag fick högt betyg.

Hans underlärare voro den alltid rättrådigt och gentlemanlike Bildt samt löjtnant Bergenstråhle, en ung sträf pedant, med hvilken jag hade en liten konflikt. Jag tog nämligen examen i Euklides 3:dje bok och fick en proposition att bevisa, hvilket jag lyckades absolvera, som jag trodde, men afleverade på samma gång ett maliciöst leende i B:s ansikte, så jag anade oråd. Så skulle jag bevisa den proposition jag stödde mitt föregående bevis på. Jag fann då, att jag stödt mitt bevis på en efterföljande. Äfven med detta redde jag mig, men måste alltjämt stödja mig på en efterföljande proposition, och så undan för undan, tills jag kom till den sista; då stod jag där vackert, och B. hånlog och sade blott: "Herrn är underkänd". "Ja, men jag tror mig kunna bevisa den också," invände jag, "fast ej efter boken". "Värkligen! Nå låt se då." Efter litet funderande lyckades det mig också. "Ja, jag ser det", sade B., "men jag måste följa boken och underkänna Herrn." "Jag tycker, att jag i stället borde ha högsta betyget för det beviset", invände jag. "Ja, vi ha olika åsikter i den vägen", svarade B. "Adjö!". Och arg som ett bi måste jag lyda.

Dessa tre herrar hade algebra, geometri, trigonometri, fysik kemiska sektionen och astronomi på sin del, således 4 för mig nya ämnen, hvilka rätt länge upptogo min tid i 3:dje klassen, utom att jag vid inträdet var tämligen klen i de andra också.

Undervisningen i "levande språk" bedrevos ganska energiskt, i franska i synnerhet, sedan den narraktige Rouget de S:t Hermine fått till medhjälpare löjtnant och kompaniofficeren Oskar Weijdenhjelms, den blifvande krigsministern, gemenligen "Skurken" kallad, för att han en gång råkat omtala, hurusom han en gång räddat "den sköna Lena från en skurk vid Bodensjöns stränder". Binamnet var oförtjänt, ty under den något tillgjorda, sprättiga sydländska ytan var han en präktig karl samt dessutom poet och kavaljer. Men ett stort fel vid denna, såväl som all annan språkundervisning var, att vi ej fingo lära oss tala. Grammatiken var allt jämte de i Guinchards lärobok förekommande, talrika gallicismerna.

Detsamma var förhållandet med tyskan, där en lam f.d. löjtnant von Ehrenheim var lärare. Som kadett hade han en gång efter slutad bal i i smällkalla vintern följt sin flamma ner till släden och åkt med ett stycke, endast iklädd hvita byxor och jacka, för hvilket vansinniga tilltag han fick plikta med att gå på kryckor i hela sitt lif.

I engelskan hunno vi ej mer än att få en liten aning om uttalet. Särdeles välbetänkt för dem åtminstone, som skulle bli sjöofficerare!

Dessutom lästes kristendom, litteraturhistoria /ungefär som i Skara/, logik, och så får jag ej glömma dig, hederlige "Saxo", som undervisade i fysisk geografi och svenska språket samt vanligen skötte kriaskrifningen. Apropos denne må jag väl, utan att därvid vilja skryta, omtala att jag företog mig det orådet att skriva en kria på vers, som Saxo fann för godt att högtidligen uppläsa och berömma. Litet vers kan ju hvem som helst skriva, om man anstränger sig, och det är just ingenting att berömma sig af. Men följderna blef högst obehaglig för mig, ty den ådrog mig en gastrisk feber. Jag blef nämligen invald i ett litterärt sällskap, bestående af Axel Sigfrid Ulrich /den blifvande gymnastikdirektören/, som sedan utgaf ett häfte dikter, och några andra idioter. De hyrde ett rum vid Tomtebodan, men som ej hade råd att elda, förkylde jag mig och låg i 3 veckor på sjukhuset.

Men för att återgå till Saxo - rätteligen Nystedt - vi kunde väl ingen af oss ana, att vårt nästa sammanträffande skulle bli på Dalkarlsberg, där han såsom välbeställd prost i Fellingsbro sökte upp mig för att sälja råg från det feta pastoratet. Vi blefvo bums goda vänner, och jag hade sedan vid många tillfällen stort nöje af hans bekantskap.

Sedan jag nu redogjort för undervisningen, lyster det mig att omtala, huru vi tillbrakte en dag på Carlberg.

Klockan 6 slogs revelj af en försupen trumslagare, som redan vid den tidiga timmen ofta var så pirum, att han ramlade omkull och låg raklång på marken samt i den ställningen slog med pinnarna efter trumman, som rullade långt bort. Kl

½7 skulle vi stå uppställda framför våra sängar, tvättade och snygga, fingo ett halft stort franskt bröd samt marscherade upp till lärorummen på logementsofficerarnas /eller äldsta korpralernas/ kommando i höger- eller vänster - om marsch! Kl 8 ställdes hela kåren upp framför matsalsflygeln och tågade in i matsalarna för att inmundiga vår välling. Efter slutad måltid ställdes vi åter upp, och de, som då hade sjukt samvete, väntade med bäfvan att få höra kompanichefens: "Uppkallas!" med sina nummer efter. Delinkventerna hade då att genast infinna sig i orderrummet, där tjänstgörande majoren presiderade, omgifven af alla kompaniofficerarne. Mången gick därifrån direkt in i arresten. De öfriga hade visst en timmes frihet.

Därefter pågingo åter lektioner, tentamina eller examina till kl. 12, så frihet för motions tagande före maten, eller gymnastik och ridlektioner, sedan åter uppställning och inmarsch i matsalarna kl 1. Olycklig den stackars nykomling, som kanske aldrig förut stått i led, utan gjorde någon dumhet, vände åt orätt håll, började med höger fot eller trampade föregångarna på hälarne! Om han då af denne fick något vått i ansiktet eller en duktig puff, öfversågs det med nöje af den jovialiske kompanichefen, som med rätta ansåg detta vara allra bästa sättet lära "rukan" skick. Därefter skulle jag tro, att vi hade frihet till kl. 3. Sedan tillbraktes åter 2 eller 3 timmar i "klassen" som det vanligtvis hette, hvarefter fritiden ånyo vidtog till kl. 8, då aftonmåltiden intogs. Maten var i allmänhet mycket tarflig, men närande och kraftig, dock ville den ej gärna förslå för våra hungriga magar, utan det interfolierades nog med en och annan kaffekopp eller limpa med "mellanlägg" eller pannkaka hos bagaren, om kassan tillät det.

I afseende på dessa fristunder är att märka, att logementen voro stängda hela dagen, så att vi måste vistas i fria luften hela tiden. Då kunde man göra afstickare till Rörstrand, som visserligen låg utanför våra rämärken, men så nära, att någon egentlig fara ej var därmed förenad eller också "smita" till Norrbacka eller något annat närbeläget utevärdshus, där man alltid mottogs med varma servetter.

All möjlig sport idkades naturligtvis också, om väderleken det tillät: om sommaren rodd och sjökrig i tvenne klumpiga båtar, om vintern skridskogång, kälkbacksåkning, snöbollskrig o. s. v. Så nog kunde vi fördrifva tiden. Det var ett gladt och härdande lif! kl. 9 öppnades åter logementen och kl. 10 gick tapto.

Denna timme mellan 9 och 10 var en värklig pröfningens tid för alla nykomlingar. Kring dem samlades då äldre från alla de andra logementen för att öfva sin kvickhet på dem. Och så uppöfvade som de voro, var det sannerligen ej godt att reda sig mot dem. Till mig kom första aftonen bland andra en lång räkel i 5:te klassen och ville partout tala latin med mig, eftersom jag varit student. Han hade förmodligen läst öfver på förhand, så han redde sig bra, men för mig gick det dåligt, så han ledsnade snart på mig och gick sin väg, efter att ha undfågnat mig med en örfil - en bland de få jag någonsin fick. Sedan skulle jag sjunga, men det kunde jag ej heller, så jag var ett föga tacksamt subjekt, utan förklarades tråkig, och det epitetet var jag för tillfället belåten med.

Som någon officer aldrig var närvarande under den timman, kunde själfsväldet fritt utveckla sig, och man kan knappt tänka sig några galnare upptåg, än då förekommo: där visades tablåer /ej alltid af de finaste/, hölls maskerade och förevisningar af vilda djur, spelades rebus, ja till och med små komedier, och i allmänhet, den, som hade förmågan att roa, måste fram och visa sina konster. En hade t. ex. till specialitet att "spela gök" samt flaxa och gala som en sådan /det var min vän "Masse", och det fick han göra så ofta, att han till slut svor långa rader, bara man talade om det. En annan kunde, iklädd skjorta och och skinnbyxor, skråla de aldri galnaste bords- och bevaringsvisor /hans förmåga i den vägen var känd af befälet, och det var rätt vanligt att under en marsch få höra den jovialiske kapten Ström ropa: "Hvar är Leyonhielm? Fram i teten och stäm upp!"/. Med ett ord: när man blifvit något varm i kläderna, var denna timme ytterst lifvad.

Klockan 10 kom logementsofficeren vanligtvis in, gasen släcktes och allt blef tyst, såvida ej några orostiftare roade sig med att i mörkret "tumma" en nykomling, d. v. s. vända upp och ned på sängen för honom.

Emellertid har tiden gått och vi börja rusta oss till sjöexpeditionen. Först tacklade vi lilla briggen Wirsén, som för vår räkning låg förtöjd vid Skeppsholmen, dit vi - 40 stycken - marscherade hvarje morgon under kapten Levéns befäl och återkommo på kvällen; fingo lära oss de enklaste "knoparna" och splitsarne, så att vi ej voro alldeles "rudis", samt afreste till Karlskrona och inmönstrade omsider i maj månad 1847 på korvetten Jarramas under befäl af Kapten Johan Lilliehöök /blef sedan amiral/. sekond var kon.löjtnant Hesselberg samt öfriga officerare premierlöjtnanterna Hulthén, Adlersparre och Koskull, kadettofficer pr.1. Cramér och informationsofficer Lavén.

Olyckan gjorde, att jag kort förut haft frossan på det sumpiga Carlberg, och under expeditionens lopp fick jag flera recidiv af denna efterhängsna sjukdom, så att jag ej hade samma nytta af expeditionen, som jag annars bort ha. Expeditionens första dag var en värklig pröfvodag för oss gröngölingar. Vinden blåste rätt emot, så att vi för att komma ut under fästningarne måste kryssa hela vägen. Det var att hela dagen hala och dra i de brassar och "ändar", som blifvit oss anvisade, tills alla fingrarne voro sönderspruckna och det sved som eld uti dem. Chefen var en gammal sjöbjörn och lärde oss ett läkemedel, som jag dock ej vill rekommendera eller lära ut, sedan nu aseptin, salubrin och åtskilligt annat är uppfunnet.

Vid första "vändningen genom vind" tog sekonden - som öfligt var, då alle man var på däck - befälet, men det gick galet med den vändningen, och Lilliehöök, som var litet hastig af sig, slängde helt sonika ner honom från

kommandopallen samt tog själf roparen. Efter den betan fick Hasselberg aldrig mer försöka sig med några manöver, och huru skulle han kunna utföra en sådan, då han dittills endast manövrerat med "träsegl" på kanonslupar och jollar. Anm. Då sekondskap på ett något större fartyg väl egentligen kan anses som en tenta till regimentsofficersgraden, borde väl H. rätteligen ha blifvit underkänd efter ett sådant prof, men som han var god vän med chefen och dessutom skötte sina öfriga bestyr, mest ekonomiska, oklanderligt, blef han efter slutad expedition befordrad till kapten/motsvarande nutidens kommandörkapten af 2:dra graden/.

Sedan vi genom idelig kryssning klarat gattet och kommit förbi Utklippan, fingo vi god vind och ankrade snart på Köpenhamns redd för att komplettera nödiga förråd. En liten titt fingo vi ta på "Kongens by", men däraf mins jag ingenting. Så bar det af ut genom Sundet och ut i Nordsjön där vi möttes af hård blåst, nästan storm.

Chefens order lära ha lydt på, att han skulle ligga där i 2:ne veckor och kryssa och manövrera för att öfva kadetterna. Utan tvifvel var det oss en god lärospån, men tämligen ruskigt. Under dessa dagar konstaterade jag med glädje, att jag icke hade den ringaste fallenhet för sjösjuka, och hade blott ej den eländiga frossan varit, skulle jag ha trifts gudomligt, oafsedt en och annan liten förtretlighet, såsom t. ex. följande, som jag nu skall berätta. Men dessförinnan måste jag gå å litet tillbaka i tiden för att förklara sammanhanget.

Bland kompaniofficerarne fanns vid denna tid en liten komisk persedel, premierlöjtnanten i Kungl. Maj:ts flotta Wilhelm Cramér /kallad Jeppe/. Ingen kunde vara olämpligare än han i ett militäriskt institut. Inte kunde han gå i takt, sällan började han med rätt fot, och hans kommando var öfvermåttan löjligt, så att kadetterna brukade härma honom, då han någon gång förde matsalsparaden, med ett ord en riktig liten fnasker, som både befälet och kadetterna gjorde narr af. Jag stod i början mycket väl hos honom, så att jag jämte "lille von Otter" /nuvarande amiralen och f. d.

statsministern/ fick komma upp till honom och dricka té samt hjälpa honom att tackla en miniatyrfregatt. Så det var mycket vänligt af honom och otacksamt af mig att finna honom löjlig.

Men då jag en vacker dag gick på borggården, hörde jag ett fönster öppnas och en röst som frågade: "Hvem har jouren i dag?" Utan att tänka mig för och i tro att det var en kadett, svarade jag genast: "Jeppe!" därvid jag härmade hans mjåkiga målföre. Jag hörde ett gapskratt, fönstret slogs igen, och när jag såg upp fann jag, att det var löjtnant Vennberg, som frågat. Förmodligen omtalade han det genast för Jeppe för att skoja med honom, ty från den stunden fick jag hvarken té eller en vänlig blick ur hans små, ettriga ögon, utan han sökte på allt sätt trakassera mig, hvartill han naturligtvis hade godt tillfälle ombord /Slut på parantesen/.

Nåväl - en dag, då denne eländige Jeppe hade vakten ombord och fick se mig med skälfvande ben efter en nyss öfverstånden frossatack komma upp på däck ur storluckan, befallde han mig äntra upp på stortoppen och klara vimpeln, som under fartygets häftiga slingringar snärjt in sig. Detta var i allmänhet ett både svårt och farligt göra och ännu mer nu då toppen i den krabba sjön beskref vidsträckta cirklar och mina krafter voro ytterligt nedsatta. Jag erkänner, att det var med föga hopp att komma ner samma väg, som jag anträdde min färd uppför de svajande vanten. Väl hunnen halfvägs hörde jag chefens grofva röst, som ropade: "Hvad är meningen, löjtnant Cramér? Är det att ta lifvet af pojken? Han är ju knappast konvalescent. Kalla genast ner honom igen." Och det måste naturligtvis C. göra, med raseri i hjärtat, antager jag. Inte blefvo vi bättre vänner efter den betan, men jag undvek honom så mycket som möjligt, och hans anseende bland både förmän och kamrater var så dåligt, att han sällan vågade sig på mig, i synnerhet som jag stod väl till hos chefen.

När tiden för vår kryssning var ute, hissades lotsflagg, och, hvad det led, blef en lotsbåt synlig och närmade sig. Som sjön gick för hög för att han skulle kunna lägga till vid sidan, kastades en ända till honom, hvilken han slog om lifvet och hoppade i sjön. Vi töfvade att hala in honom, och, sedan han ruskat på sig som en hund, tog han genast befälet och satte kurs på Leith, Edinburgs uthamn.

Att det för oss kändes som en befrielse, må väl ingen undra på, då vi i fjorton dagars tid varit våta och genomblåsta. Snart lågo vi till ankars i Leiths hamn - en rätt obetydlig stad - och fördes därifrån i skock under Lavéns befäl per järnväg till Skottlands hufvudstad. Det var visst en af världens första järnvägar och märkvärdig bland annat därför, att tåget på ett ställe drogs uppför en stor höjd af en på toppen placerad ångmaskin. Så förtjusta och förvånade vi voro öfver allt detta nya!

Vid ankomsten till Edingurg besågo vi först den vackra staden, den anses ju vara en af Europas vackraste, och förvånades öfver det för oss så främmande gatulifvet, där skrålande, skrikande gatuförsäljare utbjödo sina varor af skiftande slag. Därefter tågade vi upp till det historiskt ryktbara Edinbourg Castle, där Maria Stuart residerat och där många minnen af henne ännu förvaras, bl. annat ett litet, alldeles förtjusande miniatyrporträtt. Blodfläcken efter Rizzios mord förvisades äfven. Kunde ej utplånas, sades det, men misstänker, att den i stället renoverades.

Vidare besågo vi Holiroad house, där den från Frankrike fördrifvne Karl X haft sin bostad, samt Walter Scotts ståtliga monument.

Fingo därefter sköta oss själfva, drefvo omkring på gatorna och törnade bland annat in på ett shop, där vårt usla ordförråd knappt förslog att skaffa oss något godt att äta, blefvo serverade äpplepaj, som gaf Greta /Llingspor/ anledning till det "histoiskt" kända utropet: "Store Gud, fläskpannkaka!"

Vår konsul hade gifvit oss sin sekreterare till ledsagare och förde oss bl. a. till zoologiska trädgården, en af de förnämste i världen, sades det. Där sågo vi allehanda märkvärdiga djur, såsom isbjörnar, elefanter m. fl. Den sistnämnde roade oss ofantligt, så att vi stodo där länge och matade honom, då det föll den där herrn in att slå elefanten

på snabeln med sin hatt. Ögonblicket derpå slängde denne fram sin ofantliga snabel, och hade jag ej hastigt knuffat undan mr Svinhund, som vi voro pojaktiga nog att kalla honom, kan man knappt misstaga sig på utgången. Jag glömde nämna, att vi förut varit bjudna på middag af konsuln, och att sekreterarens nitiska ansträngningar som värd gjort honom litet upprymd.

En annan gång voro tre kamrater och jag inne på ett vanligt matshop och blefvo inhysta i ett af deras vanliga bås, just lagom för oss fyra /undrar just, om de ännu i dag ha kvar denna besynnerliga inrättning!/. Där serverades vi biffstekar stora som desserttallrikar /ingen öfverdrift/ och så möra sedan ! Osten kom inåkande på en liten vagn, för han var stor som en liten kvarnsten; och allt detta nedsköljdes med prima porter.

Efter afseglingen från Leith erinrar jag mig intet mer om expeditionen öden, eller hvar vi möjligen voro inne., än att det var ständig exercis och manöver, förrän vi åter hamnade i Karlskrona. Men så mycket lifligare mins jag, hvilket lif och stoj där fördes nere på ” tross-

bottnen”, där vi 40 voro instufvade med koj vid koj om nätterna. Bland de upptåg, som ej voro af precis oskyldig art, kommer jag särskilt ihåg ett, som lätt kunde ha fått en olycklig utgång. Bland oss 40 fanns nämligen en ungdom, som snart sagt alltid var sömnig, så att när han kom ner från vakten, han genast damp omkull, hvar han än stod, och började snarka. Flera försök ha de gjorts att hålla honom vaken, men alla förgäfves. Det var en nästan daglig sport att slå en ända om hans ben och släpa honom hit och dit. Slutligen företogs en radikalkur; ett block fastsurrades i stormärsen, genom hvilket en löpare togs och nedfördes genom storluckan samt slogs om hans ena ben. Så kommenderades: Alle man i repet! och i väg bar det genom storluckan ända upp under märsen, därvid den arme syndaren slängde och dängde än mot ett, än mot ett annat. Det hade bara fattats, att stöfveln släppt. Han var ända uppe under märsen, innan vakthafvande officeren hann ropa: ”Ä’ni galna kadetter? Fira genast ner honom!” Naturligtvis blefvo vi förbjudna att vara så våldsamma i våra upptåg. Och Nisbeth lommade af utför lejderen och sof snart godt igen.

Det gafs också ut en tidning på trossbotten af vännerna Hård och Thorsell. Greta illustrerade den med verkligt stor talang, och jag fick också vara med på ett hörn. Men det skulle vara i största hemlighet för att ej stöta de äldre, emedan jag var så ung - ej till åren men i tjänsten. Den var både kvick och dum, och till den senare kategorien måste jag sanningsenligt räkna en visa, som jag skref om ett ovanligt stort matvrak vi hade ibland oss. Den väckte naturligtvis förbittring hos föremålet, och jag misstänktes vara författare till densamma. Han tog en af kamraterna till hjälp, som var litet ritkunnig, och en vacker dag fanns en tafla uppspikad i ”redaktionslokalen”, föreställande en orm - det var Thorsell - en räf, Hård, för han hade rödt hår, och en katt - moi-même. Kanske lika kvickt som våra opus. Lyckligtvis var matvraket en mycket godmodig yngling, så vi blefvo snart lika goda vänner igen.

Liksom expeditionens första dag varit särdeles arbetsam, så blef äfven den sista. Vi kommo med god vind in på inre redde med kronolots ombord och lofvade upp för ankring, varvid denne yttrade: ” Nu ska kapten få se jag skall göra en djåkla grann schväng ”, då korvetten körde upp på ” Klintens sten ”, som låg 13 fot, medan vi mätte 14. Allmän uppståndelse, och chefen yttrade i häpenheten: ” Är det inte rent förb., Hasselberg, att just i hamnen råka ut för något sådant efter en så lycklig expedition!” Förargelsen var så mycket större, som hela Kungsbron var fullpackad af åskådare för att bevittna vår lyckliga hemkomst och taga emot oss med varma servetter.

Efter fåfänga försök att draga skutan af grundet, rekvirerades pråmar från varfvat, i hvilka allt tungt gods, såsom kanoner m. m., lossades, och efter et styft arbete hela dagen blefvo vi ändtligen flott.

För att trösta gubben Lilliehök och tacka honom för ett hyggligt bemötande tillställde vi en liten afskedsfäst, där af kadetten Hjelmstierna författade verser till hans ära afsjöngos.

Och så skildes vi åt och det var slut på denna, min första sjöexpedition.

Hvad skall jag nu säga om mitt intryck däraf? Visst hindrade mig flera frossattacker från att ha samma nytta och nöje däraf, som eljest bort vara fallet, samt skaffade mig dåligt betyg i afseende på fallenhet för yrket. Men jag visste själf bättre, ty jag ångrade ej ett ögonblick mitt val af yrke.

Vid återkomsten till Carlberg fann jag mig uppfyttad i 4:de klassen / sjöklassen / eftersom jag före afresan absolverat alla till nedre afdelningen hörande ämnen, och det gällde nu att ändtligen få taga itu med militärämnen. De befunnos vara rätt många, nämligen: Taktik, tjänstgöringsreglementen, exercisreglementen, krigsartiklar, artilleri, befästningskonst, navigation, skeppsmanöver, ångfartygsmanöver, skeppsbyggeri, tackling, nautisk astronomi samt artilleri-, befästnings-, sjökort- och skeppsbyggeriritning. Dessutom en mängd praktiska öfningar, till hvilka jag i sinom tid torde återkomma, således en stor massa, i hvilka jag naturligtvis var fullkomligt rudis, och som tog både flit och tid i anspråk att medhinna. Lefvande språk lästes äfven allt fortfarande.

Jag läste tillsammans med Frölén, inte för att vi voro så särdeles goda vänner, utan för att v voro jämnstarka i lärdomen och hade ungefär likadana läshufvuden. Det var en ovanligt vacker pojke, men kall, egoistisk och lat. För att förströ oss inrättade vi en kaffejunta, däri utom oss Peyron / den blifvande vice amiralen / och Masse Lind af Hageby voro medlemmar. Kaffet kokades i glaspumpa öfver spritlampa och dracks straxt efter middagen. Var naturligtvis förbjudet men ingen gjorde någon anmärkning mer än en vacker, narraktig kompaniofficer, vid namn Schultz, som en gång utropade: ” Det var f-n hvad här luktar kaffe !”, hvilket vi dock öfvertygade honom vara misstag.

Krigsartiklar lästes på det sättet, att man ej såg i boken före examen, om icke af nyfikenhet. De voro utgifna av Karl XI, om jag ej mins orätt, och straffbestämmelserna voro minst sagdt drakoniska (LB anm. = omänsklig). Jag kan värkligen ej erinra mig några andra än hängning och arkebusering, och det ansågs onödigt för oss att plugga in dem, ehuru man visserligen fick en klaf till deras förvandling. Examen tillgick så, att när Ström gifvit en fråga, tillade han antingen: Varde eller blifve, då man visste, att svaret efter det förra skulle vara: hängd, och efter det senare: arkebuserad, enligt ordalydelsen i boken. Ibland roade det honom att säga tvärtom, och när man då naturligtvis svarade orätt, sade han med en belåten grymtning: ”Nej, det var hängd /eller arkebuserad/ den gången”. De öfriga landämnena: taktik, exercis, tjänstgöringsreglementen, behandlades af samme man ej fullt så legert (LB anm: = vårds-löst), fast inte långt därifrån.

Helt annorlunda var förhållandet med befästningskonsten, som ju också var ett landtämne, men i hvilket det kunde vara nyttigt äfven för sjöofficerare att få någon insikt. Den lästes med allvar och nit af den hedersmannen, löjtnant Klingensstierna /”rocken”/, samme man som sedan blef ifrig förespråkare för likbränningen och ordförande i dess förenings styrelse. Hans enda fel, som vi tyckte, var ett väl långt drifvet pedanteri. Ämnet var i högsta mätto intressant, men drygt var det, ty Hazellii lärobok i befästningskonst är en diger lunta. Dit hörde också befästningsritningar och topografi.

I de egentliga sjöämnena var kapten Lavén öfverlärare med sek. löjtn. Söderhjelm till biträde i tackling och reglementen. För honom /Lavén/ kan jag ej finna nog stora loford. Med öfverlägsna kunskaper var han därefter ytterligt rättskaffens, samvetsgrann och arbetsam, med ett ord: utan fläck eller lyte. En vacker karl dessutom var han kadetternas förtjusning. Utom Bildt var han den ende, som ej fått något bi- eller öknamn, hvilket är ganska betecknande för dem båda.

Gud allena vet, huru han hann med allting, ty utom i navigation, manöver, ångmaskinslära, skeppsbyggeri och nautisk astronomi /med sferisk trigonometri/ undervisade han äfven i artilleri, sjökort och skeppsbyggeriritning, afvägning, förtoningar, sjömätning. Men hans arbetsförmåga var otrolig. På samma gång skref han en mängd afhandlingar i tidens brännande frågor rörande sjöväsendet och författade en vidlyftig algebra, som jag sedan hade både nytta och nöje utaf. Han hann med att springa med oss kring backar och stränder för att lära oss afvägning, landtmäteri och kartritning.

Våren 1848 inträffade en händelse, som gjorde ett angenämt afbrott i våra rätt trägna studier. Det var under de s. k. marsoroligheterna, som vi en vacker dag öfverraskades af order om uppställning för avmarsch till Marieberg för att där aflösa andra trupper, som behöfdes inne i staden. Alldeles oväntadt var det dock ej; ty kadettkåren hade genom kompanichefen, kapten Ström, till vederbörande framfört en petition att bli använd till upploppets kväfvande, och det var förmodligen mer till gengäld för detta nit, än af värkligt behof, som ordern utfärdades. Ty man ansåg väl, att man borde taga vara på den anti-demokratiska anda, som då och alltid rådde inom kåren. Vi ställde således upp och Ström gick, mönstrande utefter leden, ordnade det hela och grymtade emellanåt, då han fick se en sjökadett i första ledet: ”fall ur, sjösvin!” Men jag fick stå kvar, då han fann, att min underrotmästare /Peyron/ också var ett sjösvin samt därtill mindre än jag. P och jag testamenterade hvarandra våra klockor i händelse någon af oss skulle bli på platsen. Så högtidligt var det !

Så steg tjocke Ström framför fronten, drog sin långa pamp, kommenderade gif akt, talade och sade: ”Låt mig nu se, kadetter, att om något händer, ni sköter er som karlar !” ”Var lugn, kapten!” mumlades det till svar, hvarpå vi bara hörde det vanliga, belåtna grymtandet. Så delades det ut en liten matportion och ett antal skarpa patroner, och vi tågade af under oerhörd hänförelse. En af de äldre korpralerna tycktes ej dela den, ty han fick i detsamma en så förskräcklig tandvärk, att han ej kunde medfölja, utan lämnades kvar som vakt i logementen !

Det kändes rätt eget att ännu en gång vara under marsch och påminde, otäckt, om sommaren 1846, då vi tågade ut till den stora fältmanövern och defileringen vid Drottningholm, men med lösa patroner, hvilken episod jag visst glömt att omtala. Vi slogo då läger på en slätt utanför ”Kina” och andra dagen kom kungen, Oscar I, ut för att inspektera. Jag stod på post på yttersta flygeln, men inte visste jag, att jag skulle ropa i gevär, när kungen kom, så han höll på att bli utan den honnören, om ej en äldre kadett tillskyndat och gjort det i mitt ställe. Bataljonen var i blinken uppställd, kungen stannade och hälsade samt sade: ”Hur smakade vällingen i dag?”. Han var alltid vältalig, den gode kungen, samt, då Ström svarat: ”Tackar bra, Ers Majestät!” fortsatte han : ”Nå, hur smakade vinet jag skickade er?” hvarpå Ström till vår häpnad svarade: ”Gud bevare Ers Majestät, det var inte så surt i år som vanligt”, hvarpå kungen nickade och gick. Då ”på stället hvilade” kommenderats, brummade Ström högt, så vi hörde det: ”Nu tar väl f-n mig! Hur kunde jag vara så h-s dum ?”

Sedan krigades det väldeliga och defilerades slutligen / det var visst hufvudsaken/. Dessförinnan höll Ström ett af sina vanliga prydliga tal inför fronten: ”Då säger jag er kadetter, att om Ni nu inte defilerar ordentligt, så ska f-n ta er !” Men defileringen gick utmärkt, så att Ström framkallades till kungen. ”Uff, jag har fått så mycket beröm, så jag tror jag får slag, ” yttrade han vid återkomsten.

Och så vardt det slut på den historien.

För att nu återkomma till Mariebergsfärden, så anlände vi dit i mörkningen och fingo oss anvisade lärosalarne att där inkvartera oss bäst vi kunde. Bekvämligheterna bestodo uti en bräda mellan bänkarne till hufvudkudde, men för öfrigt

ingenting, och efter inmundigad matsäck hade jag just tagit min plats i besittning på golfvet mellan ett par bänkar, då jag uppsöktes af 2:ne af mina förra skolkamrater, Nordenfelt och Jochnick, som genomgingo kursen därstädes, och fick jag koja mig för natten på den förres soffa efter ett kort besök hos den senare, där jag fann Virgilius uppslagen i st f någon lärobok i artilleri. Han var alltid en underlig kurre, min käre J., och ännu underligare blef han som lektor "Cosinus" på Carlberg, hvarifrån många lustiga historier finnas upptecknade om honom.

Det var visst andra natten jag med flera frivilliga medföljde en patrull, som under v. Sydows befäl utsändes åt Kungsholmshållet. Hunna till tullen, tyckte vi oss höra hofslag, och straxt därefter kom en skvadron af Lifgardet till häst framstormande. S. lät stänga grinden samt kommenderade: "Fäll bajonett! Halt! Verda!" Officeren svor en lång ed och frågade, hvad det var för ett spektakel. Men han släpptes ej genom, innan han redogjort för sitt ärende. Han omtalade då, att utkiken på slottstaken varskott om en raket, som uppsänts från Mariebergshållet. Det var den öfverenskomna signalen, om vi befunno oss i fara. Hvem som uppsändt den blef aldrig uppdagadt. Efter inhämtande upplysningar, att ingen fara var å färde, återvände skvadronen med oförrättadt ärende.

Vi bleffvo snart aflösta af en annan trupp, som skulle bevaka det stora gevärsförrådet /vår egentliga uppgift/, samt fingo order att inställa oss på Stockholms slott för att öfvertaga vakhållningen efter ett af de alldeles uttröttade gardesregementena. Men först måste vi hem och kläda oss i parad.

Sent på kvällen tågade vi in i Stockholm under ett pinande regn och som vanligt under Ströms befäl samt med tjänstgörande majoren Möllersvärd bredvid. På Norrbro möttes vi af krigsministern, general Peyron, hvilken vi hörde säga till M: "Jag har bedt Hans Majestät att få använda kartescher, men han vill inte." Och lycka var det, ty hela detta "upplopp" var på det hela tämligen barnsligt och ofarligt. Det enda, som sett litet allvarsamt ut, var när mobben stormade v. Hartmansdorfs port i Storkyrkobrinken, till hvilket uppträdde jag någon vecka förut varit åsyna vittne, äfvensom till hästgardets upprepade chocker därstädes.

Vid ankomsten till slottet bleffvo vi inkvarterade i de nedre gallerierna, där det nu såg ut som ett svinhus efter gardisterna, än som ett kungl. slott, men det gjorde oss detsamma, eftersom det ej blef fråga om sömn för oss. En högst tarflig supé stod dukad för oss, och medan vi som bäst inmundigade den, infann sig kungen själf och språkade vänligt med bland andra Sydow, som han berömde för sitt tilltag vid Kungsholmstullen, talade om sin oro för oss, då raketen gick upp m. m.

Sannolikt var det denna händelse med raketen, som var anledning till vårt återkallande, och väckte vederbörande till besinning, ty man kan ej annat än med oppositionstidningarne fråga, hvad följden kunde ha blifvit, om vi blifvit anfallna och råkat i handgemäng med mobben? Det kunde ha blifvit ödesdigert för båda parterna, så upphetsade som de voro, och vi minst fallna för att ge pardon!

Som bekant firades "marsoroligheternas" avslutande någon tid därefter med en större defilerung på Karl XIII:s torg, som då ännu var en sandöken, för Kungen och Drottningen.

Vi gingo som vanligt i täten, och det var ingen lätt sak att komma fram genom mobben, som trängde på från alla sidor. "Ta till kolfvarna", hväste Ström, som höll på att bli rådlös, och det skedde med hjärtans lust. Drottning Josefina, som satt i sin vagn nedanför Jakobs kyrka, reste sig då och ropade oförfärad: "Akta folket för guds skull!" Det var ett ganska imponant skådespel med de framträngande infanterikolonnerna, i karriär framsprängande kavalleriskvadronerna ock i rask fart rullande kanonerna.

Efter dessa krigiska bedrifter var tiden nu inne för oss att börja tackla den lilla briggen och rusta oss till den andra sjöexpeditionen. Befålet bestod af: chef kapten C:E Engelhart, sekond kapt. löjtnant Baeckström, kommenderade officerare pr. löjtnant von Horn, Santesson och någon mer, hvars namn jag glömt samt Söderhjelm såsom kadettofficer. Lavén var som vanligt informationsofficer. /Den eländige Jeppe hade avancerat till kaptenlöjtnant och kompanichef på Carlberg efter Meister samt kunde i denna höga egenskap naturligtvis ej komma med, gudilof!/.

Vi reste således ner till Karlskrona och inmönstrade. Denna gången hade vi bättre tur än förra året, så att vi utan svårighet kommo ut mellan fästningarne och styrde som vanligt kurs på "Kongens by". Där fingo vi gå i land och bleffvo inbjudna till en fest i Tivoli, där det gick muntert och storartadt till. Sinnesstämningen var hög i anseende till det pågående kriget med Preussen. Där sjöngs och spelades ideligen "Den tappra landssoldat" (då splitter ny), jämte andra fosterländska sånger, "Kung Karl den unge hjälte" ej att förglömma, och vi tågade, arm i arm med de danska kadetterna, runt salen och skrålade med. Jag blef särdeles god vän med en af de danske, och jag kan ännu ej i dag låta bli och skratta, när jag tänker på honom. Hans namn var Reventlow eller något annat högadligt. Bäst det var frågade han: "Du är väl af adel?" I min enfald nekade jag därtill, hvarpå han drog sin arm ur min - och försvann. Så förnämt kan det vara i det lilla puttefnaskiga kungariket.

Vi lågo denna sommar merändels i eskader. Icke mindre än 16 fartyg, större och mindre, hade de skrapat ihop för att imponera på tyskarna, under befäl af amiral Gyllengranat på fregatten Desirée. Samtidigt uppträdde ryssarna i de danska farvattnen med en flotta af icke mindre än 13 stora lineskepp, hvilkas manövrer voro särdeles roliga att åse. Allt gick, som man dragit på ett snöre, och aldrig sågs någon klicka, när kanonskottet small, som angaf manövern början. Jag tänker, det bekommit den fartygschef illa, som gjort sig skyldig till något sådant. Lilla Jarramas

detacherades till Als - sundet för att aflemna och rapportera utgången af den pågående striden om Dybbösskansarne, hvilka nyligen återtagits af danskarna, och hade en dag besök ombord af de svenska officerarne Leijonhufvud och Lagerbjelke. Vid afresan stack Leijonhufvud ut hufvudet i trossbotten och yttrade: ”Adjö med er kadetter, välkomna i morgon, då ska vi rumla om duktigt”. Ack, dagen därpå låg han som ett lik på slagfältet!

Af danska officerare voro vi bjudna på frukost i Augustenbergs (?) park och hade just kommit till kaffet, då det började dundra åt Dybböls-hållet till. Det var inte annat att göra än att kasta oss upp i de stora holsteinvagnar, i hvilka vi ditkommit, och köra i karriär till staden Sonderburg, så att danskarna kunde hoppa ur och förena sig med sina regimenten, hvilka just då tågade öfver de öfver de sundet slagna bron. I detsamma fingo vi se den dödligt sårade öfverstelöjtnant Morgenstern bäras på en bår tillbaka från striden. Vi voro 4 stollar - Axel Lind af Hageby, Jules Holm, Helleday och jag, som följde med öfver bron och upp på fastlandet, ifrigt förföljda af Lavén, som ideligen ropade åt oss att stanna, men vi låtsade ej höra, utan rusade bara framåt, tills granaterna föllo nu bakom oss. Medan vi piskade på och drefvo tillbaka en marodör, som jämrade sig: ”Hu hvissler så otäckt!” lyckades dock L. springa om oss, drog värjan och ställde sig emot oss med befällning att vända om, och vi måste lyda, men Jules grät af förbittring. Nu var L. värkligen ond, så att han till och med svor, hvilket jag förut aldrig hört honom göra, och följde efter oss med häftiga förebråelser. Till ersättning skaffade han oss, den beskedlige karlen, tillåtelse att komma upp i Sonderburgs högt belägna skans, därifrån vi hade en utmärkt utsikt öfver slagfältet. Därifrån sågo vi genom kikare, hurusom svenska löjtnanten Silfverstolpe smög sig fram i ett dike, åtföljd af några få man med halmkärrfvar, och tände eld på en by, mot hvilken tyskarne stödde sig. För denna bragd blef han i danska tidningar prisad som den tappreste officeren i danska armén och avancerade här hella med tiden till generalmajor, hviken grad han väl eljest knappast uppnått.

Det var i den striden, den 5 juni, som svenskarna Sommelius och Leijonhufvud stupade. Danskarna skötte sig bra och behöllo Dybbölskansarne, oc vi gingo genast tillbaka till eskadern och underrättade därom.

För öfrigt kryssade eskadern under danska öarna och i Östersjön, men hufvudstationen var på Malmö redd. Ty konung Oskar I befann sig där i staden och hade sammandragit ett storläger af några tusen man där utanför för att gifva eftertryck åt sina medlingsförsök.

Naturligtvis kunde det icke aflöpa utan en defilering, och vi fingo åse en sådan. Mobiliseringsordern hade kommit öfver dem för hastigt, så att ej gamla, tjocka kaptener hunnit taga afsked, och det var en syn för gudar att nu se dem, pustande, stulta fram i spetsen för sina kompanier. I teten för ena östgötaregementet red den gamle öfverste Klingspor med de hvita byxorna uppkafade till nära knäna, och ”Greta” Klingspor fick mer än en gång höra talas om pappas vackra byxor.

Chefen för det andra östgötaregementet, generalmajor Boy, var gubben K:s fullkomliga motsats. Liffilig och pojkkattig, roade det honom framförallt att ställa till alla sorters galna upptåg, och om ett sådant fingo vi vara med. Efter defileringen bjöd han nämligen oss kadetter på en bål - officerarna vill jag minnas han ej brydde sig om och det blef ett förskräckligt pockulerande. Bäst det var skrek generalen: ”Pass på kadetter och följ efter!” Och med en sats hoppade han öfver det med glas belamrade bordet. En eller ett par lyckades följa hans exempel, men vi andra vågade vågade ej utsätta oss oss för risken att misslyckas, aldraminst jag, som var klen i all idrott - hvarför vi ledoo mycken smälek. Omsider tyckte vi, ett par af oss, att det vore rådligast att knalla oss därifrån, medan vi kunde gå, hvarför vi smögo oss undan. Komna till yttersta gränsen af lägret, möttes vi af ett barskt: ”Halt! På generalens befällning arresterar jag er!” Hvarpå vi återfördes under bevakning till den gapskrattande generalen och fingo plikta med att tömma ett fullt glas. Märkvärdigt nog redde vi oss ändå och kommo lyckligt ombord.

Innan eskadern lämnade sin station på Malmö redd, fingo vi bevittna, eller rättare deltaga uti ett storartadt skådespel. Kung Fredrik aflade ett besök hos kung Oskar i Malmö, och eskadern formerades på linje samt mannade rå och saluterade honom, när han passerade. Detta var ståtligt och imponerande, men ingenting att jämföra med då han for tillbaka. Han väntades kl. 9, då alle man kallades på däck, och där fingo vi stå till kl. 12 på natten, då den tjocka burken äntligen behagade komma. Då mannades rå, och hela eskadern saluterade med 32 skott, så att det blef et obeskrifligt dundrande och blixtrande - så ljust att man tydligt såg och igenkände majestätet, där han stod, iklädd kask, ombord på sin lilla ångjakt. Samtidigt afbrändes raketer på stranden. Med ett ord: det var värkligen öfverdådigt vackert och sannolikt det grannaste skådespel jag någonsin bevittnat.

Jag kan ej nu ur blotta minnet hålla så noga reda på tider och omständigheter, men jag drager mig till minnes, att vår lilla korvett ofta var detacherad åt olika håll, på det att vi skulle få erforderlig öfning, och särskilt erinrar jag mig, att vi lågo i eskader nere i Östersjön den 9 och 10 augusti, ty då rasade en den vildaste storm, hvars make gamla sjömän sade sig ej ha varit vittne till i våra farvatten.

Innan den nått sin sin höjd - det var visst den 7. eller 8. och medan eskadern ännu kunde hållas samlad - signalerade amiralen, att eskadern, som låg på linje förstås, skulle vända genom vinden. Vid sådana tillfällen få naturligtvis de särskilda fartygen ej lofva upp i vinden på nya bogen för att ej komma i kollision med de efterföljande, innan hela linjen passerat, men fregatten Göteborg märkte ej, att Jaramass, som gick sist, ännu var kvar i linjen, utan lofvade upp rätt emot oss. Det blef en förskräcklig uppståndelse och villervalla ombord på korvetten, då vi sågo frgattens stora skrof uppöfver oss. Greta, som jämte flera stod vid stormasten, sågo alldeles förskrämd ut och ropade högt: ”Å ’då farlit?” för hvilket uttryck han sedan led mycken smälek under hela sin kadettid. För tillfället höjde det sinnesstämningen högst betydligt, och det var med möda vi kunde afhålla oss från att skratta högt, trots den värkligen farliga situationen.

Chefen stod längst akterut och stödde sig, alldeles handfallen, mot hyttväggen samt mumlade så högt, att vi hörde det:

”Kors i Herrans Jesu namn!”. Pr.löjtn. v. Horn stod och skälfde på kommandopallen och ämnade visst kommendera: ”Fira af fockskotet!” för han trodde sig böra lofva, hvilket var alldeles på tok, men lyckligtvis var han så förskrämd, att han ej kunde få fram ett ordentligt ljud, utan han bara tjöt i roparen. Då, i det afgörande ögonblicket, hoppade öfverstyrman ner från hyttaket och lade upp roodret så långt det gick, så att skutan föll, och de båda fartygen passerade hvarandra utan skada. I stället för att tacka honom för hans sinnesnärvaro och rådighet, gjorde Engelhart sin vanliga knyck på nacken och yttrade snåft: ”Jag förbehåller mig att själf få bestämma fartygets manöver!” Videgren, så hette denne duktige öfverstyrman - blef blek, men vågade ej svara. Jo, det var hjältar, dessa två andra!

Till E:s ytterliga förargelse, och medan oväsendet var som störst, dök sekonden upp i kappen med tuggan i munnen, såg sig omkring under utropet: ”Å, fan, ä vi inte längre komna?” ”Hvar skulle vi då vara, kapten Baeckström?” sporde E. ”Jag trodde vi åtminstone voro halfvägs till hafsbotten, ett sådant oljud för ni”. Hvarpå E. endast kunde svara med en grimas.

Emellertid tilltog stormen med förfärande fart, eskadernskingrades som ”agnar för vinden”, alla segel beslogos, stänger och rår strökos, och den enda duk vi kunde föra var en lapp, som ej var så stor som ett lakan, hvilken fick rulla upp sig i mersvantet för att stötta skutan. Alla luckor pålades och ”skalkades”, det tjöt och gnisslade i tackel och tåg, sjön spolade öfver från fören till aktern, och den lilla korvetten kastades hit och dit af de ”skyhöga” sjöarna. (De voro dock i verkligheten ej mer än 19 fot höga, enligt Lavéns mätning). Alltmer prässades vi ner mot tyska kusten, och hade stormen varat ett å två dygn till, skulle vi ha legat på ”tyska vallen”, som den brukade kallas, efter hvad de lärde räknade ut, så nära voro vi.

Jag kan ej säga, att jag kände någon egentlig fruktan, men nog var det litet kusligt att i två fulla dygn vara genomvåt, utan sömn eller mat, utom en bit ”torrskaffning” man kunde snåla sig till genom den emellan sjöarna i smyg öppnade förluckan. Omsider lade sig stormen i grefvens tid, som man brukar säga, stänger och rår hissades, seglen tillsattes och solen lyste. Ingen kan föreställa sig, hvilken njutning det är att efter en öfverstånden storm med regn och dusch åter få känna den värmande solen och komma i sitt esse.

Men det dröjde rätt länge, innan eskadern åter var samlad. Förmodligen ställdes kosan ånyo till Malmö redd, eftersom kung Oskar ännu dröjde kvar i den staden, men mitt minne upplyser mig ej om, hvad vi sedan togo oss till, innan vi omsider ankrade på Karlskrona redd utan vidare äfventyr.

Från denna expedition är för öfvrigt intet särdeles att anteckna, mer än hvad jag redan gjort, men det torde gifva vid handen, att den i ett och annat hänseende var både intressant och instruktiv med sina ovanliga såväl land- som sjöscener.

Jag tenderade dessutom i mitt första sjöämne, manöver, hvilket gick mycket bra.

Nu gällde det således att ånyo med allvar ta itu med läsningen och det gjorde vi också - Frölén och jag - samt tenderade undan för undan i något ämne. Det året stannade jag kvar på Carlberg öfver julen för att begagna tiden på bästa sätt. Men därmed blef olyckligtvis ej mycket bevändt, utan i stället hittade vi på, att vi skulle spela någon pjäs med Adolf Varberg som teaterdirektör. Det skulle bli Holbergs ”Jeppe och Pernilla”, hvilken jag var nog oförsämd att öfversätta, sedan Ulrich förklarar sig oförmögen att åstadkomma ett originalstycke, såsom han gjort året förut. Själff skulle jag spela drängen i stycket, hvilket var ännu oförsämdare och dummare, enär jag då ännu icke visste, om jag hade den ringaste fallenhet för dylik konst, nu mer vet jag, att jag därtill är komplett oduglig, så det var ren tur, att ingenting blef utaf. Vi skickade upp Varberg till guvernören för att utvärka tillstånd, men han fick till svar: ”Nej, Varberg, behöfver lässa”, för att tala med den ”tjatten” Amilon, och därvid blef det. Men inte läste Varberg mer för det.

I början på terminen öfverraskades vi af, att det slogs larm midt i natten: elden var lös i bagarns flygel, hvars södra del öfver porten innehöll stora massor hö, en god härd för elden!

Sjökadetterna isynnerhet gjorde ett duktigt arbete, så att faran inom kort var öfverstånden, d.v.s efter flera timmars arbete, men så bjödus vi också på smörgåsar och varm dricka hela tiden, det var omkring 20o kallt, och slutligen punsch af den hedersmannen Klingensstierna, hvilken var den ende af befälet, som uträttade något. Det var vid detta tillfälle någon för tidens vinnande stack in sprutslangen genom rutan och guvernören utropade: ”Akta rutorna i Jesse namn!” hvarpå han i hastigheten fick ett så fult svar, att det ej här kan nedsrifvas, men hvilket han var klok nog att ej låtsas höra.

Efter väl förrättadt arbete kröpo vi till kojs igen och sofvo, tror jag, hela dagen samt så tungt, att vi ej förrän efteråt visste att kronprinsen (Karl) varit ute och genomgått alla logementen, sedan han tagit förödelsen i skärskådande. Det var visst i början af denna termin, eller kanske den näst föregående, som en högst bedröflig händelse timade. Det fanns vid denna tid en gammal lärare i artilleri, en kapten Sandberg, som blifvit alldeles för gammal på sin plats. Han kallade alla kadetter du och titulerades farbror af oss tillbaka. Hans undervisning var högst bristfällig, hvartill kom att någon annan lärobok i landartilleri ej fann än en enda, uråldrigt, handskrifvet exemplar, försedt med allehanda illustrationer af många kadettgenerationer. Följaktligen var det svårt att få rå om detsamma för att någorlunda sätta sig in däruti, den som så önskade, och de voro ej många. Dessutom hade gubben en passion för blåsinstrument, så att den som ville komma lindrigt ifrån sin tentamen (på S:s enskilda rum) behöfde blott medtaga ett sådant och börja blåsa därpå, då gubben själf fortsatte och glömde allt annat. Det var därför högst få, som hade den ringaste kunskap i artilleri, utan de flesta fuskade sig genom examen med lärarens hjälp, genom öfverenskomna frågor. Detta förhållande var nog känt af vederbörande, men de tyckte det var synd om gubben, så att det fick fortfara.

Hufvudsaken på Carlberg var i allmänhet, såväl för befäl som lärjungar, att de senare lyckligt genomgingo sin examen,

kunskaperna voro en bisak. Också var okunnigheten, öfver hufvud taget, obeskrifligt stor. Nu gjorde emellertid olyckan, att Lavén blef ”styresman” för öfre afdelningen och i den egenskapen ansåg sig pliktigt att bevista officersexamen. Hans samvete förbjöd honom att låta ofvannämnda bedräfliga förhållande fort fara, utan beslöt att göra ett slut därpå. Då S. så-

ledes hade hållit på en stund, förklarade Lavén, att han ville examinera själf, trots Sandbergs protester. Okunnigheten hos examinanderna upptäcktes naturligtvis genast, och de blefvo utan nåd underkända. Efter examens slut gick S. ut i Solnaskogen och sköt sig en kula genom hjärtat. Saken var så mycket obehagligare för kadetterna, som de kort förut gifvit gubben ett guldur med kedja i present, ty utom för sin flathets skull var han värligen afhållen för sitt vänliga och hjärtliga sätt mot oss. Att händelsen väckte en oerhörd förstämning bland hög och låg, behöfver jag ej säga. Emellertid tenderade vi, som jag förut sagt, i det ena ämnet efter det andra, så att vi före afresan till Karlskrona hade absolverat dem allesammans. Men som vi hade högsta betygen i alla teoretiska sjöämnena utom ”ångfartygsmanöfver”, ville Lavén partout att vi äfven skulle ha det i ”Nautisk astronomi” och därtill fordrades uträkning af 2:ne mycket svåra och långa problem, hvilka vi ej medhunno på Carlberg utan medtog till Karlskrona för att göra L. till viljes. Där inhyste han oss i en hytt på linjeskeppet Karl Johan, som råkade ligga vid brobänken. Hösten var emellertid ovanligt varm, och hytten låg åt solsidan, så att det var omöjligt att arbeta i hettan. Det ena problemet löste vi lyckligt, men ej det andra, utan förklarade oss afstå från högsta betyget. Det var andra gången jag såg honom riktigt ond och han öfveröste oss med alla möjliga smädliga tillmälen, han med sitt blida lynne kunde hitta på, såsom ärke lathundar, ambitionslösa stackare m. m. Men lilla Jarramas låg färdig att afsegla, så att saken stod ej att hjälpa.

Befålet utgjordes af: chef Fr. Engelhardt /med d.), en fullständig motsats till vår förre chef, sekond Lavén (?), kommenderade officerare Trolle, Tornander (?) och Söderhjelm, som tillika var kadettofficer. Som vanligt gick vi först till Köpenhamn och fraterniserade med våra danska bröder; därifrån ut i Kattegatt, där vi hade order att kryssa i 14 dagar. Vi trodde nästan, att sjöministern (Plataen) sett efter i almanackan, när det var riktigt mörka nätter, för aldrig har jag varit med om några så becksvarta. Det trummades och tutades och signalerades och till och med sköts natten i ända såväl hos oss som på handelsfartyg vi mötte på denna mycket trafikerade led, och för mina goda ögons skull fick jag tillbringa långa stunder i förmärsen och hålla utskik, i synnerhet när Trolle hade vakt. Han var rent förskrämd. Men vi undgingo lyckligt alla sammanstötningar, hvilket dock nästan var mer lycka än konst.

Därefter gingo vi, om jag mins rätt, till Carl Johans Vaern och besågo örlogsvarfvet, blefvo af den rike Treskov inbjudna till en storartad fest på hans gods straxt utanför den närbelägna staden Laurvig (Denne T. gästade mig flera år därefter på Långbanshyttan, då han var ute på en turistfärd i sällskap med vännen Filip Bergendal).

Kriget mellan Danmark och Tyskland pågick ånyo som bäst, och Sverige hade skickat ut en liten truppstyrka under general Malmberg och besatte Schlesvig. Detta var utan tvifvel orsaken till, att vi större delen af sommaren kommo att ligga i eskader under befäl af Kommendör Krusenstierna på Desirée och med de oundvikliga ryssarna som bundsförvanter. Korvetten detacherades rätt ofta från eskadern för att observera och rapportera, och då hade vi merändels vår hufvudstation utanför den lilla staden Assens på Fyn, dit jag mins, att chefen en gång med Lavéns hjälp gjorde en briljant insegling utan lots.

Engelhardt var en särdeles duktig karl och sjöman, som efter hvad det sades, var ämnad till något högt i flottan, men efter några års tjänstgöring, först som tjänstgörande major på Carlberg och sedan som fartygschef under några sommarexpeditioner, tog han tvärt afsked och ägnade sig åt skötsel af sin landegendom. Förmodligen tyckte han, och det med rätta, att det var en futtig styrelse vid flottan på den tiden.

För öfrigt har jag just ingenting att anteckna från den expeditionen, än att jag för första gången fick göra ett försök att manövrera ett örlogsfartyg, och att det gick ganska bra - med chefen bakom ryggen som sufflör, om det skulle behövas. Manövern var utan tvifvel min starkaste sida. Men i besticksättning och observationers tagande fingo vi alldeles för litet öfning. Lavén var fram för allt teoretiker, och dessutom misstänker jag, att han var alldeles för rädd om instrumenten för att gärna släppa dem i kadetternas händer. En annan brist i öfningarna var, att båtsegling och rodd högst obetydligt ingingo däruti. Det fick man med tiden lära sig själf, tänkte förmodligen vederbörande. Ja, några af oss hade också gjort små försök därtill. En och annan gång hade vi varit ute i skärgården och seglat, och näst sista hösten hade Hård, Lind af Hageby, Enequist, Holm och jag hyrt en kutter och gåfvo oss ut på en lusttur i Mälaren, hvarunder vi besökte Runsa, Sigtuna, Signildsberg och Uppsala samt mottogos på alla dessa ställen på det vänligaste och hjärtligaste af familjer, som någon af de andra kände, så att nöjet var stort men öfningen obetydlig.

Efter återkomsten till Carlberg efter en i allo lyckosam och instruktiv expedition togo vi - Frölén och jag - vår examen med glans i militärämnen och några andra ämnen, som vi repeditionsvis genomgått. Det var den 29 september 1849, men fullmakten att vara sekundlöjtnant i K.M Flotta erhöles först den 9. oktober.

I examensbetyget förekommo äfven praktiska öfningar, bland andra bajonettföreläsning, värjföreläsning, sabelföreläsning, gymnastik, ridning, simning, men som jag alltid varit klen i dessa stycken, hufvudsakligen på grund af mina svaga kroppskrafter

och i synnerhet armar (ridit hade jag gjort en gång), blefvo mina betyg i de ämnena, hvaraf följde, att slutresultatet blef mindre vackert, utan jag kom efter Frölén, som för öfrigt var mig underlägsen i kunskaper, med ½ betyg.

Jag medger gärna, att denna underhållighet i ”praktiska öfningar” var en stor brist hos mig, men kunde ej hjälpas, då min kroppskonstitution var sådan, hvilket återigen vållade, att lusten var ringa.

Jag blef emellertid officer, målet för de sista nära fyra årens stråfvanden, men därmed var jag för ingen del fullfärdig, däri felades mycket, framför allt öfning och vana, men jag tror mig utan skryt kunna säga, att jag var lika god som de flesta andra.

Sedan tillbrakte jag två å tre veckor i Stockholm för att njuta af friheten och roa mig, men nöjet blef ej stort, för jag ansattes af tandvärk hela tiden. Uppvaktade naturligtvis höga vederbörande, nämligen Sjöministern, grefve v. Platen och kommandanten, öfverste Daevel

(nere på Riddarholmen, där han tagit sig ett bad i kylan och blårod i ansiktet höll på att fäkta med sin betjänt för att värma sig, så att han gjorde pinan kort med oss) samt slutligen prins Oskar. Vid ankomsten i hans förrum fick jag se min vän Jeppe, som var där i samma ärende och naturligtvis gick in före oss. Af uttrycket i hans fula ögon anade jag oråd, och min aning besannades, ty då vi kommo in till prinsen, frågade han genast: Hvem af er heter Frölén?, varefter han helt enkelt vände mig ryggen. ”Skön början!” tänkte jag.

Som jag fått order att först i medlet af Januari infinna mig i Karlskrona, begagnade jag mig af systems och svågers inbjudning att ånyo gästa dem och fira julen därstädes. Under mellantiden bevistade jag Oskarsbalen i Skara, där min uniform skaffade mig ett särdeles vänligt mottagande af alla min förra lärare utom en, som bara blängde på mig.

Jag erinrar mig också, att vi besökte Lina Tengborg, som var gift med Gösta Silfversvärd på Dala. Jag har visst alldeles glömt att tala om de båda systrarne, Betty och Lina hette de. De voro tvillingar och så lika hvarandra, att främmande ej kunde skilja dem åt. Voro rika och vackra, vi voro barndom lekkamrater, och jag var förtjust i dem båda, i hvilkendera mest kunde jag ej komma underfund med, hvilket bevisar, att tycket ej var af rätta sorten. Då vi nu ditkommo, gick den ogifta Betty emot mig med vigselring på fingret för att narra mig, men det gick inte, utan jag sköt henne blott åt sidan och gick att hälsa på den verkliga Lina.

I medlet af Januari 1850 under en bitande köld gjorde jag på släde öfver isen mitt intåg i Karlskrona, och efter intagen middag haffades jag af några kamrater med den token Erik Sparre i spetsen, som, på permission gästade sina föräldrar, och blef af dem inbjuden på en välkomstsexa, där det gick tämligen rundligt till, så att jag, något dufven, ännu låg i sängen därefter, då en ung man inträdde och presenterade sig som löjtnant Ulnér samt inbjöd mig till soarén med dans och supé samma afton hos sina föräldrar, kommandören och varfschefen Ulnér och fru.

Där gjorde jag naturligtvis en slät figur bland till större delen obekante, i synnerhet som jag inte dansade, åtminstone högst ogärna.

Sådana bjudningar voro sedan ej sällsynta, och så intogs jag högtidligen i den s.k. societeten och måste - nolens, volens - vara med i sällskapslifvet, hvilket ej roade mig och där jag ej passade. Utom dessa hade befälhafvande amiralen, Gyllengranat, mottagning en gång i veckan.

Men tjänstgöringen då? Jo, den bestod uti, att jag efter en tids dagdrifveri med biljardspel på ”messen” kommenderades i ”Besiktningen” - den tråkigaste af all tjänstgöring, och hvarmed nästan alla nykomna officerare fingo börja. Den bestod uti att syna och anteckna alla till varfvet ankomna varor. Min första början var med en kalkskuta, hvars lossning jag i duggande regn fick öfvervaka, så att kalkdammet riktigt fäste sig på min nya öfverrock. Ett oskick vid dessa besiktningar var, att de vanligen började med en hejdundrande frukost, på hvilken leverantören bjöd. Jag försökte förgäves protestera, men min förman, kommandörkapten Meister, en gammal bekant från Karlberg, där han var den ena kompanichefen, bad mig inte bråka. ”Det var ju ingen ond mening i det ” o.s.v. Gubben ”Kristian” (hans Karlbergsnamn) tyckte om en god frukost, det var saken.

Vidare kommenderades jag dels i båtsmans- dels i matroskasernerna per månad, hvilket ej heller var roligt.

Under en af dessa kommenderingar beslöt jag mig äntligen för att draga ut min värkande tand, och som tandläkaren bodde tvärs öfver viken, gick jag dit på isen i stickande, kall storm med vinden på den onda sidan. Vid framkomsten slog jag mig resigneradt ner i pinostolen, och på läkarens fråga, om det värkte mycket, svarade jag sanningseligt: ”Den slutade just nu”. ”Då tror jag vi väntar att taga ut den”, sade doktorn, ”för det händer ofta, att fruktan botar tandvärk”.

Jag protesterade visserligen mot den tolkningen, men steg gladligen upp och hade sedan ej tandvärk på många år. Så det medlet kan jag rekommendera.

Hvad som däremot roade mig så mycket mer var att, då jag hade ledigt, följa med Thornander på hans vilda isjaktsfärder. Det var en rent af svindlande fart vi gjorde, hoppade öfver breda råkar och kullbyterade på hästlortar o.s.v. En gång, då skulle ge oss af, kom kaptenen baron Ruuth och bad att få följa med. Det blåste riktigt hårdt, och Th. och jag gäfvos hvarandra ett förstulet ögonkast. Och så bar det iväg; men vi hade ej hunnit långt, innan R. tecknade (tala kunde man ej), att han ville stiga af. Han, som var en gammal, bepröfvad sjöman, tyckte, att det var väl starkt.

På sommaren seglades så mycket man kom åt och hade tid, ty det var ondt om båtar och man fick låna sig fram, men jag mins, att vi gjorde åtskilliga utflyckter till Lyckeby, Nätraby och andra vackra ställen på Blekingekusten.

På högsommaren fick jag helt oväntadt en kommendering till artillerigården, min första aflönade tjänstgöring, där jag fick gå på ett sandhaf i 40o graders hetta och inventera flottans gamla, odugliga kanoner, hvilka därefter söndersågades och såldes som skrotjärn. Det var ett rätt obehagligt göromål, och jag blef uppbränd i ansiktet och på läpparne, så att jag

såg högst löjlig ut. Men då grefve Cronstedt blef sjökommenderad, fick jag i brist på äldre hans plats som s.k. tygofficer, en i hög grad rekommenderande tjänst för en så ung officer. Bertil Lilliehöök var en högst angenäm och human chef.

Medan jag talade om "besiktningen" glömde jag omnämna den obehagligaste därmed förenade tjänstgöringen, nämligen att inspektera och inventera fängelset, som var inbyggt i varfvet. Där förvarades de värsta brottslingarne, de s.k. ankarsmedisterna. Innan vi började förrättningen, rådde mig Meister att påtaga sjöstöflar och regnrock " för att lopporna ej skulle ha något att fästa sig vid ". När vi sedan togo i håll med filtarna, observerade jag några stora, gulaktiga fläckar på dem och frågade hvad det var. Gnetter! svarade M. lakoniskt. Jag beklagar våra handtlangare, som måste handtera dessa ruskigheter. Stanken var förfärlig, så man må ej undra på, att vi voro glada, när vi sluppo ut i friska luften. Men själfva invånarne, som nu voro på arbete, fick jag följande år göra närmare bekantskap. Dessa små landkommendingar hörde, med ett undantag, således ej till de behagligare, och det var utan ledsnad jag försorde, att jag skulle ha semester från den 1 oktober.

Bror Carl hade bjudit mig att tillbringa vintern hos sig vid Åtvidaberg, där han nu var anställd som chef för grufbrytningen och en tid äfven för kopparsmältningen. Han hade gift sig med Hilda Nyberg och hade ett i allo angenämt och gemytligt hem.

Åtvid var, och är visst ännu, ett mäktigt gemytligt och angenämt ställe, där familjerna umgingos med hvarandra utan ceremonier, och där man snart blef som " barn i huset ". Där gjorde jag första bekantskapen med min brors svåger, den genomrolige Titus, som stod vid svarfstolen, då jag kom, och mötte mig med utropet: "goddag, jag heter Titus Nyberg! Hvad heter Du? " Sådan var tonen där på platsen.

Jag hvarken mins eller har lust att beskrifva alla de nöjen och roligheter, vi hade för oss denna glada vinter, utan vill blott nämna, att jag lärde mig svarfva, så att jag kunde tillvärka små dosor (annars var och är jag, i olikhet med min bror, som var själva händigheten, tämligen oduglig med mina fingrar), att vi åkte en half natt på sjön i en ryss med en gris i säck för att locka fram vargar, men förgäfves / däruti var jag ock olik min bror, som var öfvermåttan tålig och ihärdig, hvaremot jag snart ledsnade), samt slutligen, att jag för första och sista gången i mitt lif blef kurtiserad af en ung, vacker fru. Hon var värligen mycket vacker samt hade en tråkig och lungsigtig man, som därtill var svartsjuk som Othello, och därpå var ej mycket att undra, så det var bäst att hålla sig på distans. Det varnog inte för min egen skull, ty jag fick sedan höra, att hon praktiserat detsamma med flera ungdomar, som kommit inom hennes krets, så att hon bland annat lockat ut en där på bruket vikarierande läkare bland mina bekanta i förstugan för att få kyssas i fred. Med ett ord: hon var just liksom litet " karlgalen ". Bäst därför att " ta sin Matts ur skolan ".

Trots min obetydliga kännedom i byggnadsfacket konstruerade jag dock en isjakt, som de båda andra sedan byggde, och hvilken efter åtskilliga förbättringar och ändringar blef så pass, att vi kunde segla med den.

Julen firades af Åtvidsborna i flera veckor med mustiga frukostar och glögg, så att man efter dem ej dugde till annat än spela kort med vännen dr. Fornmark, som hade sin bostad i samma hus.

Det märkvärdigaste för öfrigt, som hände mig under denna tid, var att jag ett par gånger följde min bror i de resp. 150 och 212 famnar djupa koppargrufvorna, men de föreföllo mig för ingen del så ruskiga, som jag föreställt mig, utan i stället högst intressanta. Inte kunde jag då ana, huru många sådana vandringar jag i framtiden skulle komma att göra.

Den 1 april 1851 trädde jag åter i tjänstgöring på Karlskrona station. Denna sommar hade jag bättre tur än den förra, i det jag nästan omedelbart blef s.k. varfsofficer och de två andra voro

K.G- v. Otter och Mortimer Seweis. Befälet utgjordes af: varfschef Ulner, ekipagemästare Ahlgren och underekipagemästare Adlersparre. Näst sjökommending var detta den af unga sjöofficerare mest eftersträfvande kommendingen - nyttig, instruktiv och rekommenderande.

Men innan jag går vidare i det kapitlet, skall jag berätta ett äfventyr, som hände mig mig, då jag förra sommaren var tygofficer, hvilket just nu faller mig i minnet.

Jag beordrades nämligen att inventera krutförrådet och rulla krutcantinerna, hvilket skulle hindra dem att bli förlegade och krutet odugligt. Jag begaf mig mig således iväg till stora kruthuset ute på en holme, hvars namn fallit mig ur minnet, åtföljd af en konstapel och ett par " bojsar " (båtsmän). Min stora hund " Don " (rätterligen Down) fick också vara med i bå-

ten, hvilket ej skulle ha skett, om jag vetat, att holmen begagnades till betesmark för tygmästarens får. Knappt hade jag hunnit låsa upp den stora dörren och taga på de nödvändiga filtofflorna, innan en af bojsarna började skrika, att Don bet ihjäl tygmästarens får. Då jag rusade ut och och hann stäfja ofoget, hade han redan hunnit expediera 2 stycken.

Hvad skulle jag nu taga mig till ? Det var sannerligen rätt fatalt! Slutligen öfverenskom jag med konstapeln, att han tidigt följande morgon skulle köpa ett par får på torget och frakta dit ut. De ihjälbitna fingo han taga vara på som lön för besväret. Så skedde, och jag har ingen aning om huruvida Lilliehöök fick nys om saken. Inte sade han något, och inte jag heller.

För att göra saken mindre farlig, sopades mattorna väl och vi fingo påtaga oss filtofflor, krut-cantinerna fraktades ut och rullades hvar för sig en lång stund på gräsvallen, tills krutet blev väl omblandadt, då de åter upplades på sina lafvar i flera våningar, medan jag antecknade hvars och ens nummer och ålder. Arbetet räckte i flera dagar, och bojsarna trodde, att det var mäktigt farligt, huru det var vet jag ej.

För att nu återkomma till tjänstgöringen på varfvet, så bestod den däruti, att vi kl. 6 på morgonen inställde oss därstädes och inmönstrade de särskilda arbetslagen och öfverlämnade dem till vederbörande arbetschefer samt eskorterade fångarne till smedja och verkstäder. Det sistnämnda var rätt obehagligt: de utgjordes af ” mänsklighetens afskum ” och stodo där, trotsiga och grinande, parvis sammankopplade. Eget nog hade de med vederbörlig tillåtelse en otäckt ful hund, som var dem orubbligt tillgifven och så snart det kommenderades höger om marsch genast satte sig i teten och marscherade framför samt grinade illa åt hvem som kom i vägen.

Därefter skickades vi än hit och än dit för att utföra gifna order, men mig såsom yngst tillkom befälet på den lilla ångbåten Heimdal, som begagnades hufvudsakligen att bogsera pråmar med vatten och sand jämte diverse andra förnödenheter till fartygen, varfvet, arbetsstationerna i skärgården och fästningarne, men äfven att frakta inspekterande, högre officerare, manskap och understundom enskilda sällskap. Detta var ju både nöje och omväxling, men inte blef det mycken tid öfrigt för mig att delta i de egentliga varfsgöromålen, och ännu mindre, då kort därefter ännu en tjänst därmed förenades, hvarom mera längre fram. Men varfvets olika lokaler och inrättningar hann jag dock göra mig någorlunda förtrogen.

Första ordern jag fick rörande båten lydde: Löjtnanten skall gå och hämta Drottningkärs kanoner. Det var ju nytt och obekant för mig alltsammans, båten, farleden, Drottningkår och kanonhämtningen. Men jag fick en präktig lots och rorgångare för sommaren i understyrman Nymans person (fast jag snart kom underfund med, att han som lots inte var stort bättre än jag själf) samt en konstapel och några man för kanonerna, så det var intet annat att göra än taga gud i hågen och en pråm på släp och ge sig af. Nog skrapade vi ett par gånger, men bra gick det till slut (konstapeln fick regera med sina kanoner bäst han gitte), och vi voro åter på varfvet med vårt byte före mörkningen.

Därefter skjutsade jag åtskilliga vatten - och sandpråmar från Lyckeby till varfvet och fartygen, och en vacker dag begärde Coldinuorden att få låna Heimdal till sin högtidsdag samt att få en annan befälhafvare, som var medlem af orden. Jag tillfrågades helt beskedligt, om jag ville afstå platsen för tillfället, men då jag sade nej, hade de ej annat att göra än att utan store ceremonier intaga mig i orden.

Vi ångade således i väg, mest storgubbar, samt utsatte kors och märken här och där. Hvad sådant tjänar till, har jag aldrig kunnat få reda på. Slutligen kommo vi dock till hufvudsaken, en hedundrande middag på Lyckeby, där det gick häftigt till. Detta i förening med trägna libationer ur medfördt förråd af dryckesvaror gjorde, att gubbarna blefvo tämligen mosiga, och när det led mot kvällen under hemfärden något oroliga, så att de kommo bort till mig, klappade mig och brynte sina röda näsor mot min samt hoppades, att ” den ärade brodern ” var nykter, så att han hittade hem. Sanningsenligt kunde jag förklara, att därmed var ingen fara, för jag hade med flit aktat mig och varit ytterst försiktig. Emellertid hade prins Oskar (nuvarande kungen) kommit till Karlskrona för att i sinom tid taga befälet på den under utrustning varande korvetten Lagerbjelke. Hans kavaljer, norrmannen Wedel-Jarlsberg, var en ifrig deltagare i sällskapslifvet och begärde ofta permission. En gång kvistade han till och med hem till Norge på en vecka. Det var därför nödvändigt att skaffa prinsen en annan ordonnans-officer och vederbörande föllo på den idén, att det kunde passa för mig, som ef var så strängt upptagen af Heimdal och lätt kunde undvaras på varfvet. Efter uppträdet i prinsens audiensrum tog jag för gifvet, att initiatifvet ej var hans, fast det kan ju inte vara omöjligt, att han ville lära närmare känna en sådan lymmel som jag.

Alltnog, jag gjorde mitt inträde hos honom och blef mycket vänligt mottagen samt behandlades mer som kamrat än som underlydande.

Efter ett par dagar frågade han vid frukostbordet helt tvärt: ” Vet du hvad jag hade för tanke om dig, inna jag lärde känna dig? ” - ” Ja, det vet jag nog. ” - ” Huru kan du veta det. ” - ” Jag såg hvem som gick in före mig, då jag gjorde min första uppvakning hos Ers Höghet, och jag kan så väl föreställa mig, hvad han sade. ” - ” Hvad sade han då? ” - ” Att jag var en ärkelymmel ”. - ” Ja det slår in ”, sade prinsen och skrattade. Hvarpå jag höll en liten föreläsning för honom om det orätta uti att begagna sig af sådana örontasslare. ” Det är alldeles nödvändigt ”, svarade han allvarsamt, ” eljest får man ingenting veta. ” Efter den förklaringen blef förhållandet mycket godt mellan oss och umgänget förtroligt. Inte att han hyste någon särdeles varm tillgifvenhet för mig, det förstod jag nog, som för ett par andra gunstlingar från kadettåren, men han tyckte förmodligen, att han hade en orättvisa att godtgöra.

Under våra samtal kommo vi, som naturligt var, rätt ofta att beröra frågan om fregatten Eugenie's beramade världsomsegling, och båda beklagade vi, att vi ej kunde få delta i den-samma. Mig föreföll det som högsta grad af lycka att få vara med och att framgången inom vapnet därefter vore gifven. Några veckor därefter framtog han plötsligt ett bref, vecklade upp det och vek det så att blott ett par rader voro synliga. ” Här skall du få se ”, sade han, ” känner du stilen? ” - ” Ja det är sjöministerns. ” - ” Nå, läs då ”. Och där stod, så sant jag lefver: ” Som exercisofficerar skall jag kommendera sekondlöjtnanterna Bratt, Rahm, Falkenberg och Klingspor ”.

Som träffad af en elektrisk stöt för jag upp och var nära att flyga honom om halsen, men sansade mig och grep endast hans hand samt kramade den duktigt. Några ord att uttrycka min tacksamhet kunde jag ej få fram.

”Ja,” sade han vänligt, ”nu har jag hjälpt dig ett stycke på väg. Kan du sedan inte reda dig själf, är det inte mitt fel. Du kan få tala om det för Falkenberg, eftersom jag vet, att ni äro goda vänner”.

Naturligtvis var jag ej sen att meddela F. den glada nyheten, och vi togo hvarandra i famn nästan under glädjetårar.

Men jag sade genast: ”Du kommer nog med, men inte jag, det känner jag”. Och det slog in.

Ty, då ordena utkommo stodo hvarken Klingspor eller jag på listan. Efter hvad det förljods hade chefen, komm.kapten Virgin, sedan han fått del af förteckningen, hux flux rest till Stockholm och hos sjöministern anhållit att få utbyta de fyra exercisofficerarna mot lika många andra, som reda gjort sin första exercisexpedition, men det lät sig ej göra mer än med de två, emedan han lofvat befälh. amiralen Gyllengranat att kommendera Rahm (hans far hade som sekond gjort G. en viktig tjänst, då denne vid skeppshandeln var chef på Chapman) och Falkenberg, som hade andra, mäktiga förespråkare. Vi två andra fingo stryka på foten, och i vårt ställe kommenderades Axel Fischerström, för att hans far var amiral, och Theorell, emedan hans far varit Gyllengranats advokat i skeppshandelsprocessen. Theorell berättade själf, att han gått upp till G. och påmint honom därom. ”Ja, det är visst och sant, att man är sin egen lyckas smed”, yttrade han efteråt helt belåten.

För att nu med ens avsluta denna, som jag då trodde, för mig högst sorgliga historia, så hände det sig en tid efteråt, då prinsen återkommit från sin expedition med Lagerbjelke, att jag under min vanliga tjänstgöring på varfvet på afstånd varnade honom i samspråk med varfschefen. När prinsen, som hade goda ögon, fick se mig, släppte han genast den af ilska rodnande Ulner och kom halfspringande mot mig samt utropade, under det han fattade båda mina händer: ”Kan du förlåta mig?” - ”Jag rådde verkligen ej för det. Hade jag varit hemma, hade det aldrig hänt. Men det var den förb. rackarn !”. Jag hade aldrig förr hört honom uttrycka sig så häftigt, blef mäktigt förlägen och mins nu ej hvad jag framstammade. Emellertid skiljdes vi åt som goda vänner igen, men jag tror knappt, att jag därefter vidare tjänstgjorde hos honom. Dock skjutsade jag honom många gånger med Heimdal, och vid hans middagsbjudningar stod jag alltid sist på bjudningslistan: som kapten på ångfartyget Heimdal, så att jag var ej helt och hållet glömd.

Under min tjänstgöring hos honom och i synnerhet vid de officiella mottagningarna roade det mig mycket att se allt fjäsket och springet. Jag satt då vid ett litet fönsterbord, sysselsatt med att anteckna de ankommande och med order att införa dem i tur och ordning samt ej göra något undantag annat än för ett och annat högdjur. Det var rätt lustigt att se, huru åtskilliga svansade omkring mig, kallade mig lilla snälla löjtnanten, bjödo på snus och kringklappade mig för att få komma in före sin tur. Den ende, som ej krusade för prinsen, var Gyllengranat själf, hvars vanliga tilltal, då han kom in för att göra sin morgonuppvaktning, (det var i hans hus prinsen bodde) var: ”Hur mår lilla högheten i dag ?” En af mina, ett par år äldre kamrater, B., fick jag dock ej släppa in på sådana dagar. Han hade alltid dåliga affärer, och prinsen visste på förhand hans ärende. ”Han får komma hit en annan dag och tala om sina byxor och skor”, brukade han säga, samt tillade en gång: ”Du må tro, det är inte godt för en fattig prins, som alla ha anspråk på”.

Med Heimdal skjutsade jag en gång fortifikationsgeneralen Mejer, den fulaste karl jag sett, och höll då på att komma illa ut. Sedan han inspekterat Kungsholms fästning, skulle han till ett sund på östra sidan, som Thornander höll på att fylla, och där han hela sommaren lefde på torkad fisk och skummad sur mjölk för 18 skilling om dagen. Den utprickade vägen dit gick norr om Kungsholmen, men söder om var blott hälften så långt, och som det var blek lugnt och klart, beslöt jag i samråd med Nyman att taga den vägen. För säkerhets skull stod jag själf i fören på utkik och vattnet var så klart, att man såg botten på flera famnars djup. Någon fara var det alldeles icke. Generalen observerade emellertid, att jag höll så noga utkik samt kom till mig och frågade, om jag brukade gå den vägen. Då jag sanningsenligt svarade nej, gick han sin väg utan att säga något, men rapporterade mig efter lycklig hemkomst. Jag inkallades till varfschefen och fick en skrapa med strängt förbud mot dylika genvägar. Men han var inte röd i synen som annars, så han tyckte visst bra om mitt tilltag.

En annan gång fraktade jag den till befälhafvande amiral nyss utnämnde, tjocke Nordenskiöld (”Sino”), som efterträdde den pensionerade Gyllengranat. Han skulle, gudbevars, göra sig viktig och inspektera fästningen och hade för ståtens skull medtagit en trupp marinsoldater, som skulle skyldra för honom, när han gick i land eller kom ombord. Jag trodde i min oskuld, att de medtagits för något särskild ändamål, samt frågade därför, när han gick i land: ”Hvad ska marinsoldaterna göra, herr amiral?” (eller kanske jag sade ”herr baron”, ty det ville han hellst heta). ”Marinsoldaterna !” svarade han och tillade efter en lång funderare: ”Sino, sino! De få se sig om”.

Huru detta märkvärdiga original hunnit till sin höga värdighet är oförklarligt. Namnet gjorde väl sitt till, men en enda anekdot är nog att karaktärisera mannen. År 1846 låg han med en eskader och maövrerade i finska viken. Eskadern låg i linje och ett stycke i lovart briggen Nordenskiöld för att repetera amiralens signaler, emedan de efterföljande fartygen eljest ej kunde se dem. Himlen var klar och månen lyste så starkt, att signalerna bländades af dess starka sken. Briggen såg dem således icke och kunde ej svara, hvarför N. förargad stampade i däck och utbrast: ”Sino! Sino! Den domma briggen, som lägger sig midt i månskenet, så att han ej kan repetera mina signaler!”

Sedan han kom till styret, sades mannamånen för unga officerarnas kommenderingar bli ännu större: det sades mest bero på, om man dansade med hans fläskiga döttrar. Den var svår nog förut, såsom jag här ofvan visat, och är väl så än, kan jag tro.

Sista gången jag skjutsade prinsen, då han återkommit från sin expedition, höllo vi på att komma i en liten konflikt. Han var bjuden till grefve Wachtmeister på Johannishus på några dagar, och där var också hela societeten för bal och supé. De hade kommit dit i båtar, men för hemfärden hade jag befallning att ligga utanför borgmästarebron och afvakta vidare order. Jag låg där visst i två dygn, fick hämta mat o.s.v. Hade inte Axel Fischerström tyckt det var synd om mig

och tagit med sig ett par kamrater att spela 5 korts kille med mig, vet jag inte huru jag skulle stått ut (egentligen oförskämmt af vederbörande !).

Nå, orden kom slutligen, och jag ångade i väg, men vi kommo ej därifrån förrän midt i mörka natten. Alla damerna togos ombord, så det var fullpackadt i salongen och trappan. Herrarna fingo frakta sig därifrån bäst de kunde med sina båtar. Några tog jag på släp. Inte kände jag det afsides liggande farvattnet så särdeles väl och dessutom var det beckmörkt, så jag framgick med yttersta försiktighet. Bäst det var märkte jag, där jag stod förut, att rorgångaren ej lydde mina befallningar, så jag förfogade mig akterut för att efterhöra orsaken, då prinsen mötte mig med den förklaring, att det var på hans befallning. ”Ers höghet tar således befälet?”, frågade jag. ”Ja visst,” svarade han kort och godt. Jag fick sedan höra, att damerna börjat bli oroliga för att jag emellanåt saktade farten, ibland rent af stoppade och ibland gick med full maskin samt vändt sig till prinsen, som fjäskig som alltid, ville visa sig kaxig.

Tämligen mörk i hågen förfogade jag mig åter förut, och ju längre jag stod där och iakttog hans slingringar, blef jag allt argare så att, då han om en stund ropade mig akterut och frågade, om jag visste hvar vi voro, helt vanvördigt svarade: ”Hur fan skall jag kunna veta det, när Ers Höghet så krånglat bort det?” - ”Ja men du vet väl något så när?” - ”Om jag inte bedra mig, är det stora krutuset, som skyntar där borta, och i så fall är jag lugn.” - ”Ta då befälet igen”, sade han och gick ifrån mig, litet flat, inbillar jag mig.

Allt gick bra, och vi voro snart på känd stråt.

Vi hade fyrverkeri med oss, hvilket afsändes, innan vi angjorde Kungsbron, då den olyckan inträffade, att det kom eld i raketkistan, som exploderade. Skrik och oväsen! Jag var rätt glad, när jag blifvit af med hela sällskapet och gick in på varfvet.

Sedan såg jag ej hans nåd, förrän han varit kung i många år och efter Västeråsbanans invigning kom till Örebro, där staden ställt till en bal för honom, hvilken jag ock bevistade på inbjudning af min ombudsman, brukspatron Cassel på Laxå. Först kände han ej igen mig, men sedan språkade vi rätt länge till stor förargelse för min förre kamrat, greve C:G: von Rosen, som fick stå och vänta med ett glas på en bricka.

Flera år därefter anförde jag en deputation, som uppvaktade honom för att begära Malmgren till provinsialläkare, då det såg ut som om han mindes mig. Efter ytterligare en hop år blef min dotter Lotten presenterad för honom på Arvidsvik, och då påminde han sig mycket väl, att jag tjänstgjort hos honom i Karlskrona.

Ännu ett litet äfventyr har jag att berätta från denna tid, hvilken är karaktäristiskt för en blifvande storman inom facket och sjöminister. Vi varfsofficerare hade efter mycket sargande slutligen fått en liten loggertacklad båt för vår räkning. ”Biskopen” hette hon och var en ganska god seglare, något större än de andra på varfvet befintliga. Det var hufvudsakligen v. Otter och jag, som begagnade den, ty Cervais var ej road af segling. Vi hade kommit öfverens om att göra en längre utfärd midsommardagen, men som vanligt blåste det upp en storm på natten, och då min skeppsgosse kom för att väcka mig och medfölja, skickade jag honom till v. Otter med hälsning, att han på inga villkor fingo gå ut med ”Biskopen” i en sådan storm. Sedan hörde jag ingenting af förrän morgonen därpå, då jag anade oråd, emedan min käre v. O. ej infann sig på sin post. Adlersparre frågade naturligtvis efter honom och jag delgaf honom mina misstankar. Mycket riktigt, frampå dagen kom en fiskargumma och räckte mig en smutsig breflapp, skrifven med blyerts, där det stod ungefär följande: ”Kom och hämta mig med Heimdal, jag står med Biskopen på ett skär i den och den riktningen. Jag är vid godt mod, ty olyckor roa mig. v. O. - ” Jag skall nog roa honom”, sade Adlersparre med en ed, då han fått läsa innehållet. Emellertid skickades jag ut med Heimdal, och efter något letande fick jag se en figur, som med utspända rockskört dansade en vild dans på toppen af ett skär. Lyckligtvis var båten i det närmaste oskadad och jag bogserade den in till varfvet, men vi blefvo af med den trots mina protester, att jag ej borde lida för v. OOtters galenskaper. Så den glädjen var kort.

Och nu har jag ej något mer att omtala från Karlskrona:sejouren, den näst gladaste och angenämaste perioden af mitt lif, utan öfvergår direkt till min långväga expedition med korvetten Lagerbjelke. (Vid närmare betänkande finner jag, att detta uttryck af belåtenhet endast rör tjänstgöringen, i hvilken jag var högst förtjust, men att sällskapslifvet i K-a, för hvilket jag var så litet skickad, och de tomma, ensamma aftnarna voro förfärliga. Till Lagerbjelke kommenderades jag som ersättning för att jag gick miste om Eugenie.

Så litet man vet hvad som länder till ens bästa! Jag betraktade denna svikna förhoppning som den största olycka, och det var med en viss trumpen sinnesförfattning jag mottog underrättelsen om min placering på korvetten, och ändå var detta ovilkorligen det bästa, som kunde hända mig. Det utgjorde den lyckligaste vändning i mitt öde. Om jag kommit med på Eugenie, hade jag, med de torftiga konjunkturen, som då rådde inom flottan, med säkerhet ej på många år fått någon god kommendering, utan kommit att gå och lulla i Karlskrona som en skuldsatt, oduglig, kanske försupen kaptenlöjtnant. Jag hade många sådana exempel för ögonen, hade ej kommit att stanna på Nya Varfvet och göra bekanskap med min blifvande hustru m.m. m.m. Jag borde sannerligen vara mycket tacksam mot komm.kapten Virgin för att han kasserade mig.

Befälet utgjordes af:

Chef: C.E. Engelhart (samme lilla ”Surre” som vi haft på Jarramas),

Sekond: Lagerstråle,

Kommenderad officer: Axel Adlersparre,

Exercisofficerare: Wollin, Hård, Rahm, Lagerberg, v. Sydow, Cronstrand, Thorfelt och Bratt.

Det var alltid mitt öde att vara yngst (i tjänsten nämligen).

I början af expeditionen förde jag dagbok, och där finner jag en anteckning d. 29 sept.: ”Sista landgångsdagen i Karlskrona, gudi vare tack och lof!” hvilket visar, att jag icke måtte varit så belåten med sejouren, som jag ofvan antydt.

Den 30 Sept. 1851 lättade vi ankar och bogserades ut af lilla Balder, hvilket nästan öfversteg hans krafter. Eugenie bogserades af Thor, och ett par dagar därefter ankrade vi på Köpenhamns redd. I Kattegatt möttes vi af full storm på höjden af Lindesnaes, så att vi under stormsegel höllo af mot norska kusten samt inkomma på Faersunds redd, där fregatten af en slump låg före oss (chefen sjösjuk hela vägen, visade sig ej på däck). Voro på bal i den lilla, pittoreskt belägna staden.

Då vi slutligen efter ett misslyckadt försök (därunder vi lågo under stormsegel i 2 dygn) äntligen kommo ut, träffade vi på gynnsam vind och löpte undan med 10 knops fart, hvilket var mycket för vår lilla skuta. Den blef nu alldeles öfversvämmad af stormdrifna fåglar, som voro så spaka, att man nästan kunde taga dem med händerna, och jag har antecknat, att en kråka i 12 runda timmar satt på fockrånocken, medan förmarsseglet under tiden refvades.

Passerade en mängd fyrar och fryskepp i Kanalen och ankrade den 25 Okt. på Spithead (Portsmouths redd), där Eugenie redan låg inne, samt stannade där till d. 4 Nov. Besågo under tiden varfvet och åtskilliga af dess stora kolosser till linjeskepp, men på ”Victory”, där Nelson stupade, fingo vi ej komma ombord.

Den vecka vi tillbrakte i Portsmouth, ägnades för öfrigt åt middagar, baler och supéer hos flottans stormän, och jag var nog med om en och annan af dem, men erinrar mig ej särskildt någon af dem, mer än en bal hos svenske konsuln, mr Van der Burgh, där jag hade verkligt roligt och dansade af hjärtans lust, beroende detta på, att där funnos två utmärkt älskvärda och vackra flickor, systrarne Elisabet och Louise Besant, hvilka togo hand om mig och sökte lära mig engelska, hviket går bra lätt med sådana läromästare. Nog sörjde jag en hel vecka öfver, att ej få odla den bekantskapen. Efter slutad bal gingo Hård, Rahm och jag till kojs på hotel Zvebec, där vi fröso erbarmligt för deras brist på spjäll.

Först den 4. nov gingo vi åter till segels och löpte för god vind genom kanalen förbi Eddistones märkvärdiga fyrtorn, hvilket midt i hafvet lär ha byggts af en flicka, som på den klippan förlorade sin trolofvade, samt voro dagen därpå ute i Atlanten.

Det var med en egen, upplyftande känsla jag första gången visste mig vara ute på den ändlösa oceanen, mot hvilken Nordsjön och Östersjön, där jag förut farit, ändå blott voro som insjöpussar, och kände bittersalt stänk i ansiktet. Och som den nu därtill var så nådig, med klar himmel, frisk bris och gynnsam vind, var denna vecka obeskrifligt härlig. Den 12. Nov fingo vi sikte på Madeira och ankrade dagen därpå på Funchals redd på 37 famnars djup.

För första gången fick jag nu föra befäl, emedan min kvartérchef, Adolf Rahm, insjuknade. Dummade mig åtskilligt kan man väl veta, men kände, att det blef bättre för hvar dag.

Torget i Funchal ligger straxt vid båthamnen, och då vi, några stycken, dagen därpå kommo i land, befanns det så öfverfylldt af tätt sammanpackade små hästar med sina resp. förare, att man bokstafligen kunde gå på hästryggarne. Vi satte oss upp på hvar sin (häst naturligtvis) och redo upp för en brant, stenig väg till ett på höjden beläget munkkloster, därvid förarne sprungit efter och höllo i hästsvansarne för att bättre kunna följa med, då vi redo i kort galopp.

Från klostret var den aldri härligaste utsikt öfver hafvet och hamnen med sina många där församlade fartyg. In i klostret fingo vi nog komma, men någon tjänande broder ville ej visa sig. Där såg jag en Maria Magdalena i krinolin med naturliga lockar jämte diverse annan grannlåt.

Drack i ett litet shop vid vägen varitabel maderia, men såsom varande alltför färsk, var den vedervärdig. Kastanjerna därtill voro däremot goda. (Året förut hade masken förstört hela sydsidan, där eljest det ojämförligt bästa vinet växte, och det dröjde sedan i många år, innan den varan åter kom ut i marknaden).

Den 14 gingo vi åter till segels och fingo snart ”Piken” på Teneriffa i sikte, högt uppe i himmelens sky, samt ankrade efter en duktig seglats med bottenrefvade marssegel den 17. utanför Santa Cruz på Teneriffa. Därifrån synes ej Piken för moln.

Från vistelsen där har jag intet mer antecknat, än att det var en liten snuskig stad, att vi besågo ett batteri, där Nelson vid stormningen förlorade sin ena arm, samt att vi köpte en pipa godt teneriffavin, som kunde passa till det salta köttet. Köpte apelsiner och andra goda saker, bland annat bananer, hvaraf jag i förtjusningen första gången åt så mycket, att jag sedan på länge ej ville se åt dem. Det var grinande negrer, som kommo ut i båtar med sådant, och vid handeln framkommo de med de aldri märkvärdigaste, gamla, slitna skiljemynt, bland hvilka jag särskildt lade märke till en kongl. svensk tvåstyfver. Ett annat minne af svenska korvetters årliga besök såväl där som på Madeira var skriftliga rekommendationer af svenska officerare från långa tider tillbaka, hvilka presenterades oss af envisa tvättmadamer, men tiden var alltför knapp för att vi skulle kunna profitera af deras skicklighet.

Vid afseglingen från Teneriffa bytte vi exercisofficerare om tjänstgöring. Vi 4, som förut varit backofficerare, togo nu mot kvarter.

Enligt alla regler borde vi vara inne i NO-passaden, men i stället var vinden högst variabel, hvilket förmådde chefen att med sin vanliga blygsamhet utbrista: ”Är det inte tusan d-r (han svor alltid) att bara för att jag är ute och seglar, så blir det ingen passad!” Hvarpå Adler-

sparre genmålde:” Ja, om Napoleon år 1812 trodde att kölden var för hans skull, så kunde det vara förlåtligt, men sannerligen en enda droppe faller för majorens skull.” Engelhart bara knuckte på nacken och teg. För att förklara, att en sådan replik kunde komma i fråga, bör jag nämna, att E. genom åtskilliga små tarfligheter i karaktären, för att ej säga mesaktigheter, låtit den kraftfulle A., som aldrig gaf efter, taga väldet öfver sig och att detta öfvervalde ökades ännu mer, då E. under den stormiga Nordsjöpassagen låg oduglig i sin hytt. Sekonden, kaptenlöjtnant Lagerstråle, hade nog samma uppfattning som A. och kunde ej annat såsom en redbar och rättänkande man, men han var ”vän och bror” med E. och hans befordran berodde ock till en del af E:sintyg, så han höll sig passiv.

Denne L. var för öfrigt en rätt egen personlighet. Temligen grofhuggen till sin natur hade han under 3-årig fransysk tjänst fått litet polityr öfver sig samt var hvad man kallar en hyggelig karl, men envis och halsstarrig. Nu hade han fått för sig, att sekonden ej borde gå i land under expeditionens lopp, och det gjorde han ej heller förrän på Madera, där han lät öfvertala sig att bevista konsulns bjudning. En örlogsbåt kan ej komma i land för det grunda vattnets skull, utan en flat landbåt mötte ett stycke ut. När nu L. stigit öfver i den senare gjorde olyckan, att en svallvåg kom inrusande och slog honom i ryggen, så att hans hvita byxor blefvo genomvåta. I förargelsen återvände han ombord igen, och efter den betan tror jag ingenting i världen skulle ha kunnat förmå honom att sätta sin fot i land förrän i Karlskrona.

Men om också ingen passadvind kom, så hade vi ändå det härligaste tropiska klimat, litet ombyttligt visserligen med ränbygar och åska emellanåt, men då solen sken fram öfver den lugna vattenytan, omsvärmades vi af ”nordkapare”, flygfiskar, bidevindare (nautilus) och sågo någon gång skymten af en haj, men de ville ej nappa på våra utlagda beten. Ett ståtligt skydrag visade sig ock för oss. En flygfisk kom indansande på däck och greps genast af doktorn, som tog den som god pris åt en sjuk matros.

Vi är tydligen redan inne på variabla vindarnes område, ty stiltje, åska och häftiga byar omväxla ideligen, så det är rätt svårt att ha skutan i sin hand, som man säger. och vaksamheten får ej slappas ett ögonblick. En natt, då jag hade vakt, var den förfärligaste åska jag kunnat föreställa mig. Blixtarna kommo från alla håll och det var ljusst som på dagen. Chefen vågade ej gå ner och gömma sig, utan traskade hela natten på styrbords halfdäck, så att jag enligt etiketten fick hålla mig på babords, där åskledaren satt i vantet, och som jag måste hålla jämna steg med chefen, som ville prata för att döfva sin oro, passerade jag den för hvarje vändning och tyckte alltid, att jag kände en tryckning därifrån.

Den 1. December lånade Chefen gunrummet och bjöd dess invånare på en ganska god middag, åtminstone en af de bättre man kunde vänta sig på 12o.nordlig latitud och 27o västlig longitud. Kungens och prinsens skålar druckos naturligtvis. För öfrigt ”såg” han (chefen) alltid en eller ett par officerare hos sig på middag ett par gånger i veckan, och var då den älskvärdaste värd.

Det var en besynnerlig blandning hos den karlen: utom de fel, jag förut anmärkt, hade han andra, såsom en häftighet, som öfvergick alla gränser, och han kunde när som helst och för hvad som helst råka i ett raseri, som betog honom all besinning. När han på morgonen kom upp på däck, brukade han med sina glacéhandskar stryka på däck och blefvo de smutsiga, vankades det ptygel. En gång råkade ene märskorporalen fumla med ”stickbunten”. Han nedkallades ögonblickligen, och då han stod ödmjukt bugande, störtade E. på honom, grep med bägge händer tag i hans yfviga polisonger och ruskade honom, hvarvid karlen hastigt reste sig till sin fulla längd, så att E., som ej hann släppa sitt tag, blef hängande och sprattla med sina små ben. Detta ökade naturligtvis ännu mer hans raseri, så att karlen ögonblickligen dömdes till degradering och 25 prygel. Vi, som med häpnad och vämjelse åsågo E:s beteende, hoppades i det längsta, att straffet i sista stund skulle efterskänkas, men det gick i fullbord, och jag erkänner, att jag den gången ej skulle varit svår att förleda till myteri. Dock får jag tillägga, att han snart ångrade sig, och att karlen redan nästa månad återfick sin korporalstjänst. Vid sådana tillfällen kan man vara frestad att tvifla på, att det kan vara riktigt, att en absolut makt ligger i chefens hand.

Däremellan kunde han vara en trefflig sällskapsmänniska, full af gyckel, historier och små, oförargliga elakheter. Under hyttäckets, det enda ställe på fartyget, där rökning var tillåten, trufdes han gärna i gladt sällskap, och där kunde han till och med gyckla öfver sina egna små förtretligheter. Blan annat berättade han om en markatta, som en af officerarna fått tillåtelse att medtaga från Vestindien, då E. var sekond på en exerciskorvett. De skulle straxt gå in i någon hamn, och E. hade just låtit måla kanonerna med svart oljefärg, då han får se markattan komma upp och hoppa upp på den akterligaste kanonen. E. rusade på henne, hvarpå hon hoppade ner och satte fyra svarta fötter i det rena däckets och så upp på nästa kanon. E. kastade då mössan på henne och sedan peruken, då hon fortsatte kanon efter kanon till slutet. I stället för att då ge sig, sprang hon rundt fockmasten och gjorde samma manöver med alla kanonerna på andra sidan. ”Du milde gud (hans vanliga uttryck) så jag svor!” brukade han tillägga.

Men en sak, som han aldrig gycklade öfver, var historien om huru han fick sitt ena ben afslaget, så att han blef litet låghalt för hela sitt lif. Det var vid ett tillfälle, då fregatten Josepfine ankrat på en af Nordsjö-bankarne och ankaret bitit så fast, att det ej kunde fås upp. Alle man ”lågo i spelet” och E., som äfven då var sekond, kvarstod på den farligaste punkten, oakadt chefen varnade honom. Plötsligt sprang ”kabellarian” och E. störtade i däck med afslaget ben. När han berättade detta, brukade han taga upp ur västfickan några i ett papper inlindade benskräfvor, gnissla med tänderna och svära förskräckliga eder, mest öfver Virgin, chefen, för hans dumhet, som han sade, att ankra på det stället.

Allt detta oakadt var han i det stora hela en godmodig människa, som ej ville någon något illa, blott man gjorde sin plikt, men han var en så kallad ”tjänstdjäfvul” och hans onaturliga häftighet omintetgjorde hans bättre intentioner. Jag

hade aldrig någon ledsamhet af honom, ej heller några af officerarna, efter hvad jag tror. Han vågade sig nog inte på oss.

Den 6 Dec passerade vi "linjen" och morgonen därpå gjorde oss Neptunus med sitt följe sitt vanliga besök och hade sina upptåg för sig. Den äldste af exercisofficerarna var illa omtyckt af besättningen och blef därför illa intvålad och borstad i tänderna med en skoborste. De öfriga sluppo undan mot en dags traktamente, utom jag, som hade vakt och stod på kommandopallen., då Neptun närmade sig. Men chefen morrade något afvisande, så att han fann för godt att aflägsna sig under yttrande: "Låt honom vara, det är ju bara barnet".

Vi fingo nu en härlig sydostpassad och dansade lusteliga fram mot "Nya Världen" samt fingo den 17. sikte af Kap Frio, passerade Rasa Rodonda och "sockertoppen" och ankrade på e.m. utanför fästningen Santa Cruz. Dagen därpå ingingo vi i Rios hamn, där fregatten Eugenie och åtskilliga örlogsmän af alla nationer lågo före oss, så att det blef ett evinnerligt saluterande och komplimenterande.

Att där är vackert, behöfver jag ej säga, ej heller ämnar jag säga beskrifva det, men första inträdet i staden, då vi efter ett par dagar "landpermission", var allt annat än behagligt, ty aldeles invid båtbyggnaden uttömdes all orenlighet och förruttnade grönsaker från det närbelägna fruktorget, så att stanken var förfärlig, men straxt intill satt ett sällskap slafvar i en båt och förtärde sin middag med god smak.

Af dessa olyckliga svarta såg jag naturligtvis sedan en mängd, där de kommo nästan dansande utefter gatorna med sina bördor, mäst kaffebalar, på långa stänger, två och två, efter musiken af ett bleckkärl med stenar uti, som svängdes framför dem af en som gick ledig i teten. Nog voro de löjliga att se på med sina nakna kroppor och grinande ansikten, men det hela var för sorgligt att skratta åt, hvilket man däremot ej kunde underlåta att göra, om man händelsevis mötte en fri neger, då han kom ut ur ett klädesstånd, där han ekiperat sig från topp till tå efter senaste modet med svart frack och hög hatt på ena örat och med näsan i vädret. Något löjligare har jag åtminstone aldrig sett än hans struttande gång och själfkära min. Fötterna voro naturligtvis bara.

Straxt vid landstigningen möttes vi Af Fischerström och Falkenberg från fregatten jämte norrmännen Visbaek och Ville, med hvilka jag var bekant från kadettiden. Med dessa slog jag mig i slang, och sedan vi ströfvat omkring en smula och bekikat stadens märkvärdigheter, hvilka sannerligen ej voro af prima sort, aldra minst kajsersliga slottet, foro vi svenskar, förstärkta med Adlersparre, öfver till den midt öfver viken belägna, börjande förstaden Parip Grande, ett förtjusande ställe, där vi tillbringade återstoden af dagen med att ligga i gräset, förtärande sydfrukter, dricka pale ale, bada spela litet biljard och njuta af tillvaron i palmernas skugga. "En gudomlig dag!" förklarade Adlersparre efteråt, och däri instämde vi allesamman.

För öfrigt var jag obetydligt i land och såg inga ens medelmåttiga figurer bland Rios bättre eller sämre damer. Men vi voro inne i en stor cigarrfabrik och sågo flera tjog negresser sitta uppradade framför ett oändligt bord, rullande cigarrer. Många af dem voro unga och kunde med sina glada ansikten, nakna öfverkroppar och svällande former väl kallas för svarta skönheter. Det var omöjligt låta bli att stryka på deras mjälla skinn och runda skuldror, hvilket de upptogo med mycket välbehag och visade sina vita tänder.

Båda cheferna voro på uppvaktning hos kajsaren Don Pedro, och Engelhardt berättade vid återkomsten att Virgin klädt sig i kammarherreuniform, hofman var han alltid och därtill narraktigt fäfang, den eljest så duglige mannen, men, tillade E. grinande: "Han fick inte tillfälle att visa nyckeln bak, för han måste gå ut baklänges, och jag, som kom efter försökte trampa den tusan d-n på liktornarna, men det lyckades inte".

Ett par båtsmän rymde för oss, förmodligen hade några värfvare supit dem fulla och sedan stängt in dem. Efter mycket letande nödgades vi ge dem på båten.

Vi träffade åtskilliga landsmän härstädes, som voro mycket tjänstvilliga mot oss, och bland dem bör särskildt nämnas herr Blad, en mycket respekterad man, och herr Gondret, sidenhandlare från Stockholm, som rymt för skuld.

Den 21. flaggades för den dagen förut ankomna underrättelsen om prinsessan Lovisas födelse och saluterades med 48 skott, hvaruti alla därvarande örlogsmän utom engelsmännen deltog. På eftermiddagen hade komm.kapten Virgin fest på Eugenie.

Dagen därpå gingo vi till segels och bogserades ut af egna, amerikanska och norska båtar. Vinden var under flera dagar omväxlande mellan stiltje och hårda byar från kompassens alla streck.

Juldagarne tillbraktes lugnt, men i en högst melankolisk sinnesstämning; fingo förstås lutfisk och i vatten kokad gröt, men det var också allt, som påminde om julen.

Omsider stadgade sig dock vinden och vi löpte med god fart genom det af Platafloden uppblandade vattnet, passerade öarna Lobos och Flons samt ankrade på Monte Videos redd i det härligaste månsken. Följande morgon strökos bramrår och stänger och vi rustade oss på bästa sätt att mottaga en "pampere", som tillkännagifvet sitt annalkande genom ett kolsvart moln. Och den kom med åska och blix och regn och blåst, alltsammans så intensivt, att man med möda kunde reda sig, och hade vi icke haft mantåg sträckta mellan kanonerna, hade vi visst blåst allesammans. Jag skulle uträtta något och måste därför släppa mantåget. Bums blåste jag nu i lä, miste fotfäste och stötte fötterna så hårdt i lä reling, att det svartnade för ögonen, och jag låg en stund, innan jag kunde krafla mig upp igen efter skakningen. Regnet gick fullkomligt horisontalt och kändes som hagel i ansiktet. Det var den argaste blåst jag någonsin känt, men den varade blott en halftimme, sedan var var allt lika klart igen och luften så ren, att man insöp den med mångdubbelt välbehag.

Sådana ”pamperos” förekomma, som väl är, litet emellanåt här vid Plataflodens mynning, då nordliga, varma vindar blåst en längre tid, blir luften kvalmig och kvaf, människornas blod tjockare, de bli hämndgiriga och vildsinta, och det lär vara ett faktum, att nästan alla mord och våldsgärningar förekommo under sådana perioder. Då kommer en pampere och rensar icke allenast luften utan äfven människornas sinnen, och de bli åter de sorglösa, lättsinniga varelser de i själva verket äro.

En engelsk ångfregatt af svåraste sort hade något år förut råkat ut för en mycket värre pampero, än den vi så lyckligt redo ut. Den hade alla ankaren i botten och maskinen gick back med full fart, men ändå drefs den högt upp på land och borrhades ner i sanden, så att det åtgick ett helt års arbete för att få den flott igen. Detta är ingen skepparhistoria, utan ren sanning. Att vi lågo midt emot det ställe, där han gick på land, är visserligen ej något bevis därför, men engelska amiralitetet utgaf ett stort illustrerat arbete om bärgningsarbetet, de därvid använda maskinerna o,s.v., och det torde vara bevis nog.

Här ligger oändlig mängd örlogsmän af alla nationer, mest fransmän och engelsmän med hvar sin amiral, ävensom flera svenska handelsfartyg, bland dem Hjertas skepp Jenny Lind, kapten Verngren, som nu är ute på sin 4:de världsomsegling.

1852, Jan. 1. var först gudstjänst ombord på Eugenie, som har en särskild präst, Pontén, sedan foro Hård, Sydow och jag, som öfverenskommit att följas åt vid våra landfärder, i land och uppsökte en svensk läkare, Michelson, till hvilken Hård hade bref och hälsningar. Han mottog oss mycket artigt, men litet förläget. Han hade i ungdomen låtit tala om sig rätt mycket i Sverige, emedan han som student och medicinare lyckats skaffa sig en skuld af icke mindre än 40 000 kronor, en för den tiden betydlig summa. Sedan han blifvit doktor och fann, att han med sin praktik ej längre kunde uppehålla vigilansen, såg han sig ingen annan råd än att utskeppa till Sydamerika, där han gifte sig med en vacker kreolska, köpte hus och var en af Monte Videos mest anlitade läkare. Hade känt min bror. På aftonen voro vi bjudna på supé hos honom och hans öfvermåttan frodiga gemål, åto en oändlighet med sydfruktur och drucko alltför mycket fint vin, så att vi voro just litet mosiga.

Staden är regulär och vacker, men i stället för gator har den endast trottoarer med en vidpass 2 meter djup graf emellan, i hvilken allt afskräde, döda kattor och dylikt nedkastas, men som är nödvändig för att upptaga de af pamperor förorsakade öfversvämningarna. Det är således dessa, som besörja renhållningen, om de dröja att inställa sig lär staden vara förfärlig. Nu var där tämligen rent och snyggt efter den sista.

Följande dags afton, då jag hade vakt, har jag antecknat att det blef ”den förfärligaste åska jag varit med om”, hvilket ej vill säga litet, och jag fick återigen hålla chefen sällskap på halfdäck. Alltid skall jag vara offret, tänkte jag.

Sedan vi fått lots ombord, en gentil italienare, som för 150 dollar skulle lotsa os (Fregatten fick betala 280 d:o) gingo vi till segels och hunno efter åtskillig kryssning till c:a 10, från Buenos Ayres då vi måste ankra för en ny pampero. Där lade sig fregatten för godt, men vi fortsatte kort därefter och ankrade ånyo på 4, afstånd från den stora staden. Virgin och naturforskarna hade följt med och landsattes af korvettens båtar. Då båtarne återkommo, medhade de en mängd presenter från Republiken, hvilka öfverlämnades af en utaf presidenten Roses högst betrodde män, hamnkaptenen don Pedro Ximeno, och svenska generalkonsuln, grefve Frölich, samt bestodo af en hel, styckad ox, kalkoner, gäss, höns och grönsaker.

Då vi legat här omkring en vecka, gick fregatten Eugenie till segels för att fortsätta sin världsomsegling. Vi följde henne et stycke för att säga farväl, mannade reling och hurrade. Nu kände jag bittert harmen att ej få vara med på den intressanta och instruktiva färden. Därefter gingo vi åter till vår förra ankarplats, utförde förtöjningar och slogo från seglen, så att skutan såg riktigt nätt och fin ut, ty vi hade order att ligga kvar tills händelserna i land utvecklat sig, för att kunna lämna landmännen i staden all den hjälp vi kunde åstadkomma med våra små resurser, och i värsta fall en fristad ombord.

Händelsen var nämligen, att en af Rosas generaler, Urquiza, guvernör i en af provinserna, gjort uppror och samlat en här, med hvilken han tågade mot hufvudstaden; och man väntade snart nog ett affgörande. Men väntan blef lång, och vi fingo ligga där i nära 5 veckor.

Det blef således ett långt afbrott i den egentliga sjöexpeditionen. Jag börjar därför en ny afdelning, i hvilken jag hufvudsakligen skall sysselsätta mig med staden samt vårt lif därstädes.

Buenos Ayres var redan då en stor stad med öfver 200.000 invånare, antalet lär nu vara fördubbladt, utmärkt belägenhet vid den majestätiska Platafloden, regelbundet byggnadssätt med raka, prydliga gator, som nästan påminde om Stockholm vid samma tid, samt en luft så ren efter hvarje pampero, att den godt gjorde skäl för sitt namn (god luft). Utefter kajen vid floden sträckte sig en prydlig ”Alameda”, där ståtliga ”caballeros” dagen i ända redo i kort galopp fram och tillbaka.

Men på andra sidan alamedan lågo i en lång rad stadens slaktarbodar, där de privilegierade slaktarna med mordiska utseenden och stora knifvar i händerna residerade innanför, medan hopar af ilskna hundar utanför slogos om de bitar, som tillkastades dem, ett rätt rusligt skådespel just vid inträdet i staden.

Ett litet stycke därifrån låg ”Hotel de Paris”, där vi brukade ta in, när det var fråga om att ligga öfver natt, och där man kunde spatsera på taken långa sträckor och njuta af utsikten i aftonsvalkan eller suga på cigarrer i en bekväm länstol.

Ingen kan förstå sig hvad dylika nätter kunde vara härliga. Det enda vi där hade svårt att finna oss uti var de starkta lakanen och de kolossala sängar, i hvilka jag åtminstone kunde ligga lika bra på tvären som på längden.

Ännu längre upp istaden låg "Utlänningarnas klubb", ett stort byggnadskomplex med inbyggd gård, en vattenkonst i midten och härliga, tropiska växter ute efter sidorna, i hvilket bladverk jordens minsta och vackraste fågel, den guldskimrande kolibrin, fladdrade. Där hade man tillgång till biljarder och tidningar från alla världens länder, och där träffade man alltid någon skandinav, med hvilken man kunde språka.

Österut från Almadan låg ett stort torg, hvares ena sida begränsades af en lång, hög mur. Där innanför var en vidsträckt fästningsgård, där fanns väl en fästning också, kan jag tro, men den saken har fallit mig ur minnet, och om man passade på tidigt om morgnarna samt skaffade sig "plankbiljett", kunde man sitta där uppe på muren och njuta af eller rysa åt, huru man vill ta det, ett skådespel, som endast i denna del af världen uppfördes. Dit inkommo nämligen varje morgon från de stora grässlätterna, pampas, hundratals kreatur för att slaktas, icke så mycket för köttets skull, hvilket ofta fick förfaras, utan för hudarne, hvilka, som bekant torde vara, utgjorde stadens och landets förnämsta handelsvara. Då samlingen var fulltalig, inkommo tvänne ryttare, försedda med hvar sin lasso, och sedan de utsett första offret, intog den ene position och slungade sin lasso kring djurets horn. Det som ej var minst märkvärdigt därvid att se var hästens instinkt eller klokhet, att i detsamma sätta framfötterna bredvid hvarandra stadigt i marken och luta kroppen tillbaka för att kunna motstå den häftiga sats oxen ovillkorligen gjorde, då han kände sig fångad. (Lasson var nämligen med andra ändan fästad i sadeln). Om det nu händelsevis var ett någorlunda spakt djur, blef det snart expedierat af ett par framskyndande pojkar, som med långa knivar afhöggo has-senorna, så att det stackars kräket under ett förskräckligt bölande hoppade på benstumparne, och sedan af den egentliga slaktaren, som rände sin stora knif i halsådern, hvarefter det snart förblödde. Hudaftagningen och styckningen var några ögonblicks verk. Inelfvorna "realiserades" af några hemska, svarta häxor, som i korgar uppsamlade allt, som var något så när matnyttigt. Men det kunde också hända, det var det vanliga, att det var en riktigt vild best, som hvarken pojkarne eller slaktaren kunde komma nog nära. Då måste den andre ryttaren fram och visa ett ännu större konststycke. Till den ändan tog han sin position ett stycke bakom det rasande djuret, och då detta sparkade som värst, kastade han blixtnabbt sin lasso om dess ena bakben, så att det blef fjättradt från två håll och oförmöget att röra sig. Och så gick det undan för undan, tills alla voro expedierade. Man kan väl föreställa sig, hvilket oväsen det skulle vara, och huru marken skulle se ut, öfversköld som den var af inelfvor och blod. Vi stodo ej heller ut länge på muren, utan förfogade oss snart därifrån, uppfyllda af afsky och vämjelse öfver blodbadet och människornas råhet.

Jag borde förut ha nämnt, att vi med högvederbörligt tillstånd indelade vår vaktgöring så, att vi gjorde s.k. jour, som räckte i 24 timmar. De följande 7 dagarne voro vi således fria, om ingen extra tjänstgöring i land påkom, hvaraf också följde, att vi bodde i land flera dagar i rad, allt eftersom kassan tillät. Vi tre voro ej så förnuftiga som några af de andra, att vi bodde ombord och därigenom hopsparade de 4 kronorna, som vår dagaflöning nu utgjorde, till en liten nätt summa, utan vi studerade heldre staden och lifvet därstädes.

Första dagen vi bodde på hotel de Paris fingo vi se två eleganta damer, som arm i arm spatserade fram och åter på trottoaren därutänför, barhufvade och med en röd ros i det blå-svarta, glänsande håret, klädda i röda sidenklädningar samt ytterst eleganta. Vi, som ej kände till seder och bruk där på orten, antogs helt naturligt deras kvalitet vara minst sagdt tvifvelaktig, men då vi några dagar därefter blefvo bjudna på dans och supé af en dansk skeppsredare Hansen, med hvilken vi händelsevis sammanträffar, och som variot vår välvillige ciceron litet här och där i staden, funno vi våra misstankar fullkomligt ogrundade. De voro Hansens svägerskor och efter hvad det sades oförvitliga fruntimmer utom i det afseendet att de tyranniserade sin kära svåger. Ovanligt vackra voro de båda två, och högst märkvärdigt, att de behöfde gå på trottoaren och leta efter en man, för det var väl ändå det de gjorde, tänker jag.

Den exposition, som dagligen vid 6-tiden på aftonen förekom på stadens fashionablaste gata, Calle Peru, var väl många gånger värre. Där sutto då, hus efter hus, stadens finaste damer i de öppna fönstren eller rättare glasörrarne, ty de gingo ända ner till golvet, och så långt ut, att man snuddade vid deras klädningar, när man passerade. De voro i stor toalett och hade tagit på sig sina mest förtrollande leenden, och inte blefvo de onda, om man i häpen beundran stannade ett ögonblick framför dem, utan vi fingo till och med höra ett halft framviskadt: "Bravos Svecos!" Där var det rätt nöjsamt att spatsera en och annan gång.

Vinkelrätt emot den ofvanför omnämnda muren, innanför hvilken slakterierna bedrefvos, låg ett stort hus, stadhuset (?), hvares jordväning användes till hyresstall och dit man hade att vända sig, om man ville ut och rida. Gick man dit tidigt på morgonen blef man vittne till ett särdeles upplifvande skådespel. Det var nämligen hästarnas badtid. Först utkommo ett par ryttare och placerade sig vid ingången, hvarefter porten slogs upp, och ut störtade en oändlig skara, väl hundrade, lifliga hästar, hvilka sedan af ryttarnes schambrierer sammanhöllos och jagades ner till floden, där de utan betänkande plumsade uti och summo omkring under ide-ligt frustande. Om en stund bar det samma väg tillbaka igen i vild karriär, och det var underbart att se, huru de lystrade till ryttarnes uppmuntrade rop, interfolierade af en och annan dunderklatsh. De voro i allmänhet rätt små och ej särdeles vackra, men pigga och lifliga.

Af öfriga offentliga byggnader erinrar jag mig blott en utan och innan storståtlig katedral, , där svensken Södling var orgelnist, samt diktatorn Rosas palats, en stor, ful byggnad, men inredd med utomordentlig lyx och smak, hvilket

senare skrefs på dottern, Mannelitas, räkning (Anm. Hon hette, förstås, Mannuela, men i detta artighetens förlofvade land fingo fruntimren aldrig behålla sitt rätta namn, utan, vare sig man talade om eller till dem, användes alltid den diminutiva formen såsom ett smeknamn). Hon sades vara en kvinna med hög bildning och människovänligt tänkesätt, som mången gång lyckades mildra faderns stränghet, och jag styrktes i den tron af att Adlersparre, som på något sätt blifvit bekant med henne, och till hvilkens omdöme jag satte ett obegränsadt förtroende, prisade henne i de mest entusiastiska ordalag. Själjf såg jag henne blott en gång som hastigast och på afstånd vid ingången till katredalen och kan intyga, att det var en ståtlig företeelse. Nu, femtio år efteråt, har det beredt mig ett stort nöje att få för Handelstidningen öfversätta en tysk roman, som bär hennes namn och som bekräftar ofvanstående omdöme, fastän hon där framställts kanske något för idealisk. I öfrigt är den fullt historisk i enlighet med de underrättelser jag på stället inhämtade.

Många landsmän voro bosatta i Buenos Ayres, och med hvilka vi gjorde bekantskap. Främst bland dem bör jag väl nämna generalkonsuln greve Frölich, fastän han var alldeles för förnäm för att se oss småkryp. Han hade varit ryttmästare vid Lifgardet till häst och rymde för skuld till Brasilien, där han i flera år lär ha lifnärt sig som svinaherde, innan han kom öfver till Buenos Ayres. Blef sedan för namnets skull generalkonsul, men lär ha gjort ringa nytta som sådan, utan sprang bara i Rosas trappor och fjäskade, sades det. Vidare skraddarmästaren Rosenblad, en mycket respektabel och ansedd man. Herr J.W. Smitt, som kommit öfver som proviantförvaltare på Oxehufvuds brigg och nu handlade med hudar, hvarpåhan sades ha samlat en rätt vacker förmögenhet, ägde ett stort hus inne i staden och sade själf, att han skulle vända åter till Sverige, när han kom fått ihop en miljon. Därmed dröjde nog ef så länge, ty han kom snart öfver och bosatte sig i Stockholm, där han nu tituleras generalkonsul och mångmiljonär. Ofvannämnde Södling, som äfvenledes återflyttade och slog sig ner i Kalmar eller Västervik som orgelnist och sånglärare (om honom mera längre fram); Kalle Bader, som var en glad själ och bjöd på svensk punch, hvad han för öfrigt gjorde vet jag inte, samt slutligen och förnämligast vice konsuln Billbergh, en riktigt hedersknyffel, af hvars umgänge vi hade mycket nöje och flitigt begagnade oss utaf. (Stackars vännen B. fick ett olyckligt slut, i det en återfallande raketstång vid ett fyrverkeri träffade honom i ögat och blef hans bane).

Han introducerade oss i en engelsk familj, Tomkinson, där vi sedan flitigt umgingos. Mannen var en lång, torr engelsman, hustrun en trind liflig fransyska, och dottern, Juana (som naturligtvis ändrades först till Juaquina och sedan till Juaquinita) snart sagdt ett underbarn, ty, fastän blott 14 år, var hon fullt utbildad samt talade flytande spanska, franska och engelska, spelade á livre ouvert (heter det ju) och sjöng förtjusande. Då hon därtill hade ett mycket behagligt utseende, utan att precis kunna kallas vacker, med stora, blå ögon, må man ej undra på, att vi blefvo litet betagna, d.v.s Hård och jag, ty Sydow tycktes ej ha något öga för sådant. Andra gången vi vorop där, hade Hård medtagit några noter, mjest folkvisor, och hon sjöng dem genastobehindradt, dels ensam och dels i duett med Hård, som hade en öfverdådig röst. Ett enda ord stapplade hon på och hade svårt att uttala, och då jag på min dåliga franska uttolkade för mamman, att det betydde l'amour, skrattade hon, så att tårarna trillade utför hennes feta kinder, och sången måste afbrytas, så att hon fick meddela dottern sin upptäckt. Det var ett i högsta måtto angenämt ställe, som jag alltid bevarar i tacksam hägkomst. Ingen sådan där öfverdrifven och tom artighet, som eljest var så vanlig i Argentina, och som kulminerade i det så ofta hörda uttrycket: A la disposione di ustad! (Till er tjänst). Apropos detta, så berättades det om en förnäm utlänning, att han en gång råkade beundra en ring, som general Manzillas fru (Rosas syster) bar på sitt finger. Genast tog hon den af sig och räckte honom med ofvanstående yttrande. Han prutade naturligtvis emot, men hon var så enträgen, att han slutligen ej hade annan råd än att mottaga ringen. Dagen därpå fick han ett bref från generalen, hvari det stod, att han missuppfattat generalskans mening, förmodligen för att han ej kände bruket där i landet, och att ringen var en familjeklenod, hvarför han ombads att godhetsfullt återsända den. Många dylika historier voro i omlopp.

I bortesta delen af staden låg gauchos-kvarteret. Som bekant torde vara utgjorde gauchos en sorts halfvilda ryttre från det inre landet, hvilka ansågos ovanligt tappra samt Rosas orubbligt tillgifna och trogna. Det sades till och med, att han själf ursprungligen varit en gaucho, ehuru ansiktets bildning och uttryck ingalunda angaf något sådant att döma af porträtten. Snarare påminde han om en godmodig tysk. Af dessa halfindianer hade Rosas bildat sig ett garde på flera tusen man, med hvilka han ansåg sig säker om seger i den stundande striden mot Urquiza. De voro ena öfverdådiga ryttare och kunde tillbringa flera dagar i sadeln, sades det, äta och sofva. Också var det ett nöje att se dem göra sig i ordning för en längre ridt, med hvilken omsorg de bäddade åt sig med filt efter filt, så att det slutligen blef en mycket bekväm sittplats. Klädseln bestod af den oundvikliga ponchon, skjorta och ett vanligen brodeardt skyнке, som lindades om blusen och tjänstgjorde som byxor. På hufvudet en panamahatt. Nedre delen af benen och fötterna bara samt på de senare ena väldiga sporrar, som släpade efter dem, då de gingo. Stigbyglar hade de nog, men de begagnades ej som våra, utan remmen, som uppbar dem, stacks in mellan stortån och den däreft.

Hur väl jag än trifdes i staden, kunde jag dock ej underlåta att märka, att det i dessa dagar låg ett tryck öfver den och dess invånare. Diktatorns misstänksamhet och blodtörst, kanske också rädsla, hade i hög grad stegrats af de senaste händelserna och framför allt af Urquitzas uppror, och ju mer denne med sin här närmade sig, dessto värre blef det. För att bereda sina blodsdomar ett snabbare utförande, hade han inrättat åt sig ett sorts säkerhetsgarde, som under befäl af den hänsynslöse general Lauzabet i synnerhet om nätterna genomströfvade gatorna. De kallades allmänligen "halsskärarne" och gjorde skäl för namnet. Frukta för dem var så stor, att om de knackade på en port, ingen vågade underlåta att öppna. Ja, det sades till och med, att de ibland för behändighetens skull endast knackade på fönstret och

befalld ägaren sticka ut hufvudet för att kunna knipsa det af honom. De flesta offren voro naturligtvis bland de högst uppsatta, hvilkas trohet diktatorn trodde sig ha skäl att misstänka, och på morgonen var det ej ovanligt att finna hufvudlösa kroppar på gatorna, Ett påbud utfärdades, att alla trogna medborgare skulle bära ett rödt band om hatten eller på rocken, på hviket med svarta bokstäfver var tryckt på spanska: ”Lefve Rosas! Död åt den vilde, ursinnige förrädaren Urquiza”. Äfven vi lade oss till med sådana för att gå någorlunda säkra. Allt blått (Urquizas färg) var vid lifsstraff bannlyst, och Tomkinsons visade oss, att de måst öfvertäcka det blå tyget på framsidan af pianot med rött siden.

En afton sågo och hörde vi från korvetten, att det blef en förskräcklig uppståndelse i staden; det flaggades och saluterades och hurrades och trummades och illuminerades, allt på befallning, så vi trodde säkert, att Rosas vunnit en stor seger, men det var blott en liten trupp, som öfvergått till honom från Urquiza. Några dagar därefter tågade han ut för att möta sin fiende och blef i grund slagen. De första som flydde voro gauchos, och de som afgjorde segern till Urquizas förmån, voro ett regemente SSchleswig-Holsteinare till hä'st. De hade slagit sig ner som kolonister i U:s provins, Entre Rios, och följde hans fanor i kampen för frihet. Rosas själv flydde, förklädd, in till staden och fördes jämte dottern ombord på den engelska ångkorvetten Centaur, med hvilken de kommo till England, där han dog. Huruvida han var den grymme, blodtörstige tyrann, som portinos (= hamnbor, det namn stadsborna själfva vanligen gåfvo sig) utmålade honom vara, eller om hans våldsgärningar betingades af politisk nödvändighet, med andra ord, om det var enda sättet att sköta dessa alltför varmbloediga, opålitliga spanjorer, är ej godt att säga. Sannolikt var han själf öfvertygad om det senare.

Deras glädje öfver att ändtligen vara befriade från det järnhårda ok, som i så många år hvilat öfver dem, var obeskriflig. De röda slafveribanden försvunno ögonblickligen från hattarne, sletos i stycken och täckte gatorna. Bekanta och obekanta omfamnade hvarandra och gräto af förtjusning, hurrade och skreko som galningar. Nu skulle friheten göra sitt intåg med lugn och frid. Men till en början blef det tvärtom. Urquiza hade nämligen ej vågat göra sitt intåg i staden, af ovisshet, troddes det, om huru han skulle bli mottagen, utan slagit upp sitt högkvarter i Rosas quinta, kring hvilken hans trupper voro lägrade.

Men hans vilda hordar hade ej samma betänkligheter, utan de ströfvade in i spridda hopar samt förstärktes af alla stadens slödder och lämningarna af den slagna hären. I flera dagar lefdes där ett värkligt röfvarlif, plundrades och föröfvades allt möjligt ofog. Ingen gick säker på gatorna.

Omsider lyckades dock några framstående män bilda ett borgargarde. De främmande nationernas örlögsmän skickade trupper i land för att skydda sina landsmän. Äfven vi hade piket af en officer och hela tolf båtsmän, hvilka hade sitt högkvarter i herr J.W. Smiths rymliga hus. Vår chef flyttade i land, hvilket han väl trodde skulle imponera, men jag hörde aldrig, att han vågade sig ut. Hvad piketen skulle göra, aktade han sig också för att låta dunsta ut, menden hade skarpa patroner i gevären, hvilket var nog för att låta dess berserkablod komma i svallning. En dag, då jag hade befälet öfver dem samt gick och spankulerade inne på gården, fick jag se båtsmannen, som stod på post i porten, göra några underliga miner och ifrigt vinka på mig, att jag skulle komma dit. Då jag närmade mig, hviskade han, ifrigt pekande utåt gatan, där en ensam vandrare syntes: ”Herr Löjtnant, får jag skjuta den där ringe?” - ”Är du tokig, karl, hvarför då?” - ”Han serså otäck ut, så han ämnar visst göra nå't djäfvulstyg”. Mannen var från Blekinge naturligtvis.

Då jag senare på dagen begaf mig ut för att rapportera till chefen, att ingenting förefallit, och kom till ett gathörn, hörde jag flera skott lossas alldeles i närheten, och då jag försiktigt tittade fram, pepo kulorna om öronen på mig. Det var ett band röfvere, som just lyckats spränga dörren till en guldsmedsbutik i samma hus, där chefen bodde, då de öfverraskades af en patrull, som genast gaf eld och sårade några af banditerna. Chefen var just på balkongen med några fruntimmer, och jag såg huru han med sitt vanliga hjältemod kröp bakom ryggen på dem. Bofvarna voro naturligtvis till häst, och det var både ömkligt och löjligt att se dem, då de sårades och föllo af hästarna, huru de försökte komma undan men invecklade sig i sina sjallika byxor och hängande sporrar, så att de föllo i gatan. Då de grepos, slogo de till ett hänskratt och följde med utan motstånd. De fördes till det ofvannämnda huset vid stora torget, utanför hvilket en af Urquiza inskickad officer höll ståndsrätt. Sedan han gjort dem ett par frågor, som af dem besvarades med stor fräckhet och hån, vinkade han blott med handen, porten öppnades och sedan den slutits efter delinkventerna, hördes en salfva, och det var slut på det sällskapet. Jag stod en stund och åsåg detta ruskiga uppträde, huru alltjämt nya fångar framfördes och delade de förras öde.

På detta sätt blef det emellertid snart lugnt och fredligt i staden. Vi tre beslöto då att göra en ridtur utåt landet för att hälsa på en landsman, öfverste Bruce, som med 7.000 brasilianare låg lägrad omkring en mil bort för att, i händelse af behof, komma Urquiza till hjälp. Färden dit var utmärkt angenäm och vi blefvo särdeles vänligt mottagna af öfverste B. och bjudna på en välkommen fältfrukost, där vi endast saknade brödet, som ersattes af hvetegryn. Värden var en ovanligt grann karl (han väckte sedan stort uppseende i staden för sitt utseende) och särdeles språksam, sade att hans brasilianare voro det uslaste pack man kunde tänka sig, men att däremot ett regemente Schleswig-Holsteinare, som han han och hade under sitt befäl, voro utmärkta soldater. Beklagade blott, att han ej fått vara med utan måst ligga överksam.

Då vi på återvägen passerade Quintan, föll det oss in att vi skulle försöka få en titt på Urquiza, vi sutto därför af och stego dristeliga in i en stor sal, där vi sport, att han satt till doms och gaf audiens, samt satte oss i ett hörn längst ner, därifrån vi hade godt tillfälle att betrakta honom. Jag kan inte så noga veta, hvad vi väntade oss få se, men antagligen

var det något vildt och halfbarbariskt. Där stod nu på en matta öfverst i salen en medelstor, medelålders man af fullkomligt europeiskt utseende (något lik vår Lagerstråle), klädd i svart frack och svarta benkläder, blankskinnskor och röd sidenväst. I ena handen höll han ett ridspö, med hvilket han nervöst piskade sitt ena ben. Med den andra slog han avfärjande åt en gammal fru i svart siden, som knäböjde framför honom. Hon lär ha bönfallit om nåd för en person, som öfvergått till Rosas, men U. var obeveklig, och hon gick snyftande därifrån. Då vi tyckte oss ha sett nog och reste oss för att gå, sågo vi huru U. otåligt vinkade på en adjutant och pekade på oss. Förmodligen hade han observerat våra granna epåletter och trott, att vi voro några högdjur. Adjutanten skyndade bort till oss och bad oss vänta: Hans exellens skulle straxt ha den äran att komma för att språka med oss. Naturligtvis satte vi oss igen och behöfde ej vänta länge. (Lyckligtvis hade vi vidtalat ofvan nämnde Södling att medfölja som tolk i händelse af behof). Då nu generalen kom framskyndande till oss, sade denne hvilka vi vore och (enligt vår instruktion), att vi ej ville lämna landet utan att ha sett världens störste man (Se, man fick ta till riktigt där i landet). "Mille gracias", utropade han och hans leende var värkligen förtjusande. Sedan slog han sig ner hos oss och språkade en god stund om Sverige och Oskar I.

Vi hade redan en gång förut varit ute på Quintan under Rosas tid, så det var ej något nytt för oss, att där var förtjusande, att en brigg stod högt på land, ditförd af en pampero, och nu var inredd till danssalong, att sista delen af vägen dit gick genom en allé af blommande aloeträd, att hela vägen var grusad med krossade ben, så att det "dammade" alldeles förfärligt, men det som nu vid vårt andra besök var nytt var att det i nästan hvartenda ett af de glest förekommande träden vid kanten af den öfriga vägbiten hängde och dinglade en "förrädare", hvilket var en ohygglig syn, hvartill kom, att flera af dem "luktade redan". Det lär hufvudsakligen ha varit öfverlöpare vid det förut omnämnda tillfället, som utan misskund straffades på detta sätt, eljest sades Urquiza vara en mild och välvillig herre.

Det var nog ej utan en viss stolthet vi vid återkomsten ombord kunde berätta för kamraterna, att vi skakat hand med den segrande generalen m.m., m.m. Men som vi hade roligt, så strök också aflöningen med undan för undan, hvaremot flera af de andra vid hemkomsten hade en samlad styfver i behåll.

Vår mission var nu fylld, och det fanns ej mer något skäl att kvarligga, utan den 17 Febr. gingo vi till segels, voro inne på en titt i Monte Video och styrde till hafs, men råkade ut för rak motvind, kall och hård blåst, så att vi kryssade med refvade märsssegel ända till den 2 mars, då vinden slog om till sydlig.

Nästan straxt efter vår afsegling från Buenos Ayres började vissa, ledsamma symptom visa sig, som antydde att vi fått dysenteri (elakartad rörsot) ombord. Det var en följd af att besättningen druckit af La Platas vatten. Att detta var mycket skadligt, var nog känt af befälet, och vi hade order att tillse, att sådant ej ägde rum. Men, ställda på knapp vattenranson som de voro, var frestelsen för stark i den intensiva värmen, och vi kunde ej heller tillräckligt öfvervaka deras åtgöranden under mörka nätter. Den ene efter den andre började insjukna, och kocken blef det första blef det första offret. Han dog redan den 4:de och sedan insjuknade den ene efter den andre. Den 20 har jag antecknat, att 20 st. lågo sjuka. Olyckligtvis togo medikamenterna slut, hvarför kursen sattes på Rio, såsom närmaste hamn, där vi hoppades få förrådet fyllt och möjligen kunna få föra de sjuka i land. Den 10:de föll ankaret i Rios hamn. Första underrättelse vi där fingo var, att gula febern grasserade därstädes. Många svenska handelsfartyg lågo där, af hvilka somliga voro utan både befäl och besättning. Hade en liten fundering på att begära få afgå för att bli kapten på skonerten Experiment, men förekomms lyckligtvis af Cronstrand, som var äldre och således hade företräde. Det gick olyckligt för stackars "Lasse", fingo vi efter hemkomsten höra. Den sammanråfsade besättningen gjorde myteri och tvang honom att vända om till Rio, därifrån han återvände till Sverige. Kadetten Hjerta, hvilken han fått med som styrman, fick gula febern och dog. Sedan vi i Rio försett oss med medikamenter och proviant, den gamla började skämmas, gingo vi åter till segels, fingo dålig passadvind och mycken stiltje, så att vi först den 31 mars passerade linjen för andra gången. Men dagen därpå friskade vinden till refvad märsssegelkultje, och den 10 april föll ankaret på Bridgetowns redd utanför Barbados, den ostligaste af Westindiens öar.

Det var en högst otreflig och bedröflig seglats vi gjort alltifrån Platafloden: 5 båtsmän voro redan döda och nedsänkta i hafvet, löjtn. Wollin och förvaltaren sjuka. Afbrottet var så mycket större, som vistelsen i Buenos Ayres alltigenom varit angenäm, där vi åtnjutit mycken vänskap och tillbrakt nära sju glada veckor. Nedslagenheten var ytterlig hos hela besättningen och mest hos chefen, som ideligen jämrade sig, utom då han svor öfver sin otur, men han gjorde det numer tystare och liksom i smyg, som om han varit rädd att utmana högre makter.

Vid ankomsten till Barbados ser man genast, att det är en engelsk koloni. Öfverallt härskar ordning och prydighet. Hela ön är som en trädgård med många sockerplantager och d:o kvarnar, hvilket allt vi togo i skärskådande vid en åktur kring ön. Middag intogs i stadens förnämsta hotell, som ägdes af Mrs. Caroline Lee, hvilket befanns vara syster till den genom Marryats roman "Peter Simpel" beryktade Miss Betsy Austin, som värkligen var en historisk person. Gumman och jag blefvo mycket kontanta, och jag fick äta så mycket syltad ingefära jag ville, gratis. Hon berättade om den af Marryat skildrade "dignity-balen" och sade att historien därom var fullkomligt sanningsenlig. Jag frågade då, om hon kunde ställa till med en dylik, och efter någon tvekan samtyckte hon, skickade ut aviser därom och vidtog sina förberedelser. Sent på kvällen gick den värkligen af stapeln.

Jag skall ej försöka beskrifva den, utan hänvisar till Peter Simpel, musiken bestod av två spruckna fioler och en tambour de basque (ett konditio sine qua non för all muntration här ute) och förtäringen af bajerskt öl, som damerna tycktes vara högst förtjusta uti. Rangskillnaden mellan dem betingades uteslutande af håret. Lägst stod naturligtvis negressen med sitt krusiga ullhår, sedan stego de i ”graderna” upp till det släta, hvars innehafvarinnor alltid voro hvita och ej vårdade sig att se åt de andra. Negerhåret doldes alltid af en duk. Kavaljererna voro i stark minoritet och utgjordes af oss samt några engelska officerare och kadetter. Jag erkänner villigt, att det var mycket skoj, men ofantligt roligt hade vi. Största hänförelsen väcktes utan gensägelse af en stor, tjock quadron, ”Dick Mary”, som ensam polkade kring salen med mig på axlarna. Jag trodde taket skulle ramla under hennes steg. Ingen kan veta, hur länge skojet kunnat räcka, om inte våra börsar börjat bli tomma af damernas alltmer ökade pretantioner på öl. Då vi dessutom skulle betala musiken, hade vi slutligen ingen annan råd än att smita. Och så var det slut på den roligheten.

Den 15 kommo vi till Point a’Pitre på ön Guadeloupe. Staden ser obetydlig ut, men landet förefaller så mycket härligare. Här är allt natur, såsom vanligt i franska kolonier, och hvilken natur sedan ! Inte våra magra gräsbackar, utan den yppigaste grönska, där det var en ofantlig njutning att få ligga i gröngräset. Det var ock i själva värdet det första och enda stället under expeditionen, där tillfälle gaf till något sådant. Äfven besättningen fick komma i land, hvilket likaledes var första gången. Här lågo vi i 5 dagar och väntade på landvind, som ej ville komma. Under tiden gjorde vi några stycken en obesrifligt angenäm rodd- och segeltur med en af läringsbåtarna genom en på sina ställen rätt trång kanal (naturlig), Riviere salér, som delar ön i 2:ne delar, och kommo till en liten ö, S:t Cristoffe, där vi med egna händer togo koraller och köpte snäckor.

En gång kom jag ensam in på ett kafé för att få någon sorts mat och slog mig ner vid ett bord. Vid ett annat sutto några franska soldater. Då de sågo min uniform (jag var klädd i min gamla kadettjacka), steg en af dem upp, kom fram till mig, slog mig på axeln och sade:”Kamrat, vill ni inte dela vår middag?” ett anbud som jag med nöje antog, och sannerligen jag vet mig någonsin ha trifts bättre eller ätit med bättre aptit än i det sällskapet, fastän middagen endast bestod af hvetebröd, sallad och rödvin. De voro, som sagdt, simpla soldater, men utomordentligt hyggliga och städade. Det var mig omöjligt låta bli att tänka på våra bondbassar och anställa jämförelser. Vi äro ändå bra råa af naturen !

Den 20 slutligen bogserade vi oss ut med egna och andras båtar och den 21 i soluppgången fingo v sikte af vår stolta koloni, S:t Barthelmy, eller S:t Barths, som den alltid får heta här uppe, och ånyo sågo vi på ett litet fäste högt upp vår blågula fana vaja. Det var ju rätt uppflytande, men intrycket stördes af att under den patrullerade en stackars soldat i Kongl. Maj:ts och kronans af Oskar I uppfunna, smaklösa uniform af blått vadmal i några och 30o värme och väl igenknäppt förstås !

Hamnkaptenen, kapt. Ridderhjerta, kom ombord och lotsade in i hamnen, och sedan ankaret fallit och öflig salut vexlats med fästet, fingo vi besök af löjtnant v. Vegesack (den blifvande tappre generalen), justitiarien sekreteraren Ulrich och tullförvaltaren Högberg, hvilka samtliga tycktes vara särdeles förtjusta öfver att träffa landsmän. Chefen för i land och uppvaktade guvernören, öfversten Haasum, och denne besvarade omedelbart visiten. Såsom varande en liten puttefnaskguvernör hade han enligt reglementet ej rätt till mer än 4 skotts salut, men Vegesack anförtrodde hemligen sekonden, att gubben H. var ytterligt svag för att bli behandlad som generalguvernör, eller med andra ord att få 8 skott. Då saluten började, satt han alldeles stilla i båten, men då det femte skottet small, reste han sig i ögonblicket, tog af den trekantiga hatten och bugade sig samt anmärkte till Vegesack, hvilken såsom adjutant naturligtvis åtföljde honom, att det visade mycken takt hos Engelhardt.

En stor del af besättningen fördes i land och inkvarterades på fästet.

Redan följande dag voro vi på en hejdundrande middag hos guvernören, där bl. a. äkta sköldpaddasoppa serverades, och där det dracks ”tappert”. När stämningen var som högst, råkade jag utför ett litet äfventyr, som kunnat bli ödesdigert, men som aflopp lyckligt. Vid nedre ändan af bordet satt nämligen Vegesack, bredvid honom vår doktor ”Masse” Furst och så jag. Då Masse blifvit duktigt ”i hatten” företog han sig ett skämt med Vegesack och mig, som var nära att få ledsamma följder: han sade till Vegesack, att jag yttrat något mycket förklenande om honom, och då denne brusade upp, gjorde han mig samma meddelande om V., slutet blef, att vi voro ilska som tuppar, och V. utmanade mig på duell till följande morgon. Kamraterna försökte förgäfvast styra det, men det var omöjligt att få V. taga reson, utan vi skildes åt som fiender. Jag hade lyckats hålla mig tämligen nykter, så att jag hade bra reda på mig och infann mig därför på morgonen på fästet, där V. såsom kommandant bodde. Hård var min sekundant. Då vi inkommo till V., låg han ännu i sin hängmatta, hade svåra kopparslagare, mindes ingenting af alltihop och bad om ursäkt, och så skildes vi som vänner. Det hade nog blifvit en löjlig duell, ty vi voro dåliga fäktare båda två, såsom vi sedan anförtrodde hvarandra, men olyckan kunde ha varit framme, och det kunde ha blifvit ett evigt spektakel.

Under vännen Högbergs ledning gjorde Hård och jag visit hos familjen Dinzie, där vi ock sedan voro på middag. Gubben D. var en af de få förmögna köpmännen i Gustavia (tack vare handel med vatten under torkår) och hans båda döttrar voro kanske de bildskönaste kvinnor jag sett. Den ena var förlofvad med Högberg, fingo vi under tysthetslöfte veta.

För öfrigt voro vi bjudna på bal hvarenda afton, än hos guvernören, än hos Denzies, än hos Ridderhjerta, och visst på något mer ställe. Fruntimren i allmänhet mycket snälla och vackra, den gladaste var miss Plageman, men hon skelade, den vackraste, utom flickorna Denzie, miss Abbot, som ehuru född engelska, kunde recitera hela Frithiofs Saga på

oklanderlig svenska. Hon var värkligen förtjusande, och det tyckte V. i synnerhet, men hade ingen framgång hos henne. Miss Haashum och misserna Ridderhjerta voro också mycket behagliga och snälla, fastän ej så vackra. Med ett ord: vi lefde gladeliga i denna vår lilla koloni och voro i land så ofta vi ej hade vakt. En korvetts ankomst dit var ett värkligt evenemang för stadens förnämligare societet, nästan lika stor som en hajs strandning i ”carenaguen” (så kallades hamnen i dagligt tal, utan att jag kan åtaga mig att förklara anledningen eller ursprunget till denna besynnerliga benämning) var för den fattiga delen af befolkningen. Alla rusade då dit, och man slogs ursinnigt om bitarne.

I den lilla staden, som bestod af idel envånings tråkåkar och nyss varit utsatt för en stor eldsvåda, talades svenska blott af tjänstemännen jämte någon enda särskildt intresserad såsom miss Abbot, men inom familjerna, såsom Haasums och Ridderhjertas, förekom endast engelska, hvilket för öfrigt utgjorde modersmålet för stadens och landets öfriga invånare med undantag af en liten koloni i ostligaste delen, där det allmänt talades franska, och där ett litet katolskt kapell med sin abbe var till finnandes. Således en värklig språkförbistring på denna lilla fläck.

Hård och jag tyckte det kunde vara roligt att göra ett besök därstädes och uppdröfvo därför med mycken möda ett par hästar samt företogo oss en ridt tvärsöfver ön, som blott lär innehålla en gammal svensk kvadratmil. Vi letade oss lyckligt fram till kapellet och abbéns därinvid belägna bostad samt blefvo ytterst hjärtligt mottagna af dess fryntlige, jovalske invånare, trakterades med på stället vuxen, delikat ananas jämte diverse andra godsaker. Slutligen slog han upp dörrarne till ett gammalt, prydligt, med Kristusbilder och dylikt siradt skåp, där vi väntade oss få se några relikier eller annat i den vägen. I stället innehöll det idel flaskor och glas med olika färgade vätskor, förnämligast allehanda likörer. Kognaken var öfver allt beröm, och vår glade värd drack oss tappert till. Nog var det en fördomsfri präst alltid, och om han fått råda, hade vi säkerligen ej kunnat sitta kvar på hästryggen under hemfärden.

Landet är alldeles förtorkadt, ty det har ej regnat på tre månader, så att handlande med vatten göra briljanta affärer. De uppsamla det under regntiden i ofantliga järncisterner och minuter sedan ut det till ett högt pris. Om det härledde sig af torkan vet jag ej, men ett faktum var, att ön var öfversvämmad af små ödlor, som sutto hoptals i buskarne och kilade på vägen, så att våra hästar ofta trampade på dem. Ett dylikt odjur hade till och med förirrat sig in i pianot under pågående musik till dansen.

Efter 10 dagars vistande i denna gästvänliga hamn togo vi ett hjärtligt afsked af dess glada, älskvärda invånare, eller rättare invånarinnor, ty de voro i pluraliteten, och satte kurs på S:t Thomas, dit guvernören och hela hans familj medföljde som passagerare (fruns papegoja icke att förglömma) äfvensom vännen Högberg, som skulle fara hem till Sverige.

Passerade en oändlig mängd större och mindre öar, innan vi den 2 Maj ankrade utanför S:t Thomas.

Från vår ankarplats presenterade sig ön och staden obeskrifligt vackert. Den senare ligger på tre kullar, hvilka hvar och en har sin särskilda, nationella prägel. På den ena talas nämligen uteslutande danska, på den andra franska och på den tredje engelska, och de olika stadsdelarnes invånare lära ha obetydlig beröring med hvarandra.

Guvernören med familj gingo här i land, han för att återvända till S:T Barths, och frun och dottern för att gå ombord på den för tiden ovanligt stora engelska ångaren Parana samt med den göra öfverfärden till England och sedan komma till Sverige, där de skulle bosätta sig. Öfverste H. hade nämligen begärt afsked och skulle snart komma efter. Flickan var förlofvad med vår kamrat Afzelius. Papegojan lämnades kvar på korvetten och retade oss under hela den återstående resan med sitt evinnerliga: ”Don't quarrel with miss Margret !” (Miss Margret var öfverstens hushållerska). Chefen var så ursinnig bara han såg och hörde den gröna fågeln i sin bur vid kajutkappen, att han svor långa rader.

Danska briggen Örnén låg här före oss och hade förtöjt invid kajen, så att man hoppade direkt ombord. Vi blefvo i en hast kontanta med dess officerare och af dem bjudna först på en ridtur inåt ön och sedan på frukost ombord. I ridturen deltog Adlersparre, Rahm, Sydow och jag. Sockerplantager och kvarnar besöktes och färden var särdeles angenäm, åtminstone för de andra, men jag hade fått en istadig häst, som därtill stötte så erbarmligt, att jag många gånger var färdig hoppa af och lämna den åt sitt öde, om inte vägen tillbaka varit alltför lång för en fotvandring. De andra bara redo på som ena rackare och skrattade åt mig. Slutligen kommo vi dock lyckligen hem igen och gingo direkt ombord på briggen, där en hejdunderande frukost väntade oss, en bland de gladaste och angenämaste tillställningar jag varit med om. Idel hyggliga karlar !

Därifrån foro vi ombord på och beskådade den efter dåtidens förhållanden ofantligt stora Parana, 415 fot lång och allt därefter, samt blefvo nedbjudna i salongen på frukter och champagne.

För öfrigt voro vi på en storståtlig men föga rolig bal hos kommandanten Rhode och middag hos guvernören, general Oxholm, där det gick så engelskt till som möjligt, värden skar själf för af den delikata skinkan o.s.v. Dessa skinkor, som serverades öfverallt här ute i Västindien (importerade från Westfalen eller Mecklenburg?) likna så litet våra segslitna som en surkart en klar astrakan, och det rentaf vattnas i munnen på en, då man tänker på dem.

S:t Thomas ansågs då för tiden som likörernas förlofvade land, och jag såg ett stort magasin, som var fyllt af väl miljontals likörflaskor, hvilka därifrån sändes till all världens länder, men vi smakade ej mycket på dem, ty de voro förskräckligt dyra.

Hvad vi dock mest beundrade och där vi hellst trufdes, var ett ofantligt ishus med en mängd stora rum af idel is, dit det var en stor njutning att fly undan den tryckande hettan.

Efter afseglingen från S:t Thomas d. 8, fingo vi först sikte af Porto Rico och sedan af S:t Domingo eller Hayti samt straxt därpå af den såsom bullaniernas tillhåll namnkunniga Ile de la Tortue. Att komma in till Port au Prince, vårt närmaste mål, var ej lätt, ty vi höllo på i 4 dygn att med god vind närma oss den, men möttes hvarje afton af en orkan, här benämnd tornado, som dref oss ut till sjöss igen. Vid inseglingen dit fingo vi naturligtvis lots, en storståtlig neger, som med berömvärd skicklighet och säkerhet skötte sin tjänst. Adlersparre i synnerhet fann stort behag uti honom, och som han af gammalt väl kände till negrernas seder och bruk samt gärna ville ge honom ett bevis på sin aktning, gick han ner efter en gammal trekantig hatt och skänkte honom den. Negern blef till en början alldeles stum af häpnad och ville ej rätt förstå meningen, men då han blef förvissad om, att han fick den till skänks, gjorde han ett väldigt luftsprång af förtjusning samt utropade: "Je suis officer!" Han förklarade sedan, att man blott behöfvde förskaffa sig sig en sådan eller annan grann uniformspersedel för att bli officer i kejsrerliga armén. De hade ej något Karlberg där!

Dagen innan vi slutligen lyckades inkomma till Port au Prince, ankrade vi i afvaktan på god vind i en liten bukt utanför byn Boncassion. Där skickades ett par af oss i land för att om möjligt skaffa något färskt till bordet som omvexling med den eviga salta maten, och påträffade nästan straxt en liten negergubbe i trekantig hatt som presenterade sig såsom Duc de S:t Jean och kommandant på stället samt ledde en bock, den han sålde till oss. De enda undersåtar vi såg till, voro en hop gräsliga negerkärningar samt får och gäss.

Då vi följande morgon gingo till segels, föll en båtsman ner från stormärsrån och slog af benet mot en af reservrarna på kobryggan, den första olycka af detta slag jag sett. Otäckt! Skeppar Algulin räddade honom från att drunkna, då han efter fallet damp i sjön.

Samma dag på aftonen den 15 maj lyckades vi ändtligen inkomma och ankra på Port au Prince's redd med Soulongues hufvudstad midt för ögonen. Såvidt vi kunna se med kikare, har ön och landet en ofantligt frisk och yppig vegetation, och ett stycke från vår ankarplats slingrar sig en liten å eller bäck ut i hafvet och lofvade oss godt vatten att fylla. Vi ha stort behof däraf, enär vi äro ställda på half ranson då vi ej förut haft tillfälle komplettera vattenförrådet, utan hela tiden lefvat på Lyckeby flera gånger om surnade och åter klarnade vatten.

Med synnerligt nöje mottog jag någon dag därefter chefens order att jämte några andra af officerarne åtfölja honom på uppvaktning hos kejsare Souloque eller Faustin I, som han kallade sig efter sin tronbestigning. Det föreföll oss särdeles lifvadt, och det blef det också.

Vi sträckte således upp oss i full parad och gåfvo oss i väg. Vid ankomsten till kejsrerliga palatset, en vanlig envånings tråkåk, infördes vi först i en stor förgård, uppfylld af paraderande trupper, som skyldrade för oss. Därefter inkommo vi i en mindre försal, i hvilken åtskilliga högre officerare voro samlade. En liten, oerhördt ful general gjorde sig särskilt bemärkt med sitt ideliga prat och skräfvel om att han tjänat i Napoleon den stores armé. Nu titulerades han "Duc de Marmelade". Fter någon väntan infördes vi ändtligen i kejsrerliga tronsalen, ett stort rum möbleradt med rottingstolar, som stodo uppställda i tvänne rader nedanför tronen. På denna satt hans majestät själf i all sin glans med trekantig hatt på hufvudet, blå uniformsfrack med stora epåletter och grå byxor. Vid vårt inträde hälsade han oss genom att resa sig upp och taga af sig hatten, som lämnades till en kammarherre. Han var ovanligt storväxt och tämligen korpulent, dragen påminte om vår "store" Uddman. Hållningen var rätt präktig. Sedan vi på en vink placerat oss på stolarna, började han språka, frågade hur kung Oskar mädde, sade att det var bra varmt samt torkade sig oupphörligen med en brokig näsduk. Vår chef, som var tämligen klen i franska (engelska talade han som en inföding), svarade med några

enstaka ord och spelade tyckte vi, en ganska slät roll. Audiensen var snart slut och vi fördes ut samma väg vi kommit. Jag glömde nämna, att bredvid tronen stod en engelsman, som förmodligen var premierminister. Kort därefter defilerade ett regemente soldater för oss. Det var en gräslig syn. Takt, hållning, klädsel och allt annat var under all kritik samt rent af svårt att hålla sig för skratt vid deras åsyn. Omöjligt (för mig åtminstone) att beskrifva, huru löjligt alltsammans föreföll oss. Under fortgången af expeditionen brukade vi sedan gräla på chefen, när han var vid godt lynne, för att han ej skaffade oss och sig en haytisk orden. Faustin hade inrättat två stycken, det hade varit något unikt!

Här gjorde jag en smärtsam förlust, i det min uppassare, skeppsgossen Hägerlund, afled i dysenteri. Jag höll värkligen af honom för hans trohet och redbarhet. Han begrofs i land, men, som det var den hetaste dag vi ännu haft, med en glödande sol, vågade jag ej bevista hans begrafning.

Vid den förut omnämnda bäcken fyllde vi vårt vattenförråd, och som det tog en tid af 4 å 5 dagar, måste vi kvarligga längre än ämnadt.

Första dagen hade jag befålet öfver slupen och barkassen, som användes därtill, och när arbetet kommit i full gång, lät jag underofficeren sköta om det samt begaf mig inåt landet på rekognoscering, följande bäckens lopp. Jag kom då in i en den härligaste park, där alla sorters tropiska träd och växter förekommo, jämte den frodigaste grönska. Träffade på ett par stiliga, välklädda negresser, af hvilka den yngre rent af kunde kallas vacker. De voro ganska väl- och utväxta, och jag gjorde den anmärkningen i allmänhet, att det ingalunda var sällsynt att här påträffa ganska resliga, både negrer och negrinnor. Männe friheten kan ha en sådan inverkan? Efter hvad jag kunde förstå voro de tjänarinnor hos ägaren af stället och sade, att intet hinder mötte för mig att ströfva omkring. Jag begagnade mig af tillfället samt tog mig sedan ett bad i den svala bäcken. Utefter dess stränder växte mangoträdet öfverallt, och frukterna föllo litet emellanåt ned i vattnet. Om man då åt dem, voro de ganska välsmakande, men om man köpte dem, förefalla de tämligen äckliga i värmen.

För öfrigt tror jag ej, att jag var i land mer en gång, då vi bjödös på förfriskningar af svenske konsuln, Sewel, samt besågo sedan staden, men jag mins ej mycket nu af den, än att den var ruskig och smutsig. På ett ställe satt ägaren på trappan till sitt hus, klädd i trekantig hatt och lappade sina trasiga skor. Att där i ett shop fanns utomordentligt godt kaffe och dito hvetebröd, erinrar jag mig dock. Förskräckliga negerkåringar rände omkring på gatorna och skrånade, och vi fingo den upplysningen, att galenskap ofta förekom, samt att det var sådana vi sågo. Sades komma från månen, som således skulle ha samma invärkan på dem som alltför häftig sol på oss. Att den kan åstadkomma blindhet, är ett faktum, som ej kan bestridas, och vi hade order under resan, att se till att ej bojsarne lågo och sofvo med ansiktet vänt åt månen. Det oaktadt förkommo några sådana fall, men efter ett par veckor var deras syn lika bra igen.

Omsider var vattenförrådet fyllt, så att vi den 22. Maj kunde lätta ankar och gå till segels. Kosan ställdes nu mot hemmet. I början fingo vi kryssa, men sedan följde oss god vind i bortåt två veckor, så akterlig, att skutan hela tiden rullade alldeles förfärligt, hvilket blef både enformigt och tröttsamt, synnerligast om nätterna, då man bokstafligen måste hålla sig fast för att ej dimpa ur kojnen.

Den eländiga sjukdomen följde oss ihärdigt, så att vi slutligen mistat 11 man uti den. Vår passagerare, tullförvaltare Höberg, som vi alla lärt oss hålla af, insjuknade nu också, och hans tillstånd blef snart hopplöst. Han hade dessutom lungrot och var redan förut dömd. En natt, då jag hade vakt, kom ett bud upp, att han ville tala med mig. Jag lämnade vakten ett ögonblick till min närmaste man, Lagerberg, och skyndade ner. När han fick syn på mig, sade han, att han kände och visste, att han skulle dö under natten, samt bad mig stanna hos honom och läsa något högt för att förkorta tiden. Jag måste till min ledsnad svara, att det var mig omöjligt, emedan jag var vakthafvande officer och ej kunde purra chefen för att få hans tillstånd. ”Skicka ner Lagerberg då”, sade han med en liten grimas. Då L. i följd däraf kom ner och frågade hvad han skulle läsa, svarade H. liknöjdt: ”Du kan ju ta Törnrosens bok t.ex”. L., som beredt sig på en psalm eller dylikt, blef litet förbluffad, inte för att jag tror han visste hvad Törnrosens bok var, men att det ej var något gudligt kunde han förstå. Vännen H. var nämligen en den renaste och absolutaste fritänkare man gärna kunde träffa. Så att L. började stafva sig fram genom denna hebreiska och därunder drog H. sin sista suck. Dagen därpå sänktes han i hafvets djup.

Det var under denna kryssning de första dagarne, som mig vederfors en stor ära, öfver hvilken jag ej blef litet stolt. Jag fick nämligen order af chefen att kalla ”alle man på däck att vända genom vinden”, och då sekonden steg fram för att enligt reglementet öfvertaga befälet, sade Engelhardt: ”Löjtnant Bratt behåller befälet”. Jag gjorde således ett par vändningar, som gingo utmärkt, och hörde chefens ”Bra!” bakom mig, men den tredje gick sämre, så han ledsnade på mig och lät L. taga befälet. Så har det alltid varit med mig, jag har gjort hvad jag fått hand om från början, men sedan lojat af och slarfvat, så att jag rent af fått ta nytt tag för att kunna göra lika bra som första gången.

Då vi närmade oss engelska kanalen, slog vinden om till NO, och därtill bitande kall, som vi tyckte, bortskämnda som vi voro af värme eller rättare sagt, värme. Vinteröfverrockarna kommo fram med hast.

Omsider kommo vi in i kanalen och bytte som vanligt om lots litet emellanåt. De hade nämligen sina bestämda, ej särdeles stora distrikt och får ej gå utom dem. En gång hade vi fått en gentil herre, som behandlade oss tämligen leger. En natt, då jag var ensam på däck af befälet och kryssade mellan Beschy-Head och Gungeners, var kanalen alldeles fullproppad af seglare, för hvilka man fick väja och vända. Jag glömmmer aldrig den natten; aldrig har min uppmärksamhet under 4 timmar varit så ytterligt spänd, eller jag så lifligt känt, hvilket stort ansvar, som hvilade på mig. Lyckligtvis visste jag då ännu icke hvad nervositet ville säga, eljest hade det gått åt skogen, som man säger, ty karlen hade suttit under hyttäckat och för mycket hälsat på en konjagsbutelj, så jag hade ingen eller ringa hjälp af honom. Frågade jag honom om något, så bara vinkade han, art jag skulle vända, eller ock skrek han: ”Go ahead”! om vi också voro ända in på land, och så lade han sig i manövern. Om jag fullständigt känt farvattnet, hade det ändå gått an, seglarna trodde jag mig kunna reda mig med. Slutligen började jag känna ansvaret för tungt och skickade ner en skeppsgosse att väcka Adlersparre. Han kom genast upp och körde i stället ner lotsen att sofva ruset af sig. Med A. vid min sida klarade jag sedan lyckligt vakten.

Under färden öfver Nordsjön exercerades det och sköts förtvifladt hela tiden, tills vi den 30 juni ankrade vid Käsö. Där lades vi i karantän i 2 veckor.

Chefens post medförde bland annat order att afpollettera två officerare till tjänstgöring å Nya Varfvat, och han meddelade oss, att om ej några frivilliga anmälde sig, komme han att kommendera de båda yngsta. Hård och Sydow anmälde sig till afpollettering, men sedan jag rådgjort med Adlersparre, gick jag också in och anmälde mig. Man skall begagna sig af alla möjliga chanser, var hans uttryck, och det kunde ju hända, att någon lycklig chance kunde yppa sig. Till en början ville Engelhardt inte alls höra på mig, men då jag föreställde honom, att om jag såsom yngst kunde tvingas därtill, borde jag ha rättighet att afgå, om jag ville, och så gaf han med sig. Det gjorde mig visserligen ondt att skilja Hård och Sydow åt, ty de voro värligen goda vänner, men en lycklig instinkt eller aning manade mig, och därmed var mitt öde afgjort.

Den 12 Juli afpolletterades Hård och jag, och expeditionen med Lagerbjelke var för oss slut.

Innan jag nu alldeles lämnar gamla Lagerbjelke åt sitt öde, där den för närvarande ligger vid brobänken å Skeppsholmen och om somrarna utgör logementsfartyg för sjöbeväringen, skall jag roa mig med att något redogöra för befällets vidare öden.

Chefen, Engelhardt, gjorde visst aldrig mer någon sjöexpedition utan kom till Stockholm, blef kommandör och lotsdirektör om jag ej mins orätt, samt dog för några år sedan, Jag såg honom en gång på gatan, men upplifvade ej bekantskapen.

Sekonden, Lagerstråle, blef komm.kapten och var en tid depotchef på Nya Varfvet, där jag träffade honom, vänlig som alltid. Återvände till Karlskrona, där han dog inom kort.

Adlersparre, den mest framstående af hela sällskapet, avancerade slutligen till kommandör. Var en tid chef för kommandoexpeditionen, då den delades i örlogsflottan och skärgårdsartilleriet. Var på samma gång en framstående riksdagsman i 2:dra kammaren för Stockholms stad, men råkade i den egenskapen i konflikt med krigsministern, förbegicks vid en ordensutnämning och tog i förargelsen afsked. Var i många år riksdagsman och bodde i ett eget litet hus vid Fjällgatan på söder med den härligaste utsikt. Med honom sammanträffade jag många gånger och hade däraf mycket nöje. Så länge jag var kvar i tjänsten, var han fortfarande min rådgifvare, och jag förvarar ännu några intressanta bref från honom. Dog helt hastigt i sin bostad.

Den äldste af oss exercisofficerare, Wollin, var ingenting med, som man säger. Dog tidigt.

Adolf Rahm var en mycket fin och petig herre, som jag bodde tillsammans med under expeditionen, men duglig officer och redbar vän och kamrat. Gifte sig med en rik göteborgsflicka, men lefde ej länge utan fick blodpropp och dog.

Otto Lagerberg hade en ståtlig figur och en stor förmåga att ställa sig in hos vederbörande, som ej fäste afseende vid hans tarflighet som människa. God sjöman fick han slutligen befälet på fregatten Vanadis, då den gjorde sin världsomsegling med numera prins Bernadotte, hvarefter han fick konteramirals afsked. Går nu i Stockholm och tjänstgör som dekoration vid åtskilliga tillfällen, men låter dessutom bruka sig som bulvan vid ett och annat mer och mindre tvetydigt företag. Mot rundlig ersättning, förstås.

Otto Hård, den gladaste och trfligaste af allesammans, fick en tidig och ömkring död, hvarom mer längre ned.

Fingal von Sydow var väl den bäste sjömannen ibland oss, började efter hemkomsten föra ångfartyg, hvarmed han fortsatte i många år samt blef därefter, tack vare svåger Wallenbergs bemödanden, hamnkapten i Stockholm. Skötte sig bra som sådan och dog förra året (1902) samt fick en storståtlig begrafning.

Ivar Cronstrand dog som lotskapten i Stockholm. Om han dugde mycket till vet jag knappt.

Jaques Thorsell var en vacker karl, kom på Stockholms station och gifte sig med en rik grefvinna Falkenberg samt avancerade till kommandörkapten, fastän han utan tvivel var den tarfligaste sjömannen ibland oss. Dog för några år sedan. Jag mötte honom en och annan gång, men han var alldeles för förnäm att känna igen mig, civila stackare.

Nya Varfvet.

Det var med tämligen tungt hjärta men ej särdeles tung börs jag gick i land för att börja min nya tjänstgöring, ty lifvet under expeditionen hade ändå på det hela varit angenämt, fastän det på hemfärden fördystrats af den sorgliga epidemien vi fått ombord, så att litet hvar önskade ett snart slut såsom enda medlet att bli af med den. Att kassan ej var full, berodde naturligtvis på att, så snart jag inbesparat en liten summa, gick jag i land och gjorde af med den. Men så hade jag i stället fått se främmande länder och folk, och det föll mig aldrig ett ögonblick in att ångra sådana utgifter. Tre, fyra af kamraterna gingo sällan eller aldrig i land och hade därför en samlad styfver vid hemkomsten, men hvad hade de sett? Hvilka minnen hade de?

Så snart vi kommit i land, uppvaktade vi naturligtvis stationschefen, den åldrige kommandören

v. Gegerfelt, och träffade de där stationerade kamraterna, Enequist och den oförgätliga och öfvermåttan oförarglige ("Greta") Klingspor samt dessutom C. Lilliehöök (Eko), som hans släkting James Dickson utnämnt till kapten på ett af sina fartyg. Låg nu färdigt att afgå till Ostindien och Kina. Dickson gaf middag för honom före afresan, och Hård och jag blefvo äfven inbjudna. Där åts naturligtvis många saker, som våra magar ej voro vana vid, och så förkylde vi oss väl på hemresan, klädda som vi voro i hvita byxor och utan kappor. Alltnog: redan natten därpå började vi få känningar af de symptom, som vi under månader fått bevittna hos andra, och lågo snart i fullt utbildad dysenteri.

Efter 2 veckors plågor och elände kunde jag lämna sjuksängen, men blott för att bevittna vännen Hårds sorgliga dödskamp och hädanfärd. Jag skall ej beskrifva, huru förfärligt det var att se och höra honom. Han, den unge, lefnadsfriske mannen, ville inte dö, och hvad som i synnerhet tyngde honom var tanken på hans gamla mor, hvars stöd han hoppats blifva. Stackars Otto! Jag fruktar för att det blifvit ett klenst stöd, så lättsinnig som han i själfva verket var. I sina sista stunder tog han ett heligt löfte af mig, att jag skulle skriva till statsrådet, greve v. Platen och anbefalla henne åt honom.

Jag fullgjorde nog uppdraget det bästa jag kunde, men hvad värkan det hade fick jag aldrig veta.

Så snart jag hunnit hemta krafter efter sjukdomen och åter inställde mig i tjänstgöring, blef jag adjutant hos stationsbefälhavaren. Det var en öfvermåttan snäll och välvillig gubbe, men naturligtvis litet efterblifven, enär han tillbrakt hela sin tid på denna undanskymda och hardt när bortglömda station. Hade seglat mycket i sin ungdom och varit med i 1808 års krig, därifrån han hemförde medaljen för tapperhet i fält.

Emellertid hade komm.kapten Råfelt ankommit från Karlskrona och tjänstgjort en liten tid som varfscchef men det dröjde ej länge, innan stationen förvandlades till s.k depot, gubben G. fick en påstöt att taga afsked och Råfelt utnämndes till depotchef. Under hans chefskap fortfor jag med min befattning som adjutant och hade ingenting att beklaga mig öfver, fastän han i allmänhet ansågs vara tämligen råbarkad. På det hela var han dock en gogmodig man med litet sträf yta och ett målföre, som om han ständigt stått på kommandopallen. Då han först kom dit och uppvtaktade gubben G (som i parentes sagdt inte ville vidkännas, att han var litet döf), sade denne: "Komm.kapten behöfver inte tala så högt, jag hör ändå", hvarpå R. röt tillbaka med ett bredt leende: "Det är min naturliga stämma." Litet låghalt, alltsedan han en gång i Karlskrona trampade igenom ett magasingolf och drumlade omkull med sin grofva kropp, så att benet gick af, och trots litet otypliga fasoner i hvardagslag, kunde han dock, när han ville, göra sig helt prydligt i sällskapslifvet, därvid han i ringa grad gynnades af ett vackert ansikte. Han och hans fru, "Kristin-Charlotte", gjorde hvad de kunde för att bereda oss ungdomar trfnad och lämplig förströelse, presenterade hos landshöfding Fåhraeus, där vi sedan bevistade flera soiréer och mottagningar, hade själfva små bjudningar litet emellan (så snål han eljest var), inrättade en "direktion för nytta och nöje", hvilken tillställde månatliga soiréer på "Nobis", där äfven åtskilliga stadsbor infunno sig o. s. v. Med ett ord: det var ganska lifligt i den lilla kolonien denna första vinter. Härtill bidrog i väsentlig grad, att det vid den tiden fans rätt mycken älskvärd ungdom i kolonien. På den kvinnliga sidan voro utan utan gensägelse flickorna Gegerfelt de förnämsta och den manliga hade nyligen rekryterats med tvänne, hvar i sitt slag utmärkta individer, nämligen sekundlöjtnanterna baronerna Wachtmeister och Koskull ("Brukspelle"). Den förre, en lång nordisk yngling, tämligen enfaldig, så att de flesta drefvo smått med honom men mycket godmodig och oförarglig, van sällskapskarl samt med mycket förnäma relationer, så att han var mycket uppuren af Råfeltska familjen; den senare en fin, vacker pojke, som, hvar han kom, genast blef damernas gunstling. Sitt öknamn hade han naturligtvis fått på Karlberg, då han som nykommen kadett sjöng en visa, som började med:
Brukspelle satte sig att tänka
Att han skulle fria tii en riker änka etc.
Ytterligare fans där en hygglig bokhållare, Kalle Beyer, som sedan blef tullförvaltare i Malmö, m. fl.
Min semester under en del af vintern 1852 + 53 tillbrakte jag vid Persberg hos min bror, som var geschworener i Vermland. Jag följde honom många gånger i grufvorna och började tycka, att det var ett ganska intressant yrke. Vid min återkomst till Nya Varfvet blef jag åter adjutant, men.....

Emellertid hade Sjömanssällskapet i Göteborg begärt att få låna vid Nya Varfvet stationerade lilla briggen Glommen för att öfva skolans elever, hvilket beviljades med det förbehåll, att en flottans officer skulle bli chef på den. Råfelt erbjöd mig platsen, hvadan jag sökte och fick Kongl. permission samt utnämndes den 14 juni 1854 till chef och öfverlärare vid sjömansskolan. Flyttade till Gamla Varfvet för att öfvervara utrustningen och gaf mig därefter ut på seglats i skärgården med en hop pojkar, den ena sämre än den andre, som, snart sagdt, blefvo sjösjuka så snart de kommo ombord. Jag och styrmannen, en gammal örlogsskeppare, fingo manövrera skutan. Med sådan besättning var det ej värdt att utsträcka färden långt, utan gick och knallade i skärgården i 2 månaders tid. Under tiden hade fregatten Eugenius från sin långresa kommit in på redden och ankrat utanför Elfsborg. Två af kamraterna därifrån, nämligen Axel FFFischerström och Otto Rahm, gjorde mig det stora nöjet af ett besök på briggen. Seglingen afslutades med en uppvisning för direktionen, som mangrant kom ombord och undfågades med ärter och fläsk och punsch, och så vardt det slut med den härligheten. När jag åter inträdde i tjänstgöring, blef jag s.k. placemajor, men det räckte ej heller länge. Råfelt tog nu ledighet, och den genom-beskedlige major Bratt blef tillförordnad depotchef. En dag inkallades jag till honom och tilltalades som följer:
"Ja, min snälla löjtnant, nu har jag en kommendering åt honom, som kanske inte är så behaglig. Saken är, att karantänchefen på Kängö, kapten Ramsten, i går dog i kolera, och jag har fått order att ditkommendera en officer i hans ställe. Vad säger löjtnanten därom?"
Hvad jag svarade, kan jag inte så noga minnas, men att jag antog det för mig så smickrande anbudet vet jag. Ty det var verkligen mycket smickrande, enär det fanns flera äldre officerare att tillgå. Men, ehuru jag sannerligen ej vet hvilken kommendering man skulle kunnat erbjuda mig, som jag ej gärna antagit, var denna mig tämligen motbjudande, inte för ruskigheten att efterträda en i kolera död person, ty jag kan ej säga, att jag någonsin aktat mitt lif särdeles högt, utan för en helt annan omständighet. För att förklara den måste jag gå något tillbaka i tiden.
Innan "Greta", den hederliga själen, flyttade från Nya Varfvet för att gå ut på sin första expedition som officer, och här måste jag göra en särskild parentes och uttrycka min stora tacksamhet till honom för hans outtröttlighet i att bistå Hård och mig i våra svårigheter, då vi, främlingar på stället, insjuknade och voro fullkomligt hjälplösa, dessförinnan hade han introducerat mig hos familjen von Gegerfelt, eller rättare sagdt, hos de två hemmavarande fröknarne (den yngsta gick ännu i pension). De voro mycket hyggliga och vänliga mot mig, tyckte visst det var synd om mig, som utan vän eller skyld blifvit stad på detta ödsliga ställe och väl såg blek och eländig ut efter den svåra sjukdom jag nyss genomgått. Alltnog, de togo sig an mig litet mer, än de annars skulle ha gjort. Det var i synnerhet den yngre, Lotten, som i dylika fall var mer tilltagsen, hvaremot den äldre, Georgina, eller Nina, som hennes närmaste vanligen kallade henne, var mer tillbakadragen. Jag lärde mig snart värdera dem båda för deras okonstlade, rättframma väsende, där det

ej fanns en aning tillgjordhet eller koketteri. Eget nog var det till den äldre, som i början minst tycktes bry sig om mig, jag kände mig mest dragen, och det dröjde ej länge, innan jag fann mina tankar ständigt kretsa om henne. Med tiden blef det ock tydligt, att min böjelse ej var obesvarad. När Lotten, som året förut haft sin lilla idyll med den stocken Fröléen, märkte detta, gjorde hon hvad hon kunde för att underlätta våra sammanträffanden, och bland annat hittade hon på att måla mitt porträtt, för att gubben ej skulle rynka på ögonbrynen åt mina för täta besök. Vid denna tidpunkt jag nu skrifver om, stod lågan högt i tak, och vi voro nog båda medvetna därom, ehuru ännu ej ett ord därom undslupit oss, och det var den "omständigheten", som gjorde det motbjudande för mig att nu lämna Nya Varfvet på flera månader kanske. Här kunde ju vara rätta stället att breda ut mig om, huru öfverlycklig jag var, men jag har ingen böjelse för att skriftligen framlägga mina innersta känslor. Efter uppgörelsen med major Bratt tog jag, helt missmodig, vägen förbi de fönster, där jag väntade att få se flickorna G. Då detta riktigt slog in, och jag omtalat alltsammans, kommo vi öfverens om att mötas i deras trädgård och vidare samtala om saken. Den illistiga Lotten gjorde sig ett ärende tillbaka, så att Nina och jag blefvo ensamma. I den upprörda sinnesstämmningen, i hvilken vi båda befunno oss i anledning af min kommendering, var det helt naturligt, att en förklaring skulle äga rum. Några ord voro knappt behöfliga, ty vi visste alltför väl båda, hur det stod till med oss, och när Lotten omsider kom ut i trädgården, var det nästan onödigt att muntligen inviga henne i förtroendet: våra ansikten och blickar talade ett alltför tydligt språk. Hade ej denna kommendering kommit så tvärt på och rubbat min vanliga jämnvikt, anser jag mer än troligt, att jag tegat kanske länge ännu, ty jag ansåg orätt att binda en flicka vid mig, då jag ej hade den ringaste utsikt att kunna försörja henne. Nu var det emellertid gjordt och kunde ej mer ändras. Att det var ett förhastande, lider intet tvifvel, men lyckan har stått mig bi, och jag har aldrig haft orsak att ångra det.

Känsö.

Dagen därpå, den 31 aug. seglade jag således till Känsö för att taga emot min nya befattning, men den under ledigheten tjänstgörande styrelsen, gubbarne Svalander och öfverläkaren

Milenius gjorde sig gröna och lade mig i 14 dagars karantän, hvilket visserligen stricte var enligt författningarne, men säkerligen alldeles onödigt. Gubbarne tyckte nog det var roligt få regera en liten tid. Svalander öfverlämnade en diger packe med författningar rörande karantänsväsendet, som jag skulle ha studerat under "arresten", men det var en förfärligt lång tid. Till råga på allt infunno sig utanför min dörr tidt och ofta den stackars änkan efter förra karantänchefen, fru Ramsten, med döttrar och de gräto i kapp.

Känsö är en liten förtjusande ö ute i hafsbandet med en härlig park och väl underhållna bostäder och karantäninrättningar. Man kan ej önska sig ett angenämare sommarhem, i synnerhet som man har till sin disposition som karantänchef två de präktigaste väl hållna kosterbåtar, "Jakob Forsell" och "Fåhraeus", med hvilka man kan segla, snart sagdt hvar som helst.

Till mitt biträde hade jag, utom de nyss nämnda tjänstemännen, en konstapel, Möller, med 12 st. båtsmän samt en vaktmästare, ett gammalt original Öberg, hvilken var en särdeles viktig person.

Tjänsten var ej heller ansträngande. Den bestod hufvudsakligen uti att taga emot fartyg, som ditkommo för att undergå karantän, och sedan visitera ut dem efter liggetidens slut och förse dem med sundhetspass samt slutligen afge rapporter till landshöfdingen, som var ordförande i karantänkommissionen. Således alldeles för litet att göra för den som ej hade familj eller någon särskild sysselsättning. Jag skaffade mig, förstås, åtskilliga romaner, men det blef tråkigt i längden. Lyckligtvis hade jag hunnit öfverenskomma med Nina om korrespondens, hvilket tillgick på det sätt, att den ene af båtförarne, den ovärderlige "Kalle", som två gånger i veckan seglade in till staden med post och för att proviantera, lade till vid Nya Varfvet samt dit och därifrån medförde en förseglad bok med ett bref mellan bladen. Vi ansågo oss naturligtvis ej kunna anlita posten, då saken skulle vara hemlig och ej var känd af någon mer än Lotten. "Kalle" begrep nog sammanhanget, men låtsades aldrig om, att han förstod något, uttrycket i de kloka ögonen kunde han dock ej alltid dölja. Det var en af de hyggligaste och bästa karlar jag någonsin träffat.

För att ytterligare fördrifva tiden företog jag mig att genomgå Lavéns algebra, som jag lyckligtvis medtagit, och om kvällarne fingo vi oss ofta ett parti kort, gubbarne och jag och underdoktorn, en för legad student vid namn Valtman, som visst aldrig tagit mer än medikofilen. Och jag seglade naturligtvis litet emellan, då göromålen tilläto en något längre bortovaro, men merändels fick jag vara hemma och passa på.

Bäst det var, blef det dock ett hastigt slut på lugnet och ödsligheten. En mörk och stormig oktober natt inträdde nämligen vid 2- eller 3-tiden gubben Öberg i mitt rum och yttrade på sitt vanliga buttra sätt: "Ja, nu ä dä några ryssar i palwarden och vill tala ve löjtnanten". "Hvad f-n säger Öberg?" utropade jag yrvaken. "Jo, dä ä allt som jag säger, dä ä några ryssar i Palwarden." Det tog inte lång tid för mig att komma i kläderna och ner till den s.k. parloaren, där ganska riktigt några ryssar befunno sig, d.v.s. tre ryska sjöofficerare, som berättade, att ryska korvetten "Miemen" under natten törnat mot ett skär och sjunkit. Officerarne och besättningen, inalles 140 man, räddade sig på skäret samt stodo nu där halfnakna i den starka blåsten. En fiskare hade händelsevis kommit dit, hvilken fraktat dem till Känsö.

Bud sändes genast till alla närbelägna fisklägen och stationer, där segelbåtar funnos att tillgå, och det dröjde ej länge, innan jag hade en hel liten flottilj sådana samlad. När det gäller, kan skärgårdsbefolkningen vara mäkta rapp i vändningarne, så säflig den eljest förefaller.

Strax innan eskadern var färdig att sätta af, flög det för mig för hufvudet, att jag ej kunde få fara med själf, om jag det gjort, hade jag vid återkomsten fått lägga mig själf i karantän. Det fanns således ingen annan råd, än att lämna från mig befälet och stanna hemma och se till att allt gjordes i ordning för det talrika främmandets mottagande. Lyckligtvis voro inrättningens lo-

kaler särdeles rymligt tilltagna, så att det ej hade någon svårighet att hysa 140 ryssar, hvilkas anspråk på bekvämlighet naturligtvis ej voro stora. Huru det styrdes för officerarne har jag intet mer minne af, än att de sedan tiggde af mig större delen af mina stärkskjortor jämte åtskilliga andra småsaker. Det hörde för öfrigt till Svalanders bestyr, enär han tillika var förrådsförvalta-

re. Alltnog: de voro särdeles tacksamma och glada öfver inkvarteringen och hjälpen i öfrigt.

På morgonen sändes "Kalle" till staden med rapport till landshöfdingen och ryske konsuln, hvilken senare skulle anskaffa proviant, som han ock sedan gjordes hvarje dag, och en af mina båtar afhämtade den dagligen. Då Kalle återkom, hade han med sig ett enskilt bref från lands-

höfding Fähræus, hvare han utom några politiska betraktelser uttryckte sin synnerliga belåtenhet med mina åtgärder under förklaring, att jag handlat som om han själf skulle ha gjort, om han varit i mitt ställe, och efter den betan var han alltid särdeles gynnsamt stämd mot mig.

Chefen på den ryska korvetten var tysk och hette Ukont. Af de öfriga voro tvänne finnar, Gade och en till hvars namn jag glömt. De talade svenska, men alla de andra (utom chefen) franska, så att jag redde mig någorlunda med dem.

Det blef nu ett rörligare lif på Käsö, inte att ryssarne själfva gjorde det lifligt, ty de voro inspärrade på karantänsanstalten, men det kom jämt och samt folk dit för att se på dem, högre miöitärer och annat nyfiket storfolk, och för att de skulle få sin önskan uppfylld, lät jag hvarje gång fira ner vindbryggan, som skilde de båda holmarne från hvarandra. Inne i den stora salen straxt innanför stod ett väldigt bord, väl 4 alnar bredt, där förfriskningar serverades, och på ena sidan om detta stodo de ryska officerarne och på den andra sidan jag och gästerna, så att konversationen var obehindrad. Sedan begärde man af chefen, som för öfrigt sällan själf var närvarande, att få traktera manskapet med bränvin. Kvantiteten utgjorde, om jag ej mins orätt, två kannor, så att inte fick hvar och en mycket. Men för den lilla supen dansade de sina underliga danser och sjöngo sina ytterligt vemodiga sånger hela aftonen, eller så länge man önskade.

Detta, jämte mina dagliga göromål, gaf mig således jämn sysselsättning, och jag började finna min befattning rätt angenäm, så att jag värkligen tog mig en funderare, fast ej lång, i anledning af en hälsning från Fähræus, att om jag ville söka platsen, skulle han göra hvad han kunde för att jag skulle få den. Aflöningen under koleratid, 10 kr. om dagen, var också rätt god, men jag tyckte, att jag var väl ung att gräfvä ner mig på detta ensliga ställe, som visserligen hade sina behag, förnämligast bostaden, parken och båtarne, hvilka voro öfver allt beröm. Aldra minst bord jag tänga på att ditföra en ung hustru, såsom meningen väl skulle ha varit. Och ändå förde jag henne sedan till lika ensligt ställe, men där fanns dock hoppet om befördran och förflyttning till något bättre, hvilket vid Käsö var alldeles otänkbart. Den angenämaste tilldragelsen under min Käsötid var dock utan gensägelse ankomsten af den lilla örlogsångaren "Karl", som flickorna Gegerfelt förmått den beskedlige major Bratt att utrusta för en lusttur till Käsö. Jag fick visserligen hålla mig på vederbörlig distans, men kände mig ändå öfverlycklig öfver hennes närhet.

För att nu återgå till och avsluta historien om ryssarne, så anställde de dykeri- och bärgningsarbete på olycksplatsen under vännen Dadds befäl och uppsikt. Jag var ett par gånger där för att hälsa på honom och beskåda arbetet, men allt hvad jag fick se, var en dykare, som gick upp och ner, och det var ju i och för sig mycket intressant. Huruvida de värkligen bärgade något af värde, därom hölls jag i absolut okunnighet. Korvetten sades eljest ha varit lastad med kopparplåt och segelduk för Kamtschatka, samt dessutom med åtskilliga miljoner i guld. Det glunkades visserligen om, att de redan voro "bärgade" före skeppsbrottet, men det var väl endast förtal.

Hvad det led, kom en rysk ångkorvett, Otvasjonaj, och hemtade hela patrasket. Den låg länge kvar på strömmen utanför N. Varfvet, men ingen fick komma ombord, icke ens jag, som de ändå bort vara höfliga mot.

Resultatet af hela denna ryska affär var, att jag en tid därefter fick mig tillsänd S:t Stanislai ordens 3:dje klass och Svalander en stor guldmedalj. En morgon, när jag vaknade, hade någon af kamraterna bredt ut en "Folkets röst" öfver min säng. Där fanns en notis af följande innehåll: "Svenska löjtnanten Bratt har fått ryska S:T Stanislaiorden ! Fy fan !!!" Jag hade nog själf haft samma vackra tanke, om jag ej ansett mig förtjän af en liten utmärkelse.

I början af December anlände den nyutnämnde karantänschefen, major Sjöbohm vid flottan, och mottogs (på egen begäran) med stor honnör af mig och mina 12 båtsmän. Det var en fnasker till karl, men hans fru och två döttrar, Amalia och Agda, voro mycket stilig.

Under den mången gång långrandiga Käsö-tiden hade jag haft god tid att allvarligt tänka på framtiden. Pängarne voro slut och aflöningen vid flottan så usel, att det var otänkbart kunna existera på den, ännu mindre att någonsin kunna tänka på att försörja någon mer. Att taga tre års permission och gå till sjöss, var ju en utväg, men efter hemkomsten var det ju lika illa, och dessutom skulle jag snart ha strukit med af den salta maten, så förstörd som min mage var af sjukdomen. Att bli ångbåtskapten var nog mer lönande, men ett fördärf för örlogstjänsten, så det föll mig ej in att tänka på, om jag skulle stå kvar som officer. Det fanns således knappt någon annan råd än att totalt kasta om och söka mig in i något annat mer gifvande yrke. Därvid fördes tanken helt naturligt till järnvägarne, där det ideligen kräfdes nytt folk, och där jag kunde ha nytta af mina kunskaper. I samråd med min bror, som jag gästade på våren, beslöt jag därför att söka ett års permission och att på försök fresta på någon anställning vid järnvägsbyggnad-

derna.

Jag hade äfven nämnt något därom för Råfelt, men han bara hänskrattade och sade: ”Den (permissionen) afstyrker jag bestämdt !” Han ville, gudbevars, ha mig kvar, sade han, och det var ju roligt att höra. Dessutom var Krimkriget nu i farten, och det var ej troligt, att några officerare då kunde få permission.

För att ändå möjligen lyckas, bestämde jag mig för att resa upp till Stockholm och uppvakta sjöministern, amiral Ulner. Då jag kom in i kommandoexpeditionen, bevärdigade mig chefen, komm.kapten Ekman, knappt med en nick, men då den yngre officeren, hvem det nu var, tyst yttrade: ”Det var han, som var på Käsö”, steg E. upp, tog mig i hand och frågade huru det stod till.

Inkommen till statsrådet, och sedan jag gjort min reverens, fick jag ett ytterst vänligt mottagande, och det första han sade, var: ”Jag är mycket nöjd med Bratt ! Kan jag göra något för löjtnanten, skulle det vara mig ett nöje.” Det lät ju ofantligt uppmuntrande, och sedan jag andragit mitt ärende, fortsatte han: ” Det var nog litet kinkigt under nuvarande förhållanden, men om Råfelt tillstyrker permissionen, lofvar jag, att den skall beviljas.” Och så tackade jag och bockade mig ut.

Återkommen till Persberg, afsände jag således min permissionsansökan till Råfelt jämte ett enskildt bref till honom, däri jag på det bevekligastoch under anförande af mina skäl, bad honom tillstyrka den.

Under min bortovaro hade emellertid en händelse inträffat i Vermland, som fick ett afgörande inflytande på min framtid: disponenten öfver Långbans grufvor, den gamle, försupne Anders-Petter Lagrelius, hade begärt afsked och, då vi talade om mina planer, yttrade min bror tvärt: Du kan söka platsen efter ”Anders-Petter”. - ”Är du tokig? Huru skulle jag kunna få den, eller sköta den?” var mitt svar i första häpenheten. Efter åtskilligt funderande och resonering befanns dock saken vara väl värd att tänka på . Jag har visst förut nämnt, att jag funnit grufbrytningen särdeles intressant, sådan den bedrfs under min brors insiktsfulla ledning, ty han var vid denna tid utan gensägelse Sveriges skickligaste grufvingeniör, och jag kunde påräkna hans hjälp, borde jag också kunna lära mig att bli en duglig grufkarl, ty någon egentlig lärdom fordrades ej därtill.

Det blef därför öfverenskommet, att vi skulle följas åt till Fastings marknad i Kristinehamn, där han skulle presentera mig för de största delegarna i Långbans grufvor, och hoppades han kunna utvärka deras löfte att vid blifvande grufstämma antaga mig till disponent.

Då vi ditkommit och han först talade vid statsrådet Waern därom, svarade denne genast: ”Det är jag med om tvärt, sjöofficerare bruka ha energi.” Äfven de öfriga lofvade sina röster. De antogo förmodligen, att min bror därigenom skulle bli särskilt intresserad af Långbans grufvor. Allt tycktes således vara klappadt och klart, och jag återreste till Nya Varfvet, sedan vi öfverenskommit, att, om ej permission beviljades, skulle jag lägga in om afsked, allt detta dock under förutsättning, att planen gillades av Nina.

Det var med tungt hjärta jag sedan skref denna afskedsansökan, ty nog var det hårdt att nödgas lämna ett yrke, som jag älskade, och i hvilket jag på sistone riktigt kommit i smöret, som man säger, men å andra sidan uppvägs alla betänkligheter af omöjligheten att existera på 2 å 3 hundra kronor om året, utom en och annan liten extra kommendering samt framför allt af kärleken. Jag kunde därför ock många år senare sanningsenligt svara en frågare om orsaken till att jag öfvergaf sjön: ”fattigdom och kärlek”.

Det var dock ett något djärf experiment, icke allenast detta att kasta mig in i ett yrke, som jag blott ytligt kände, utan äfven att för en ung hustru upp i ödemarken, långt bort från släkt och vänner, men jag litade på min goda vilja och, hvarför neka därtill, på en viss förmåga att anpassa mig efter nya förhållanden.

Vid återkomsten till Nya Varfvet uppvaktade jag naturligtvis genast Råfelt, som tog emot mig med sitt vanliga hänskratt och utropat: ”Det blef ingen permission af.” - ”Men statsrådet lofvade mig”, invände jag. - ” Ja, men jag afstyrkte, ha, ha, ha !” - ”Då har jag intet annat att göra, än framlägga denna”, svarade jag, tog afskedsansökningen ur fickan och lade den framför honom.” - ”Hvad är det för dumheter ?” skrek han, ” den tar jag inte emot”, och strök ner den på golvet. Jag tog helt lugnt upp den ånyo framför honom. ”Det är ingen öfvervilning, herr kommendörkapten”, sade jag, ” jag får en befattning med 4000 kronors lön”. - ”Det är en förb. annan orsak”, utropade han, högeligen intressera, när det gällde pengar, hvarefter jag berättade för honom sakens sammanhang, då han sade, att jag gjorde rätt och önskade mig lycka samt lofvade att befordra ansökningen till högsta ort.

Tärningen var således kastad !

Redan den 18 april 1854 beviljades mig afsked, i hvilket Hans Maj:t Konung Oskar I, i nåder uttryckte sin belåtenhet med mina gjorda tjänster. Jag antager därför, att detta är ett stående uttryck i alla dylika papper, och kan då ej heller förstå, hvarför det skall särskildt omnämnas vid alla storgubbars afsked.

Som en egenhet vill jag omnämna, att jag på Råfelts begäran tjänstgjorde i ett par veckor efter sedan mitt afsked redan stått i Posttidningen. På min invändning, att de ej skulle lyda mig, svarade han: ”Det blir min ensak”:

Egentligen hade det ej väl brådskat så mycket med afskedet, men då jag ansåg det nödvändigt att under sommaren något sätta mig in i min nya ställning och grufaffärerna samt någon permission ej kunde erhållas, beslöt jag att under tiden uppehålla mig vid Persberg och ”hänga mig på ” min bror, för att begagna min älsklige brorsons vänliga uttryck efteråt.

Nu fanns emellertid ej längre något skäl att hemlighålla vår förbindelse, utan jag anhöll hos gubben Gegerfelt under ett brädspelsparti om Ninas hand. Han såg först litet häpen ut, och de buskiga ögonbrynen foro upp och ned en stund, men därefter svarade han helt fryntligt, fast kanske litet ironiskt: ”Gärna för mig, måtte stekta sparfvar flyga i munnen på er

!" Då jag sedan upplyste om mina framtidsutsikter, blef han helt belåten, ehuru han nog tyckte, att hon kom väl långt bort.

Sedan vi växlat ringar, hade jag ej mer på Varfvet att göra, utan gegaf mig till Vermland och vistades där hela sommaren samt gick flitigt i grufvor.

Vid grufstämman i augusti utnämndes jag officiellt till disponent öfver Långbans grufvor, och den 1 nov. 1854 tillträdde jag denna befattning.

Vid Långbanshyttan.

2 mil norr om Filipstad liggja Långbans grufvor förtjusande vackert på ett näs mellan de båda vackra sjöarne Långban och Hyttsjön. Från den senare flyter en bäck, "älfva" som den kallas, hvilken i sitt korta lopp bildar präktiga fall för masugn, konst och spel samt en kvarn. (Numer lär Lesjöfors bruk här ha uppfört ett storartadt bessemervärk). På högsta höjden äro grufvorna belägna med sitt kontor, och ner vid sjön Långban fanns ett rätt hyggligt boningshus, eget nog tillhörigt grosshandlare Röhss i Göteborg, naturligtvis med åtföljande hemman och skog. Hans ombud var en af mina nyförvärfvade vänner, bruksförvaltaren Filip Bergendahl på Gammelkroppa, och genom hans bemedling fick jag hyra det samt därjämte 500 kronors bidrag till att något fiffa upp det invändigt, dock först sedan jag nedrest till Göteborg (och Varfvet, förstås) och uppvaktat gubben Röhss, en riktigt gammal snålvarg, men mäktig rik. Här slog jag mig således nu ned och rustade om stugan samt fick en gammal, hjärtans beskedlig mamsell Alstermark till hushållerska. Min företrädare i tjänsten, Anders - Petter Lagrelius, bodde ännu kvar på sin lilla egendom vid Hyttsjön, men flyttade snart till Filipstad för att vara närmare läkare och dog där följande år. Stackars gubbe ! Han hade supit sig till vattsot. Det var en högst komisk företeelse, och otaliga voro de historier, som berättades om honom, då han varit litet på kulan; men de äro ej särdeles roliga för den, som ej sett den lilla trinda, rödmosiga figuren med sin mångfärgade peruk. Han var den ende "ståndspersonen" på stället; annars utgjordes infödingarne hufvudsakligen af bärgsmän och grufarbetare. Det var således ej något nära umgänge jag hade att bjuda min tillkommande hustru, men i Vermland ansågos afstånden korta, då de ej öfverstego 2 gamla mil, och inom den omkretsen funnos åtskilliga, som kunde komma ifråga. Till Persberg var det endast 1 1/4 mil, till Gammelkroppa kanske 2 sjöledes (på isen) och till själfva Filipstad lika långt. Till Lesjöfors bruk i norr, därr brukspatron Gustaf Ekman och bruksförvaltare Karl Lindberg residerade, var ej så långt, men vägen en blandning af sjö- och landsväg, som gjorde resan dit alltför besvärlig. Men kände jag Nina rätt, var hon ej begifven på många bekantskaper, så jag trodde mig ej ha anledning till någon oro i det fallet.

Jag sökte nu ifrigt sätta mig in i göromålen, trafvade i grufvan och på balkarne, funderade och spekulerade samt trodde mig snart ha kommit underfund med, att konsten, såsom min bror sagt, ej var särdeles stor, om man blott hade någorlunda godt förstånd och ville bruka det, och det lilla jag hade var det min allvarliga föresats att bruka på bästa sätt. Till bokhållare hade jag lyckats få en ung man vid namn Ljungstedt, som visserligen inte var med när krutet uppfanns, men i stället absolut pålitlig och därtill en särdeles hygglig karl. Min byggmästare hette Erik Erson och var kusin till de sedan så berömda bröderna Eriksson, ett snille, men fullkomligt obildad och söp litet emellanåt, när han kom åt. För öfrigt var det visst inte mer än 60 å 70 man, som jag hade under mitt befäl. Största delen af aflöningen utgick i varor, förnämligast spannmål, sill och fläsk och det var ytterligare ett nytt göromål för mig att vara en sorts handelsman. Att detta ej låg för min röst, märkte jag snart, det intresserade mig aldrig, men ändå måste jag hålla på därmed oändligt många år, eller tills jag lyckades få en särskild handelsbod vid Dalkarlsberg. Grufvorna lågo så långt från all civilisation, att det var nödvändigt taga hem nödvändighetsvaror åt folket, för att de ej skulle sätta bort för mycken tid. Detta gjorde emellertid, att jag litet emellanåt måste infinna mig i Filipstad, dels för att "passa" torgdagarne och dels för att ackordera med handelsmännen. I följd däraf återigen måste jag skaffa mig häst och karriol, hvilka båda delar köptes af en norrman. "Pålle" var ett präktigt djur och följde mig till Dalkarlsberg.

De där Filipstadsresorna voro för öfrigt ej särdeles nyttiga. Värmlänningarne äro ett lättsamt, gemytligt släkte, men väl mycket begifna på våtvaror, och man kunde ej gärna komma dit utan att råka i alltför gladt sällskap. Med min dåliga mage och svaga hufvud måste jag därför vara ytterst försiktig, för att det ej skulle bli litet för mycken välfägnad, men inte ens det hjälpte alltid.

Jag hade således mycket såväl arbete som förströelse, men ingen kan väl undra på, att tiden ändå blef mig lång i ensamheten. Till råga på allt tog min bror det orådet före att flytta tillbaka till Åtvidaberg. Han hade alltjämt skött koppargrufvorna därstädes, men nu fordrade ägaren, baron Adelsvärd, att han skulle bo på stället och de erbjudna villkoren för öfrigt voro alltför goda att afstå. Detta var för mig en stor förlust både i afseende på nyttan af hans råd och nöjet af hans och hans snälla hustrus sällskap. Lyckligtvis hade jag hunnit att bli någorlunda varm i kläderna, så att jag hoppades kunna reda mig ändå.

Resultatet af mina funderingar blef, att jag från Kristinehamn, där jag bevistat Fastings marknad 1855, reste ner till N. Varfvet för att öfverlägga med vederbörande. Det var en ohygglig resa i det gräsligaste vädslag och mörker. Tre dygn höll jag på, halfsofvande i de skakande bondkärrorna och "den rejsen glemmer jag aldrig",

Jag tror nästan, att jag var välkommen, men uppehållet blef ej långt, omkring en vecka, hvarefter hemresan anträdde med samma ljufliga fortskaffningsmedel, sedan vi kommit öfverens om att gifta oss mot slutet af sommaren, köpt diverse möbler till bosättningen m.m. m.m.

Det enda ledsamma med den affären var, att jag måste låna pengar till bosättningen, och den skulden hängde sedan efter långt in i framtiden och fördostrade lifvet för mig. Jag passar inte alls för att ligga och jobba med skulder. Jag sade ”långt in i framtiden” men vid närmare betänkande finner jag, att den ännu i denna dag ”hänger efter”, ty det är precis samma summa, 4000 kr., med hvilken villan vid Djursholm är in-tecknad, och som sannolikt ej blir inbetald förrän efter min död. 1)

Den 20 augusti 1855 stod vårt bröllop i all enkelhet på N. Varfvet. Marskalkar voro förra kamraterna Klingspor och Åkerhielm. 2) Tärnor voro naturligtvis brudens systrar och kanske några fler.

Hemresan skedde med ångbåt till Karlstad samt därifrån 8 mil med skjuts, men för att vi ej skulle behöfva färdas den långa vägen på bondkärria, som naturligtvis varit omöjligt, hade jag på nedresan köpt en liten suffletvagn. Mina känslor och intryck under färden och då vi slutligen i skumrasket fingo sikte på vårt nya hem, kunna lättare fattas än beskrivas, och jag tror att de delades af henne, som satt vid min sida och som så oförsiktigt beslutat sig för att dela mina öden i ljuft och ledt. Stackars Nina ! Det var ett sträfsamt lif hon började, ty utom de ständiga hushållsbekymren tillkom under de följande åren barnens skötsel och uppfostran. På Långbanshyttan föddes nämligen våra två äldsta gossar, Georg och Eugen, samt sista året dottern Anna.

Förströelserna voro ej många och bestodo mest uti små rodd- och åkturer samt ett annat besök hos grannar i Filipstad, vid Persberg, där Anton Sjögren nu efterträtt min bror som grufingeniör och äfven hemfört en ung, vacker hustru, samt framför allt vid Gammelkroppa hos Bergendahl och hans älskvärda fru.

Anm av Nina Bratt

1) Ett minnesfel, ty bosättningsskulden var länge sedan betald med de arfsmedel vi fått efter min far, fastrar och kusin, presidenten Gegerfelt och hvilka rätt mycket öfverstege denna skuld. Skulden på villan berodde på att kostnaden derför öfverstege det beräknade kostnadsförslaget. Att dessa medel fattades är en annan sak och de skulle nog kunnat finnas !

N.B.

2) Marskalkar voro ej Klingspor och Åkerhielm utan Malmberg och Rahm.

N.B.

Men sällskapslifvet tilltalade ej någon af oss särdeles, utan vi höllo oss mest hemma. Ensligheten mildrades dock högst betydligt af att någon af Ninas systrar vanligen voro hos oss, och Lotten hade där godt tillfälle till skisser både af naturen och människor. En och annan bal i Filipstad fingo de också bevista, men ej i någon ”oxhälg”, som kreatursmarknaden i September kallades; ty den bevistades sällan af damer, herrarne ansågos då vara mindre lämpliga för dans.

Dessutom trufdes de senare då hellst i ”våningen inunder”, där det gick mer än muntert till, ty den dagen var alla brukspatroners, disponenters, inspektors och bokhållares privilegierade fäst dag. Jag mins en af sistnämnda slag, han var för öfrigt hos vännen Filip Bergendahl och han är min sagesman, som sparade hela året för att kunna rumla om riktigt grundligt under oxhälgan, och det gjorde han årligen, tills den tomma pungen tvingade honom att vä'nda hem igen, hvarefter han var ordentlig karl och satt trumpen och tvär vid sin pulpet till nästa ”hälg”.

Vid den marknaden var det gifvet, att man skulle köpa en fet slaktoxe, så att det den närmaste tiden därefter blef mycket stök i hemmet med slakt, insaltning, korfgörning o.s.v.

Naturligtvis firade grufarbetarne också hälg vid dessa marknader, och dagen slutade ofta med allmänt slagsmål, då stadens fåtaliga polis var vanmäktig, så att vi disponenter, en gång måste ta befälet och sköta bevakningen. Men af mina underhafvande var sällan någon med, de söpo hellst hemma.

Anm af Nina Bratt

Som en egendomlighet för Bergslagen må nämnas dess slädfärde. Dessa malmslädar äro af en särskild fason samt mycket smalt mellan medarna för att lättare komma fram med de tunga lassen på de smala vägarna. Men detta gör också, att äfven vanliga måste vara lika smalgående och för att ej oupphörligt stjelpa förses de med så kallade stjelpmedar, men som de tunga lassen gräfva djupa fåror och äfven gropar både sneda och upp och ner, dingla slädarna hit och dit på ett högst obehagligt sätt. För att ej jemt möta de stora kolryssarna måste malmfororna vara ute mycket tidigt emedan de smala vägarna göra det svårt att köra om hvarandra, och om någon åkande möter något af deras tåg kan det vara ganska kinkigt att komma fram, ibland händer till och med att hästen får spännas ifrån och pulsa fram så godt han kan, och släden med alla körkarlars hjälp får lyftas upp på de höga snöväggarna tills lassen hunnit förbi. Det är således ej just något nöje att fara på släde med de oupphörliga knyckarna upp och ned i ”gröpperne” och snedknyckarna på de sneda vägarna. Bjellror begagnas ej vanligen utan en sorts små pinglor, så det låter ej så gladt som på andra orter, summa summarum är, att en slädfärd i Bergslagen är högst obehaglig för den som är van vid slätare vägar söderut.

Långbans grufvor hade den finaste malm, som finns och sedan den smälts i masugnar och utförts till England, mest genom brukspatron Ekmans företagsamhet, tillverkades deraf de finaste saker: verktyg till läkare, fjedrar till fina ur och dylikt, hvarför den naturligtvis betalades bra och ägarna voro förstas angelägna att få så mycken malm som möjligt och då de sågo att den nya disponenten både försökt och lyckades bättre än den gamle visade de sin belåtenhet genom mycken vänlighet, särskilt brukspatron Ekman, den förnämste af dem, och som också hade skarpt öga att se hvad folk dugde till. En delegare var också brukspatron Danielson för Uddeholm, en ovanligt angenäm och välvillig person. En annan gammal snäll brukspatron yttrade väl i början en undran hur en "sjölöjtnant" skulle kunna sköta grufvor, men blef sedan en mycket vänskaplig "Farbror". Han var annars mycket konservativ och det berättas att när hans måg lyckades få till stånd en liten jernväg så körde gubben sitt tackjärn per hästar bredvid jernvägen. Bostaden vid Långban var utomordentligt vackert belägen ner vid sjön ungefär vid dess midt, midtemot var en vacker skogshöjd dit alla som egde egendomar i trakten brukade drifva sina kreatur på bete och det var ett serskildt nöje att en vacker eftermiddag följa med dejan i båt ditöfver och se alla korna komma springande emot henne och sedan kunde man ströfva omkring i den vackra hagen och sedan ros tillbaka hem af den vänligt leende dejan i sällskap med hennes fyllda mjölkflaskor. Åt ena sidan af sjön fanns ett rätt högt berg, kalladt Silverberget, der någon gång hittats litet silfvermalm, som dock ej lönade sig att bryta numera. Vid dess fot var ett par vackra vikar med näckrosor och i skogen fanns linnea, det var ljuflikt att ro dit någon eftermiddag och plocka fina blomster. Vid andra ändan af sjön fanns i stället en ö der litet malmbrytning bedrfs, och en tid voro stora planer å bane att gå ned med en tunnel under sjön för att leta efter mera malm, men förslaget öfvergafs såsom för dyrt och osäkert. En ny ung förvaltare hade tillsatts, skicklig teoretiker men ej särdeles praktisk, det omtalades med munterhet att då revisorerna kommo dit lät förvaltaren bära in ett par fyllda säckar och på frågan hvad de skulle göra med dem fingo de det förbluffande svaret "att det var räkenskaperna", som också funnos der bestående af en mängd lösa papperslappar. Revisorerna sågo ej någon utväg att få någon reda häri, men som förvaltaren var känd som fullkomligt redbar fick han i alla fall decharge, under skämt och skratt, och fick sedan en plats som bättre passade honom. Till bostället hörde en liten trädgårdsanläggning, som ordnats af en föregående ägarinna, som var stor blomstervän, och der fanns både syrener och allehanda blomster, hvilket ansågs ovanligt på den tiden i denna litet vilda trakt. Det fanns till och med ett litet växthus i miniature med en vinstock, men om den burit några drufvor vet man ej. En gammal gumma, som brukade ränsa i trädgården, hade genom någon idéförbindelse kommit att kalla detta för "rosränseri", som folket tyckte var mycket rart. Det fanns också en vacker hage med ovanliga växter, bland annat en sorts gröna blåbär, som blefvo fullkomligt mogna men bibehöllo sin klara, gröna färg. Många studerande ungdomar kommo dit för att leta efter växter. Vid en reparation senare, nedbrann det lilla vackra hemmet och alltsammans är nu blott ett gammalt minne ! Malmen i Långbans grufvor är så till vida olika de flesta jernmalmer, att s.k. grufkompass ej kan nyttjas der, den står stilla och visar ej hvar malmen finnes, således fanns ej annan ledning vid sökande efter nya än några gamla kartor, utan man får fundera och så godt omdöme behöfdes för att lyckas så bra som det gjorde !

Slut på anm. af Nina Bratt

För att nu återgå till mina grufaffärer, så fann jag snart, såsom jag visst förut en gång sagt, att konsten ej var stor, blott man "låg i" ordentligt, och jag lyckades snart att drifva upp uppfodringen ej obetydligt, sedan jag med Erik ERsons hjälp värkställt åtskilliga behöfliga byggnader. Att mina bemödanden också erkändes, kunde jag bland annat finna däraf, att brukspatron Ekman en gång kom farande, det var visst min 3:dje vinter, och knappt gaf sig tid att hälsa, innan han ifrigt utbrast: "Ja, nu är det revolution vid Persberg, och frågan är blott, om du vill ha oss". - "Å, Gud bevara mig", svarade jag i första häpenheten. "Kors, är vi så illa kända?" genmälde han, betydligt afkyld. Då vi hunnit lugna oss båda två, angaf jag mina skäl för afböjande af anbudet, nämligen att folket där var känt som ovanligt svårhandterligt och styfsint, som hittills styrts med järnhand af föregående disponenter, men att jag ej trodde mig kunna gå i deras fotspår, och det kunde vara ovisst, om jag skulle kunna reda mig med dem. Mitt förnämsta skäl var dock, att grufbrytningen vid Persberg nästan uteslutande sköttes af den där boende grufingeniören Sjögren och att jag således blott skulle bli en ekonomiinspektor och kontorschef med ett par tre bokhållare under mig. Till en sådan tjänst var jag föga lämplig, och den passade ej för mitt lynne. Vid Långbanshyttan däremot var jag nästan ensam herre på täppan, både i ena och andra hänseendet och jag fick sköta brytningen, hvilken särskildt intresserade mig, efter behag, visserligen under grufingeniörens öfverinseende, men han var nästan aldrig där. Ekman gaf vika för mina skäl, fast han ej fullkomligt gillade dem, och saken förföll. Detta beslut var jag dock nära att ångra, då jag betänkte, att det i längden skulle bli omöjligt existera med hustru och barn på den lilla lönen, och att jag nödvändigt måste söka mig bättre utkomst, men hvar ? Jag var vid denna tid så komplett okunnig om öfriga grufvor och gruffält i landet, att jag blott kände till de värmländska. Men en dag fick jag händelsevis höra talas om ett större fält i södra delen af Västmanland nära Nora, som hette Dalkarlsberg, och att förvaltareplatsen där skulle vara ledig. Jag beslöt att höra mig för.

Det fans vid denna tid en stor potentat i Vermland vid namn C.J. Yngström, som då var min synnerlige vän. Han var nu disponent på Hellefors stora bruk i Västmanland, men ägde åtskilliga egendomar i Värmland. Till honom beslöt jag vända mig. När jag därför en gång träffade honom i Filipstad, gjorde jag honom ett par frågor om Dalkarlsberg, som jag trodde mig veta att han hade något att göra med. ”Jaså, är du på den lea”, svarade han på sin vanliga bondska, ”Ja, du kan ju fara dit och titta på t”.

Vid Dalkarlsberg residerade nu en herre vid namn Ossbahr, hvars bekantskap jag gjort ett par år förut i Filipstad, där han då var bokhållare. Han mottog mig vid ankomsten tämligen kyligt och förde ner mig i alla farliga, djupa och ruskiga hål där funnos, förmodligen för att afskräcka mig, när han ångrat sin afsägelse och hoppades bli ombedd att stanna kvar. Folket skildrade han därjämte som särdeles svårt, malmen nästan utbruten. Detta föreföll ju ej särdeles uppmuntrande, men jag tyckte mig märka, att där fanns åtskilligt att göra, och sedan jag studerat grufkartorna, fann jag ej håller någon särdeles fara för malmbrist, om grufvorna sköttes rätt. Nöden har dessutom ingen lag: jag måste ha bättre inkomster och finge ej låta mig afskräckas.

Jag skref därför till Yngström och bad om hans mäktiga förord till platsens erhållande. Det dröjde rätt länge, innan svar ändtligen kom med följande lakoniska innehåll: ”Kom hit Du, så följas vi åt till Carlsdahl dagen därpå”. Detta var ju ej särdeles upplysande, men jag trodde mig veta, att Carlsdahl var ett litet bruk, tillhörigt brukspatron Carl Lindberg, och låg tämligen nära Dalkarlsberg. Jag selade således min Pålle, satte honom för karriolen och kuskade iväg. Ej heller nu fick jag veta mer af Y, än att några af Dalkarlsbergs intressenter där hade sammanträde, men slöt mig helt naturligt till hvad det gällde.

Vid framkomsten presenterades jag för ägaren, för bergmästaren Troilius och för brukspatron V. Cassel. Därefter lämnades jag ensam, medan de fyra rådgjorde i ett inre rum. Om en stund kom Troilius ut och sade, att kommitterade erbjödo mig förvaltareplatsen mot 4 500 kr. i lön jämte några andra förmåner, hvarpå jag svarade, att jag antog den, men ville ha 5000 kr. Troilius sade då: ”Detror jag nog inte skall möta någon svårighet”, och saken var afgjord. Så äts det middag, och jag for till mitt land igen, helt glad i hågen.

Från min värksamhet vid Långbanshyttan är ej mycket mer att förmäla, än att jag där införde stålredskap, de första i Sverige. Förtjänsten däraf tillkommer dock inte mig utan brukspatron G. Ekman, som ifrigt insisterade därpå, emedan han börjat tillvärka sådana vid Lesjöfors. Att försöken lyckades kan jag kanske något berömma mig af. Så började jag en ort i ofyndighet, hvilken efter min afresa träffade en malm, hvarpå min efterträdare sedan lefde i många år. Apropos försöksort kan jag ej underlåta att omnämna en missräkning, som jag råkade ut för. En lodrät, ofyndig vägg hade afskurit Collegiigrufvans stora malm, och som den föreföll mig misstänkt, lät jag där inslä en flera famnar lång profborr. Den gick i malm hela vägen, och den som var glad var jag. En ort gick därefter i profborrets riktning, då det befans, att malmstrimman var några få tum, resten ”gråberg”. Kan man tänka sig ett förargligare missöde, då man i flera månader lefvat i den gladaste förhoppning !

Innan jag på allvar lämnar Långbanshyttan, mitt första egentliga hem sedan barndomstiden, där vi framlefvat så många lyckliga, men ock många bekymmersfulla dagar, skall det roa mig att anställa en revy med mina grannar och bekantskaper.

Främst bland dessa ställer jag Filip Bergendahl för hans långvariga, alltid trofasta vänskap. Han var nog ej hvad man kallar en fin karl, men hurtig och duktig samt utrustad med ett skarpt affärshufvud. Han dröjde ej länge kvar i sin underordnande ställning vid Gammelkroppa, utan sedan han med god vinst köpt och sålt en egendom i Värmland, slog han sig i slangen med den beryktade Pontus Kleman och inköpte Garpenbergs stora gods med underlydande. Huru de sedan kursade (och lurade engelsmän, fruktar jag), har jag ej så noga reda på, men slutet blef, att vännen Filip blef ägare till Horndals bruk jämte åtskilliga grufdelar i Norberg. Jag träffade honom rätt ofta, än i Nora, än i Norberg och än i Stockholm, och en gång gästade han oss med sin familj under ett par dagar i Dalkarlsberg, dit han kom i en ytterligt dyrbar och elegant kalesch, men en rödklädd betjänt lämnade han försiktigtvis kvar i Nora till stadsbornas stora förnöjelse. Ty det kan ej förnekas, att min kära Filip var ytterligt fåfång, och hans bildning var alltför ringa för att med smak uppbära rikedom, men hvar jag än träffade honom, gjorde hans vänliga ansikte och trofasta handslag mig godt i hjärtat att se och känna. Med otrolig möda och kostnad (fina middagar i synnerhet) lyckades det honom att få norra stambanan dragen förbi Horndal, men då den skulle invigas, råkade han förkyla sig under tillrustningarna för fästligheterna, tog för stor dos morfin och dog, vid målet för sina önsknningar kan man säga, och i sin kraftigaste ålder. Vid Persberg residerade då jag först till Värmland en stor bjässe och jätte, disponenten Uhr, som med kraftig hand höll de bråkiga grufarbetarne i tygeln. Min bror kunde aldrig tåla honom, förmodligen för att var hans närmaste granne, ty det var hans specialitet att afsky dem, men kanske också för att han genomskådade den andres skenbara rättframhet och ärlighet. Uhr fick hastigt respass för några silltunnors, som kommit åt rätt håll. Det fans en anekdot om huru han förstod att imponera på arbetarne med sin styrka och sitt resoluta upptränande. Ett lag af 12 arbetare begärde förhöjd aflöning, och då det afslogs, infunno de sig tidigt en söndagsmorgon innan Uhr var uppstigen, och fordrade, att disponenten skulle komma ut. U. kastade på sig nattrocken och stod hastigt midt ibland dem. Arbetarne, som förut sett mäktiga morska ut och voro beväpnade med knölpåkar, kommo sig ef för i hastighet att säga något. Sedan U. en stund blängt på dem, utbrast han: ”Nå, här är jag nu, hvad vill ni ?” - ”Jag förstår er mening, men ser ni med den här (han framtog en revolver) knäpper jag sex, och de andra klår jag”. Utan att yttra ett ord lommade arbetarne af.

Anm av Nina Bratt

Ett annat sätt använde disponent Ångström. Han var alldeles ovanligt stark, och det berättas att han en gång i början då en hop arbetare voro samlade i gruvsmedjan, gick in dit och språkade litet med dem om arbetet och som för ro skull tog upp ett stort malmstycke och med ett knoster (en sorts stor ofantlig slägga, som brukades att slå sönder malmen, men då hanterades af två arbetare) tog han och knackade sönder malmstycket som om det varit med en liten hammare.

Arbetarne stodo förbluffade och funno rådligt att ej komma i delo med en sådan styrka, men för öfrigt var han human mot folket så de kommo godt öfverens.

Ett annat sätt användes af den nye disponenten vid Långbans grufvor. Han tillsade arbetarne att när de hade något att klaga öfver eller önska skulle de komma in på kontoret, antingen helt gruflag eller hvar och en med sina förmän, de s.k. gruffogdarna, så ville han höra på och försöka samtala med dem i lugn och så att de skulle få sin rätt utan bråk. Detta gick bra med den följd att han fick namn om sig att vara rättvis, ett högt betyg från arbetare, och det gick till och med före honom till en ny plats.

En sak till, som borttog det missnöje, som rådt, var att bokföringen af deras motböcker ändrades. Vid genomseendet af dessa observerades en del små oegentligheter: ett litet lustigt prof kan anföras. I en bok stod ”en bortflugen höna, 1 riksdaler, - Besvär dermed, 12, skilling”. Vid efterfrågan befanns förklaringen vara att mannen blifvit tillsagd att för Förvaltarens räkning bära hem en höna från en auktion, men hönan flög bort, mannen fick betala den och dessutom 12 skilling för besväret att föra in det i boken. Sådant kom ej i fråga numera utan alla de nya förvaltarna hade ordentlig bokföring, hvilket bidrog att göra arbetarna nöjda.

/ Slut på Anm av Nina Bratt /

Efter Uhr blef Sandberg disponent, men äfven han råkade ut för någon ”oegentlighet” och blef bortkörd. Blef extra konduktör vid statens järnvägar, slant då han skulle stiga på tåget och blef öfverkörd. Äfven den gången vardt jag erbjuden platsen, men jag var då vid Dalkarlsberg och uppställde omöjliga villkor.

Sedan kom Ahlgren och med honom inträdde visst ordnade förhållanden på detta illa kända ställe (eller kanske Carl Lindberg från Lesjöfors var emellan).

Såsom grannar borde väl ock kunna räknas förvaltarna vid Nordmarks och Tabergs grufvor, F.A.Dahlgren och magister C.A. Ångström, ty tvärs öfver skogen var det väl ej stort öfver en mil till någondera af dem, men där fans knappt en gångstig, så man fick taga vägen åt Filipstad, då den blef flera mil lång och något umgänge ej gerna kunde komma ifråga. Om den förre är stort intet mer att säga, än att han var en hjärtans beskedlig karl och bror till ”Fredrik på Ransät”. Den senare däremot lät sedan mycket tala om sig, blef professor vid Tekniska högskolan och byggde litet hvarstans, bland annat vid Dalkarlsberg, där jag under mina första år uppförde ny konst och nytt spel med turbin efter hans konstruktion efter hans konstruktion och ritning. Han var således ofta hemma hos oss, men hans fru blott en gång, nämligen då de flyttade till Stockholm. Han var en hederspascha och under en bister yta rätt godmodig, som den, som lärde känna honom rätt, ej kunde underlåta att hålla af.

Ett angenämt grannskap hade vi i den nya grufveingeniören magister Sjögren, som gifte sig ungefär samtidigt med oss, hyggelig karl, skicklig geolog och blef med tiden ansedd som en af våra förnämsta grufkarlar, fastän jag för min ringa del ej satte honom särdeles högt i den egenskapen. Om honom kommer jag nog att tala mera framdeles, då vi fingo åtskilligt att göra med hvarandra.

Ej långt från Långbanshyttan, fast vägen dit var krånglig, låg Saxåns lilla bruk, hvars ägare, brukspatronen och riddaren af Vasaorden Bernhard Berggren, var svärfar till Yngström och en man af gamla stammen. Om hans åsikter är nog att omtala, att han en gång, då det vid en Persbergsstämma var fråga om förbättrade kommunikationer, yttrade, efter att ha gjort några vidlyftiga viftningar med en storblommig silkesnäsduk: ”Mina herrar ! Jag säger som jag alltid har sagt, blir det fråga om järnvägar och ångbåtar och tocke där, då är jag inte med längre.” Hans konservatism i den vägen gick så långt, att då hans måg anlagt en hästbana från Hellefors förbi Saxån till sjön Yngen, körde han sitt tackjärn bredvid järnvägen öfver förskräckliga backar. En verklig hedersman för öfrigt.

Det var förunderligt hvad den lilla staden Filipstad vid denna tid hyste många säregna och hvar på sitt vis märkvärdiga personligheter inom sina tullar. Man skulle kunna skriva en hel bok om dem.

Främst bland dem bör nämnas bergmästaren och riddaren Franz von Schéele, ortens och kanske provinsens mest framstående man, ordförande i Hushållningssällskapet, i Vermländska bergsmannaföreningen m. m., utgifvare af ”Värmland i Teckningen” och medarbetare i åtskilliga tidskrifter samt en af de angenämaste peroner jag lärt känna. Hedrade mig med rätt stor vänskap, såpass han kunde fatta, och hade sträng tillsägelse att vid mina besök i staden ej underlåta att infinna mig hos honom för att prata bort en stund. Och prata kunde han ! Så att en timme tillbrakt i hans skrifrum var särdeles angenäm. En gång, då han längre fram skulle passera Nora, skref han till mig, att jag skulle möta honom där och hålla honom sällskap, hvilket jag ock gjorde, och där sutto vi sedan hela dagen på gästgifvaregården och pratade utan att tröttna, d.v.s. han pratade och jag hörde på, så tillgick det vanligtvis. En gång om året hade han en stor s.k. bäragslagsmiddag, där det serverades ärter och fläsk med punsch till och på eftermiddagen gick det muntert till i den förtjusande trädgården. Skada, att hans karaktär ej förtjänar lika mycket beröm, men han var onekligen en stor slarf, mest i affärer, ansågs opålitlig och var därtill ytterst fåfång. Hans vedersakare påstodo, att ”truten” var det enda, som dugde på honom, hvilket dock var en stor öfverdrift, om den ock spelade en stor roll i hans dagliga lif. Hans

äregirighet och hopp var att bli landshöfding i Karlstad, men det lyckades inte, utan han blef i stället utnämnd till öfverintendent. En stor förmåga var han dock utan tvifvel.

Om borgmästaren, Olander, är ej mer att säga, än att han var en komplett nolla, men fryntlig och alltid leende, utom när koleran gick, då han var fullkomligt vettskrämd, fast jag har svårt att tro på en gängse anekdot om honom, att han en gång under den tiden förskräckt utropade: ”uj, uj, uj, Malvina lilla, det var rysligt så det skvalpar i min mage!” Varpå fru Malvina, som var rätt manhaftig, helt lugnt svarade: ”Åh, din tok ! Det var skurmadammen, som slog ut en skurbytta.” - ”Gudskelof för det !” utbrast Olander.

Två gamla militärer gingo och drefvo där i staden. Den ene var major i armén, f.d. ryttmästare vid Lifregementets husarer och hette Geijerstam. Hade förut ägt en god egendom i Närke, Klockhammar, men kommit på kneken som följd af oförståndig skötsel af densamma. Lefde nu på ett litet underhåll af sin bror, kammarherre af Geijerstam, som var disponent på Storfors bruk. Ytterst sirlig och prudentlig i sitt sätt och tal vurmade han nu på statistik och plågade alla människor med frågor om än ett än ett annat, som kanske kunde hänföras till den vetenskapen, därvid inte var så ringa, att det ej väckte hans intresse. Bland annat frågade han en förvaltare under Storfors, Rosendahl, om huru många harar det kunde finnas på tunnlandet på Storfors mark. ”Det skall jag säga majoren, om majoren kan säga mig, huru många flugor det fins på kubikmetern i universum”, svarade denne flinande. ”Spefågel !” utropade G. helt gemytligt. Första gången jag blef presenterad för honom, var hos stadsläkaren, doktor Vester, där min bror och jag voro på besök (de voro studentkamrater). Han slog ögonblickligen ner på mig, satte sig midt emot mig och överöste mig under ett par timmar med frågor om flottan, tills min ej ovanliga hufvudvärk blef så förvärrad, att jag knappt kunde taga mig hem igen. Sedan dess var jag rent förskräckt för att råka ut för honom och tog min tillflykt till, att af pur nödvärn skoja med honom. Det gjorde för öfrigt de flesta hans bekanta. Så t.ex. frågade mig gubben Bernhardt Nygren, då vi åto middag på källaren: Hör du, bror lille, kan du säga mig, huru många harar det fins på tunnlandet i Långbanshyttan ?” - ”Ja, det skulle vara ytterst intressant att få veta”, inföll major G., ytterligt lifvad och utan att misstänka driften. Jag besparades svaret, för hela bordet brast i skratt. När han ej var i sitt frågolyne, och det hände en och annan gång, kunde han vara rätt intressant, ty han var mycket beläst och kunde en mängd historiska anekdoter. Var för öfrigt en hedersman och en gentleman.

Den andre var en f.d. kapten vid Vestgöta regemente vid namn Molinder och hade en rätt skiftande lefnadsbana bakom sig. Som ung officer var han en af Lings elever, blef sedan lärare i fäkting hos dåvarande kronprinsen (sedan Oskar I), deltog som frivillig i dansk-tyska kriget, avancerade här hemma till kapten, men kunde aldrig komma öfver den graden, emedan han råkat stöta sig med sin chef, den fjäskige generalmajor von Hall, så att denne aldrig kunde förmås föreslå honom till befördran. Att döma af hans lynne i senare år misstänker jag, att hans uppträdande varit alltför själfständigt och oppositionellt för att behaga förmän. Nu var hans lynne så förbittradt af orättvisor och motgångar, att det var mycket svårt komma honom nära. Han umgicks med ingen och kände högst få stadsbor. Huru vi kommo att bli mer bekanta med hvarandra, kan jag knappt förklara, men ett faktum är, att vi voro rätt kontanta och utbytte våra minnen från krigarlivet i all trfnad i hans enkla bostad. Men då han blef lifsfarligt sjuk, fick ingen, icke ens jag, besöka honom och på sitt dödsläger tälde han ingen mer än sin sjuksköterska, utan dog som han lefvat, en enstöring. Bland stadens många handlande skulle väl Planting-Gyllenbåga räknas som den förnämste, eftersom han lefde stort, kalasade och fästade, när han kom åt. Under firma N. Mitander & C:o dref han en rätt storartad rörelse, och hans handel var ej uteslutande anlagd på att klå kunderna, såsom nästan alla de andra voro, utan äfven att stå till deras tjänst på bästa sätt. De flästa han-

delsmännen hade små delar i bruk och kallades således brukspatroner. Deras hufvudsakliga ”rörelse” bestod i att förlägga bergsmännen och tillhandla sig deras tackjärn, då de hade godt tillfälle att betinga sig låga pris, hvaremot prisen ingalunda voro låga, då de i utbyte lämnade spannmål och andra lifsförnödenheter.

Med förbigående af åtskilliga andra storgubbar kommer jag nu till det största originalet bland dem, herr C.F Chöler, som genom långt drifven sparsamhet och arbetsamhet lyckades förvärfva en rätt ansenlig förmögenhet. Eget nog märktes intet särdeles ovanligt i hans personliga uppträdande, men så snart han skulle skriftligen uttrycka sina tankar, råkade han vanligen illa ut, och en mängd anekdoter cirkulerade om hans olyckliga skrifsätt, af hvilka några äfven förekommit i tryck. Arten röjde sig tidigt, och redan som ung bokhållare hos Mitander & C:o debuterade han som olycklig författare. Det var med ett kvitto på en fraktsedel af ungefär följande innehåll: ”Från herrar C.J. Anderson & C:o, Kristinehamn, har jag denna dag för Mitander & C:o med forbonden Jonas mottagit ett lass sill, som alla voro i godt skick utom en tunna, som hade några sillar borta i södra ändan. Besynnerligt förefaller mig också, att äfven denna ändan hade bly i ändan.” (Härvid torde vara skäl att anmärka, att väderstrecken alltid spelade en stor roll i Värmland och äfven de minsta småsaker refererades till dem. Sålunda var det ej något ovanligt att i stugorna få höra sådana uttryck som ”sör i fönstret” eller ”där nol (norr) i spisen”). Chöler hade skaffat sig jakträttighet på Storfors mark med förbehåll att han alltid skulle underrätta skogvaktaren, då han ämnade sig ut. Och då han en gång skulle ut och jaga i sällskap med postmästaren, fullgjorde han detta vilkor genom en epistel af följande innehåll: ”Om skogvaktaren får höra några hundar skälla, så bry sig icke därom, det är bara Robsahm och jag”. En gång hade en kund bedt honom skaffa sig en slaktad gris, men fick till svar: ”Någon gris har jag inte, men däremot kan jag berätta, att jag är förlofvad med min fästmö, välborna fröken Flach”. Såsom ledamot af direktionen för fästligheterna vid en kungl. födelse- eller namnsdag författade Ch. ett långt program, hvaraf jag endast erinrar mig slutet:

Därefter kommer herr konungens namn att afbrinna i glaseld. Entréen betalas med 24 skilling och mindre barn med 10 skilling. På Direktionens vägnar. Direktionen.

Då Ch. blifvit rik, ville han gärna att andra också skulle veta det, eller att han ”stod på egen botten”, som han uttryckte det, och det berättas, att han en gång snålat sig med en ångbåt, som Karl XV en gång förhyrt för sin jaktklubb. Då kungen framme i fören fick se den för honom okände passageraren, gick han dit och sporde honom hvem han var samt fick till svar: ”Jo, ers majestät, jag är C.F. Chöler från Filipstad och eger 100.000 riksdaler, så jag står på egen botten”. Det var inte mas det !” utbrast kungen och svängde på klacken. På ålderdomen bosatte han sig i Stockholm, där jag förnyade hans bekantskap, och jag vet mig aldrig ha råkat en så genomlycklig och belåten människa. Att han var sjuklig fäste han sig ej vid, hufvudsaken var, att han hade mycket pengar och ”stod på botten”.

En person af fullkomligt motsatt skarplynne var handlanden L.V. Backelin. Ytterligt lättsinnig, spelare och rumlare som han var, förenade han med dessa dåliga egenskaper en omutlig rättrådighet och godhjärtenhet, som gjorde att man hade svårt att ej smått hålla af honom, i synnerhet som man snart kom under fund med, att han i själfva verket var bättre, än han visade sig. Ibland ställde han till de vansinnigaste upptåg, och jag vet ingen af mina bekanta, på hvilken benämningen ”galenpanna” passat bättre in, än på honom. Så hade han t. ex. i kompani med sin värdige stallbroder som upptågsmakare, veterinärläkaren Rosendahl (bläckets tillvärkare), annonserat till en ”oxhälg”, att de framstående artisterna, vad de nu kallade sig, skulle ha den äran att marknadsdagen gifva en föreställning, därvid den ene (Rosendahl) skulle förvåna publiken med sin buktalarkonst och den andre med sin styrka och vighet. (Rosendahl hade en tid vurmat på att bli buktalare och tyckte själf, men ingen annan, att han lyckades rätt bra, och Backelins styrka och vighet voro de minsta möjliga). Afgiften var 12 skilling, då hvarje besökare fick ”en sup och en smörgås och 6 styfer tillbaka”. Tilloppet af åskådare var så stort salen kunde rymma, och de båda artisterna ansträngde sig till det yttersta att roa publiken, hvilket äfen lyckades. B. var klädd i kalsonger och ylletröja och gjorde några försök att böja på sina stela leder, och att det gick mer än dåligt gjorde ingenting, enär han skaffat sig falska vikter af trä. Buktaleriet gick också någorlunda med hjälp af ett par assistenter. Med ett ord: publiken hade öfvermåttan roligt och dagen därpå var staden öfverfylld af landtbor, som ville se på ”tyskarne”. Med hans oregelbundna lefnadssätt var det emellertid omöjligt, att affären kunde bära sig, utan det dröjde ej länge innan han gjorde session. Han blef då antagen till föreståndare för Persbergs grufbolags handel, hvilket visar huru stort förtroende han ändå trots allt hade. Han lefver ännu och lär nu vara föreståndare för - Filipstads bränvinsmagasin samt absolut nykter.

Bland Backelins närmare umgängesvännar var äfven länsmannen i distriktet, Svenonius, en ordentlig karl så snart det rörde tjänsten, men i sitt enskilda lif en stor slarf. Han hade till medhjälpare en f.d. länsman - hade väl blifvit avsett för fylleri kan jag tro - vid namn Punkt. De voro oskiljaktiga, och man såg dem ständigt tillsammans såväl inne i staden som ute på vägarne, Svenonius inuti och Punkt bakpå karriolen. Jag omtalar dem egentligen för att kunna komma fram med en för värmlandsförhållanden karaktäristisk anekdot. De hade nämligen varit ute på en förrättning vintertid, så att de voro genomfrusna och ansågo sig vid ankomsten till Filipstad kunna behöfva något riktigt värmande. Men hvad skulle det vara ? Toddy ifrågasattes naturligtvis, men därvid ansågo de sig vara för vana, för att det skulle kunna göra någon effekt. ”Dom säger, att tevatten skall vara ovanligt värmande”, yttrade Punkt, ”tänk om vi för en gångs skull gjorde ett försök därmed ?” - ”kör till”, svarade Svenonius, ”men då gå vi allt in i ett enskilt rum”. Då de sedan sutto där inom stängda dörrar och helt melankoliskt läppjade på den varma drycken, yttrade den ene, helt beklämd: ”Det måtte väl i Herrans namn ingen komma in och få se oss”. Det skulle förstås alldeles förstöra deras renomé.

En annan remarkabel figur, som ständigt förekom på gatorna i Filipstad, var orgelnisten och direktören Hamberg. Jag måtte visst aldrig ha sett honom på sommaren, åtminstone ej då det var som varmast, ty jag kan ej påminna mig honom annat än i en gammal, sliten, svart tulubb, som, vidöppen, hängde och slängde efter honom. Bergmästare Schéele sade om honom, att han tagit dagdrifveriet på entrepenad. Lär ha varit rätt skicklig musikus och hade komponerat musik till de flästa sångerna i Fritiofs Saga, hvilka han brukade föredraga då han var hemma och stämde Ninas piano. Men det var mäst drillar. Så ock ”Fritiofs frestelse” allt igenom, och han brukade därvid själf anmärka: ”Hvad bryr jag mig om den svarte och hvite fogeln - jag målar glädjen, jag”.

Året innan vår flyttning från Långbanshyttan kom en herre åkande in på vår gård i landå. Äfven hans namn var Hamberg, men oss emellan fick han aldrig heta annat än ”Ryssen”. Han var nämligen född i Ryssland (eller Finland, hvilketdera hade han ej så noga reda på), dit hans föräldrar flytt, innan han var född. En äfventyrare af rätt eget slag, sade han först, att han var fotograf till yrket och nu ute för att samla vyer; men det var blott en förevändning, och de porträtt han tog, voro mer än suddiga. Hans egentliga ärende var nog att muta in Lahälls vid Hyttsjön belägna, ödelagda silfvergrufvor, hvilket han ock gjorde. Han bodde en tid hos oss, och vi funno aldrig något ondt med honom, men väl litet enfald. Ondh om pengar hade han alltid, men hvarifrån han än fick dem, så hade han, bäst det var brutit upp en hop silfvermalm och byggt sig en silfverhytta samt dessutom inredt en bostad åt sig och en bokhållare i en torparstuga, som han lyckades få köpa. Mot slutet gick det visst dåligt för honom, och det var ej underligt, för han var ytterligt opraktisk, men det var efter vår afresa, så att jag har ej mycket reda därpå. Hans landå var oss en god hjälp vid flyttningen, och jag vet sannerligen ej, huru vi eljest skulle ha redt oss med tre små barn, af hvilka den yngsta, Anna, var 1 månad gammal och insydd i en färskinspåse.

Det sista jag gjorde vid Långbanshyttan, var att reparera och iordningställa Lagrelii gamla gård, som bolaget inköpt och bestämt till bostad åt min efterträdare, Titus Nyberg, min brors svåger, om hvilken jag visst förut talat. Det är på gårdsplanen där ett monument är rest öfver bröderna Ericson.

Den siste oktober 1858 slutade således min första gruftjänst, men den nya tillträdde jag ef förrän den 1 december, så att jag hade god tid att ställa med flyttning o.s.v. Den var rätt besvärlig, ty ”ryssens” landå var ett åbåke att vara tung så att vi ej kunde köra fort, fast den var förspänd med 4 hästar och dessutom hade vi 7 packlass efter oss, som vi ej heller fingo fara ifrån. Vi måste därför taga nattkvarter i Grythyttan, som låg ungefär halfvägs. Under natten föll en mängd snö, som gjorde väglaget ännu tyngre än förut, och till råga på allt voro vi nära att stjalpa i en sväng, som vägen gör midt för gruffältet. Hade ej körkarlarna skyndat fram och hållit emot, kan ingen veta, om ej en stor olycka kunnat inträffa.

DALKARLSBERG.

Vid ankomsten i skymningen till detta för oss så nya ställe fingo vi ett föga gästvänligt mottagande. Rummen voro kalla, för mamsell Ossbahr, som förestod broderns hushåll, tålde ej någon värme och Ossbahr själf var alltför snål i småsaker för att skaffa ordentlig ved, så det blef nästan mitt första göra. För öfrigt voro de rätt hyggliga, ehuru han bittert ångrade, att han sagt upp sig och därför ej med blida ögon såg sin efterträdare.

Det var ett gammaldags ställe, där allt gick efter gammal slentrian, eller så som det ordnats för 20 år sedan af dåvarande ”Öfvergruffogden”, som den officiella titeln lydde, Ohlsson - han som genom inköp af Riddarhyttan blifvit mäktig rik och nu var en stormagnat inom bergshanteringen. Hvad han tillställt ansågs nästan heligt och fick ej rubbas. Hans närmaste efterträdare Wahlsten var en stor slarf, och de andra båda, Olsson och Ossbahr, voro där alltför kort för att lämna några märkliga spår efter sig.

Den ena konsten och spelet voro tämligen nya, allt annat var gammalt och förfallet, så att man hade ständiga reparationer och ledsamheter af de öfriga verken. Bostäderna voro något bättre underhållna, men min egen ganska otreflig, där den låg i en grop. För stora kaserner voro nybyggda: bolaget försåg nämligen hela personalen med bostäder, och ehuru många hade torp (ty bolaget hade rätt stort jordagods) bodde dock de flesta i kaserner. Men det värsta var med grufvorna: tillgångarna kunde ej precis kallas små, fastän de på senare tiden aftagit, men grufvorna hade sjunkit så hastigt på djupet, att de voro mycket svåra att uppehålla. I anseende till bergets lösa beskaffenhet måste detta ske medelst timmerband, och ju djupare grufvorna

sjönko, desto svårare blefvo de att hålla vid makt. Nästan hela vintern timrades det, och malmen bröts hufvudsakligen under sommaren. Uppfodringsvägarna voro ytterligt svåra och osäkra, i synnerhet i östra delen af fältet, där de största tillgångarne voro. Mina ansträngningar måste därför i första rummet riktas på att söka åstadkomma ett nytt, lodrätt uppfodrings-schakt för denna del af fältet, och redan vid min första stämma följande året lyckades jag förnä bolagsmännen att påbörja ett sådant, en ganska dyrbar anläggning, som sedan under namn af Troilii schakt under årens lopp sjunkit till större djup än någon annan järnmalmsgrufva inom landet och varit till ovärderlig nytta. Där satte jag ock in en personliss efter min brors konstruktion, som något minskade det olidliga trfvandet upp och ner på stegar. För nedre fältet byggdes nya uppfodringsverk för berg och vatten, spel och konst, efter Ångströms ritning, hvilket gjorde, att han under tiden var rätt ofta hos oss. Detta arbete var så mycket angelägnare, som jag med hjälp af ett gammalt inventarium, grufstugaren Erik Dahlin, lyckades uppsåra och anlägga två nya grufvor i dessa trakter, Fallgrufvan och Nygrufvan, hvilka sedan i många år gåfvo ymnigt med utmärkt malm, tills de slutligen under mina senare år blifvit utbrutna, utan att malmen kunde återfinnas. Då hade de dock blifvit fullt ersatta af den på 70-talet på stort djup upptäckta Djupgrufvan. Denna sista upptäckt narrade mig att anlägga ett schakt för att träffa malmen högre upp, men det slog totalt fel, ty den gick ej upp i dagen.

Detta om grufvorna tills vidare. Jag öfvergår nu till våra enskilda förhållanden för att omtala huru vi hade det inom och utomhus. Hvad det senare beträffar, så utgjordes mitt boställe af ett 1/4 dels bergsmanshemman, så att vi hade stall, ladugård, dräng och pigor, hästar och kor. Med ett ord: det var ett ganska stort och besvärligt hushåll för stackars Nina. Därtill kommo ytter-

ligare två bokhållare, en för bokföringen och malmutvinningen och en för magasinet och varuboden. Jag var nämligen äfven här handelsman och i mycket större skala än vid Långbanshyttan, eller i proportion till arbetarne som voro flera, omkring 3 gånger så många som på gamla stället, utom en mängd hemmanbrukare och torpare. Barnaskaran ökades också oupphörligt, så det var förunderligt, att hon stod ut med det.

I sammanhang härmed bör jag ej glömma att omtala det ständiga bråket med de årligen återkommande grufstämorna. De utgjorde ett värkligt evenemang i orten och kallades "Dalkarlsbergs Lottning", emedan en del af malmen lottades på de olika delegarne. Där uppgjordes hufvudsakligen årets malmaffärer (och äfven andra). Patronerna kommo vanligen på tisdagen i andra veckan af November (somliga redan på måndagen) i gentila ekipage med galonerade kuskar och dröjde till fredag eller lördag. De egentliga förhandlingarne egde rum på onsdag och torsdag. Alla dessa personer skulle naturligtvis härbärgeras och födas. Sedan järnvägen kommit upp och stämman flyttats till Augusti samt andra förhållanden inträdt i afseende på malmutdelningen och åtskilligt annat, blef vistandet där kortare och tillståndet skapligare. Äfven i andra afseenden voro dessa stämmor mindre angenäma, ty mina nya patroner voro med få undantag stela och högdragna, så att skillnaden mot mina gemytliga, trefliga värmlänningar var ofantlig stor. De förra läto mig känna, att jag var deras tjänare, de senare att de voro mina vänner.

Hvad vår bostad angår, så utgjordes den af en lång, rödmålad lada med fönster, ruskig och smutsig invändigt och mossbelupen utvändigt, ganska rymlig men obekväm. Vi disponerade nedre våningen, den öfre utgjordes af gästrum och en stor samlingsal. Alla människor borde kunna se, att den tålde en grundlig uppsnygning, men så länge jag ännu ej var riktigt varm i kläderna och dessutom Yngström var ombudsman, ansåg jag mig ef böra tala därom. Han var (och är fortfarande) en ärke smulgråt, och hans vänskap hade blifvit mer än ljum för åtskilliga små konflikters skull, som vi iråkat med anledning af vår ställning till ombudsman fick brukspatron V. Cassel, hvars ekonomiska åskådning var vida liberalare, brakte jag saken på tal, och följd blef ett stämmobeslut, att jag fick 4.000 kr. till reparation. Med den uppsnyggades bostaden nödortfligen, så att öfre våningen, hvilken vi nu togo i besittning, blef ganska ljus och treflig, tack vare höjdt innertak och större fönster. Sedan trufdes vi också vida bättre än förut. Där mottogo vi kära och efterlängtade besök af syskon, svågrar och svägerskor (Augusta var hos oss öfver ett år och hjälpte Nina), jämte många främlingar, som kommo för att se och beskåda åtskilliga nyheter, som jag efter mycket grubbel och fundering lyckats införa i grufbrytningen. Bland dessa främlingar erinrar jag mig särskildt min förra lärare på Karlberg, Klingenstierna, som kom dit för att experimentera med elektricitets användning vid skottlossningen. Men det blef för dyrt och befans ej lämpligt, åtminston inte vid Dalkarlsberg. Det var rätt eget att åter sammanträffa med den hedersmannen, som man ej kunde underlåta att värdera och hålla af trots hans pedanteri. Min bror Carl och svåger Carlson voro där samtidigt, och de tycktes trifvas utmärkt godt tillsammans. Mannerstråle var ock där, så att litet skämt ej fattades mellan de allvarliga samtalen.

Anm af Nina Bratt

Grufstämorna eller de s. k. Lottningsstämorna vid Dalkarlsberg voro något enastående besvärliga och ledsamma. Såsom förut i korthet omtalats räckte de i 8 dagar och veckan förut var särdeles besvärlig med slag, bryggd och bakning i långa banor med kakor och småbröd i mängd, hvilka fallit herrar patroner serdeles i smaken. Herrarna foro fram och tillbaka till de andra gruffälten, men man fick vara beredd på middagar etc. alla dagar. Och därtill kom kuskarna, som också skulle herbergeras och äta. Därtill måste antagas en särskild person, "Mor Stina", som hade fullt upp att göra med sina "herrar" hvartil brygghuset måste användas efter vederbörlig uppsnygning. Och nästan aldri besvärligast var våningarnas omflyttning de första åren, då herrarna skulle disponera öfre våningen och alla möblers flyttning skulle ske så fort som möjligt äfven om tiden var tillräcklig, och sedan samma omflyttning igen -

hvilket dock allt blef bättre sedan herrarna förklarade sig kunna residera i nedre våningen, endast ha stora salen till sessionsrum, och då fick äntligen disponentens använda den öfre trefliga våningen. Kontoret fick upplåtas till en del bergsmansgubbar, som voro delegare men trufdes bättre med stora toddyburkar der. Och när den veckan var slut var belåtenheten stor.

Efter stämmornas slut anordnades en liten festlighet för arbetarna. Det fanns nemligen en liten kassa, bildad af bidrag från arbetarne och tillskott af bolaget och hvaraf räntan fick användas till "Nytta och nöje" efter beslut af "Styrelsen" som utgjordes af valda arbetare och disponenten. Nu användes den att ordna en festlig middag åt arbetarna och det inköptes väldiga mängder kött m. m., hvilket gjordes i ordning af verkställare Zelljedts fru med hjälp af "Mor Stina" m. fl. och sedan afåts middagen i grufstugan i all gemytlighet och munterhet. Sedan var stort kaffekalas då äfven de kvinnliga medlemmarna voro inbjudna. Allt bröd och äfven tunnor med dricka bjöds på af disponenten. Dessa omtyckta festligheter forto så länge verkställarens voro kvar vid gruffältet och så länge stämmorna ej voro ändrade. Sedan dels tiden flyttats och stämmorna flyttats till Nora blef det annorlunda och de märkvärdiga

Dalkarlsbergsstämmornas saga slut.

Som ett bevis på god anda må omtalas att en gång då arbetarna rätt talrikt voro samlade vid "Politiska knuten" kommo en hop socialister och började prata. Först hördes på under tystnad, så framsteg några af deras anförare och förklarade för främlingarna att "Ni kunna gå er väg, ju förr dess bättre, vi ha det bra, äro nöjda, och vilja ej höra på er". Hvarpå de utskickade lomade af.

För ungdomen var en tid en dansbana anlagd med virke tillsläppt af bolaget och den var mycket omtyckt och använd tills några ungdomar företogo sig att i hemlighet förse sig med spritvaror, hvilket var förbjudet. Den togs då bort till saknad för de ordentliga.

Annars var ordningen god och arbetarna berömligt hyggliga och hyfsade och visade på många sätt sin tillgifvenhet för sin disponent och sin tacksamhet för hans arbete för deras bästa. Särskildt visades detta vid hans afgang från platsen och aldra sist genom att de skickade en stor krans till hans begrafning med "orden" i stora gyllene bokstäfver: "Gärd af tacksamhet och vördnad".

Fordom voro grufarbetarna kända såsom bråkiga och oregerliga, särdeles styfsinta och svåra att ha att göra med, kanske ej heller behandlade på rätta sättet. Från första tiden sedan det kommit ny disponent kan följande episod omnämnas såsom betecknande. Kort dessförinnan, under Ossbahrs senare tid, inklef en dag på kontoret en arbetare med händerna i byxfickorna om sluta-

tande flere stora malmstenar och hotade med dessa förvaltaren, som tillkallade bokhållaren, och båda lyckades köra ut karlen, som ej var nykter. Kort efter sedan den nye disponenten dit-

kommit, upprepades samma försök, men han satt helt lugnt kvar, sträckte endast ut handen, pe-

kade på bordet och sade: "Lägg stenarne der och gå din väg och kom igen en annan dag, då du är nykter, och tag med din fogde, så ska vi talas vid, och om du har skäl att klaga skall du få rättvisa." Karlen lomade ut helt flat och när han utanför trappan träffade på sina kamrater, som frågade: "Hvad sade han", utbrast karlen: "Det var mej en tusan te vara orädd", samt berättade sanningsenligt förloppet. Sedan kom han verkligen en dag nykter och efter samspråk blef han ganska nöjd och hyggelig och var kvar en längre tid utan något krångel.

Slut på anm av Nina Bratt

För att nu återgå till grufbrytningen, hade jag allt från min ankomst varit missbelåten med den af gammalt häfdvunna metoden att bryta malm om sommaren och timra under vintern, i synnerhet som bärget i väggarna blef lossnigare på djupet och några af rummen för breda att stödja med timmerband. Ras inträffade litet emellan och arbetare dödades, så att lynnet fördostrades och jag började förtvifla om en lycklig fortsättning. Mina sakkunniga vänner och bekanta rådfrågades förgäfvos, ingen visste någon råd. Då utkom en broschyr af en tysk grufingeniör, som slagit sig ner här i landet som lärare vid Falu bärgskola och sökande till professuren vid Tekniska Högskolan jämte Nordenström. Den afhandlade brytningssättet i några tyska grufvor, där igensättningsmetoden användes. Den gaf mig mycket att tänka på, och slutligen beslöt jag göra ett besök vid Ämmeberga zinkgrufvor, där tyskarne infört detta brytningssätt. Sedan jag där rådgjort med direktör Schwarzmans var jag vid hemkomsten fullt besluten att införa denna metod vid Dalkarlsberg. Ombudsmannen, som då var brukspatronen och riksdagsmannen A. A. Berger (far till blifvande justitieministern Ossian B), gaf sitt bifall. Han förstod naturligtvis inte ett dugg, och bergmästaren, Barthelson, hade ej heller någon invändning att göra, ehuru det stred mot den föråldrade grufvestadgan.

Jag grep således verket dristeligen an. Det var nog ett både djärft och vådligt företag; ty jag hade ingen till hjälp, utan måste själf i min okunnighet instruera alla, såväl byggmästaren, Jakob Zelljardt, som förmän och arbetare. Om jag ej straxt efter min ankomst anlagt Troilii schakt, hade saken varit i det närmaste omöjlig. Nu gick det emellertid rätt bra, så att jag till bolags-

stämman 1869 kunde aflämna rapport om rätt goda resultat. Bolagsmännen förhöllo sig neutrala, och det var det klokaste de kunde göra. Så fort omständigheterna det medgäfvos, ändrades sedan brytningssättet i alla grufvorna, och redan året därpå blef jag af min vän Fredrik Lagergren anmodad att uppgöra en dylik plan för Rällingsbergs stor grufva i Dalarna, hvilket jag ock gjorde, samt skötte sedan brytningen därstädes i 10 år.

Bland de första, som kommo hem för att beskåda nyheterna, var Nordenström, som i samma vefva blifvit professor. Han fick del af mina arbetsplaner, till och med afskrift utaf dem, och han erkände sedan öppet för baron Leijonhielm, att han nästan uteslutande lefde på dem det första året vid bärghsskolan.

Eftersom jag nu flera gånger kommit att nämna Nordenströms namn, kan det vara skäl i att något närmare redogöra för min bekantskap med honom och vårt förhållande till hvarandra.

Första gången vi träffades var vid Åtvidaberg, där han var min brors biträde vid grufvornas skötsel. Han hade då nyss genomgått först bärghsexamen och sedan högskolan i Falun, men var, trots sin stora lärdom i dessa ämnen, en ofantligt glad och munter gosse, full af pojkaktiga upptåg, och därmed fortsatte han för resten af hela sitt lif, tills sjukdomen bröt hans krafter. Då längre fram Nina, Titus Nyberg och jag gjorde en lustresa till Blommedal, där min bror då bodde, och Åtvidaberg, var han vår ständige ciceron och följeslagare samt följde oss vid vår afresa från det senare stället, i spetsen för några andra åtvidsbor, först till Vrångshult, där "gubben Hök" höll tal och bjöd på champagne, och sedan till en gästgifvaregård, där afskedsglaset tömdes.

Sedan tror jag ej vi träffades, förrän han blifvit professor och kom till Dalkarlsberg för att studera igensättningsmetodens tillämpning, och redan året därpå öfverenskommo brukspatron

C. Lindberg och jag att antaga honom till grufingeniör vid Stribergs och Dalkarlsbergs gruffält med den olikhet i uppdragen, att han vid Striberg helt och hållet ledde brytningen, medan han vid Dalkarlsberg blott var kontrollant och rådgifvare.

För att kunna rätt tyda hans beteende därefter vid åtskilliga tillfällen må jag här redogöra för min uppfattning af hans karaktär och bevekelsegrunder. Då han utnämndes till professor, hade han inga andra meriter att åberopa sig på, än sina utmärkta betyg från universitetet och bärghs-

skolan samt ett särdeles fördelaktigt intyg af min bror, hvaremot hans medtäflare, hvars namn jag ej kan erinra mig, utom minst lika grundliga kunskaper kunde framhålla en mångsidig värksamhet både som ingeniör och författare till en mängd broschyrer och uppsatser rörande handteringen (hvariblan den som räddat mig ur trångmålet) samt väl vitsordad lärarevärksamhet vid Falu bärghskola. Att N. ändock föredrogs framför "tysken" var utan tvifvel en stor lycka för svenska grufhandteringen, ty i arbetssamhet och nit kunde han ej öfversträffas, och den utomordentliga nytta han genom dessa egenskaper tillförde handteringen är obestridlig och fick äfven det amplaste erkännande. Men han insåg nog själf sin underlägsenhet vid starten och beslöt, så är min uppfattning, att ej sky någon möda (eller något medel) att visa sig värdig sin upphöjelse och vinna ett aktadt och berömdt namn. Detta blef hans fixa idé, hans äregirighets mål, hans lifs uppgift. Sedan den första hänryckningen lagt sig öfver den omhvälfning jag åstadkommit, förändrade han således taktik och, på samma gång han i praktiken öfvergick till mitt system, nämnde han därefter aldrig mitt namn eller mina planer i sina föreläsningar, utan blott sina egna, så att eleverna, då de slutade sin kurs, voro fullkomligt okunniga om, att jag haft någon den minsta del i metodens införande. Han fick slutligen Jernkontorets stora medalj därför, och den unnade jag honom gärna, medan mitt namn ej ens nämndes. Året efter metodens införande, lämnade jag en längre redogörelse därför till "Bärghshandterings Vänners" tidskrift, och nuvarande generaldirektör R. Åkerman ville intaga den i "Jernkontorets Annaler", men N. lyckades förhindra det. Då hade det ju för alla tider varit fastslaget, hvem som var "roten och upphofvet"! Slutligen blott ännu ett lite drag: under ett af mina sista år vid Dalkarlsberg skulle ett nytt schackt anläggas för öfre fältet, det sedan så kallade Vasaschaktet,

och jag hade för N. utvecklats mina skäl för en viss plats, då vi blefvo afbrutna af middagsbud. Då vi sedan druckit kaffe, försvann N. helt hastigt, och jag fann sedan, att han gått ner på kontoret och uppgjort en kartschiss, där min plan var åskådliggjord men med hans stil, så att det skulle vara allom klart, hvem som gjort upp planen.

Det var dock icke endast jag, som var offer för hans benägenhet att tillägna sig andras förtjänst och plöja med andras kalfvar. Min bror hade konstruerat en tryckpump för Åtvids grufvor. Då denna sedan blef använd i vår bärghslag, gick den alltid under namn af N:s tryckpump, utan att han någonsin däremot inlade en gensaga. Jag frågade därför min bror, huru därmed förhöll sig, och han svarade, att N. icke hade något mer med den att göra, än att han satte ner den första, men han satte den upp och nedvänd! Flera andra exempel skulle kunna anföras, men det sagda må vara nog.

Men hans duglighet var så stor och hans sätt så intagande, att hvarken jag eller någon annan, tror jag, kunde underlåta att, allt detta oaktadt, värdera och hålla af honom, och, så snarstucken och ömtålig jag än eljest var, kunde jag i längden ej vara ond på honom, utan fann mig uti att vara tillbakasatt.

Äfven utanför Dalkarlsberg hade vi mycket med hvarandra att göra och många gemensamma uppdrag. Först värderade vi tillsammans med Otto Gumelius Sala silfvergrufva, hvilket uppdrag vi dock efter senare rön och erfarenheter måtte gjort dåligt ifrån oss. Därefter värderade vi Norbergsfälten och uppgjorde plan till deras förening samt hade flera andra mindre, gemensamma uppdrag, och slutligen uppgjorde vi plan till Dannemora grufvors brytning enligt igensättningsmetoden, en plan som ännu följes. Vid flera andra, mindre gruffält uppgjorde jag också brytningsplanen, och vid Bispberg hade jag Sjögren till kompanjon.

Sådana uppdrag betalades i allmänhet mycket bra, och då jag dessutom hade 500 kr. årligen af Rällingsberg samt bolagsmännen höjt min lön till 7.000 kr (med förbehåll att jag ej finge antaga någon annan plats), voro mina inkomster mycket goda, men de behöfdes väl, ty barnskaran växte oupphörligt.

Bortforslingen af malmen hade sedan urminnes tider skett uteslutande om vintern på före, och redan kl. 5 på morgonen måste ene bokhållaren (gemenligen kallad inspektoren) infinna sig på fältet för att verkställa utviseringen af de olika malmhoparne och sorterna till 100-talet körare. Det var en obeskrifligt liflig tafla gruffältet då förtedde. De många blossen, hästarnas gnäggande, körarnes muntra, upplifvande rop, allt bidrog till framställning af en äkta nordisk vinterbild. Nu hade emellertid förhållandena ändrat sig: eganderätten hade alltme öfvergått från bärghmännen till bruksegarne, i synnerhet den, som hade sina masugnar utefter nordvästra stambanan, malmuppföringen var stadd i ständigt stigande tack vare den nya metoden, som tillstodde brytning året om, och upptäckten af nya fyndigheter, bland hvilka, utom de redan omtalade Ny- och Fallgrufvorna, särskildt bör nämnas Djupgrufvans stora malm. Det var således nödvändigt att uttänka och igångställa nya utvägar, så mycket behöfligare som de sista vintrarne varit alltför milda för att någon betydlig slädfrakt skulle kunna ega rum. Ett system med kombinerad båt- och järnvägsfrakt var några år förut undersökt och kostnadsförslag uppgjort, men det var ett lappvärk, så att det ej kunde tillvinna sig allmän sympati, utan förföll. Vederbörande tycktes alldeles ha lojnat af. En fullständig järnväg emellan Dalkarlsberg (eller Vikersvik) och Degerfors vid nordvästra stambanan skulle bli alldeles för dyr, sades det.

Efter långt grubbel och funderande företog jag mig då att uppgöra en kalkyl öfver en sådan järnväg, visserligen mycket på fri hand, då jag ej hade några fackkunskaper, men dock med stöd af uppgifter från andra håll och de fraktmöjligheter, som förefunnos. Afkastningen visade sig efter min uppfattning vara mycket god, i synnerhet om banan utsträcktes till Striberg, men - huru bibringa vederbörande samma åsikt?

Jag erinrade mig då, att jag i Knut Kjellmark hade en säker och inflytelserik vän. Han var visserligen blott förvaltare på Svartå bruk men var som sådan baron Leijonhielms högra hand och åtnjöt dessutom stort förtroende hos ortens bruksegare för sin duglighet och pålitlighet. Jag skref därför och bad honom om ett besök, emedan jag ”ville afhandla en mycket viktig sak” med honom. Han kom nästan straxt, och sedan han tagit del af mina papper, blef äfven han lifvad för saken och såg ingen omöjlighet för planens realiserande.

Efter hemkomsten till Svartå lyckades han intressera baron Leijonhielm för saken, och han återigen de andra patronerna, så att det ej dröjde värst länge, innan jag hade en järnvägsingeniör, Sandberg, vid Dalkarlsberg, som stakade banan. Men utom aldra första början fingo hvarken Kjellmark eller jag vara med något vidare. Därtill voro patronerna för högfärdiga (det var deras hufvudsynd). En liten släng af slefven fick jag ändå, i det baron L. lät Kjellmark fråga mig, om jag hade något emot att få Vasaorden. För egen del satte jag ej stort värde på den, men det gjorde andra så mycket mer, och därför tackade jag och sade ja. Denna märkvärdiga händelse inträffade anno 71, eller 2 år innan Vikern-Möckelns järnväg var färdig och slingrade sig fram öfver gruffältet, och därmed började, kan man säga, en ny aera i gruffältets yttre historia, liksom den nya brytningsmetoden gjort det i den inre. Alla gamla byggnader måste kasseras - utom själfva uppföringsvärken, som förut uppförts, och nya uppföras, såsom gruftorn, skrädhus, luftbanor, med ett ord: det blef en liflig byggnadsvärksamhet under närmaste ledning af den duglige men originelle Jakob Zelljardt.

Allt detta i förening med de försök med bormaskiner, som sedan kommo till stånd (hvarom mera framdeles), gjorde tillströmningen af vetgiriga och nyfikna resande ofantlig, så att jag såg mig föranlåten att inrätta ett värds hus i en ny byggnad vid dammen, där en del kunde härbergeras och bespisa.

Ett åttondels hemman arrenderades af järnvägsbolaget, som då uppförde en ståtlig bostad, i hvilken sedan många år Joh. Naessén residerade som trafikchef, och nästan samtidigt inköpte brukspatron G. Wahlund ett hemman i Skrekarhyttan åt sin måg, dåvarande löjtnanten Halvar

Tisell, så att vi fingo två mycket hyggliga grannskap. Snart tillkom ett tredje, då min gamle vän och kamrat vid Flottan, Karl August Rappe blef stationsinspektör vid Vikersvik. Från att vara en förmögen jordegare i Småland, hade han råkat i obestånd och genom vänners och släktingars bemedling fått denna anspråkslösa befattning. Näst gladde mig nästan allt detta för Ninas skull, ty de nya grannarnas älskvärda fruar blefvo hennes trofasta vänner, och denna vänskap fortfar, åtminstone hvad angår friherrinnan Rappe (den sedan i ”bildbara idiot-saken) så beryktade) till hennes för ett par år sedan timade död. Men äfven mig beredde dessa grannar ett mycket stort nöje. Rappe och jag voro goda vänner från ungdomsåren, och han var en riktig kärnkarl, som alla måste högakta, men måhända var hans begåfning af den sorten, som lätt kunde anpassa sig till nya förhållanden. Då han således efter en tid befordrades till trafikchef vid Frövi-Ludvika järnväg, slog det ej väl ut, utan han steg snart ner till assistent vid stockholmskontoret. Ödet fögade så, att jag nästan alltid träffade honom vid mina en tid ej sällsynta besök i Stockholm, då vi gerna ställde så, att vi fingo vara tillsammans. En gång råkade vi på dåmera kommandören i Flottan Axel Fischerström, och hade med honom en ofantligt angenäm dag. Sista gången jag råkade Rappe var dagen före hans plötsliga död af hjärtförlamning.

Den andra grenen, Tisell, var äfven en hedersman, men af helt annat skarplynne. ”Kvick och eldig som jag” (sade gamle stupide revisor Kjellin om sin son (kunde han vara ytterst angenäm i sällskap, synnerligen som värd, men äfven som gäst, ehuru han då ofta höll sig mer högtidlig. Men han var öfvermåttan hetsig till lynnet och kunde, då sinnet föll på, bli mer än grof och brutal. Som han hade godt om tid och ej saknade fackkunskaper, blef han järnvägsbolagets värkställande direktör under byggnadstiden och råkade i den egenskapen i många konflikter med hemmansegarne, öfver hvilkas mark järnvägen skulle dragas. Elfhytteborna lofvade honom ett varmt mottagande, då deras turkom. Detta kom ut och det ansågs därför rådligast att uppskjuta därmed, tills T. skulle på mötet, då jag, såsom suppleant inträdde i hans ställe. Mitt temperament var nog så hetsigt, men jag hade måst lära mig att lägga band på mig, då så var nödvändigt, och förhandlingarne aflöpte i allsköns lugn och ro. Detta gjorde emellertid, att han ej gerna kunde antagas

till trafikchef, en plats som han eftersträfvade, utan Naessén blef i hans ställe. Till stor saknad för oss flyttade han sedan till Nyköping och bor nu i Stockholm, men vi träffades aldrig, och de ha ej sökt upp oss.

Vår tredje nya granne, Naessén, var en jämn och bra karl, skötte sin trafikchefstjänst oklanderligt, om ock med en viss vräkighet, eller kanske det mera såg så ut för hans stor mage, samt blef dessutom vår kommunalnämnds ordförande, då Vikers kapell blifvit egen kommun. Men han förde med sig dåliga affärer, och då slutligen äfven sjukdom tillstötte, så att han både andligen och lekamligen blef bruten, måste han afgå straxt före vår afflyttning och dog i misér hos sin svåger, Constantin Tideström.

Bland våra grannar bör jag väl ock nämna en mäktig potentat i Skrekarhyttan, Erik Eriksson, som från början såsom en obetydlig bergsmansson svingat sig upp till kapellagets rikaste man. Han köpte den ena egendomen efter den andra och lät dem förfalla med undantag af skogen, af hvilken han tog all sin inkomst genom att med därur erhållna kol blåste tackjärn i Skrekarhytte masugn. Var utan tvifvel ett ovanligt skarpt hufvud och hade därtill nästan alltid tur i sina affärsföretag, men började storsupa. Denna last tilltog med åren och öfvergick till periodiskt delirium, hvarunder han hade för sig de vildaste galenskaper. Märkvärdigt nog var hans affärshufvud ändå under de rediga dagarna i det närmaste lika skarpt som förut. Dog för några år sedan såsom en mäktig rik man.

Åt andra sidan hade vi i Dalkarlshyttan Per Larsson till granne. Äfven han var rik, men hade i olikhet mot Eriksson ärfvt sin förmögenhet och lyckades förstöra en stor del däraf. Dog i delirium. Den dryck dessa herrar mest begagnade och som för öfrigt var modärn i bärgslagen, var "korial", eller "uddevallare", d.v.s. den bestod af kaffe och brännvin.

Jag nämnde nyss Vikers kapell. Historien därom var den, att redan vid århundradetsbörjan förslag väckts att bygga en kyrka i Skrekarhyttan, men först år 1871 kunde denna plan förverkligas tack vare bidrag af Dalkarlsbergs aktiebolag af 5.000 kr. I sammanhang därmed bildade vi egen kommun under namn af Vikers kapellag, då jag blef dess första ordförande i kommunalstämman och fortsatte därmed i 17 år, då jag tröttnade och afsade mig.

Då kapellpredikantbefattningen kungjordes ledig, söktes den af en läsarepräst, en rå, prästvigd bonddräng och en tredje, som jag nu ej mins. Då jag ej kunde förlika mig med någon af dem, lade jag ner min röst med den påföljd, att den mellersta, Bihldorf, blev vald. Det var den gräl-

sjukaste människa jag ännu råkat ut för, och vi kommo snart i delo med hvarandra. Slutligen anmälde jag honom (efter samråd med en jurist) hos konsistorium för något groft tjänstefel, ty han var verklig outhärdlig, det kunna alla samtida intyga. Han inkallades och fick en skrapa och tog i vredesmod afsked från tjänsten som kapellpredikant. Var sedan "hjälppräst" i flera år och utmärkte sig ständigt för ett skandalöst uppträdande, tills han slutligen gaf allt på båten och for till Amerika, där han lär vara murare. På mig hämnades han genom att gifva mig sin röst till biskop i Västerås, hvilket gaf "Fäderneslandet" anledning till en smådevisa om mig.

Bland öfriga kommunala befattningar jag - mest på grund af min tjänst, tänker jag, innehade må nämnas: ledamotskap i bevillningsberedningar och taxeringskommittéer, i sparbankens och folkbankens styrelser, i landsting (i 2 perioder), ordförandeskap nästan ständigt vid Jordbanksstämmorna, och till råga på allt blef jag riksdagsman vid majriksdagen 1887, då smeden Johansson ej hade sina papper klara, men som valet blef föremål process, kom jag ej upp förrän mot slutet. Reste ändå dit af nyfikenhet och för att se, huru det tillgick.

Vidare var jag i kompani med vännerna Olof Forsell och Julius Sundell med om att inköpa ett tryckeri och uppsätta Nora Tidning. Anledningen därtill var, att Forsell hade en döfstum son, som han ville skaffa sysselsättning, men å Sundells och min sida, att vi måste ha reda på åt-

skilliga kungörelser, som upplästes i Nora Kyrka, och då vi ej själfva kunde infinna oss därstädes ständigt och jämt, vidtalade vi en skraddare att lämna oss afskrift af de viktigaste - allt mot en godtgörelse af 25 kr. utaf oss hvar. Nu fingo vi dem i tidningen, hvilket hvar både billigare och tillförlitligare.

Nämnde Sundell och jag inrättade sedan - troligtvis på hans initiativ - "Nora Bärgslags Grufveförvaltareförening", som vann ofantlig anslutning. Vi besökte i tur och ordning hvarandras grufvor, diskuterade förekommande frågor och gingo i grufvorna, så det var nog en ganska nyttig inrättning. Men med tiden blef det alldeles för mycket kalasande. Nu är visst föreningen upplöst.

Vid mina resor till Örebro sammanträffade jag ofta med min forne skolkamrat, Natanael Fröding, en något vidlyftig person, som lät mycket tala om sig. Ytterst angenäm som vän, men farlig att ha affärer med, sades det, trufdes man gerna i hans sällskap. Han föreslog en gång, att vi skulle bilda en bärgsmannaförening, och som den tanken slog an på mig, associerade vi oss med några andra och utfärdade ett upprop och utlyste ett möte, som blef mycket talrikt besök, och där förslaget vann allmän sympati. Detta var upphovet till "Bärgshandteringens vänner" - en förening, som ännu lefver och florerar till anmänt belåtenhet. Den utgaf en tidskrift under namn af "Blad för bärgshandteringens vänner", i hvilken jag en tid var en flitig medarbetare. Dess förste ordförande blef direktör Andreas Grill, vice d:o brukspatron Harald Ericsson och sekreterare Ludvig Rinman, således idel respektabla namn. Bland yttringarne af dess verksamhet erinrar jag mig att den uppsände en deputation, hvaraf äfven jag var medlem, som under frih. Hugo Hamiltons ordförandeskap uppvaktade civilministern och kungen med anhållan om vissa lindringar för bruk och grufvor i den nyss utkomna förordningen "Om minderårigas användning i fabriker och handverk". Den hade också åsyftad verkan.

På tal om mina uppdrag får jag ej heller glömma, att jag i egen hög person en gång anförde en deputation, som uppvaktade kungen. Det var då vår dr. Gihl hastigt aflidit och på förslag till hans efterträdare blifvit i första rummet uppförd en person, som vi hade all anledning att vara rädda för. Deputationen bestod för öfrigt af brukspatronen Casper Vedberg på Hagby, ”en rolig deputation”, lär landshöfding Bergström ha yttrat. Och han hade nog rätt, ty de voro verkligen rätt stora original, alla tre, huruvida jag också borde räknas dit, kan jag ej yttra mig om. Vi voro dock utsedda af kommunalstämmor och rådhusrätt. Då vi inkommit, fick jag en nådig igenkännande nick af majestätet, och sedan jag presenterat kamraterna, stod han hela tiden bredvid mig med handen på min axel, medan jag androg vårt ärende och angaf skälen, hvarför vi önskade få den andre på förslaget, Malmgren, utnämnd. Då vi bockat oss ut, öppnade P. Pehrsson (som högtiden till ära var klädd i splitter nya , hvita ullstrumpor, för korta byxor och skor, som glappade på det hala golvet) ånyo dörren och yttrade: ”Hva håller som ä, ers majestät, bara vi slipper N.N” /den i första rummet uppförde), hvarvid jag genom dörrspringan såg ett godmodigt leende i kungens ansikte. Kungen lofvade att göra hvad han kunde, och utnämningen skedde efter vår önskan. Den ”roliga” deputationen hade således gjort nytta.

I sammanhanget härmed skall jag nämna några ord om våra läkare. Något år efter vår ankomst till Dalkarlsberg blef Björn Floderus stadsläkare i Nora. Det var en skicklig karl och en högst sympatisk personlighet. Under hela hans tid hade jag ackord med honom, och han blef snart min och allas vår synnerlige vän. Jag höll på att säga att det var ett nöje att vara sjuk, då man hade honom till läkare. En hans medbroder sade om honom, att han ej var läkare utan sjuksköterska, hvilket jag anser vara ett stort beröm. Med tiden blef han sjuklig och hade ofta vikarie. En bland dem, dr. Gihl, skötte mig, då jag år 79 hade inflammation i blindtarmen, och det gjorde han ifrån sig som en hel karl. När Floderus dött i en ohygglig sjukdom, var sorgen stor och allmän, och vi reste en vård på hans graf. Provinsialläkaren, lifmedikus Engström - han fick den titeln som intendent vid Loka - var ock en jämn och bra karl, men mer intresserad af sin ekonomi. Efter honom kom dr. Gihl, en mycket skicklig läkare, men drack så obarmhärtigt, att det var tur om man träffade honom nykter. Det var efter honom och ej efter Engström, som Malmgren kom. Den senare var en särdeles nobel och älskvärd person, menförströdde sig med morfin efter en ögonsjukdom, reste upp till Stockholm för att bli botad, men dog där. Om hans efterträdare, d.r Tjernberg, har jag ej mer att säga, än att han var en ärke smulgråt och ett stort original, som ej ville ha någon praktik, så att det hände besökare, att de fingo svaret: ”Om jag kunde begripa, hvarför ni kommer till mig, ni kan ju gå till doktor Glas” (dävarande, ännu lefvande stadsläkaren).

Då jag i det föregående talade om våra grannskap och vårt umgänge i orten, glömde jag alldeles dem, som vi hade i Nora stad och dess omnejd. Främst bland dem vill jag nämna familjen Hoffman. Anledningen till vår bakantskap var att jag, då vi först kommo till orten, vid mina stadsresor fick ta in hos en gammal enkefru Schedin, som var faster till Titus Nyberg och hade en gård vid torget. Sedan gumman dött, inköptes gården af brukspatron Hoffmans enka vid Ramshyttan, och där uppförde hon åt sig ett prydligt boningshus med uthus och stall samt erbjöd mig att återflytta dit, hvilket jag med nöje gjorde, och då Nina en och annan gång var med i staden, uppstod helt naturligtvis en nära vänskap.

Enkefru Hoffman var typen för en gammal älskvärd dam ”af gamla stammen”, välvillig, snäll och prydlig. Hon var syster till Noras förnämligaste fru, som jämte sin man, brukspatronen och riddaren, f.d. riksdagsmannen i borgarståndet Anders Vedberg förde spiran i samhället och i följd däraf lagt sig till med rätt förnäma later. I Hoffmanska huset däremot rådde alltid en enkel borgerlighet. Döttrarna voro ock snälla och älskvärda, men hade det felet att vara för många - 5 stycken, stora och fullväxta. Krämpor hade de ständigt, så att Floderus var mycket upptagen af dem. Kanske detta var orsaken till att ingen af dem fann hvad de alla ifrigt sökte, en man, oaktat de voro smått förmögna, så nog borde det räckt till nedkomsträkningarne. Gumman H. dog under något af våra senare år vid Dalkarlsberg och döttrarne flyttade till Stockholm, där två af dem ännu lefva.

Hemmavarande sonen, Janne H. var redan till åren kommen och blef snart rådman i den lilla staden. Det var en s.k. betydlig herre med stor mage och bister uppsyn, när han var stadd i sitt höga ämbetes utöfning, förnämligast vid marknader, då han med en stor väska på magen styrde och ställde med ”ståndspersonerna”, då det var ett stort nöje att höra honom med befällande, litet stammande röst ryta och domdera på Nora torg. I grund och botten var han en godmodig hedersman och därtill ovanligt hjälpsam och tjänstaktig mot sina vänner, så man gerna förlät honom hans lilla fäfänga och inskränket. Trots sistnämnda egenskap skötte han dock ordentligt och oklanderligt kamrerarejänsten vid Enskilda bankens afdelningskontor, hvilken syssla han erhöll på sin mäktige släkting Vedbergs rekommendation. Hans olycka var att han råkade i klorna på ett sämre, alltför tillgängligt fruntimmer,, med hvilken han slutligen, trots familjens och släktens protester gifte sig. Stackars hederlige Janne ! Det förhastade steget fick han ångra många gånger, ty hon var, som man säger, ett stycke hår af hin. Ibland körde hon ut honom, och då var han barnslig nog att med tårar i ögonen beklaga sig för sina bekanta. De hade flyttat till en gård, som egdes af en gammal, sjuklig enkeman, som de vårdade till hans död. Till belöning testamenterade han gården till Hoffman, så att han ej behöfde lida nöd på gamla dagar. Flyttade slutligen till Örebro och afled där helt nyss / i aug. 1904).

Något annat egentligt umgänge hade vi ej i staden, ehuru visst någon gång prosten och prostinnan Bohm voro hos oss, och vi hos dem. Prosten själf var naturligtvis ofta hemma å tjänstens vägnar. Dessutom hälsade åtskilliga gubbar ibland på oss för att musicera, såsom apotekaren Öhrvall, direktör Rinmann m. fl.

Ett stycke utanför Nora låg ett litet förtjusande ställe med en härlig utsikt öfver den vackra Norasjön, nämligen Kristinelund. Det egdes och beboddes af kronofogden C.A Zetzell, en af de underligaste kurrar jag väl någonsin träffat.

Vi blefvo närmare bekanta där i huset, emedan vi fingo en guvernant, Hildegard Wibom, som var nära lierad med familjen. Deras bjudningar voro alltid extra angenäma, ty han hade en öfverlägsen förmåga att roa sina gäster. I tjänsten var han alltid omutligt redbar, korrekt och exemplarisk, men utom den kunde man aldrig vara säker att han ej ställde till något spektakel, i synnerhet om han fått ett glas för mycket. Så minns jag, att han en gång, midt på ljusa dagen, var i full batalj på kyrkvallen i Nora med en liten ettrig vice häradsskrifvare, hvarför de ock inkallades till landshöfdingen och fingo sig en duktig skrapa. Detta hindrade dock ej, att Z. en tid därefter fick Vasaorden. Det var endast ett exempel, men de otroligaste historier voro i omlopp om honom, på samma gång hans omdöme om andra vanligen var mycket strängt, om de på något sätt förgått sig. Kvick och rolig som han var, var han gerna sedd i sällskap, fastän man fruktade för hans excesser. Ganska lyckad talare kunde han vid särskilda tillfällen uppträda med en viss glans, som t.ex. vid en landtbruksutställning i Nora, hvilken han som gillets ordförande anordnadt, och vid hvars öppnande han höll ett rent af briljant tal. Utan att egentligen vara poet smorde han ihop ett par ganska bra verser till sin "Nora skarpskyttmarsch" och utan att vara mer musikalisk, än att han kunde taga ut en melodi på sitt gamla skrälle till klavér, satte han ihop en rätt vacker sådan till samma marsch, hvilken sedan fullständigt instrumenterades af direktör Rosenberg och lät ganska bra för horninstrument. Med ett ord: det var en röra af anlag, af godt och ondt, fult och vackert. Aliquis i omnibus, nihil in toto. Mig fattade han särskildt tycke för, så att vi alltid trufdes bra med hvarandra. En yttring däraf var, att då hans hustru skulle begravas, han förordnade, att jag skulle gå bredvid honom i spetsen för processionen. Ännu en bekantskap hade vi i själfva Nora, nämligen min gamle vän från värmlandstiden Harald Dillner och hans familj. Han hade egt ett litet bruk Spjutbäcken, mellan Kristinehamn och Filipstad, men det gick omkull för honom, och han lefde nu på en liten lön från Jernkontoret samt på att taga degelprof vid ortens grufvor och bestämma procenthalten. Försökte sig på hvarjehanda, men ingenting ville lyckas för honom. Var en snäll och hygglig karl, men så ytterligt nervös, att man gerna kan säga, att det tog lifvet af honom. Äfven på det vackra Bergsäng, 1/4 mil utanför Nora, hade vi ett gemensamt umgänge. Det egdes och beboddes då af brukspatronen N.V. Victorin, en ovanligt stabil karl både till kropp och själ, med hvilken jag ofta och med nöje var tillsammans, innan församlingen delades, ty han var ordförande i stämma och nämnd, i bevillningsberedning och taxeringsnämnd, med ett ord, vår högt uppburne förtroendemän. Mången tyckte nog, att hans uppträdande var något sträfft, och det var det onekligen, men kom man honom närmare in på lifvet, kunde man ej annat än värdera hans fasta och redbara karaktär. Flyttade sedan till Örebro och blef där med tiden verkställande direktör i Enskilda banken.

När man skrifver ned sina minnen utan förut uppgjord plan och låter erinringarne komma som de vilja, blir ordningen ej alltid den bästa, utan en del löper fara att bli öfverhoppade. Så har det nu gått med ett par uppdrag, som jag fick under min gruftid, och därtill kanske de viktigaste. Det ena var då Jernkontoret tillsatte en kommitté af tre personer för att anställa försök med bormaskiner och föreslå de för våra förhållanden lämpligaste. Till ledamöter utsågos frih. G.A. Tamm på Österby, professorn vid Tekniska högskolan J.E. Cederblom och undertecknad. Första sammanträdet var på Dalkarlsberg och där beslöts att skaffa oss maskiner till profning, och försöken skulle utföras vid Dalkarlsberg, hvartill Cederblom skulle konstruera drifkraftens applicering till grufkonsten samt att vi, i afvaktan härpå skulle resa till Forsvik och profva en af den sistnämnde uppfunnen bormaskin. Vid Forsvik mottogos vi på det vänligaste af egaren, brukspatron Palmer, men försöken utföllo ej på ett tillfredsställande sätt. De sedan följande försöken lågo nästan uteslutande på mig, då de båda andra ledamöterna ej gerna kunde resa till Dalkarlsberg oupphörligt, men så snart allt var färdigt till afprofning, underrättade jag dem och de kommo. Ce till profning erhållna maskinerna, Rands, Ingers och Cederbloms, voro uppställda på lämpliga ställen i en af grufvorna, verket sattes i gång och hela den Cederblomska tillställningen gick i kras, så att de måste återvända med oförrättadt ärende. Efter nödtorftig reparation gjordes ytterligare ett par försök med samma resultat. Ställningen var rent af förtviflad och jag var nästan färdig att skrifva till frih. Tamm, att jag afsade mig uppdraget.

Då ankom i en lycklig stund en ingenjör Rickard Schram, medhafvande sin maskin till profning. Det var en mycket kunnig och skicklig ingenjör, infödd svensk men för närvarande bosatt i London. Han var närvarande vid det sista olyckliga försöket, och jag undrar ej på, att han skrattade åt oss, d.v.s. åt Cederblom. Han erbjöd sig nu att uppsätta erforderligt maskeneri för ånga, kompressor hade vi naturligtvis förut, om jag ville rekvirera det som erfordrades. Jag var, som jag förut sagt, nära förtviflan, men på samma gång ytterligt förbittrad öfver narrspelet. Att skrifva till de andra och underhandla om affären skulle ha vållat stor tidstudrätt, hvarför jag tog mod till mig och på eget bevåg och ansvar rekvirerade en ångpanna m.m. från Graham Brothers samt underrättade på samma gång frih. Tamm om mitt tilltag. Till svar fick jag en liten, den aldri lenaste gliring för min egenmäktighet, men på samma gång ett fullständigt gillande af mina åtgärder.

Då det nya verket omsider blifvit färdigt, kommo de åter dit, och det befanns fungera på ett utmärkt sätt, så att profningarna utan afbrott kunde försiggå. (Det var nu som tilloppet af intresserade besökare blef så stort, att jag nödgades inrätta ett värdshus).

Resultatet af de långvariga och vidlyftiga försöken blef, att jag förordade införande af maskinborrnig i svenska grufvor samt användning af Rands och Schrams maskiner, den förra för sin lättskötthet och den senare för sin styrka, om den ock på samma gång var litet kinkig. (Rands är ock numer med en liten förbättring införd på de flesta ställen). I den rapport jag efter avslutade försök ingaf till Jernkontoret, som finnes införd i Jernkontorets Annaler år ?, och däri jag redogjorde för mitt uppdrag, råkade jag säga, att Cederbloms maskin var snillrikt konstruerad men alldeles för bräcklig för praktiskt bruk, hvilket så förbittrade honom, att han ej infann sig på kommitténs slutsammanträde i Stockholm, och när vi en tid därefter möttes på gatan, vände han bort hufvudet. Det har alltid varit min olycka, att jag ej förstått insockra sanningen, och därigenom göra den mindre obehaglig, samt därigenom skaffat mig många fiender. Cederbloms beteende föreföll mig dessutom redan förut mer än besynnerligt, i det han, för att nu ej tala om den misslyckade konstruktionen, tycktes ha mistat allt intresse för kommitténs arbete, så snart han fann, att hans egen maskin ej vann odeladt bifall. Det förvånade mig så mycket mer, som jag förut haft en särdeles hög tanke om honom. Då jag gjorde denna anmärkning till baron Tamm, svarade han blott: ”Åh, jag kände till ullen förut, jag”!

Den sistnämnde däremot skulle bli först statsråd, så finansminister samt slutligen öfverståthållare och utställningskommissarie, och att han skulle sköta alla dessa höga poster på ett utmärkt sätt. Vår bekantskap ledde till ett besök vid Österby, då jag äfven på begäran besåg Dannemora stora grufvor för att yttra mig om huruvida igensättningsmetoden vore lämplig för de ovanligt stora malmerna. Då mitt yttrande blef tillfredsställande, ledde detta återigen till att Nordenström och jag fingo i uppdrag att uppgöra en fullständig plan i den riktningen, ett uppdrag så mycket mer grannlaga, som vännen Sjögren kort förut uppgjort en dylik, hvilken vi funno underhållig.

Sedan träffade jag honom - baron Tamm - åtskilliga gånger och slutligen på ett bröllop, då min svåger, Georg, gifte bort sin yngsta dotter med ingenjör Anton Tamm, och dennes fader, kontrolldirektör Tamm hade stor middag för bröllopgästerna, släkt och vänner. Han tog mig då afsides och frågade utan förberedelser om jag ville åtaga mig att bli kontrollerande ingenjör vid Dannemora. Det kom så öfverraskande öfver mig, att jag i första häpenheten svarade: ”Är baron tokig?” Han skrattade och och genmålde: ”Inte ännu”. Jag tänkte naturligtvis på min ålder - skulle snart fylla 70 år - men å andra sidan vore det skönt att få 500 kr. om året för så liten möda. Att uppdraget var ofantligt hedrande bidrog väl ock till mitt beslut att säga ja med tacksamhet. Hade sedan kvar den befattningen i 2 år, hvarefter förändrade förhållanden inträdde efter Rådbergs död och baron Tamms afgang från sin befattning samt åldern dessutom tilltog, så att jag afgick.

Det andra uppdraget af mer officiel natur kom, då Jernkontoret beslöt att tillsätta ännu en kommitté af 3 personer för att utreda huruvida Inmutningsrätten skulle bibehållas eller inte, och därvid utsåg till ledamöter brukspatron Harald Ericsson, Ingenjör Otto Gumaelius och mig. Jag hade förut haft att göra med dem och vi kommo bra öfverens, men denna gången blef det ej riktigt så bra. Jag hade haft erfarenhet af hvilket obegripligt skoj, som bedrefs med mutsedlar samt hade kommit till den öfvertygelsen, att inmutningsrätten borde borttagas, åtminstone på enskild mark, såsom varande ett för starkt ingrepp i eganderätten. De båda andra voro af motsatt åsikt, så att när kommittén på Ericssons kallelse sammanträdde i Stockholm, blef det skarpa tag emellan oss. Till sekreterare hade vi härads höfding Rubin, men han hade naturligtvis ingen röst, så att utlåtandet kom att innehålla ett bestämdt förordande af inmutningsrättens bibehållande, åtföljdt af en tämligen tam reservation af mig. Skulle jag än en gång yttra mig i denna fråga, blefve kanske mitt votum ett annat.

Ryktesvis hörde jag, att det skulle vara påtänkt i Jernkontoret att skicka ut en person till Spanien och Afrika för att taga reda på de ekonomiska förhållandena vid därvarande grufvor, hvilka sades vara mycket fördelaktiga, samt att valet skulle falla på mig. Om detta blifvit satt i verket, hade jag nog råkat i svårt bryderi i avseende till min ringa språkkunskap och min olämplighet som interjuvare. Att afsäga mig ett så intressant uppdrag vore å andra sidan bra hårt. Lyckligt-

vis hade Nordenström hört samma rykte, hvarför han hux flux reste på egen bekostnad och utgaf vid återkomsten en sakrik berättelse därom. Huruvida han sedan fick någon godtgörelse af

Jernkontoret, känner jag inte, men antager det som sannolikt. Jag erkänner villigt, att han passade vida bättre till ett sådant uppdrag än jag. För öfrigt hade jag på sista tiden kommit före honom till åtskilliga, ofvan omnämnda uppdrag, så det var honom väl undt att få en liten ersättning.

SKARPSKYTTERÖRELSEN.

Flera år voro förflutna, sedan Viktor Rydberg utsände sin epokgörande lilla skrift: ”Huru skall Sverige bevara sin själfständighet?” och skarpskytteföreningar hade bildats litet hvarstans i landet, eller rättare sagt i städerna, men i Nora hade ej den minsta rörelse i den riktningen försports. Då gjorde händelsen att en större fest - sannolikt 50-årsdagen af Sveriges och Norges förening - firades på rådhusalen i Nora, där alla ortens honoratiores voro församlade och äfven jag var med på ett hörn. Många tal höllos och vid blåarne tog jag mod till mig (efter samråd med några andra) och föreslog, att vi skulle bilda en skarpskytteförening. Förslaget hade nog ej haft någon framgång, om inte lyckan gjort, att en äfventyrare och litet författare vid namn Lars Govenius då var pastorsadjunkt i Nora. Han tog nu ordet och utvecklade i ett längre, högst pa-

tetiskt tal den stora fosterländska idén, därvid han fullkomligt ”tog” gubbarna med sina högräfvande ord och gester. En lista framlades och en mängd ledamöter antecknade sig som dels aktiva, dels passiva medlemmar.

Inom kort voro åtskilliga kompanier bildade, däraf ett vid Dalkarlsberg, och lyckligtvis funnos f.d. gardister litet öfverallt, hvilka blefvo utmärkta instruktörer. Om man någonsin kunde tala om entusiasm där i orten var det vid detta tillfälle.

Sedan skulle s.k. öfverbefälhafvare utses och allmän omröstning verkställdes, därvid följande 3 personer befunnos ha fått högsta röstetalen, så att de uppsattes på förslaget, nämligen i första rummet majoren Almqvist, i andra löjtnant Bratt och i tredje kronofogden Zetzell. Almqvist hade ovillkorligen mesta sympatierna, ty han var Norabo, rik och en högst älskvärd person, och så lät titeln major också något, men han afsade sig bestämdt, så att jag blef vald, ty Zetzell vågade de sig ej på, fastän han gerna ville bli det. Vid utgåendet kunde han ej dölja sin förargelse utan utbrast: ”Att få en s-n löjtnant, fy f-n! Tacka vill jag om vi fått en major”. Jag bara skrattade åt honom och vi voro lika goda vänner för det. Apropos Almqvist kan jag ej afhålla mig från att medela hans meritförteckning som militär. Då han blifvit officer och gjorde sitt första möte föll han af hästen och bröt ena benet. Sedan stannade han hemma på läkarebetyg ett par år, avancerade under tiden till löjtnant, gjorde därefter ett möte, fick ånyo sjukbetyg, blef ryttmästare, tog afsked och blef major i armén. Han var således icke mycket hemma i någon exercis, aldraminst infanteriexercisen, och det var inte jag heller och aldra minst Zetzell. Jag hade dock genomgått Karlberg och öfvat sådan exercis hela första sommaren därstädes, jag borde därför ha lättare att tillägna mig reglementets föreskrifter, så att jag slutligen kunde föra en bataljon skapligt nog.

Om jag ej minnes orätt, fingo vi ihop 3 kompanier, eller just lagom till en bataljon. Det var sannerligen en brokig samling, alla stånd och klasser voro där representerade, från brukspatronen, rådmannen och den förmögne bärgbruksidkaren till skraddare, skomakare, smeder och grufarbetare, hvilket, i parentes sagdt, var orsaken till prästernas ovilja mot hela rörelsen. Vi hade skaffat oss, eller fått till skänks, tror jag, af Naessén, en egen exercisplats, och dit församlades vi om söndagarne, såvida vi ej hade någon längre utflykt för oss.

En gång voro vi bjudna till Hammarby, dit färden skedde i prämar, dragna af brukets lilla ångbåt, och där vi trakterades med riktig mat och dryck, men vännen Carl Herman Uddberg var nog glad, då han slutligen blef af med oss, ty, trots alla försök och ansträngningar att bibringa åtskilliga litet hyfsning, aflopp ej gerna en dylik utfärd med mindre än att jag vid afresan fick bedja värden om ursäkt för någon extra dumhet eller ohyfsadt beteende, som jag ej kunnat förekomma. En annan gång åkte vi på inbjudan till Vassland i höskrindor, 2½ mil norrut, samt tillbrakte där ett helt dygn på ”gubben Pelles” bekostnad. (Det var samma Pelle, som var min kamrat vid uppvaktningen hos Kungen). Vid ankomsten dit mottogs jag på det något ovanliga sättet af hans gumma: hon gaf mig nämligen en smällande kyss på munnen i detsamma jag steg öfver tröskeln. Det var en gammal skinntorr, men ytterst liflig käring, så jag kan ej säga, att jag blef vidare förtjust annat än öfver välmeningen. Gubben P. själf var en gammal fryntlig hedersman, hade varit häradsdomare, hvarför han ansågs lagklok och var ortens orakel, egde nu ett litet bruk, Petersfors, som han skapat och uppkallat efter sig.

Som vi hade god musik, blef vårt vistande på ett sådant ställe ett sorts folknöje, och dansen trädde på kvällskvisten med lif och lust af ortens fagra och ofagra tärnor och ”pojkar”. För öfrigt voro vi nu så förosskomna, att vi lefde ett ordentligt fältlif, utsände patruller och utställde vakter. Utanför mitt fönster trafvade hela natten en post, jag hade undanbedt mig den honnören, men frivilliga anmälde sig, och det gjorde ett visst högtidligt och militäriskt intryck hos såväl manskapet som värdfolket, så att gumman på morgonen betraktade mig med ännu större respekt än på kvällen förut, och gubben tyckte det var ”järna så styft”. Efter frukosten andra dagen började han emellertid tycka, att det kunde vara nog af härligheten, så han sade med sin vanliga fryntliga min: ”Ska du inte slå till aftropp, Bratten?”, hvilket sedan blef nästan ett ordspråk.

Äfven vid Hagby, där de gamla Vedbergs uppehöll sig om somrarna, hade vi oss upplåten en exercisplats och trakterades en och annan gång med öl och smörgåsar. Där vistades en sommar som gäst den gamle kapten v. Schantz, som var Aldersparres adjutant 1809, om jag ej berdrar mig. Vi paraderade och höjde ett lefve för honom, hvilket så rörde den gamle veteranen, att han hade tårar i ögonen, när han tackade för uppmärksamheten.

Mest uppehöll vi oss dock på vårt eget exercisfält vid Gyttertorp där öfningarne bäst kunde skötas, eller ock på Nora torg, hvilket var alldeles nödvändigt för att de många passiva skarpskyttarne, som försågo oss med det ena och det andra. Bland dem utmärkte sig i synnerhet gamle brukspatron Helander, hvars intresse för våra öfningar aldrig minskades, utan han bistod oss på mångahanda sätt och var nästan alltid närvarande, då vi ej voro för långt borta.

Utom öfningar och paraderingar måste vi hitta på många sätt att hålla intresset vid makt hos såväl de aktiva som passiva ledamöterna. Vi hade därför skarpskyttesexor, där alle man infunno sig och där rätt löjligen uppträden föreföllo vid åtskilliga försök att spela belevade. Jag får dock erkänna, att många inte ens gjorde något försök i den vägen, det var endast rocken, som såg civiliserad ut. En gång såg jag en grufarbetare lägga för sig en stor portion pressgurka, men när han smakat på ett par skifvor, såg han sig förstulet omkring, förde tallriken under bordet samt strök ner hela portionen på golvet. Så hade vi också skarpskyttebaler, där trumslagare Sand och ”Anders Lars Lina” hvirflade om i

dansen på samma gång som prostens och borgmästarens döttrar med sina tillbedjare. Men där höllo sig lyckligtvis de sämsta elementen borta, förmodligen för att det var en liten inträdesavgift. Mången rynkade nog på näsan åt vår ”fraternisering med mobben”, som de uttryckte sig, men jag för min del har alltid varit ytterst demokratiskt sinnad och ansett det vara vår skyldighet att böja oss för att lyfta upp våra mindre lyckligt lottade bröder och systrar. För öfrigt hade jag ej någon så ofantlig hög tanke om Norasociteten, att jag trodde den kunde taga någon stor skada af froteringen.

”Alle mans lek och dans” förekom mest ute på vår egen exercisplats, och därvid var den token Zetzell oss till ovärderlig nytta. Hans påhitt voro outtömliga, och gossarna blefvo glada bara utaf att se hans vackra, lifliga ansikte och klipska ögon. Jag tror bestämt, att mången kom dit i förväntan, att han skulle ha något roligt för sig. Proviantmästare var Janne Hoffman, och därtill var han ”klippt och skuren”.

Jag nämnde visst, att vi hade god musik, trumslagaren i synnerhet var öfvermåttigt skicklig, nästan virtuos, om man kan tala om någon sådan på det instrumentet, hade förut varit ett af gardena. I spetsen för musiken tågade en ståtlig skraddare - Vannberg - som tamburmajor, och jag vill nästan påstå, att han tog sig lika bra ut med sin lagom stora mage som någonsin ”vackre Herman” i spetsen för gardesmusikern.

Till kompanichefer hade vi grosshandlare, rådmän, bruks- och grufförvaltare, veterinärläkare och folkskollärare, så de hade allesammans en viss bildning, och det var förvånande så bra de skötte sina poster och så intresserade de voro.

Disciplinen var också bättre än man rimligtvis kunde begära, då några andra bestraffningar ej gärna kunde ifrågakomma än afsked, och då det tvärtom var nödvändigt att emellanåt öfverse med lite själfsvåld. Jo, litet ”ovett” tillät jag mig någon gång att utdela.

Fanförare var som nämndt Janne Hoffman, och det hade sig nog svårt, att få se något betydligare än han, då han vid parad för fanan satte ut magen och tågade fram i högtidlig takt och med den mest viktiga min. Att litet hvar skojade litet med honom, bekom honom ej det minsta. En gång var jag nog elak mot honom, att då vi tågade fram i tufvig mark, kommenderade språngmarsch. Janne gnodde i början iväg, så fort hans tjocka ben tilläto, men bäst det var kastade han sig handlöst ner på en tufva och flåsade: ”Ta, - ta, - ta mej fan, om jag orkar mer”, hvarpå såväl jag som hela bataljonen brast i skratt, sådana små brott mot disciplinen fick man tåla och vara glad åt, att de emellanåt förekommo. Värre var det väl, att då jag, sedan vi gjort halt, gick till honom och skulle försöka antaga en sträng min samt förebrå honom för hans omilitäriska uppförande, han skrek mot mig, så att det hördes öfver hela fältet: ”Dä, -dä, ä, ta mej fan, nedrigt att jaga folk på det sättet”, hvarpå naturligtvis följde ett nytt, unisont gapskratt.

Bland männen i ledet fäste jag mig särskilt vid en person för hans i alla afseenden exemplariska uppförande - i tjänsten nämligen. Han var f.d. gardist, men var nu välbeställd skomakare i Nora och hade litet delirium emellanåt. Det berättades en rätt lustig historia om honom, som det skall roa mig att relatera.

Vid denna tid fanns i staden en direktör Rosenberg, stadens orgelnist, som tydligen genomsådat Ullstams egenheter och företog sig att föra litet nojs med honom. Han berättade därför en för öfrigt gammal sägen, att en stor skatt fanns i Kilsbergen samt att blott den kunde bemäktiga sig den, som infann sig där midsommarnatten till häst, iklädd sabel och diverse andra persedlar samt för öfrigt försedd med örter plockade på kyrkogården en lördagskväll m. m., som jag nu ej mins. Allt detta gick i Ullstam, och han tågade värkligen iväg, utrustad på föreskrifvet sätt. Som mycket folk denna högtids afton var i rörelse, var det naturligt, att han skulle observeras, och lika naturligt, att den lättrogna befolkningen skulle taga honom för en röfvare. Rapport afgick till länsmanen med den påföljd, att U. dagen därpå återkom till Nora, eskorterad på ena sidan af länsmanen och på den andra af fjärdingsmanen, båda till häst. Rosenberg själf är min sagesman, och jag har allt skäl att tro att historien är sann, så otroligt det än låter, att sådant kan förekomma i vårt ”upplysta” tidevarf.

Straxt utanför Nora hade vi anlagt en skjutbana, där otaliga skott lossades. Kronan bestod en del af patronerna, det var den enda hjälp vi hade af den. Gossarne tyckte nog, att det icke varit för mycket, om den också bestått halfsulor åt dem, högre sträckte sig ej deras önsknings, och min tro är värkligen, att om de fått något aldrig så litet bidrag af det allmänna, hade såväl denna som många andra föreningar räckt mycket längre än de gjorde. Men i stället för att uppmuntra den fosterländska rörelsen, hånade vederbörande den och hvad värre var, kanske till och med fruktade den. Glanspunkten i vår förenings lif var väl, när den deltog i högtidligheterna vid Engelbrektsstodens aftäckande i Örebro. Det samlades skarpskyttar från olika delar af mellersta och östra Sverige och jag träffade där ett par af mina förra kadettkamrater, Dahlberg och Linde, som öfverbefälhafvare öfver hvar sin kår. Vår styrka var för liten att uppträda som särskild kår, hvarför den slogs samman med Örebro under ryttmästare Buréns befäl och jag jämte ett par andra i samma fördömelse gick i fanan vid defileringen förbi Karl XV, där han, röd som en tupp i synen, och litet mosig efter frukosten, stod på en upphöjning framför kyrkan, midt emot Engelbrektsstoden. Det var då, som den malören hände ryttm. Burén, som red några steg framför oss, att asa af hästen just som han passerat kungen, därvid denne lär ha mumlat tämligen högt: ”Den där blir aldrig major”, och det blef han inte heller.

Befälhafvaren för hela skarpskyttstyrkan, som gick till öfver 2.000 man, var öfversten, greve Löwen vid husarerna. Efteråt var det stor middag för kungen på hotellet, men jag tyckte den var för dyr, så jag deltog ej däruti, men mina vänner berättade därifrån en liten episod, som var rätt egen. Under middagens lopp skickade nämligen chefen för Nerikes regemente, greve Kalling, sitt kort till greve Löwen med påskrift: ”Anhåller få dricka med chefen för revolutionära armén” (Skulle vara kvickt, förstås). Greve L. återsände sitt kort med följande påskrift: ”Dricker ej med Måns Bengtsson Natt och Dags afkomling”.

Senare på kvällen var stor skarpskyttefest i teatersalongen, där Lindblad först reciterade biskop Thomas' storslagna frihetssång: "Statt upp, om svensk, eko du är" etc, samt därefter höll ett briljant tal för fosterlandet och skarpskytteidén. Efter honom kom August Blanche, som jag nu såg för första gången. Han talade också, mycket vackert utan tvivel, men på mig gjorde det ej samma intryck, som jag väntat att det skulle göra. Felet låg kanske däruti, att han framkallades för ofta, så att det blef litet enformigt. Han hade under hela skarpskyttetiden framstått som en af de främsta förkämparna för folkbeväpningsidén, (om ej den aldri främste jämte själfve upphofsmannen, Viktor Rydberg). Han firades därför ock nu väldeliga af oss med tal och sång.

Så var det slut på den roligheten, och vi foro hem till vårt land igen.

Nu har jag intet mer att säga om skarpskyttetiden, än att, då jag efter 7 års tjänst tog afsked, en sexa afäts till min ära, där många tal höllos och jag fick i present en vacker dubbelbössa med inskription. Till efterträdare fick jag vännen Tisell, som nog hade litet svårt att vänja sig vid en smula själfsväld, utan ville ha allt ställdt på sträng, militärisk fot, till en början åtminstone. Detta gaf Fru Tisell anledning att säga en kvickhet. Hon yttrade nämligen: "Ja, löjnant Bratt fick ett gevär han, du får väl ett skott!"

Hvad jag nu vidare kan erinra mig från min långa vistelse vid Dalkarlsberg, har ett så nära sammanhang med åtskilliga personer, med hvilka jag kom i närmare beröring, att det torde vara bäst att undan för undan presentera dem och i sammanhang därmed relatera diverse händelser och förhållanden.

Jag börjar då med en af mina företrädare, inte för att han hade något inflytande på mina öden, utan för att han var en på sitt sätt märkvärdig samt åtminstone högst egen prsonlighet.

Då jag tidigt en vintermorgon under mitt första år vid Dalkarlsberg satt på kontoret, sysselsatt med att expediera förbönder - de voro alltid mycket tidiga af sig - observerade jag en person, som på något afstånd stod och ihärdigt fixerade mig med et par små, stickande ögon. Det var en tämligen liten karl med gråsprängt, stubbigt hår och grofva, energiska, men ej fula drag. Klädseln skiljde sig ej mycket från de öfriga innevarande, utom att han hade ett bredt läderbälte om lifvet, så att han liknade en postiljon eller diligenskusk. Ur den villfarelsen blef jag emellertid snart tagen, då "inspektoren" steg upp och med en djup bugning presenterade brukspatron Hinnerson.

"Roligt som tusan att få göra bekantskap", började han på ett ytterst fryntligt sätt, "den där stolen har jag suttit på många gånger".

Vi voro snart i ett lifligt samspråk och blefvo snart riktigt bekanta. Sedan träffades vi tämligen ofta, för han hade malmaffärer där i orten, för hvilka han behöfde min hjälp, såsom har varit vanan med alla mina företrädare, och det var alltid med stort nöje jag motsåg hans besök, ty han var intressant och originell, utrustad som han var med ett briljant hufvud och mycken bondhumor. Någon egentlig bildning hade han dock inte, och hans enda sträfvan numera var att förkofra sin förmögenhet.

Det var vid mycket unga år Per Hinnerson år 1814 från Persberg kom till Dalkarlsberg som styresman eller, som det på den tiden hette, bäragslagsgruffogde, ty han hade något att göra med bäragslagen i allmänhet. Hans arbete måtte ha varit till nöjes, för han belönades efter några år med titeln geschworerer och kallades sedan allmänt "herr gesvor".

Hans förnämsta arbete bestod dock uti att skaffa sig själf inkomster och samla förmögenhet. På lönen kunde det ej ske, jag vet visserligen inte hur stor den var, men hvad jag vet är, att hans efterträdare gottgjordes med 1.200 daler kopparmynt eller 55 riksdaler 32 sk. banko utom fri bostad och vedbrand och dessutom 15 Rdr. af bäragslagen. Men han hade en betydlig handel och försåg folket (och en stor del af orten) med deras förnödenheter såväl i mat- som klädväg. Kontant likvid förekom nästan aldrig. Dessutom förstod han att skaffa sig åtskilliga andra inkomster och tog betalt för allt hvad han uträttade åt sina arbetare. För att han betalade deras utskylder i Nora t.ex. debiterade han hvar och en 12 sk. och på samma sätt för andra småsaker. Jag har med egna ögon sett en anteckning i en gammal motbok: "För en bortflugen höna 1 Rdr., för besvär därmed 12 sk." Hinnerson hade nämligen på en auktion köpt en höna och lämnat den till en grufarbetare att frakta hem, men denne råkade tappa hönan utan att kunna åter fånga in den.

Men det värsta var, att han höll krog och på alla sätt uppmuntrade superiet. Där hade han sin största inkomst och yttrade en gång till mig: "Vet bror, att det var år, då jag tjänte 10.000 riksdaler på krogen". Då det omsider blef bestämdt förbjuden, sålde han kaffe i köket med hemlig tillsats af brännvin, eller s.k. "korrial". När bolagsstämman förebrådde honom detta, svarade han: "Ja, ja rår inte må'na. När ja kommer in i köket, händer det nog, att ja ser läggera ätter dom i fönstret, men hva' vill ja göra ve då?"

Slutligen brast delägarnes tålmod, och han måste afgå. Efter stämman, där detta afgjordes, kom han upp på kontoret och satte sig på sin vanliga plats midt emot min vän Julius Sundell, som då var "inspektor" och är min sagesman, samt såg mäktiga mörk ut i synen. Slutligen utbrast han: "Nu må herrn tro, hur faen varit lös, di har skällt mej för tjuf och rackare och allt möjligt, men ja ger dom tusan - pängarna är mina, lell!"

Som bevis på hans ytterliga snålhet brukade Sundell omtala, att han ej tillät, att vattnet ombyttes i en stor tennskål, som stod på vedlåren i kontoret, och i hvilken såväl han som bokhållarne brukade tvätta sig, då de varit i grufvorna eller gräft i sluttunnan. "Han blir lika ren den siste som den förste" brukade han säga. En gång råkade Sundell ha brist i brännvinsförrådet, som han omhänderhade, och delgaf Hinnerson sina bekymmer däröfver. "Men har inte klart, rinnande vatten straxt utanför dörren?" svarade Hinnerson.

Då H slutade vid Dalkarlsberg var han en rik man och inköpte Garphytte bruk, där han sedan tillbrakte sina återstående dagar, fruktad af sina affärsvänner och föga aktad och ärad af de andra. Därifrån vandrade han ännu på sena ålderdomen till fots öfver bärigen till Dalkarlsberg - omkring 1 mil - samt efter någon hvilad därstädes lika långt åt andra hållet till Klunkhyttan, där han blåste tackjärn. Vid en sådan färd råkade han en gång ut för regn och mörker, ramlade i en vattenpöl, förkylde sig, fick lunginflammation och dog. ”Nöjd och belåten”, sade hans son. Han tyckte nog inte själf, att han hade något att ångra. Genom sitt fryntliga och gemytliga sätt var han i allmänhet omtyckt af sina underhafvande.

Han efterträddes af sin måg, C.J. Ohlson, som sedan länge regerade vid Dalkarlsberg och samlade förmögenhet, så att han kunde inköpa Riddarhytte bruk, hvilket han genom sina kloka åtgärder och lyckade spekulationer så förkofrade, att han vid sin död var miljonär.

Sedan kommo O. Olsson, som dog efter ett år, Wahlsten, som slarfvade och rumlade, Ossbahr och jag.

Den så kallade ombudsmannens befogenhet och maktsträckning var ingalunda reglementerad eller fastställd. Fick han några instruktioner, skedde det i hemliga konklaver. Ursprungligen tillkom han för att speciellt öfvervaka handeln, då bolaget sjäft öfvertog den, bestämma pri-

serna o.s.v., men äfven förvaltningen. Det berodde således på hans egen uppfattning och personlighet, i hvad mån han begagnade sig af sin makt. Han representerade bolaget mellan stämmorna och kunde följaktligen befalla hvad han behagade och som ej stred mot gifna föreskrifter. Förvaltaren och sedan disponenten var skyldig att lyda.

Min förste ombudsman var, som jag förut nämnt, C.J. Yngström. Vi voro såta vänner i Värmland och jag stod dessutom i tacksamhetsskuld till honom för att han skaffat mig tjänsten. Jag kände honom där som en öfverlägsen affärsman med mer än vanligt vidsträck-

ta vyer. Men då vi började samarbeta vid Dalkarlsberg kom jag snart underfund med, att han var ytterligt retlig i anledning af det dåliga tillståndet, i synnerhet i grufvorna, och det klena resultatet före min tid och under mina första år, som ingen människa kunde afhjälpa utan stora förberedelser. Så hade han ofta tandvärk när han kom dit, och då brukar humöret vara därefter, och jag hade hufvudvärk. Han tog därför sin tillflykt till ytterlig sparsamhet och ställde gerna så, att jag alltid hade ondt om pengar, hvarigenom han trodde denna bäst skulle befördas. Med ett ord: vi tridfes ej tillsammans, utan hade emellanåt små sammanstötningar, tills han efter 2 år ledsnade på alltihop och afgick.

Brytningen emellan oss blef dock ej fullständig, förrän längre fram, eller vid tiden för Vikern - Möckelns järnvägs öppnande, då jag råkade fälla ett obetänksamt yttrande, som ytterligt retade upp honom. Det var i Kristinehamn, som han sade mig, att han ämnade skicka upp sina torpare för att köra malm, oaktat jag föreställde honom, att det var onödigt, emedan järnvägen i dagarne skulle öppnas. Slutligen gaf han med sig. Men följande morgon öppnade han dörren till mitt rum på glänt, då han skulle resa, och sade blott: ” Jag skickar allt ändå upp mina torpare”. Jag blef förargad och svarade i hastigheten: ” Ja, skicka upp dina trasvargar bäst f-n du vill”. Utan ett ord slog han igen dörren, och sedan var han min fiende. Det var naturligtvis ordet ”trasvargar” som stötte honom, ty han höll sina underhafvande mer än knappt, så att stor fattigdom var rådande bland dem. Efter den betan förtalade han mig, så fort han kom åt, bland annat en gång i en fullsatt järnvägsvagn och inför till en stor det obekanta personer. Det var så hans sätt och man kunde ej gärna få höra en giftigare tunga än hans, då det var någon han var ond på. En besynnerlig blandning för öfrigt hos den mannen, ty mot dem han tyckte om var han ovanligt hjälpsam.

Han lefver ännu med litet lif och nära 90 år på sitt Valäsen, sannolikt lycklig i medvetandet att genom sparsamhet och arbetsamhet ha samlat miljoner. Många goda sidor hade han naturligtvis också, såsom ett enkelt, rättfram, borgerligt uppträdande utan minsta skynt af förhäfvelse, hvilket eljest ej är vanligt hos den, som från skjutspojke bragt sig upp till en mäktig brukspatron. Jag bör dock tillägga, att förhållandet på senare år blef bättre, så att vi kunde tala vänligt med hvarandra; om det berodde på, att jag skaffade honom god utdelning på hans många Dalkarlsbergsaktier, eller om det var tiden, som drog sin försonande slöja öfver gamla ledsamheter, skall jag låta vara osagdt. Ett faktum lär emellertid vara, att han stod på min sida, då det blef fråga om förhöjning af min lön.

Hans efterträdare, brukspatronen och medicine doktorn Victor Cassel, var hans fullkomliga motsats i såväl inre och yttre hänseende. En ytterst magnifik herre med guldbågade glasögon, gentleman, fast litet själfsväldig och dryg i medvetandet om sin rikedom, var han ej svår att komma öfverens med, blott man ej stötte hans fåfänga. Äfven i det yttre var han Yngströms motsats, ty Cassel såg bra ut, medan Y var ovanligt ful.

Det var under hans tid jag ånyo blef erbjuden platsen vid Persberg. Att det gick om intet för aflöningens skull, visste C men det skrämde ändå upp honom så, att han utan den minsta påstötning från min sida erbjöd mig 2.000 kronors påökning, om jag lofvade att stanna kvar. Det lofvade jag visserligen ej bestämdt, men bolagsstämman stadfäste ändå öfverenskommelsen. De tänkte väl med rätta som så, att öfver 7.000 kronors lön och diverse andra förmåner skulle ej i brådbrasket erbjudas mig.

Cassel hade till advokat en då för tiden beryktad och mycket använd jurist, auditör N.H.T. Geijer, som han skickade på mig till hjälp vid en rättegång om vattenrätten, så att G. var hemma litet emellanåt. Det var en högst angenäm karl, men utan grundsatser, hvarför han ock en tid därefter råkade illa ut samt blef andligen nedbruten.

Ondt om pengar för bolagets räkning hade jag äfven nu, mest i följd af bristande inbetalningar af taxeringar. När jag skriftligen klagade min nöd för Cassel, blef det vanliga svaret: ” Kom hit, så få vi talas vid om saken”. Men när jag väl kom dit, hade vi sällan någon tid att sysselsätta oss med mitt egentliga ärende, för jag skulle nödvändigt bese hans nya

verk och inrättningar, och för öfrigt hade han alltför mycket annat att prata om, som var roligare, så att jag fick vanligen resa hem med oförrättadt ärende. Hans artighet och vänlighet sträckte sig äfven till min hustru, så att vi en gång voro gäster på Laxå ett par dagar.

Jag kommer nu till en mycket obehaglig händelse, i hvilken jag helt oskyldigt råkade bli invecklad, och för hvilken jag anser mig böra något omständligare redogöra.

Bland dem, som stodo till boks med flera obetalda taxeringar, utmärkte sig i synnerhet Öleboda bolag med sin vräkige men duglige disponent, kapten J.A. Vijkander. Detta var så mycket bekymmersammare, som det var störste delägaren och summan rätt betydlig (bortåt 4.000 kr.), samt dessutom åtskilliga tecken antydde, att bolagets ställning var tämligen osäker. Som jag ej ansåg mig böra besluta i en så grannliga sak, reste jag som vanligt till Laxå för att få råd och hjälp, men fick det beskedet, att därmed hade han intet att göra, jag var disponent och fick sköta mig själf. Dock rådde han mig att rådgöra med Geijer. Hans råd var bestämdt och utan betänkande: lagsök! Ja det fanns ingen annan råd, nöden har ingen lag, så obehagligt det än var att lagsöka största intressenten, så jag följde rådet. Pängarne kommo mycket snart från Örebro Ensk. Bank. Kort därpå hade vi bolagsstämma, och jag kände mig säker på, att Vijkander där skulle söka mig obehag, så att jag, innan den började, sade till Cassel: "Brukspatron har i denna sak lämnat mig i sticket, och jag blir troligtvis anfallen, men jag får förbereda brukspatron på, att jag då sjunger ut och inte lägger fingrarna emellan, fastän han är min störste hufvudman". - "Det är rätt", svarade C., "ge den tusan d-n, så han känner det!" Mycket riktigt: Vijkander begärde ordet och vände sig mot styrelsen (ombudsmannen och disponenten) och efter ett långt tal med diverse fula insinuationer begärde han få veta, hvarför just hans bolag gjorts till offer. Cassel for upp alldeles ursinnig och hof ur sig en mängd mindre vackra saker samt slutade med att förklara, att han ej hade med saken att göra, hvarpå han slog portföljen i bordet med en smäll och sig själf ner i stolen.

Nu kom således min tur. Jag hade föresatt mig att vara lugn och började därför mycket försiktigt (Jag mins så väl, att gubben C. Lindberg straxt bakom mig halfhögt yttrade: "Det var fasligt hvad han är försiktig") med att förklara, att det varit mig en ringa hjälp att utkräfvat småsummor, utan jag måste vända mig dit, där jag kunde få en summa, som förslog något m. m., samt slutade med: "Hufvudskälet, som bestämde mig, var dock, att såväl jag som de flesta andra kände oss förvissade om, att Öleboda bolags dagar voro räknade, hvarför det ej gick an att dröja längre".

Blek som ett lik for Vijkander upp som stucken af en orm, men satte sig igen, eller rättare: föll tillbaka i stolen. Och det vart tyst en lång stund i salen, tills nästa ärende föredrogs.

Jag sporde sedan, då Vijkander en tid därefter häktades för en mängd förfalskningar och förhördes, uppgaf han, att hans första förfalskning afsåg just att befria sig från mitt kraf. Fastän jag naturligtvis ej kunde rå för det, var det dock rätt obehagligt att vara orsak till en förfalskning, och jag drömde sedan mångfaldiga gånger om sådana. Vijkander blef, som bekant, dömd till 6 års straffarbete och rymde riket efter utståndet straff. Till hans ursäkt kan anföras, att det ej var för egen räkning utan för bolagets uppehållande han blef brottslig, emedan hans bolagsmän lämnade honom i sticket. Cassel var ombudsman i flera år, men då jag en gång på hans kallelse i förargelsen svarade, att jag ej hade tid utan hade annat att göra än fara mellan Dalkarlsberg och Laxå, ledsnade han på kamratskapet och tog afsked. Sedan ångrade jag nog mitt ohfysade svar, för jag satte stort värde på honom för en viss ridderlighet, redbarhet och stilighet, oakadt alla hans egenskaper.

Efter honom kom den framstående riksdagsmannen, först i borgarståndet och sedan i andra kammaren, riksgäldsfullmäktigen Anders Alexander Berger. "Var ock filosofie doktor". Hans uppträdande var i motsats till Cassels ytterst enkelt och borgerligt, utan minsta förhåfvelse. Utrustad med ett ovanligt godt räknehufvud var han bolagsstämmans orakel i afseende på malmpriser och andra uträkningar, så att någon appell aldrig kom ifråga mot hvad Berger sagt i den vägen, oakadt de sinsemellan kallade honom "bracka" och "mullsork", hvilket senare namn han delade med Diedricks och användes af Troilius till mig, då jag antogs och han skulle karaktärisera mina blifvande principaler. Nu ville ingen ha befattningen, ty jag ansågs visst svår att "stå i stall med", utan de måste ta sin tillflykt till honom i nöden.

Vi kommo utmärkt bra öfverens, och under hela hans tid förekom ej skuggan af en missällighet mellan oss. Han tog saken lugnt och inskränkte sina åtgärder till att genomgå mina papper före stämmorna och vanligtvis gilla dem. Han lade sig ej i saker, som han ej förstod, såsom framför allt grufvbrytningen, hvarför ock den totala omhvälfning i det hänseendet jag förut talat om, gick lättare, än om jag haft att göra med några snusföruftigare. Olyckligtvis dog han efter några år i Stockholm af hjärtfel.

Friherre C.G. Leijonhielm, ägare af Svartå bruk, efterträdde honom, en elegant aristokrat och kammarherre, men tillika särdeles älskvärd som människa, f.d. diplomat och fint bildad i allmänhet. För honom var grufvor och hvad till dem hörde ett terra incognita, som uppväckte hans lifligaste intresse. Hans förstånd och fattningsgåfvor voro så goda, hans många frågor så kloka, att hans vetgirighet, eller nyfikenhet, om man så ville kalla den, aldrig besvärade, utan det var ett nöje att kunna besvara dem.

Under hans tid ombildades bolaget till aktiebolag och jag blef disponent.

I afseende på bolagets egendomsförhållanden inträffade rätt stora förändringar under hans tid. Redan förut hade jag lyckats få köpa små hemmansdelar, hvilkas egor och framför allt skog gränsade intill dem, som bolaget förut ägde. Det var egentligen skogen jag ville åt för timrets skull, men äfven den öfriga jorden var bra att ha för att bereda bostäder åt

fältets fasta, alltjämt stigande befolkning. Nu blef ett större hemman till salu till följd af ägarens, den rike, försupne Jan Larssons, konkurs, och som det innehöll en större skogsareal samt många torp och lägenheter, hvartill ytterligare kom, att bolagets dammsjö, Hofmantorpsjön, låg på dess ägor, ansåg jag det alldeles nödvändigt, att bolaget sökte få köpa den. Men det satt hårdt åt. Resultatet berodde mycket på Yngström, som de andra hade största förtroende till. Huru jag slutligen fick hans bifall till köpet, kan vara lustigt att relatera, emedan det visar hans snabba uppfattning och resoluta sinnelag, när det gällde. Jag gjorde som en viss annan potentat och frestare, jag förde honom upp - inte precis på ett högt berg - men på en tämligen stor höjd, därifrån man kunde öfverse större delen af Hofmantorps marker. Det var verkligt en vacker skogsvy. Han stod länge och betraktade den, medan jag orerade, det bästa jag kunde, om alla fördelar af ett sådant köp, fastän det var mycket pengar och ej genast gaf 6 procent. Bäst han stod där, fick jag det ljufliga utslaget från hans mun: "Jag är med om köpet!" Och därmed ansåg jag saken afgjord (Han hade förut varit bestämdt emot det).

Då jag nu skall draga mig till minnes, huru själfva köpet slutligen tillgick, kommer jag underfund med, att min uppgift här ofan så till vida är oriktig, att det ej var under Leijonhielms, utan under Bergers tid, som detta viktiga köp försiggick. Det skedde på Nora gästgifvaregård. Säljare var N.W. Victorin såsom utredningsman i konkursen och när allt var klart, hade jag ett spelparti med ortens erkänt skickligaste priffspelare, nämligen Berger, Victorin och Knut Kjellmark, som vi oförmodadt fått fatt uti. Då första spelet så nära var slut, att vi blott hade 1 kort kvar vardera, sade Victorin: "Det sägs, att du Berger under spelets gång har reda på alla korten, kan du nu säga, hvilket kort jag har i handen?" - "Spader sju", svarade B. utan betänkande, och det slog in. Leijonhielm blef sedan så förtjust i denna egendom, att, då han kom hem emellanåt, han knappt hann att få af sig kläderna, innan han frågade: "Ska vi inte gå upp till Hofmantorpet?"

L. blef sedan öfverstekammarjunkare och fick som sådan resa upp till Stockholm vid riksdagens öppnande för att hänga kröningsmanteln på kungens axlar. Om de hade någon annan befattning, känner jag inte.

Han dog i tjänsten som ombudsman af en mycket plågsam sjukdom i urinvägen - en afbruten sond, tror jag - och sörjdes uppriktigt af mig och alla sina underhafvande.

Knut Kjellmark tjänstgjorde sedan som ombudsman omkring ett år. Han efterträddes af Josef Larsson, disponent på Degerfors, men han stannade ej heller längre än ett år.

Nu fick jag en plågoande i stället i major Bågenholms person. Två gånger förut hade jag lyckats undanbedja mig honom, men då han nu före valet tog mig afsides och frågade mig, hvad jag sade om saken, var det svårt att säga, att jag inte ville ha honom. Det var inte för att han var elak eller intrigant, tvärtom det var en genomhederlig karl, men så innerligt pedantisk och träig, att man ovillkorligen måste tröttna på honom. Därtill kom ytterligare, att det var under hans tid jag hade min svåra sjukdom - blindtarmsinflammation - hvilket för ett par år både lekamligen och andligen nedsatte mina krafter, så att jag var rent förbi när han i en timmes tid frågat (hans specialitet) om likt och olikt. Utom att han af samvetsgrannhet ansåg sig skyldig att söka sätta sig in i Dalkarlsbergs affärer, var han tillika så öfvermåttan nyfiken, att det påstods vara orsaken till hans död några år efter sedan jag blifvit af med honom. Han var nämligen ute och åkte på egorna till Hasselfors, där han var disponent, och körde själf samt skulle se efter hvart en käring tog vägen, som gick ett stycke på ena sidan. Hästen kom då af vägen så att giggen stjalpte, och B. fick ett sår i ansiktet, hvilket förorsakade blodförgiftning.

Sedan jag trålat med honom några år, efterträddes han af kammarherre O. Nordenfelt på Björneborg, en munter och gladlynt men framför allt pratsam herre, som aldrig gjorde mig något besvär, utan tog dagarna lätt d.v.s. det var alldeles detsamma, som om ingen ombudsman funnits, utom att han före stämmorna skulle genomläsa mina papper och gilla dem, innan de trycktes. Jag kan ej påminna mig, att någon viktig händelse inträffade under hans tid, utom nere i grufvorna, där nog ett och annat anmärkningsvärt timade, men därmed kunde han ej befatta sig, i synnerhet som han var mycket låghalt och dessutom besvärades af en hjärtåkomma med stark andtäppa, för hvilken han årligen sökte bot vid utländska brunns- och badorter. Den tog slutligen lifvet af honom, då han i många år varit ombudsman.

Obs. att de tre ombudsmän jag tyckt mest om, endast af döden tvingades att upphöra med sin tjänst. Jag måtte således ändå ej ha varit så elak att ha att göra med, som några af de andra tyckte.

Carl C:son Lindberg blef nu ombudsman, en jämförelsevis ung man, som något år förut blifvit disponent på Laxå, samt mig synnerligen bevågen. Vi voro goda vänner trots skillnaden i ålder, och någon schism emellan oss kunde knappt komma ifråga. Men nog fick man vara på sin vakt mot honom, ty han var mer än vanligt "slipad".

Jag hade nu varit vid Dalkarlsberg i 44 år och hade blifvit gammal, så att det var ej så underligt, att jag började känna mig trött och längtade därifrån. Härtill bidrogo flera orsaker och förnämligast mitt mindre goda hälsotillstånd.

Alltsedan jag vid återkomsten från långresan hade dysenteri, kan jag knappt säga, att jag hade en fullkomlig hälsodag. Magen var förstörd, och vid minsta förkylning - som med min befattning knappt alltid kunde undvikas - inställde sig snufva, hosta och hufvudvärk. För att söka bot hade jag rådfrågat många läkare, bland andra prof. Vising och Westerlund, men utan resultat - antingen nu felet var deras eller mitt (oförmåga att hålla diet). Badorter hade jag också besökt och senast detta år (1892) hade vi varit i Marstrand, Mor, Hilda och jag samt förhyrt en liten stuga tillsammans med Ellen, hennes pojke och man Fingal Berg (emellanåt). Det var nog ofantligt uppfriskande men inte hjälpte det i längden, utan tillståndet blef snart likadant som förut.

Vidare ansåg jag mig stå i vägen för Georg, som jag tog för afgjordt skulle bli min efterträdare, enär han i flera år varit min medhjälpare i grufvorna och kände väl till dem. Inte var jag heller belåten med hans giftemål, fast det sedan visat sig så lyckligt.

Och slutligen fruktade jag att på långmål ej kunna förlika mig med att till ombudsman ha en person, hvilken jag för ej så längesedan sett som pojke, och som icke var hälften så gammal som jag. Att jag snart var för gammal, var naturligtvis äfven ett skäl att söka reträtt.

Härtill kom nu ytterligare, att det numer ej föreföll så orimligt att börja tänka på en liten stuga någonstans på landet. Ty dels hade barnen växt upp och större delen försörjde sig själfva, så att inkomsterna började öfverstiga utgifterna, och ett litet (mycket litet) kapital bildats, dels hade vi efterhand fått små arf, först efter Ninas släktingar: gumman Busch och presidenten v. Geger-

felt, och sedan efter den hedersmannen Danielsson och hans hustru. Gubben hade i många år haft för vana att komma in på kontoret och sitta och språka, så hade jag låtit bolaget köpa hans lilla egendom och hjälpt honom litet med affärerna. De voro barnlösa och hade ej heller några närmare släktingar, utan jag fick några tusen kronor efter deras död.

Allt detta sammanlagt borde nästan räcka till en liten stuga. I samma vefva blefvo gång efter annan artiklar synliga i tidningarne äfvensom en liten broschyr utkom om Djursholms nybildade villastad, som gjorde oss båda två pickhågade, och just under Marstrandssejouren funderades det och ritades en hel del.

För att dessa planer skulle kunna förverkligas fordrades naturligtvis, att bolaget beviljade mig en pension, stor nog för ett sorgfritt lefverne, och jag beslöt att tala vid den nye ombudsmannen därom. Tillfälle därtill gafs i Stockholm, då jag på förvintern var där uppe för att tala med prof. Vising, och Nina och jag bodde i Hamngatan nr. 14. Lindberg kom dit och jag framlade mina planer för honom. Utan några för mig smickrande anmärkningar om den förlust bolaget gjorde genom min afflyttning, yttrade han, sin vana trogen, just ingenting till eller ifrån, men jag trodde mig märka, att han af något hemligt skäl ej var alldeles obenägen.

Sedan vigilerade jag under Hindersmässan 1893 med flera af de större delegarne, som ej heller ville säga något. Slutet blef emellertid, att de hade en enskild öfverläggning, och där beviljades mig en pension af 4.000 kr. Jag hade begärt 5.000, men ansåg mig böra låta mig nöja med den mindre summa.

Nu reste Nina och jag på våren åter upp till Stockholm, besiktigade Djursholm i verkställande direktörens, Ernst Beckman, sällskap och köpte slutligen en tid därefter en lite tomt för godt pris (de voro medgörliga på den tiden).

Efter mycket funderande och ritande fingo vi så, tack vare Eugens goda råd och hjälp, en antaglig ritning af arkitekten R. Arborelius, efter hvilken vi inflyttade den 12 juli anno 1894 - med hvilka känslor skall jag ej försöka beskrifva.

Vid bolagsstämman i aug. 1893, då mitt afsked och min pension officiellt beviljades och ny disponent skulle tillsättas, kom Lindbergs hemliga skäl i dagen, i det förra förvaltaren på Lassåna bruk, Ljunggren, därtill utnämndes. Lindberg hade nämligen kort förut köpt Lassåna för Laxå räkning, därvid han lofvat att skaffa Ljunggren en ny plats, och stackars Georg blef utan. Såsom en förberedelse hade Lindberg förut sagt mig, att Georgs giftemål lade hinder i vägen för hans antagande till disponent, och jag medger villigt, att man kan resonera på det sättet, men härvidlag var det blott ett välkommet svepskäl.

Innan jag nu på allvar tar afsked från Dalkarlsberg, bör jag väl yttra några ord om arbetarne.

Som jag förut nämnt, voro de flesta af dem bosatta i bolagets hus och utgjorde således en fast stam. Några funnos ännu kvar ända från "herr gesvors" tid och "patron Ohlssons" tid och hade blifvit uppfostrade i "tukt och herrans förmaning". Det var på den tiden käppen var den vanliga läromästaren, och de utmärkte sig särskildt för lydnad och ordning. Men äfven bland de öfriga funnos många sega, uthålliga, redbara män, hvilka det var ett nöje att ha att göra med. Natur-

ligtvis funnos bland så många åtskilliga vrak, men de voro ej talrika, liksom det var gifvet, att somliga af "pojkarne" skulle rumla och "lefva svearne". Jag kan dess värre ej berömma mig af att ha förbättrat kåren, ty som behovet af nya alltjämt ökades i mån som uppfordringen växte, utan man fick ta hvad som fanns.

Förhållandet oss emellan var på det hela alltid gott. För att, som man säger, sköta folk fordras först och främst rättvisa och ordhållighet, och den grundsatsen sökte jag med någorlunda framgång tillämpa, men det fordras ock att ha ett jämt lynne, och det kunde jag för ingendel berömma mig af, men arbetarne sågo, att jag sökte godtgöra hvad jag i det hänseende felade, och det försonade dem. Man bör ej heller vara för stram och sätta sig på sina höga hästar, utan vara tillgänglig och folklig, ej nedlåtande, med ett ord: behandla dem som sina vänner och ej som sina "naturliga fiender", såsom en af mina bekanta uttryckte sig i ett dylikt fall. En hufvudpunkt är dock alltid, att de ha sin goda bergning och kunna lefva som människor.

Innan vi afflyttade hade vi kaffekalas för arbetarne och deras hustrur, där stämningen var den mest hjärtliga, och någon dag därefter /eller före, det kan jag ej så noga minnas) uppvaktades vi af hela arbetsstyrkan (utom några missnöjda, ty sådana finnas ju alltid) med musiken i spetsen. De öfverlämnade därvid ett par dyrbara, genom frivilliga tillskott åstadkomna gåfvor, bestående af en kandelaber och en tacklampa, och gruffogde Karl Dahlin - en af mina bästa karlar, fast han var läsare - höll ett vackert tal till oss båda. Jag svarade naturligtvis, och det gick visst någorlunda, oakadt jag var fullkomligt oförberedd, ty eget nog hade hemligheten så väl bevarats, fastän hela huset hela huset för öfrigt kände till den, att jag icke hade den ringaste aning därom, förrän jag hörde musiken och fick se den stora processionen. Men hvad jag sade kom från hjärtat, och det var med verklig saknad jag skildes från dem. Sedan dess har jag ej sett någon af

dem mer än arbetsförmannen Gustafsson och skogvaktaren Tydén, ett par präktiga karlar, som gjorde oss det stora nöjet att hälsa på oss under den stora utställningen 1897.

Apropos arbetare skall det roa mig att berätta en anekdot, som nog i och för sig är rätt löjlig men tillika utgör en kulturbild och visar hvilken respekt arbetarne på den tiden hade för ”herr gesvor”. Hjälden i historien var ung på den tiden, men då jag lärde känna honom, böjd af åren. Nästan en jätte hade han oformligt stora händer och fötter, och det var nästan med bäfvan man lade sin jämförelsevis lilla hand i hans. Nåväl, Eneberg hette han och bevistade ett husförhör, därvid han af den stränge och hetlefrade prosten Svederus fick en eller ett par frågor i katekesen, som han ej kunde besvara. Prosten S. förifrade sig till den grad, att han gaf E. en örfil. Alldeles förbluffad stirrade E. en lång stund på prosten. Slutligen utbrast han:” Om det inte vore för herr gesvors skull, skulle ja svea te vördig prosten, så han glömde gud, men aldrig Eneberg”.

Enligt gammal vana hade mina många vänner i staden och orten en fundering på någon sorts tillställning för oss, då vi nu skulle för alltid säga farväl till Nora-orten, men jag hade aldrig varit lifvad för dylika tillställningar, när de rörde mig själf, hvarför jag afböjde det. I stället hittade de på ett mycket angenämare sätt att för en längre framtid bli bevarad i minnet, nämligen genom att skänka mig ett album med sina porträtt. Vignetten var ritad mycket prydligt af Aug. Larssons ena dotter, och arbetet för öfrigt konstnärligt utfördt. Det öfverlämnades af en talrik deputation, som anfördes af Joh. Johansson i Noraskog, som därvid höll ett ståtligt tal till oss båda, och vid samma tillfälle fick Nina en grann bukett med band i de svenska färgerna. Jag svarade naturligt-

vis och ”tackade i korthet”, som Noratidningen sanningsenligt uttryckte sig. I detta afseende vill jag endast anmärka, att jag aldrig varit någon talare, åtminstone ej då det varit fråga om några längre tal, ty jag har aldrig kunnat förmå mig att skriftligen författa dem, och äfven om jag det gjort, hade jag nog varit för loj eller lat att lära dem utantill eller memorera dem, som det heter på finare språk, och ändå har jag under min långa Dalkarlsbergstid måst hålla oändligt många tal, både som skarpskytt, som kommunalman och ordförande i åtskilliga stämmor m.m. Ja

t.o.m. ett och annat festtal, gud nås så visst. Men de ha i allmänhet varit korta och kommit af ögonblickets ingifvelse. Då går det bättre, men skall jag tänka mig för blir det sämre. Vid ifrågavarande tillfälle tillkom dessutom den omständigheten, att jag inte alls var ledsen öfver att lämna orten, hvilket väl var det egentliga jag borde säga. Hjärtat var således ej fullt af det munnen talade, och då kunde det ej bli så bra.

Då jag nu för alltid sade farväl till gamla Dalkarlsberg, ansåg jag mig med tillfredsställelse kunna blicka tillbaka på den långa tid som förflutit, sedan jag tillträdde platsen, och på de arbeten, som där utförts. Vif min ankomst var snart sagdt allt i lägervall och förfallet, i synnerhet själfva grufvorna; uppfodringsverken voro i ett mer än bedröfligt tillstånd, hvaremot bostäderna voro i ett jämförelsevis bättre skick och ett par stora kasärner voro nyligen uppförda. Nu kunde man gerna säga, att tillståndet i grufvorna var utmärkt, och en ny metod var införd, som gjorde brytningen säker för all framtid, om tillgångarne ej sinade. Uppfodringsverken för såväl vatten som malm voro efter sin art förträffliga och väntade blott på elektriciteten för att ytterligare fullkomnas. För malmens transport var på bästa sätt sörjdt genom Vikern - Möckelns förbindelse med nordvästra stambanan och Nora - Karlskoga jernväg. Rätt betydliga hemmansdelar voro inköpta, så att det årliga bekymret för anskaffning af timmer till grufvorna var högst väsendtligt lättadt, på samma gång tillfälle gafs att plantera ut en större del än förut af arbetarebefolkningen på de nya domänerna. Genom kyrkbyggnaden och Vikers kapells bil-

dande hade befolkningen kommit i åtnjutande af väsentliga lättnader vid alla ecklesiastik och kommunala uträttningar. Med ett ord: det var så godt som ett nytt ställe jag lemnade ifrån mig, men ingen af egarne sade så mycket som tack. Det var jag som borde tacka, tyckte de väl, för den generösa pensionen. Och det gjorde jag också, hvilket dock ej upphäufde deras skyldighet. De ansågo förmodligen, att de uträttat allt detta själfva, och det hade de så till vida rätt uti, som alla ärenden af större vikt måste afgöras på bolagsstämman för att intagas i protokollet. Jag kom naturligtvis ingen vart utan deras medgifvande och pengar, men hvart hade de kommit utan mitt - eller någon annans i mitt ställe - initiativ? Jag kan i detta sammanhang ej återhålla den anmärkningen, att drygheten spelade en stor roll i dessa bygder, utan att vara parad med den vermländska gemytligheten.

Den som möjligen kommer att läsa detta, skall kanske säga, att det är skryt, men jag har sökt att afhålla mig från allt sådant och endast anfört fakta. För öfrigt - om man någon gång i sitt lif uträttat något, som man själf anser vara bra och af stor betydelse för framtiden, såsom i förevarande fall den nya brytningsmetodens införande, och ingen annan vill låtsas därom, vore det väl bra hårdt, om man ej själf skulle få tala om det ! Så långt går åtminstone ej min anspråkslöshet.

Slutligen blott några få ord om min oförgätlige kusk, stalldräng och allt i allo Karl Persson, allt sedan Tisell afflyttade från orten (han hade varit hos honom i många år) hade han tjänat mig troget, ärligt och samvetsgrannt, och det var med verklig saknad vi alla skildes från honom. Därtill var han ett stort original, så att vi hade stort nöje af hans sällskap.

Och så säger jag då ändtligen detta gamla ställe för alltid

Farväl

Djursholm.

Som jag nog förut omtalat, afflyttade vi en af de sista dagarne af juni år 94, sedan vi förut hållit auktion på åkdon, hästar, redskap och diverse skräp, hvilket allt betalade sig särdeles dåligt, förmodligen för att de visste, att vi togo med oss det bästa af möblemanget. Då åtskilliga kom-
letteringsarbeten återstodo på villan, bodde vi ett par veckor hos Eugen i hans ungarbostad vid Bastugatan. Men den 12 juli togo vi vår lilla, trefliga stuga i besittning, öfverlyckliga öfver att få komma i lugn och ro. Nina hade naturligtvis fortfarande tämligen besvärligt med hushåll, fast ej att jämföra med den gångna tiden, ooch jag hade trädgården att arbeta uti under somrarne, men vintrarne blefvo nästan för stillsamma för den, som var van vid mycket bråk. Det blef därför nödvändigt att hitta på någon sysselsättning, hvilket ej hade sig så lätt. Till en början lärde jag mig att sy flossamattor, en mycket enkel sak till och med för mig, som egentligen aldrig haft fallenhet för eller vandt mina händer till något handarbete. Äfven detta blef dock tråkigt i längden. I en lycklig stund hittade jag då på att försöka mig med öfversättning från engelskan. I det språket var jag visserligen mycket klen och sämre än i de båda andra kulturspråken, men med tiden, tålmod och ett lexikon gick det så småningom att någorlunda komma till rätta med det. Första försöket gällde Naulakka af Kipling och Ballertier. Jag hade då ingen tanke på någon särskild nytta däraf, men Nina, som läst mitt opus och i allmänhet är mer företagsam, skref till John och föreslog honom att intaga det i Handelstidningen, hvars följetongsafdelning han skötte och fortfarande sköter, med den påföljd, att den ett, tu, tre uppträdde därstädes.

Därnäst kom jag öfver Rupert af Hentzau af Anthony Hope, hvilken infördes i G.H.T under titeln: Kungens dubbelgångare.

Sedan följde åtskilliga, som John sände mig originalen till, nämligen Straffängaren n:o 99, Manuela (från tyskan) af John kristnad till Tyrannens dotter, såsom mer rafflande, Den kinesiska muren (äfven från tyskan), Den hvita gudinnans diamant (på engelska The haven of love), samt en förskräcklig fängelseroman från van Diemens land benämnd For the term of his natural life, af John kallad I lagens hand, som ännu pågår.

Af dessa intresserade mig i synnerhet "Manuelita", emedan den afhandlade händelser, som jag nästan tyckte mig ha varit med om, då de, fullkomligt historiskt, passerade under det vi med "Lagerbjelke" lågo utanför Buenos Ayres, och jag kände igen både ställen och personer. Därtill var den väl skrifven och underhållande.

På beställning har jag ytterligare öfversatt Mysteriet på oceanångaren (Barcali the mutineu), Tistram of Blent, Die Brilljanten der Herzogin, och Robbery under Arms, af hvilka den första kanske framdeles blir införd, hvilket däremot sannolikt ej blir fallet med de två därpå följande, emedan de intogos i andra tidningar, då mina öfversättningar voro nästan färdiga. Den fjärde afbröts, halffärdig, af min sjukdom i vintras (blåskatarr), hvilken under flera månader gjorde mig oförmögen att skriva läslig stil, äfven om jag kunnat hålla tankarna samlade, och af hvilken jag nog alltid får känna efterdyningarna under den korta tid jag ännu kan ha kvar. (Den är numera färdigskrifven).

För öfning, nöje och sysselsättning har jag dessutom öfversatt: Peter Ibetson, af de Maurier, en tjock lunta full af vansinnigheter, Sir Jasper Carno, af Charles Lever, långtråkig, A Woman in Cronstadt och In the garden of Jewords, båda af Max Pemberton, hvilka John fått, men som delat samma öde som de båda ofvannämnda att komma in i andra tidningar, samt Cunning Murrel af Morrisson, en rätt lustig berättelse om en "klok gubbe", hvilken jag hoppas framledes kommer in.

Ovisst om det blir några fler, då jag numer skrifer en sämre och oläsligare stil än förr. Jo, just nu (mars 1904) har jag fått beställning på "Won in Warfer".

Sedan ofvanstående var skrifvet (utom sista meningen) ha vi drabbats af en ryslig olycka, i det vår äldsta, älskade dotter Anna, gift med Herman Hamnvist, efter undergången operation för gallsten, den 13 dec. 1903 afled på Maria sjukhus. Det var den första stora sorg som drabbat oss, och det svåraste ögonblick i mitt lif, då hennes kista körde fram till stora grafkapellet på Nya kyrkogården för att jordfästas och sedan brännas. Urnan med hennes aska är nedsatt i vår grafplats här på Djursholm.

Renskrivning av originalet ”Minnen” har gjorts av Gustaf Bratts dotter Hilda ”Ninni” Bratt.

Hennes arbete har sedan skrivits över, med datorns hjälp, till diskett. Arbetet med detta har ägt rum under tiden Januari - mars 1999 och har utförts av Gustaf Bratt sonsons son Lars Bratt.

Disketter finns förvarade hos
Lars Bratt
sonen Jonas Bratt samt
dottern Maria Linusson.

– har numera återkommit